پژوهشگاه نیرو

Niroo Research Institute

NRI-ER-840-CSSMV01-00-F

شناسایی ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حل مسائل حوزه آب و انرژی

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

کارفرما : معاونت تحقیقات و منابع انسانی وزارت نیرو

واحد مجری: گروه مدیریت و علوم اجتماعی

بسم الله الرحمن الرحيم

شناسایی ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حل مسائل حوزه آب و انرژی

مدیر پروژه: هانیه آرزمجو

همکاران پروژه:

صادق پیوسته

اشرف‌السادات پسندیده

علی ذوالقدر

مجری پروژه: غلامرضا حیدری

انتشارات پژوهشگاه نیرو

۱۳۹۹

کد گزارش: NRI-ER-840-CSSMV01-00-F

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

ایران. وزارت نیرو. پژوهشگاه نیرو. گروه پژوهشی مدیریت و علوم اجتماعی

شناسایی ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حل مسائل حوزه آب و انرژی/ مدیر پروژه: هانیه آرزمجو. ویراستار: عاطفه سهرابی کاشانی. کارفرما: معاونت تحقیقات و منابع انسانی وزارت نیرو، ۱۳۹۹.

۱۴۷ ص.: مصور، نمودار، جدول

۱. پیوسته، صادق؛ همکار پروژه. ۲. پسندیده، اشرف‌السادات؛ همکار پروژه. ۳. حیدری، غلامرضا؛ مجری. ۴. محور اصلی پروژه: توسعه و تحول مدیریت اداری

انتشارات پژوهشگاه نیرو

گروه مدیریت و علوم اجتماعی

کلیه حقوق قانونی این اثر متعلق به پژوهشگاه نیرو است.

نشانی: تهران،شهرک‌غرب،انتهای‌بلوارشهیددادمان،پژوهشگاه‌نیرو، کدپستی: ۱۴۶۸۶۱۳۱۱۳

تلفن: ۹-۸۸۰۷۹۴۰۱

نمابر: ۸۸۰۷۸۲۹۶

وبگاه: www.nri.ac.ir

پست الکترونیک انتشارات: publications@nri.ac.ir

فرم تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب هانیه آرزمجو متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این گزارش حاصل کار پژوهشی اینجانب و همکاران به شرح زیر است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آن استفاده شده است، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پژوهشگاه نیرو است.

همکاران :

۱. هانیه آرزمجو
۲. صادق پیوسته
۳. اشرف‌السادات پسندیده
۴. علی ذوالقدر

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

نام گزارش: شناسایی ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حل مسائل حوزه آب و انرژی
کد گزارش-ویرایش: CSSMV01

عنوان طرح/پروژه : شناسایی ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حل مسائل حوزه آب و انرژی

واحد مجری طرح/پروژه : گروه مدیریت و علوم اجتماعی

مدیر واحد مجری طرح/ پروژه: غلامرضا حیدری

مجری طرح/پروژه: غلامرضا حیدری

مدیر طرح/پروژه: هانیه آرزمجو

تاریخ: اسفند ماه ۱۳۹۹

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

پیشگفتار

توسعه نوآوری اجتماعی در صنعت آب و انرژی مستلزم ایجاد سازوکار رسمی و نهادینه مناسب با بسترهای این حوزه زیربنایی است. در این گزارش تلاش شده است پس از ذکر تعاریف و مفاهیم اولیه، به ظرفیت‌های مبحث نوآوری اجتماعی به طور عام و سپس به طور خاص برای حوزه آب و انرژی اشاره شود.

با توجه به اینکه ماهیت نوآوری اجتماعی از جنس نرم، وابسته به محیط و متأثر از ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هدف است. بنابراین امکان تجویز و استفاده صرف از الگوها و مدل‌های مطرح در سایر کشورها و جوامع و موسسات برای ما وجود ندارد. اما به طور قطع بررسی آنها سبب می‌شود با دیدی بازتر به مواجهه با موضوع رفته و از تکرار اشتباهات پیشینیان خودداری کرده و از مسیرهای بهتری به پیاده سازی مبحث اقدام کنیم. بنابراین در فصل دوم تلاش شده است به تشریح تجارب داخلی و خارجی در حوزه نوآوری اجتماعی پرداخته شود.

در فصل پایانی با توجه به بررسی‌های انجام شده، به تبیین چشم انداز، ماموریت و حیطه وظایف مرکز نوآوری اجتماعی نیرو پرداخته و در انتها به ساختاری از تعاملات میان اجزای این زیست بوم اشاره شده است.

ساختار اجرای پروژه و افرادی که در انجام این مرحله از پروژه همکاری داشته‌اند به صورت ذیل است:

- کارفرما: معاونت تحقیقات و منابع انسانی وزارت نیرو
- ناظر: دکتر مهدی نوربخش
- مجری پروژه در گروه مدیریت و علوم اجتماعی: دکتر غلامرضا حیدری
- مدیر پروژه: دکتر هانیه آرزمجو

تیم اجرای پروژه در این مرحله:

- دکتر هانیه آرزمجو
- دکتر صادق پیوسته
- دکتر اشرف السادات پسندیده
- مهندس علی ذوالقدر

فهرست مطالب

۱مقدمه و طرح موضوع ۱

۲ بررسی مفهوم نوآوری اجتماعی و ظرفیت‌های آن ۵

۲,۱ مقدمه ۶

۲,۲ نوآوری ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

۲,۳ تاریخچه شکل گیری مفهوم نوآوری اجتماعی ۷

۲,۴ مفهوم و ضرورت نوآوری اجتماعی ۱۰

۲,۵ اهداف نوآوری اجتماعی ۱۵

۲,۶ چرخه حیات نوآوری اجتماعی ۱۷

۲,۷ اصول بنیادین نوآوری اجتماعی و جایگاه نهاد سیاست‌گذار در تحقق آن ۱۸

۲,۸ شقوق مختلف نوآوری اجتماعی ۲۲

۲,۸,۱ سیاست گذاری برای توسعه نوآوری اجتماعی ۲۴

۲,۸,۲ سیاست‌گذاری به عنوان یک نوآوری اجتماعی ۲۷

۲,۹ نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی ۳۰

۲,۹,۱ سنخ‌شناسی نوآوری اجتماعی در گذار انرژی ۳۱

۲,۹,۲ مصادیق الگوی دووجهی نوآوری اجتماعی در حوزه آب و انرژی ۴۰

۲,۱۰ جمع بندی پایان فصل ۴۲

۳بررسی تجارب برتر داخلی و خارجی ۴۸

۳,۱ مقدمه ۴۹

۳,۲ تجارب نوآوری اجتماعی در ایران ۴۹

۳,۲,۱ مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی دانشگاه امام صادق ۵۰

۳,۲,۲ مرکز نوآوری اجتماعی سلام ۵۵

۳,۲,۳ مرکز رشد و نوآوری اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی ۵۶

۳,۲,۴ مرکز ملی نوآوری اجتماعی با مشارکت دانشگاه تربیت مدرس ۵۹

۳,۲,۵آما (مرکز نوآوری و فناوری آب، محیط زیست و انرژی) ۶۲

۳,۲,۶ مرکز نوآوری انرژیک (دانشگاه امیرکبیر) ۶۲

۳,۲,۷ مرکز سیاست علمی کشور ۶۴

۳,۲,۸ مرکز نوآوری شهر تهران ۶۸

۳,۳ تجارب نوآوری اجتماعی جهانی (در سطح ملی) ۷۰

۳,۳,۱ اتحادیه اروپا ۷۰

۳,۳,۲ مالزی ۷۶

۳,۳,۳ ترکیه ۷۸

۳,۳,۴ مرکز نوآوری اجتماعی کانادا (CSI) ۸۳

۳,۳,۵ پارک نوآوری اجتماعی سنگاپور ۸۸
۳,۳,۶ سایر نقاط جهان ۸۹
۳,۴ مراکز و طرح‌های نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی ۹۰
۳,۴,۱مرکز نوآوری اجتماعی سونت (در حوزه گذار انرژی) ۹۰
۳,۴,۲ بنیاد رکسل (نوآوری اجتماعی در دسترسی به انرژی و کارآیی انرژی) ۹۲
۳,۴,۳ موسسه ایزابل ۹۴
۳,۴,۴نوآوری اجتماعی برای تأمین آب سالم در آفریقا ۹۶
۳,۴,۵نوآوری اجتماعی در بهداشت: حل مسئلهٔ فاضلاب در هند ۱۰۴
۳,۵ جمع بندی پایان فصل ۱۰۸
۴ تبیین چشم‌انداز، مأموریت و اهداف مرکز نوآوری اجتماعی نیرو ۱۰۷
۴,۱ مقدمه ۱۰۹
۴,۲ چشم‌انداز مرکز ۱۱۱
۴,۳ مأموریت مرکز ۱۱۱
۴,۴ ارزش‌های بنیادین مرکز ۱۱۳
۴,۵ وظایف مرکز ۱۱۳
۴,۵,۱ ضرورت راه‌اندازی مرکز نوآوری اجتماعی نیرو ۱۱۳
۴,۵,۲ خروجی‌های مورد انتظار از مرکز نوآوری اجتماعی نیرو ۱۱۳
۴,۵,۳ نتایج مورد انتظار و دستاوردهای جانبی ۱۱۴
۴,۶ ساختار مرکز ۱۱۵
۴,۶,۱ هسته‌ی مرکز: ایده/مسأله/نوپا ۱۱۶
۴,۶,۲ مرکز رشد ۱۱۶
۴,۶,۳ سرمایه‌گذار ۱۱۸
۴,۶,۴ توسعه‌دهنده/شتاب‌دهنده ۱۱۹
۴,۶,۵ مستندساز و رویدادساز: پژوهشگاه نیرو ۱۱۹
۴,۷ جمع بندی پایان فصل ۱۲۴
۵ جمع بندی گزارش ۱۲۲
۶ پیوست‌ها ۱۲۲
۶,۱ پیوست ۱: جعبه ابزار پیاده سازی و پایش نوآوری اجتماعی ۱۲۳
۷ فهرست منابع ۱۳۰

فهرست شکل ها

شکل ۱: گام‌های انجام پروژه ۴

شکل ۲: نقش نوآوری اجتماعی در حل مسائل جهان امروز ۱۱
شکل ۳: تفاوت انواع نوآوری ۱۲
شکل ۴: نوآوری اجتماعی مبتنی بر همکاری چندبخشی ۱۳
شکل ۵: نگاه چندبعدی به مفهوم نوآوری اجتماعی ۱۵
شکل ۶: مدل فرایندی نوآوری اجتماعی ۱۸
شکل ۷: اصول بنیادی نوآوری اجتماعی [8] ۲۱
شکل ۸: وظایف بخش حاکمیتی در توسعه نوآوری اجتماعی ۲۲
شکل ۹: نگاهی فرایندی به شقوق مختلف نوآوری اجتماعی ۲۴
شکل ۱۰: نقش دولت در رشد و توسعه نوآوری اجتماعی در جامعه ۲۷
شکل ۱۱: سنخ شناسی نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی ۳۲
شکل ۱۲: مدل بومی‌شدهٔ حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران ۴۵
شکل ۱۳: حوزه‌های موضوعی مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق (ع) ۵۱
شکل ۱۴: خدمات ارائه شده در مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق ۵۴
شکل ۱۵: مخاطبان هدف مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق (ع) ۵۴
شکل ۱۶: حوزه‌های موضوعی مرکز ملی نوآوری اجتماعی ۶۰
شکل ۱۷: امکانات و تسهیلات مرکز انرژیک ۶۳
شکل ۱۸: شمای کلی از عناصر زیست بوم نوآوری باز انرژیک ۶۴
شکل ۱۹: وظایف کلیدی مرکز نوآوری سیاستگذاری، مدیریت و تجاری سازی سیاست علمی کشور ۶۵
شکل ۲۰: ساختار مدیریتی مرکز نوآوری سیاست علمی کشور ۶۷
شکل ۲۱: خلاصه ای از اکوسیستم نوآوری اجتماعی مالزی ۷۷
شکل ۲۲: حوزه‌های فعالیت بنیاد رکسل ۹۲
شکل ۲۳ :ابعاد فرایند نوآوری اجتماعی در پروژه AfriAlliance ۹۸
شکل ۲۴: بهره مندی از ظرفیت کنشگران مختلف در پروژه AfriAlliance ۱۰۰
شکل ۲۵: *ساختار حکمرانی چندسطحی در پروژه* AfriAlliance ۱۰۱
شکل ۲۶: نقشه راه کسب و کار بر اساس ارزش‌های اجتماعی– زیست محیطی ۱۰۲
شکل ۲۷: نحوه حل مساله با بهره مندی از ظرفیتهای مختلف ۱۰۵
شکل ۲۸: نقش بازیگران زیست بوم نوآوری نیرو ۱۰۹
شکل ۲۹: روابط میان اجزای زیست بوم ۱۱۰
شکل ۳۰: روابط میان اجزاء مرکز نوآوری اجتماعی نیرو ۱۱۵

فهرست جدول ها

جدول ۱: تعاریف نوآوری اجتماعی از دیدگاه‌های مختلف ۱۴
جدول ۲: اهداف نوآوری اجتماعی ۱۷
جدول ۳: چالش‌های رویکرد سنتی به سیاست‌گذاری ۲۷

جدول ۴: نمونه هایی از ابزارهای سیاست EC برای ارتقا. نوآوری اجتماعی ۷۱
جدول ۵: نمونه‌هایی از ساختارهای قانونی انرژی اجتماع–محور ۷۴
جدول ۶: خلاصه ای از انواع پژوهش‌های انجام شده در سونت ۹۲
جدول ۷: خلاصه‌ای از پروژه AfriAlliance.....۱۰۳
جدول ۸: خلاصه پروژه نوآوری اجتماعی در حل مسئله فاضلاب هند.....۱۰۶

۱ مقدمه و طرح موضوع

نوآوری از دیرباز با اهداف اقتصادی (یا نظامی) در طراحی و اجرای سیاست‌های عمومی مورد استفاده بوده است. اما در حال حاضر سیاست گذاران به طور فزاینده‌ای به دنبال سوق دادن نوآوری به سمت اهداف گستره اجتماعی هستند و اینکه با بهره‌مندی از فرایندها و ابزارهای نوآوری طیفی وسیع‌تر از افراد و سازمان‌ها را درگیر حل مسائل عمومی کنیم. صرف نظر از شکل آن، نوآوری اجتماعی به معنای هنجاری، ایده‌ای است که ذاتاً به رفع نیازهای اجتماعی مربوط می‌شود. هدف از نوآوری اجتماعی ایجاد تأثیراتی مثبت است که بیشتر از انتظار بر نیاز اجتماعی یا مشکلی که در صدد رفع آن است منطبق باشد و این کار را با تغییر در سطح سیستمی انجام می‌دهد.

چالش‌های جهانی دنیای امروز با اقدامات سیاستی معمول قابل حل نیستند و شیوه‌های متعارف و رویکردهای سنتی سیاست‌گذاری در مواجهه با این چالش‌ها شکست خورده‌اند. مقابله با مسائلی مانند نابرابری، مسائل زیست‌محیطی و مصرف انرژی نیاز به تفکر جدید، همکاری‌های جدید و اقدامات جدید دارد. جامعه شناسان و متخصصان علوم اجتماعی بر این باورند که برای ایجاد یک جامعه فراگیر و منسجم ، افراد و گروه‌های بیشتری باید در این فرایندها مشارکت کنند. از سوی دیگر ارزش‌ها، الگوها، هنجارهای رفتاری و مناسبات میان ذینفعان در حال تغییر هستند و با پیچیده‌تر شدن محیط‌های سازمانی و اجتماعی، در اغلب مسائل راهکارهای سنتی و معمول درون سازمانی راه به جایی نمی‌برد و برای حل اثربخش، کارا و پایدار مسئله نیازمند راهکارهایی فراسازمانی و مشارکت جای‌داران مختلف هستیم. راه‌هایی که پیش‌تر درنوردیده شده‌اند ما را به مقصد جدیدی نخواهند رساند و برای حل مسائل پیچیده عمومی که گاه می‌تواند بحران‌آفرین نیز باشد نیازمند راهکارهایی عملی‌تر، مشارکتی‌تر و پایدارتریم. اینجاست که نوآوری اجتماعی بهترین دستاویز مدیران و سیاستگذاران برای حل معضلات جامعه خواهد بود.

در این بین نهاد سیاستگذار باید نیروی محرکه نوآوری اجتماعی باشد، در حالی که اغلب اوقات عنصر تضعیف کننده نوآوری اجتماعی است زیرا دانش و مهارت کافی برای استفاده از این نوآوری اجتماعی و انتقال آن به مرحله پیشرفته‌تر را ندارد. سیاست‌های عمومی تعیین‌کننده میزان شکوفایی نوآوری اجتماعی در یک کشور یا حوزه معین است. اگر نوآوری اجتماعی را مسیری برای حل چالش‌های امروز بدانیم، ایجاد فضای حمایتی برای بروز و رونق آن، وظیفه‌ای مهم برای سیاست‌گذاران است. از دو منظر می‌توان تعامل میان سیاست‌گذاری و نوآوری اجتماعی را مورد بررسی قرار داد:

۱. بهره‌مندی از اصول و ابزارهای نوآوری اجتماعی برای شکل‌گیری سیاست‌هایی اثربخش‌تر، مقبول‌تر و پایدارتر

۲. سیاست‌گذاری برای ایجاد عرضه و تقاضا برای ایده‌های نوآورانه که معطوف به حل چالش‌های عمومی هستند

ناکارآمدی سیاست‌های سنتی در حوزه انرژی را می‌توان در مواجهه با مشکلاتی همچون جذب مشارکت‌های مردمی برای تأمین سرمایه مورد نیاز در حوزه انرژی، تعرفه‌گذاری انرژی، مصرف انرژی و منابع زیرزمینی، توزیع عادلانه منابع انرژی، نقش این صنعت در ایجاد اشتغال و صادرات تجهیزات و انرژی و میزان مقبولیت بهره‌مندی از انرژی‌های تجدیدپذیر در جامعه مشاهده کرد. با توجه به ماهیت چندبعدی و فراسازمانی مسائل و چالش‌های روز حوزه انرژی، سیاست‌هایی که پشت درهای بسته شکل گیرند، محکوم به شکست هستند. مدیران و تصمیم‌سازان ما در حوزه انرژی

به دلیل صرف ساعات طولانی در انجام فعالیت‌هایی تکراری بدون آنکه به دنبال کسب تجاربی جدید و انعطاف‌پذیری در اندیشه‌ها و شبکه‌سازی با ظرفیت‌های بالقوه درون و برون سازمانی باشند، پشت درهای بسته در حاشیه امن خود به دنبال تجربه دوباره راهکارهای کلیشه‌ای پیشین برای حل مشکلات علامتی و نه ریشه‌ای پیش آمده و اقدامات صرفاً واکنشی هستند که تنها مرهمی کوتاه مدت بر مسائل و چالش‌های این حوزه است. این در حالی است که تنها نشستن هر سه بخش (عمومی، خصوصی و مدنی) بر سر یک میز و تعریف و اجرای پروژه‌های استراتژیک، خدمات خاص و فرآیندهای گسترده‌تر می‌تواند راهگشا باشد. در واقع نوآوری اجتماعی در راستای تحقق حکمرانی خوب با تلفیق بخش‌های مختلف یک جامعه به تصمیماتی نهادینه، اثربخش و پایدار در فضایی بین این سه بخش مدد می‌رساند.

نگاه نوآوری اجتماعی مستلزم بازتعریف زمین و قواعد بازی است. سیاست‌گذاری با این نگاه، فرایندی یکطرفه و از بالا به پایین نیست و لازم است با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سه حوزه عمومی، خصوصی و مدنی، تمامی ذینفعان از ابتدای شکل‌گیری مسأله تا زمان ارزیابی و اصلاح فرایند در کنار سیاستگذار حضوری پررنگ و ملموس داشته باشند. هم‌افزایی و برآیند نیروها و ظرفیت‌های این سه حوزه همان مقصود نهایی نوآوری اجتماعی است که در نهایت منجر به ارتقاء ظرفیت جامعه برای اقدام و عمل می‌شود.

در حوزه انرژی، در ارتباط با مورد دوم، توجه به جنبه‌های اجتماعی و رفتاری سیستم‌های انرژی غالباً کمرنگ است و تنها به جنبه‌های فنی مسائل توجه می‌شود. از سوی دیگر ملاحظه می‌شود که فناوری‌های جدید اجتماعی در حوزه انرژی چندان مورد استقبال عموم قرار نگرفته‌اند و کاربران بالقوه در تطبیق رفتار خود برای استفاده بهینه از این فناوری‌ها با مشکلات متعددی مواجه هستند و جامعه‌پذیری، مشکلی است که عمدتاً نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید در این حوزه با آن مواجه هستند. علاوه بر این، نهادها و نقش‌آفرینان اثرگذار در این حوزه نیز اغلب مانع توسعه و انتشار این قبیل نوآوری‌های انرژی می‌شوند؛ به عنوان مثال متصدیان صنعت، ارگان‌های دولتی، تأمین‌کنندگان انرژی سنتی یا جوامع محلی، که این نوآوری‌ها را مخل منافع خود یا حتی تهدیدآمیز می‌دانند (به دلیل ماهیت تقسیم منافع و قدرت که در بطن این قبیل ایده‌ها نهفته است) و به دنبال فرصت برای کاهش سرعت رشد و توسعه آنها هستند. برای رفع این مشکلات ، تبیین و تجزیه و تحلیل موانع اجتماعی و رفتاری نوآوری‌های انرژی ضروری است. علاوه بر این، مهم است که تحت چه شرایطی نوآوری در ابعاد اجتماعی و رفتاری (به شکل انگیزه‌های رفتاری، ساختارهای اجتماعی نوین، شکل‌های سازمانی جدید، مدل‌های جدید تجاری، نوآوری‌های نهادی ، تنظیمات جدید حکمرانی یا سیاست‌های نوآورانه باشد) می‌تواند به رفع مشکلات پیش‌گفته کمک کند.

دولت‌های سراسر جهان در جستجوی روش‌هایی برای حمایت از نوآوری اجتماعی هستند. عمدتاً ، این تلاش‌ها مربوط به ایجاد حمایت‌ها و شرایط لازم برای رونق بیشتر اقتصاد بازار بوده است. این اقدامات را می‌توان اقدامات "افقی" نامید، که برای تشویق نوآوری اجتماعی در جامعه به طور کلی (با تمرکز ویژه بر اقتصاد اجتماعی، کارآفرینی اجتماعی و بنگاه‌های اجتماعی) طراحی شده است. نمونه‌های متعددی از تعامل مستقیم مقامات دولتی با مبتکران اجتماعی برای تأمین نیازهای شهروندان از راه‌های جدید وجود دارد ، به عنوان مثال با واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری، تأمین اعتبار یا مشارکت با بنگاه‌های اجتماعی برای ارائه خدمات عمومی.

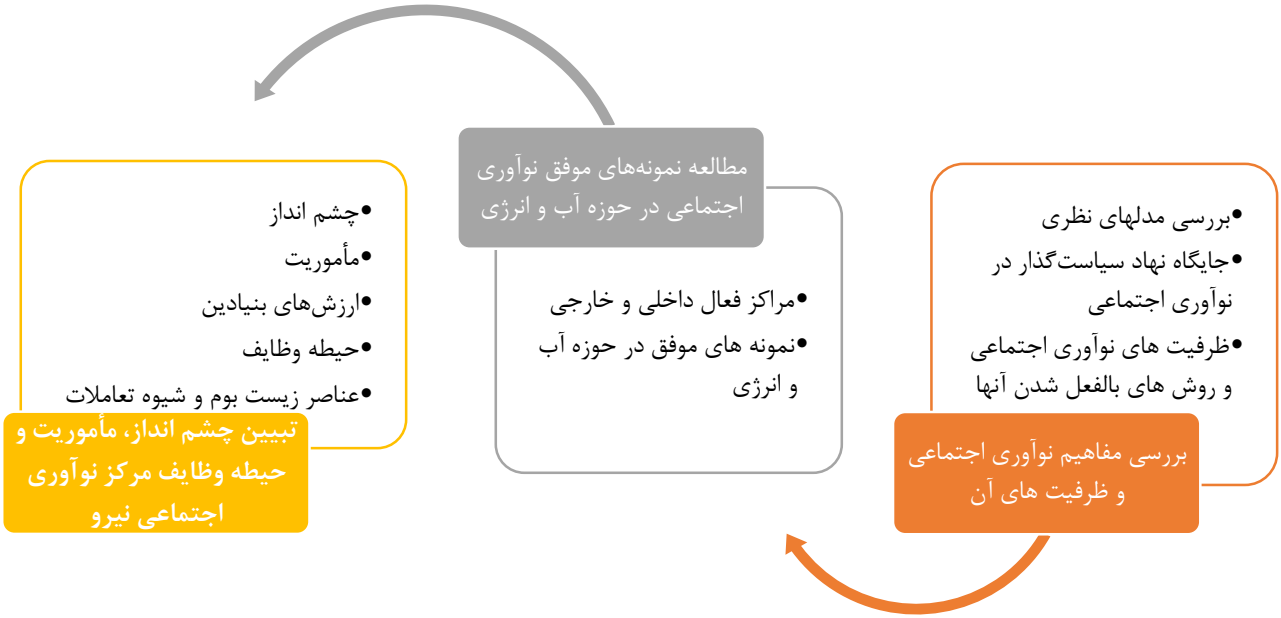
با اجرای موفق این پروژه و راه‌اندازی مرکز نوآوری اجتماعی نیرو، مزایا و دستاوردهای ذیل محقق خواهند شد که می‌تواند راهگشای شروع مسیری نو برای حل مسائل حوزه آب و انرژی باشد:

۱. شکار فرصت‌های طلایی جهت خلق ارزش و توسعه محصولات و خدمات نوآورانه اجتماعی
۲. تشویق به استفاده بهینه از تمامی منابع و ظرفیت‌های داخلی و خارجی در قالب شبکه‌های کاری
۳. ترغیب مدیران و تصمیم‌سازان به فاصله گرفتن از الگوهای ناکارآمد سنتی و تجربه روش‌های دمکراتیک و مشارکتی در سیاست گذاری با شفاف‌سازی مزایای بهره‌مندی از نوآوری اجتماعی در بهبود پیامدها و خروجی سیاست‌ها در حوزه انرژی
۴. وسعت بخشیدن به دامنه پاسخگویی مدیران و ایجاد تمایل به اتخاذ ریسک بیشتر و تفویض مسئولیت‌ها و اختیارات
۵. انعطاف‌پذیری بالاتر و عدم واهمه از ایجاد تغییر و اقدامات صرفا واکنشی و تلاش برای تسلط بر محیط و مخاطرات آن.
۶. فاصله گرفتن مدیران و سیاست‌گذاران از مهارت‌ها و تجارب کلیشه‌ای و خلاقانه اندیشیدن

بنابراین هدف از تأسیس مرکز نوآوری آشکار است. این هدف اهمیت فراوانی برای حل مسائل وزارت نیرو دارد چرا که در حال حاضر، مسائل به شکلی بخشی و جزیره‌ای طرح و برای حل آن‌ها در درون بدنه حاکمیت کوشش می‌شود. حال آن که بسیاری از مسائل به این شیوه به‌درستی حل نمی‌شوند بلکه به ایجاد خوشه‌ای از مسائل جدید منجر می‌شود. در مصاحبه‌ها و جلسات اکتشافی که منجر به تصمیم تأسیس مرکز نوآوری اجتماعی شد، واحدهای مختلف به وجود مشکل پیدایش، ارجاع و حل جزیره‌ای مسائل اشاره کرده‌اند. به دلیل نبود مرکزی که وظایف مورد اشاره را به عهده گیرد و کارکرد اتصال بخش‌های مختلف درون و برون سازمانی را برای یافتن و حل مشکلات داشته باشد، ضرورت تأسیس این مرکز را نشان می‌دهد.

در این پروژه به طور خاص به دنبال کشف ظرفیت‌های مفهوم نوآوری اجتماعی در حوزه آب و انرژی بوده و در ادامه ساختاری برای این مرکز نیز پیشنهاد خواهد شد. در این راستا در ادامه گزارش به موارد زیر می‌پردازیم (شکل ۱):

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۱: گام‌های انجام پروژه

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۲ بررسی مفهوم نوآوری اجتماعی و ظرفیت‌های آن

۲,۱ مقدمه

امروزه نوآوری اجتماعی به عنوان یک موضوع مهم و حیاتی در جوامع مطرح است. با این حال، مطالعه ادبیات موضوع نشان می‌دهد یکپارچگی چندانی میان نویسندگان مختلف وجود نداشته و طیف وسیع و گسترده ای از تفسیرها و تعریف‌ها در مورد آن ارائه شده است. در این شرایط، واکاوی تعریف‌های موجود و ارائه تعریفی واضح، روشن، یکپارچه و جامع از نوآوری اجتماعی ضرورتی اجتناب ناپذیر است که می‌تواند به برداشت و درک مشترک و منطقی از آن کمک نماید. برای این منظور، با مراجعه به اسناد و مدارک معتبر قابل دسترس، در این بخش از گزارش در ابتدا تعریفی مورد توافق از نوآوری اجتماعی و وجه تمایز آن با سایر انواع نوآوری ارائه شده و در ادامه به جایگاه نهاد سیاستگذار در این موضوع و ظرفیت‌های مبحث برای حل مسائل اجتماعی و شیوه بالفعل شدن این ظرفیت‌ها اشاره خواهد شد.

۲,۲ نوآوری

نوآوری به عنوان پاسخی است که سازمان‌ها برای حل مسائل تازه یا تحولات و دگرگونی بازار ارائه می‌کنند تا در عرصه‌ی رقابت با دیگر شرکت‌ها یا در خدمت‌رسانی عمومی ضامن بقا و رشد گردد. در زمانی که همه چیز در حال تغییر و تحول است و رقبا همیشه به دنبال افزایش سهم بازار خود از طریق کسب مزیت رقابتی هستند، در سازمان‌های حوزه‌ی عمومی هم، همواره خواست خدمات نو وجود دارد. باید جریان نوآوری در سازمان را تداوم بخشید تا از رکود و نابودی ممانعت شود. شرط بقا در دنیای متلاطم کسب و کار توجه به تحولات محیطی نوآوری و درک ابعاد گوناگون ایجاد نوآوری در کسب و کار است. نوآوری را می‌توان تغییری بدیع دانست که بر اساس اندیشه‌های جدید و بدون سابقه ایجاد شده است. بنابراین نوآوری نوعی تغییر است اما هر تغییری نوآوری نیست.

تاثیر نوآوری بر جامعه نیز جدی و آشکار است. اگرچه فشار نوآوری، سطح رقابت را برای صنایع بالا برده و موفقیت را برای سازمان‌ها بسیار دشوار کرده است، اما به روشنی ملاحظه می‌شود تاثیر این امر بر جامعه مثبت بوده است. نوآوری این امکان را فراهم آورده است که طیف گسترده‌تری از کالاها و خدمات به مردم در سراسر جهان ارائه شود. نوآوری، تولید غذا و دیگر کالاهای اساسی به مردم را کاراتر ساخته است، دستیابی به آن معالجات پزشکی را میسر ساخته که وضعیت سلامتی مردم را بهبود بخشیده‌اند و همچنین به مردم این امکان را داده است که تقریبا به همه ی بخش های جهان سفر و با آن‌ها ارتباط برقرار کنند [1]

در مسابقه‌ای که برای نوآوری در جریان است، بسیاری از شرکت‌ها بدون داشتن استراتژی‌های روشن یا سازمان‌های عمومی بدون داشتن سیاست روشن یا فرایندهای آزمایش شده برای انتخاب و مدیریت پروژه ها، عجولانه و بدون فکر عازم توسعه محصولات جدید می شوند. این گونه شرکت‌ها معمولا پروژه های مناسبی را انتخاب نمی‌کنند. پروژه‌هایی را برمی‌گزینند که تناسب چندانی با خواسته‌های مشتریان و فرصت‌های بازار ندارند و در نتیجه با نرخ‌های ناکامی بالا دست به گریبان می‌شوند. لذا داشتن استراتژی و فرایندهای مدیریتی نوینی که شرکت‌ها را بسوی موفقیت در این گام هدایت کند نیاز می باشد [1]

در شرکت‌ها وسازمان‌های عمومی، ضرورت نوآوری به شکلی باز هم وجود دارد یعنی نمی‌توان تنها به حل مسائل به شکلی اداری دل خوش کرد و باید سطح خدمت‌رسانی به مردم را با مشارکت مردم بالا برد وگرنه دوری از فضای زندگی روزمره و بی‌ارتباطی با شهروندان که همه جای‌داران حوزه‌ی عمومی هستند، مشکلات مشروعیتی برای سازمان‌ها پدید می‌آورد.

۲,۳ تاریخچه شکل گیری مفهوم نوآوری اجتماعی

از نظر کاربرد واژگان، مفهوم نوآوری در جامعه را بنجامین فرانکلین از رؤسای جمهور اولیه‌ی امریکا به کار برده است. نظریه‌پردازان سازمان مانند رابرت اوون ، بنیانگذار جنبش تعاونی نیز نوآوری در زمینه‌ی اجتماعی را ترویج کرده‌اند. جامعه‌شناسان کلاسیک مانند مارکس، وبر و دورکیم، به اهمیت نوآوری در پویایی جامعه نگاه ویژه داشته‌اند. به‌ویژه وبر معتقد بود که قفس هر نظم موجود باید توسط کاریزما شکسته شود و او است که امر اجتماعی نو را به کمک پیروان خود جایگزین کهنه می‌کند. بعدها مرتون نوآوری را یکی از راه‌های گذر از شرایطی دانست که جامعه اهداف مناسبی دارد اما ابزارهای مناسب دستیابی به آن را ندارد. در نظریه‌پردازان امروزی، گابریل تارد طیفی از تقلید اجتماعی تا نوآوری اجتماعی و ارتباط آن با دگرگونی جامعه را پیشنهاد نموده است.

در میان نظریه‌پردازان اقتصادی، جوزف شومپیتر، فرایند نوآوری را با تئوری تخریب خلاق توضیح داده است. کارآفرینان از نگاه او، عناصر موجود را به روش‌های نو برای ایجاد محصول یا خدمات جدید ترکیب می‌کنند. نوآوری اجتماعی به عنوان واژه‌ای تخصصی در مدیریت با آثار چهره‌های بزرگ مدیریت مانند پیتر دراکر و مایکل یانگ در دهه‌ی ۱۹۶۰ دیده شد. یک دهه بعد، نویسندگان فرانسوی مانند روزنوالن[۱]، فورنیه[۲] و اتالی[۳] از نوآوری اجتماعی سخن گفتند. اما از دهه ۱۹۸۰، پژوهشگران بسیاری به طور فزاینده‌ای به چگونگی تأثیر عوامل اجتماعی بر انتشار فناوری و نوآوری فناورانه پرداختند و تئوری سیستم‌های اجتماعی/فناورانه به ایده‌ی اجتماعی بودن نوآوری کمک کرد.

اما به واقع، نوآوری اجتماعی به شکلی که امروز می‌شناسیم، طبق بررسی کمیسیون اروپایی نوآوری اجتماعی، متولد دهه‌ی ۱۹۹۰ است. این مفهوم محصول جنبشی اجتماعی است که در انگلستان و سپس امریکا آغاز شد و ریشه‌ی آن در میان دانشگاهیان و پژوهشگران بود. آنان بر این باور بودند که می‌توان به جای اندیشیدن به تجاری‌سازی، به عمومی‌سازی و همگانی کردن ایده‌ها توجه نمود که ارزش و کارکردی کمتر از تجاری‌سازی اختراعات فنی ندارند. این ایده چنان نیرو گرفت و مطالبه‌ای فراگیر برای گسترش آن پدید آمد که اوباما در سال ۲۰۰۹ دفتر نوآوری اجتماعی و مشارکت‌های مردمی را در کاخ سفید افتتاح کرد. در پی این امر، نوآوری اجتماعی وارد ادبیات رسمی و اداری شد. اتحادیه‌ی اروپا در سال ۲۰۱۰ سازمانی متحد به نام استراتژی نوآوری اجتماعی[۴] را بنیان نهاد. در همین دهه، سیاست

[۱] Pier Rosanvallon
[۲] Jacques Fournier
[۳] Jacques Attali
[۴] Innovation Union Flagship Initiative

نوآوری اتحادیه‌ی اروپا در قالب استراتژی نوآوری، سیلابی از مشارکت اجتماعی در قالب‌های خصوصی، شرکتی و شخص ثالث را پدید آورد و کشورهای دیگر هم به گسترش نوآوری اجتماعی متمایل شدند.

در سال ۲۰۱۸ پویش‌ها و چالش‌هایی چندبعدی و پیچیده با جای‌داران متعدد و متفاوت مانند مهاجرت، افزایش جمعیت، جهانی‌سازی، شهری‌سازی، تجاری‌سازی محیط زیست و مانند این‌ها نیاز به نوآوری اجتماعی را گسترده‌تر کرده است. در سال‌های اخیر، انواع نوآوری‌های اجتماعی پدید آمده و نمونه‌هایی تازه‌تر در حال زایش است. مقاله‌ی «کشف دوباره‌ی نوآوری اجتماعی»[1] چگونگی وابستگی نوآوری‌های اجتماعی به تاریخ و تغییر نهادها را به شکلی گویا شکافته است و ۱۰ نوآوری اجتماعی مهم را که گونه‌های مهم در حال گسترش امروز و آینده در امریکا هستند به شرح زیر بیان می‌کند:

۱. مدرسه‌های چارتر[2]:

مدارس چارتر راهی جایگزین برای دانش آموزان فراهم می‌کند که بدون بسیاری از مسایل مشکل‌زا در سیستم مدارس دولتی، به پیشرفت و ایجاد پایه‌های آموزشی خود ادامه دهند. این مدارس ابتدایی و متوسطه بودجه عمومی دارند و به طور مستقل فعالیت می‌کنند و به معلمان و والدین می‌توانند به طور مشترک روش‌های جایگزین آموزشی را برای دانش‌آموزان خود شکل دهند زیرا مقررات این مدارس کمتر دست‌وپاگیر است.

۲. برنامه ریزی جامعه محور[3]:

این شکل از نوآوری اجتماعی به جوامع این امکان را می‌دهد که با استفاده از دانش تاریخی و سایر منابع محلی خود، سیستم هایی را برنامه‌ریزی کنند و توسعه دهند که به نیازهای محلی خاص آنان پاسخ دهد.

۳. تجارت آلاینده‌ها[4]:

برنامه‌ی دادوستد آلاینده‌ها برای حل مسایل مرتبط با افزایش مداوم آلودگی طراحی شده است. این برنامه راه‌حل‌هایی از قبیل تعیین حداکثر میزان آلاینده‌های خاص و اجرای سیستم مجوز برای کنترل میزان آلودگی تولیدشده توسط هر مشارکت شرکت‌کننده را ارائه می‌دهد. اگر مشاغل نیاز به استفاده از آلودگی بیش از حد مجاز داشته باشد، باید اعتبار آن را از مشاغلی که حداکثر میزان مجاز خود را منتشر نکرده‌اند، دریافت کنند. هدف برنامه‌ی دادوستد آلاینده‌ها این است که با گذشت زمان و افزایش آگاهی، جامعه انواع و تعداد آلاینده‌های منتشر شده را به حد ضروری محدود کند.

[1] James A. Phills Jr., Kriss Deiglmeier, & Dale T. Miller "Rediscovering Social Innovation", Stanford Social Innovation Review Fall 2008
[2] Charter Schools
[3] Community-Centered Planning
[4] Emissions Trading

۴. دادوستد عادلانه[1]:

در حال حاضر محصولاتی از جمله قهوه ، شکر و شکلات بدون استانداردهای بالا معامله می‌شوند که این امر منجر به ایجاد شرایط سخت برای کشاورزان و کاهش پایداری محیط زیست شده است. تجارت منصفانه حرکتی است که تاجران را مجاز به دادوستد با کشاورزان تولیدکننده‌ی این محصولات می‌داند. ایده این است که با پرداخت دستمزد، توانایی دستیابی به استانداردهای اجتماعی و زیست محیطی و ارتقای پایداری محیط زیست، زندگی این کشاورزان بهبود یابد.

۵. برنامه‌های حفاظت از زیستگاه[2]:

برنامه‌های حفاظت از زیستگاه تلاشی است که توسط سرویس ماهی و حیات وحش ایالات متحده و آژانس حفاظت از محیط زیست برای محافظت از گونه‌ها و در معرض خطر قرار گرفتن آنها با ارائه‌ی مشوق‌های اقتصادی برای حفاظت از زیستگاه‌های آنها و محافظت از این گونه‌ها در معرض خطر قرار دارد.

۶. حساب‌های توسعه‌ی فردی[3]:

این نوآوری اجتماعی برای حمایت از فقیران شاغل با تصمیماتی صرفه‌جویانه که آنها برای ارتقای زندگی خود گرفته اند. این طرح به ازای هر ۱ دلار پس‌انداز کارگران فقیر برای شهریه‌ی کالج، خرید خانه، راه اندازی مشاغل و سایر اقدامات مشابه و تولیدی ، ۲ دلار به آنان می‌دهد. این امر توسط حامیان مالی خیرخواهانه، دولتی و شرکتی که به این منظور کمک مالی می‌کنند امکان پذیر است.

۷. استانداردهای بین المللی کار[4]:

استانداردهای کار از کشور به کشور دیگر متفاوت است. بعضی از آنها از سایر موارد بهتر هستند. در تلاش برای همسویی بین‌المللی این موارد، سازمان بین المللی کار ، به دولت‌های شرکت‌کننده و کارمندان در توسعه‌ی استانداردهایی کمک می‌کند که از حقوق کارگران برای آزادی، برابری، امنیت و کرامت انسانی محافظت کنند.

۸. تأمین مالی خرد[5]:

این نوآوری اجتماعی برای حمایت از افرادی که از نظر اقتصادی قادر به دسترسی به خدمات مالی مانند بانکداری، وام و بیمه نیستند، ایجاد شده است. هدف نهایی مالی خرد امکان گریز از فقر با کمک به بهبود شرایط زندگی و دوام اقتصادی در میان شرکت کنندگان در برنامه است.

[1] Fair Trade
[2] Habitat Conservation Plans
[3] Individual Development Accounts
[4] International Labor Standards
[5] Microfinance

۹. سرمایه گذاری با مسئولیت اجتماعی[1]:

این نوآوری اجتماعی نوعی استراتژی سرمایه‌گذاری است که بازده مالی و اجتماعی را به حداکثر می‌رساند. سرمایه گذاران عموماً از مشاغل و سازمان‌هایی حمایت می‌کنند که در عمل از پایداری محیط زیست، حقوق بشر و حمایت از مشتری پشتیبانی کنند.

۱۰. اشتغال حمایتی[2]:

اشتغال حمایتی نوعی نوآوری اجتماعی است برای کمک به کارگران معلول یا محروم که به دلیل شرایط‌شان بی کار یا کم کار هستند. هدف این است که آنان بتوانند شغل مناسب پیدا کنند. برای این کار پشتیبانی اشتغال دسترسی به مربیان شغلی، حمل و نقل، فن‌آوری کمکی، آموزش تخصصی شغل و راهنمایی و نظارت بر کار افراد انجام می‌شود تا به شرکت‌کنندگان در برنامه کمک شود که رقابتی تر و با آمادگی بهتر برای اشتغال در بازار کار فعالیت کنند.

۲,۴ مفهوم و ضرورت نوآوری اجتماعی

راه‌هایی که پیش‌تر درنوردیده شده‌اند ما را به مقصد جدیدی نخواهند رساند و برای حل مسائل پیچیده عمومی که گاه می‌تواند بحران‌آفرین نیز باشد نیازمند راهکارهایی عملی‌تر، مشارکتی‌تر و پایدارتریم. اینجاست که نوآوری اجتماعی بهترین دستاویز مدیران و سیاست‌گذار ان برای حل معضلات کنونی خواهد بود.

ماهیت مشکلات و چالش‌هایی که امروزه انسان با آن مواجه است، متفاوت از آن چیزی است که تا پیش از این وجود داشته است. وقتی ماهیت چالش‌ها و بحران‌ها تفاوت کرده، مواجهه و ترسیم راه‌حل‌های این مشکلات نیز نمی‌تواند مانند سابق باشد. مصداق‌های این ادعا را می‌توان در چند بخش خلاصه و تشریح کرد که گویای لزوم و ضرورت نیاز امروز ما به نوآوری اجتماعی هستند [2]:

۱. **ناکارآمدی سیاست‌های کلاسیک**: ناکارآمدی سیاست‌های کلاسیک دولتی را می‌توان در مواجهه با مشکلاتی همچون تغییرات آب‌وهوایی، مصرف انرژی و منابع زیرزمینی، مقابله با بیماری‌های همه‌گیر و افزایش نابرابری‌ها مشاهده کرد. این در حالی است که نوآوری اجتماعی راه‌حل تازه‌تری را پیشنهاد می‌دهد.

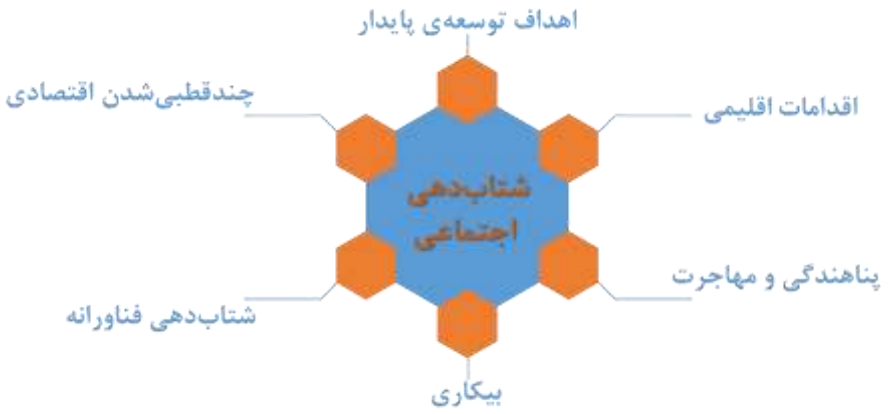
۲. **افزایش هزینه‌های آینده:** سیاست مناسب در مقابله با کنترل آلودگی، فقر، کاهش ضایعات و غیره؛ پیشگیری است. اما پیشگیری مؤثر به رغم منافع اقتصادی و اجتماعی شفاف در کنار رکود اقتصادی و فشار هزینه‌های اجتماعی بسیار دشوار است. این در حالی است که رویکرد نوآوری اجتماعی، رویکردی پیشگیرانه است.

[1] Socially Responsible Investing
[2] Supported Employment

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۳. **بحران اقتصادی و پیدایش اقتصاد اجتماعی:** با توجه به رشد روزافزون هزینه‌های عمومی و اجتماعی، دیگر تغییرات و اقدامات بهره‌وری مورد قبول نیستند. با این حال بیشتر سرمایه بخش دولتی و خصوصی برای مدل‌های قدیمی و مشتریان منفعل هدر می‌رود. این در حالی است که نوآوری اجتماعی الگوهای جدیدی برای توسعه راه حل‌های جدید اجتماعی در چنته دارد.

به طور کلی مشکلات و چالش‌های چندوجهی و پیچیده در دنیای پرشتاب امروز تنها توسط دولت‌ها و بدون اتکاء به ظرفیت‌های متنوع و محلی و مردمی قابل حل نیستند و تنها با نوآوری‌های اجتماعی است که می‌توان به حل پایدار آنها امید بست. تحقق اهداف بلندپروازانه توسعه پایدار، با شتاب شدید ظهور فناوری‌های جدید، در کنار چندقطبی شدن اقتصاد در دنیا سبب شده که حل مشکلات مزمن اجتماعی از قبیل بیکاری، پناهندگی و مهاجرت، تغییرات اقلیمی و مصرف بی رویه منابع طبیعی که همواره گریبانگیر جوامع بوده‌اند، از مسیرهای معمول قابل حل نبوده و نیازمند بهره‌مندی از ظرفیت‌های چندگانه جامعه برای شتابدهی حل مسائل باشیم (شکل ۲).

شکل ۲: نقش نوآوری اجتماعی در حل مسائل جهان امروز

امروزه توسعه پایدار جوامع در گرو نوآوری است. پارادایم جامع نوآوری در حال تحول است. تعاریف جدید صرفاً بر اهداف اقتصادی تمرکز ندارند و در تعاریف متأخر تمرکز بیشتر بر جنبه اجتماعی نوآوری است. بر اساس تعریف سازمان توسعه و همکاری‌های اروپا در بیانیه اسلو، نوآوری‌ها، در ابتدا بر اهداف اقتصادی شامل محصول‌ها، فرآیندها، شاخص‌های سازمانی و بازاریابی متمرکز بودند؛ در حالی که بر اساس تعریف‌های جدید، نوآوری دیگر تنها بر واژگان اقتصادی متمرکز و محدود نیست. واژگانی چون «نقش»، «هنجار»، «ارزش» و موارد مشابه نشان می‌دهند در پارادایم جدید، نوآوری‌ها معطوف به اهداف اجتماعی هستند [3].

در تعریف اتحادیه اروپا، «نوآوری دیگر تنها یک سازوکار اقتصادی یا یک فرآیند فنی نیست و آن را می‌توان در قواره یک پدیده اجتماعی دانست. بر اساس این تعریف نوآوری اجتماعی توسعه ایده‌ها، خدمات یا مدل‌هایی است که قادر به حل مشکلات اجتماعی به شیوه‌ای کاراتر، اثربخش‌تر و پایدارتر از راهکارهای جایگزین باشد». نوآوری اجتماعی با

تکیه بر خرد جمعی و ظرفیت‌های جامعه‌ای که در نهایت متأثر از مسئله خواهند بود، بدیل‌هایی متفاوت با آنچه در روش‌های سنتی توسط دولت یا سایر نهادهای عمومی برای حل مسائل اجتماعی پیشنهاد می‌شود ارائه می‌دهد. [4] از طریق نوآوری، افراد و جامعه، خلاقیت خود را بروز و نیازهای خود را بیان می‌دارند. نوآوری در هدف، اثر و یا روش خود به صورت تنگاتنگی با شرایط اجتماعی که در آن تولیدشده ارتباط دارد .اضافه کردن عنصر اجتماعی به نوآوری، نوآوری اجتماعی را به ارمغان می‌آورد. لذا، نوآوری اجتماعی نظریه کاربردی نوآوری است که جزء اجتماعی هنجاری به آن اضافه شده است [5]

با پیچیده‌تر شدن بیشتر محیط‌های سازمانی و اجتماعی در اغلب مسائل راهکارهای سنتی و معمول درون سازمانی راه به جایی نمی‌برد و برای حل اثربخش، کارا و پایدار مسئله نیازمند راهکارهایی فراسازمانی و بین‌سازمانی هستیم. نوآوری باز راهی بود که از اواسط دهه ۱۹۹۰ بسیاری از شرکت‌های تجاری در پیش گرفته و ایده‌ها و محصولات نوآورانه بسیاری محصول آن است. اما نقش نوآوری اجتماعی این است که از طریق ایجاد و تقویت راه‌های جدید فکر کردن در خصوص روابط و مشارکت، راه‌حل مواجهه با مشکلات جامعه را بهبود بخشد. نوآوری اجتماعی شکل تصمیم‌گیری‌ها، تعاملات، نهادها و شبکه‌ها را تغییر می‌دهد؛ به‌طوری‌که شیوه‌های جدیدی برای عمل ایجاد می‌شود. نوآوری‌های فنی و تجاری عموماً انگیزه‌های مالی و تجاری دارند، نوآوری اجتماعی بیشتر مربوط به رفاه مردم، جوامع و جامعه است، و نیازی به انتشار از طریق سازمان‌های تجاری که منافع اصلی آنها کسب سود است، ندارد (شکل ۳). بنابراین، نوآوری اجتماعی معمولاً با چالش‌های اجتماعی مانند مصرف‌گرایی، تغییرات آب و هوایی و توزیع ناعادلانه منابع مقابله می‌کند. نوآوری اجتماعی قابلیت زیادی برای حل مسائل پیچیده دارد و در رابطه با توانایی نوآورانه و پایداری جامعه اهمیت پیدا می‌کند [6] . نوآوری‌های اجتماعی اغلب چندرشته‌ای بوده و بر خلاف نوآوری‌های بسته و باز که به درخواست و سفارش یک نهاد یا سازمان شکل می‌گیرند، بدون برنامه ریزی و از پایین به بالا شکل گرفته و اغلب تقاضامحور هستند.

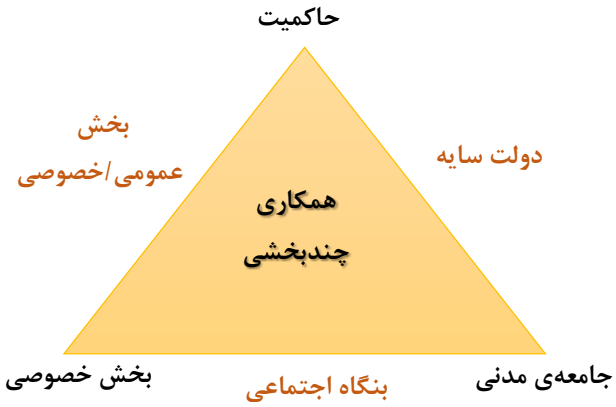
شکل ۳: تفاوت انواع نوآوری

نوآوری اجتماعی، ایده‌های جدید شامل مدل‌ها، سیاست‌ها، فرایندها، خدمات و محصولاتی هستند که به طور همزمان نیازهای جامعه را موثرتر از جایگزین‌ها برآورده ساخته و همکاری‌ها و روابط اجتماعی جدید را فراهم می‌سازد. به عبارتی هم برای جامعه مطلوبند و هم ظرفیت جامعه برای عمل را افزایش می‌دهند [7]. نوآوری اجتماعی به تحقق

توانایی یک جامعه برای توسعه و اجرای ایده‌ها و شیوه‌های جدید، فرایندهای اجتماعی، اقتصادی یا سیاسی جدید، محصولات، خدمات و سیستم‌های جدید، سیاست‌های جدید و نظایر آن اشاره دارد و منجر به شکل‌گیری روش‌ها و نهادهای نوظهوری می‌شود که با پشت سر گذاشتن ساختارهای قدرت نهادینه‌شده و رفتارهای بروکراتیک سنتی و کم‌بازده، توان بالایی در شتابدهی به تحقق اهداف سازمانی با بهره مندی از ظرفیت‌های مردمی دارند.

نگاه نوآوری اجتماعی مستلزم بازتعریف زمین و قواعد بازی است. سیاست‌گذاری با این نگاه، فرایندی یکطرفه و از بالا به پایین نیست و لازم است با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سه حوزه عمومی، خصوصی و مدنی، تمامی ذینفعان از ابتدای شکل‌گیری مسأله تا زمان ارزیابی و اصلاح فرایند در کنار سیاست‌گذار حضوری پررنگ و ملموس داشته باشند. هم‌افزایی و برآیند نیروها و ظرفیت‌های این سه حوزه همان مقصود نهایی نوآوری اجتماعی است که در نهایت منجر به ارتقاء ظرفیت جامعه برای اقدام و عمل می‌شود.

با این نگاه سیاست‌هایی که در عصر کنونی پشت درهای بسته شکل گیرند، محکوم به شکست هستند. تنها نشستن هر سه بخش (عمومی، خصوصی و مدنی) بر سر یک میز و تعریف و اجرای پروژه‌های استراتژیک، خدمات خاص و فرآیندهای گسترده‌تر می‌تواند راهگشا باشد. در واقع نوآوری اجتماعی با تلفیق بخش‌های مختلف یک جامعه به تصمیماتی نهادینه، اثربخش و پایدار در فضایی بین این سه بخش مدد می‌رساند (شکل ۴).

شکل ۴: نوآوری اجتماعی مبتنی بر همکاری چندبخشی

نوآوری اجتماعی اغلب بین بخشی بوده و در لبه‌ها و واسطه‌های بین بخش‌ها رخ می‌دهد. بازیگران اصلی نوآوری اجتماعی عبارتند از: دولت، شهروندان، سازمانهای مدنی، نظام آموزشی و شرکت‌های خصوصی که موفقیت در گرو تعامل مثبت و مستمر آنهاست. آنچه مدیران و سیاست‌گذاران باید وجه نظر قرار داده تا از الگوهای ناکارآمد سنتی فاصله بگیرند و به بهبود پیامدها و خروجی‌های سیاست‌ها منجر شود موارد ذیل است [2]:

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۱. تمایل به اتخاذ ریسک بیشتر و تفویض مسئولیت‌ها و اختیارات و و سعت بخشیدن به دامنه پاسخگویی
۲. فاصله گرفتن از صرف ساعات طولانی برای فعالیت‌های تکراری و باز گذاشتن ذهن
۳. انعطاف‌پذیری بالاتر و عدم واهمه از ایجاد تغییر و اقدامات صرفاً واکنشی و تلاش برای تسلط بر محیط و مخاطرات آن.
۴. شکار فرصت‌های طلایی جهت خلق ارزش و عدم واهمه از بحران‌ها
۵. فاصله گرفتن از مهارت‌ها و تجارب کلیشه‌ای و خلاقانه اندیشیدن
۶. استفاده بهینه از تمامی منابع و ظرفیت‌های داخلی و خارجی در قالب شبکه‌های کاری

بر اساس آنچه ذکر شد تعاریف متعددی از مفهوم نوآوری اجتماعی ذکر شده است و اجماعی بر سر آن وجود ندارد. این عدم توافق در ارائه یک تعریف مشترک افزون بر ماهیت نرم و ناملموس آن به چندبعدی بودن آن نیز وابسته است که با دیدگاه‌های مختلف می‌توان تعاریف متفاوتی ارائه نمود. در جدول ۱ به مجموعه ای از تعاریف مختلف از نوآوری اجتماعی با دیدگاه‌های مختلف اشاره شده است:

جدول ۱: تعاریف نوآوری اجتماعی از دیدگاه‌های مختلف

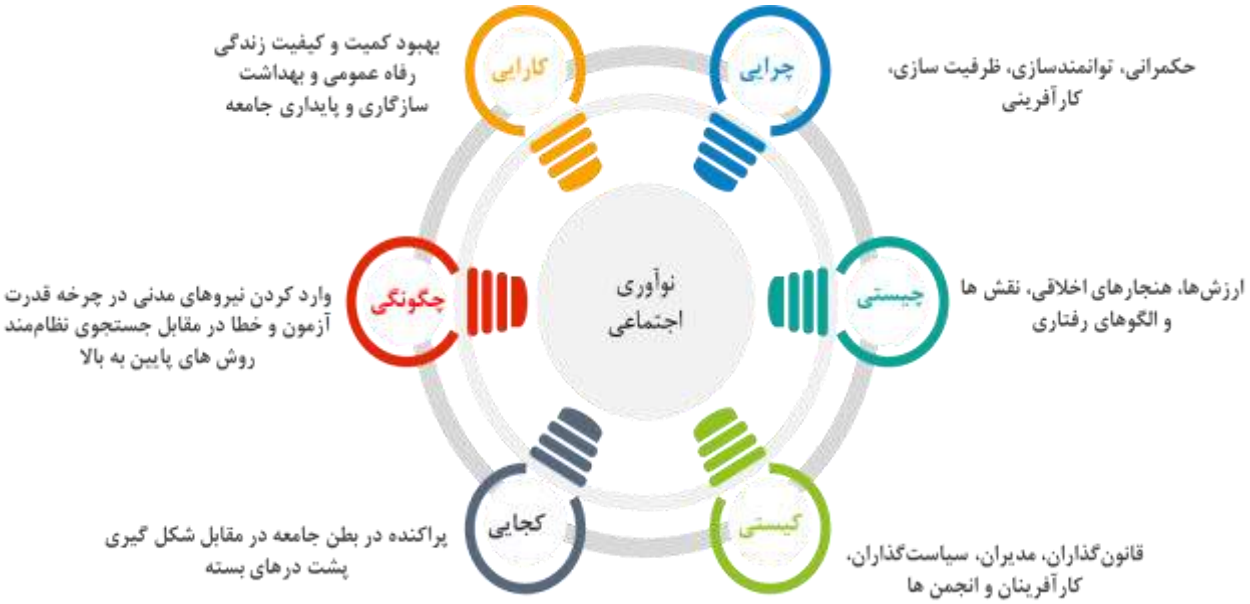
نگاه کوتاه	نوآوری اجتماعی هم در اهداف و هم در وسایل رخ می‌دهد
دیدگاه انتقادی	فرآیند توانمندسازی یا بسیج سیاسی که هدف آن تحول سیستم اجتماعی و کارکردهای آن به شکل از پایین به بالا است، هم در جایگاه جای‌داران و هم در توزیع منابع
دیدگاه اقتصادی	فرآیند دگرگونی در محصول، مفهوم، سازمان یا مسیرهای مالی با ایجاد ارتباط‌هایی میان ذی‌نفعان (جای‌داران) و مناطق مختلف در مسأله‌ی اجتماعی.
دیدگاه مدیریتی	راه‌حلی مؤثرتر، کارآمدتر، پایدارتر و منصفانه‌تر از راه‌حل‌های موجود برای مسأله‌ای اجتماعی با کمک نیروهای اجتماعی به جای فرد، افراد یا سازمان‌های خاص
دیدگاه سیستمی	فرآیندی پیچیده که طی آن، محصولات یا برنامه‌هایی جدید معرفی می‌شوند تا دگرگونی‌های ژرف در امرور روزمره، روابط قدرت یا جریان منابع پدید آورند
دیدگاه عمل گرایی	فعالیت و خدمتی است با هدف برآوردن نیازی اجتماعی که به دلیل چندوجهی و پیچیده بودن نیاز، با توزیع در نهادها و سازمان‌های خدمات عمومی شکل می‌گیرد

برای دستیابی به مفهومی جامع از نوآوری اجتماعی لازم است از چند بعد به بررسی آن پرداخته شود. در قالب شکل ۵ سعی شده است با نگاهی فلسفی به ریشه‌های آن پرداخته شود.

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

به طور کلی نگاه نوآوری اجتماعی به سمت آینده است. نوآوری اجتماعی به سادگی "اصلاح سریع" یا نگهداری سیستم‌های فعلی (که گاهی اوقات از کار می‌افتند) نیست ، بلکه به معنای گشودن یک چشم انداز جمعی از آینده بهتر و تدوین استراتژی‌های دستیابی به آن است. اما به دلیل سلطه مدل‌های "کنترل و فرماندهی" بوروکراتیک حکمرانی – به خاطر ثبات ، قابل پیش بینی بودن و امکان ارزیابی ریسک – مدل‌های نوآوری اجتماعی به خوبی مورد توجه قرار نگرفته است. اصول زیربنایی نوآوری اجتماعی می‌تواند فرصت هایی را برای یک شیوه مشارکتی و حاکمیتی و سیاستگذاری ایجاد کند. [2]

نباید فراموش کرد که تحقق و بهره مندی از پتانسیل تحول‌آفرین نوآوری اجتماعی ، خواسته بزرگی را از سیاست‌گذاران ایجاد می‌کند: این درخواست که صدای گروه‌های به حاشیه رانده شده به جامعه مدنی و روند سیاست‌گذاری وارد شود، درخواست توجه به تقسیم و توزیع دوباره قدرت، امکانات و دارایی در جامعه، و درخواست تلاش برای هدایت نوآوری به سمت عوامل ساختاری که ریشه چالش‌های عمومی اعم از اجتماعی ، سیاسی یا اقتصادی هستند.

شکل ۵: نگاه چندبعدی به مفهوم نوآوری اجتماعی

۲,۵ اهداف نوآوری اجتماعی

هدف نوآوری اجتماعی مرتبط با بهبود کیفیت یا کمیت زندگی افراد و جامعه است .تحقق رضایتمندی از طریق پاسخ بهتر، کارآمدتر، موثرتر، منصفانه‌تر و ماندگارتر به نیازهای موجود، جدید و به‌ویژه نیازهای برآورده نشده توسط سایر بخش ها، هدفی است که نوآوری اجتماعی به دنبال آن است. نوآوری اجتماعی، توسعه مفهوم‌های جدید شامل محصول ها، خدمات، ساختارها و رویکردها است که با نیازهای اجتماعی در ارتباط است و باعث خلق تعاملات اجتماعی جدید می‌شود .از این منظر، نوآوری اجتماعی هم در هدف و هم در ابزار، ماهیت اجتماعی دارد .این نوع از نوآوری، نه تنها در خدمت اجتماع است که ظرفیت رفتاری جامعه را ارتقاء می‌دهد .علاوه بر این از طریق ایجاد انواع جدید

محصول‌ها و خدمات، منجر به افزایش ارزش افزوده اقتصادی می‌شود. نوآوری اجتماعی، روش مناسب برای مشارکت بازیگران و ذینفعان، علاقه‌مند به حل مشکلات اجتماعی و تقویت گرو ه‌های ذینفعان می‌باشد .نوآوری اجتماعی یافتن بهترین راه‌ها برای تقویت شهروندی به‌ویژه گروه‌های محروم و گمشده از طریق درگیری فعال آنها در فرآیندهای نوآورانه است (جدول ۲). این مهم دلالت بر توانمندسازی و ظرفیت‌سازی نوآوری اجتماعی دارد.[3]

جدول ۲: اهداف نوآوری اجتماعی

بهبود چرخه پاسخ به نیازهای جاری	بهبود کیفیت و کمیت زندگی فردی	دیده شدن افراد کمتر دیده شده
		شناسایی و بکارگیری مشاغل جدید
	بهبود کیفیت جامعه	کمک به تحقق جامعه مولد، یادگیرنده، منسجم و عقلایی
		پاسخ به چالش‌های جامعه (بهداشت، نظام آموزشی، محیط زیست و ...)
	پشتیبانی و تقویت شبکه‌های کاری تیمی	حمایت از به اشتراک‌گذاری دانش «بیرون به دورن» و «درون به بیرون»
		روش موثر برای پاسخگویی به چالش‌های اجتماعی از طریق بسیج خلاقیت افراد
	بهبود سرمایه اجتماعی	بهبود موقعیت و نقش افراد در محیط‌های کاری و جامعه
		شناسایی و بکارگیری اشکال جدید همکاری و مشارکت مبتنی بر اعتماد
	بهبود شیوه‌ها و فرایندها	راه‌های جدید انجام کارها
		سازوکارهای جدید
پاسخ به نیازهای برآورده نشده		برآورده کردن نیازهای برآورده نشده توسط سایر
		یافتن راه‌حل‌های جایگزین برای شیوه‌ها و راه‌حل‌های سنتی ناکارامد
پاسخ به نیازهای جدید و آرمان ها		نیازهای آتی و شناخته نشده در جامعه
		آرمان‌های مطلوب جامعه

۲,۶ چرخه حیات نوآوری اجتماعی

برای فهم هر پدیده و کاربست آن در دنیای عمل، نیازمند درک چرخه حیات آن پدیده هستیم. نوآوری اجتماعی نیز از این قاعده مستثنی نیست. فرآیند نوآوری اجتماعی با شناسایی مشکل اجتماعی و تدوین ر هکار آغاز می‌شود . مرحله اول با هدایت افرادی پیش برده می‌شود که اشتیاقی وصف‌ناشدنی دارند. (اشتیاقی که معطوف به مشکلی است که راه دیگران را سد کرده است و معمولاً با نیاز اجتماعی گره خورده‌است، نه خواسته‌ها یا تمایلات فردی). تمرکز نوآوری اجتماعی بر مشکل است و طرز عمل اصلی از نوع آزمایش‌گری است که احتمالا با چرخه تکراری شکست و بازخورد همراه است که دائما در راهکار تجدید نظرشده ادغام می‌شود. زمانی که مؤثر بودن و اثرگذاری احتمالی راهکار اثبات می‌شود، به مرحله بعدی، یعنی خلق مدلی پایدار و تکرارپذیر برای آن راهکار، هدایت می‌شود.

موازی و همکاران فرایندهای شش‌مرحله‌ای حلقوی تحقق نوآوری اجتماعی را ارائه دادند که با شناخت مشکل مدنظر برای حل، آغاز و با طی گام‌های بعدی به تغییرات سیستماتیک و وسیع می‌رسد. بر این اساس نوآوری با تشخیص یک مشکل که باید حل گردد آغاز می‌شود؛ سپس طرح‌ها و ایده‌هایی که ممکن است شامل طیف گسترده‌ای از منابع و تجارب باشد بررسی و توسعه می‌یابند. در ادامه نمونه‌های اولیه و یا پروژه‌های آزمونه برای آزمایش ایده‌های جدید توسعه می‌یابند. در این مرحله، آزمون ایده‌ها برای یافتن راه‌حلی که مطابق با نیازهای شناسایی‌شده باشد، ادامه می‌یابد. اجرای این ایده در شیوه‌های روزمره و جاری پایدار در مرحله چهارم صورت می‌گیرد. این مرحله برای اطمینان از طول عمر نوآوری لازم است. انتشار و اجرا در مقیاس وسیع، مرحله پنجمی است که در طی آن استراتژی‌ها برای به دست آوردن تصدیق راه‌حل‌های نوآورانه در تنظیمان دیگر تدبیر شده است. تغییرات سیستماتیک، هدف نهایی نوآوری‌های اجتماعی است که در مرحله آخر حادث می‌گردد.

بر اساس مطالعات بنیاد یانگ و مرکز تبادل نوآوری اجتماعی نیز، نوآوری‌های اجتماعی به طور معمول از ایده شروع می‌شوند که ممکن است به صورت آزمایشی و یا الگوی اولیه به کار گرفته شوند. اگر موفقیت‌آمیز باشد، پیاده‌سازی آن با هدف حفظ این مدل جدید در قالب فرایندهایی به عنوان مثال سرمایه‌گذاری جدید و یا یک سیاست جدید در مجموعه صورت می‌گیرد. مرحله نهایی این است که در مقیاس وسیع اجرا گردد، به طوری‌که رویکرد جدید اثر واقعی ایجاد کرده و بخشی از هنجارها می‌شود (شکل ۶) [7].

شکل ۶: مدل فرایندی نوآوری اجتماعی

به طور کلی مراحل اصلی نوآوری اجتماعی در قالب ۸ فرایند هم‌آفرینی، ایجاد حس مشترک، ایجاد پیش‌زمینه، آماده‌سازی برای نمونه‌سازی اولیه، تولید اولین نمونه، استنتاج، پیاده‌سازی، آماده‌سازی برای اجرا در مقیاس وسیع و نهایتاً اجرا در مقیاس وسیع دسته بندی نمود. مدل ارائه شده آنها، شامل چهار مرحله زیر است:

۱. مسئله‌شناسی: نوآوری با تشخیص یک مشکل که باید حل شود آغاز می‌شود. بنابراین در مرحله نخست بررسی دلایل و ضرورت‌های ایجاد نوآوری اجتماعی انجام می‌گردد. عمده مستندات مورد مطالعه، شناخت علل ریشه‌ای و تحریک و تهییج تخیل خلاق و تولید ایده را نیازهای برآورده نشده، نیاز آرمانی، بهبود برآورده کردن نیازها و موارد نظیر آن می‌دانند.
۲. چرخه تولید ایده: پس از شناخت محیط، مسائل و نیازها و نیز آرمان‌ها، طرح‌ها و ایده‌های ممکن و متصور برای حل انها جمع‌اوری می‌شوند.
۳. چرخه پیاده‌سازی ایده: همه هنر نوآوری در پیاده سازی و عینی‌سازی ایده‌ها در عمل است. بنابراین آزمون ایده‌ها برای یافتن راه‌حلی که مطابق با نیازهای شناسایی‌شده باشد ادامه می‌یابد.
۴. محصول: مزایای هرگونه نوآوری در نهایت پاسخ به نیاز و نیازمندان، به طور مستقیم و غیرمستقیم و به عبارتی ارزش اقتصادی و اجتماعی آنان است. این مهم در قالب الگوها، فرایندها، محصولات، راه‌های جدید پاسخ به نیازها محقق می‌گردد [3].

۲,۷ اصول بنیادین نوآوری اجتماعی و جایگاه نهاد سیاست‌گذار در تحقق آن

قرار نیست مطالبی که در اینجا گفته می‌شود الگویی قالبی و ثابت به دست دهد، بلکه هدف این است که ارگان‌های متولی سیاست‌گذاریِ اجتماعی به بازاندیشی انتقادی بپردازند و در هر زمینهٔ سیاست اجتماعی میان سیاست‌گذاران و ذی‌نفعان مختلف گفتگو برقرار شود. با مرور مواردی که در ادامه مطرح خواهد شد می‌توان چگونگی روابط میان

ذی‌نفعان را بررسی کرد و کارآیی ساختارهای سازمانی فعلی، لوازم حکمرانی، چگونگیِ برقراری ارتباط میان ذی‌نفعان، و نیز توازن رویه‌های مدیریتی و مالی را شناخت. به اشتراک‌گذاری قدرت، پذیرش اجتماعی، گفتگو و اعتماد عواملی هستند که باعث می‌شوند دولت‌های رفاه اروپایی بتوانند نیازهای نسل‌های آتی را برطرف کنند؛ برای چنین منظوری تغییر ساختاری در فرآیندهای سیاست‌گذاری بسیار ضروری است [8].

مسائل اجتماعی و اقتصادی که در اعماق جامعه رسوخ کرده‌اند نیازمند تعهد بلندمدت ذی‌نفعان مختلف هستند و لازم است هر کدام درون چارچوبی مشترک وظیفهٔ خاصی را بر عهده گیرد. می‌دانیم در جامعه منابع و اشکال مختلفی از قدرت وجود دارد که می‌تواند بر یک مسئله یا هدف عمومی تاثیر بگذارد. دولت‌ها می‌توانند به ذی‌نفعانی که از جایگاه مناسبی برای اقدام در مورد یک مسئلهٔ عمومی برخوردار هستند قدرت اعطا کرده و بر قدرت آن‌ها تکیه کنند. در واقع نوآوری اجتماعی بیش از هر چیز در مورد قدرت جمعیِ جامعه است که برای نیل به هدفی جمعی عمل می‌کند. باید توجه کرد که اعمال تغییرات در بلند مدت اتفاق می‌افتد و نیازمند به حداکثر رساندن سینرژی میان کنش‌گران و نیز تسهیل فرآیند همکاری و هم‌گرایی میان ذی‌نفعان است.

آن چه در بالا بیان کردیم با آن‌چه سیاست‌گذاران اروپایی در عمل انجام می‌دهند بسیار متفاوت است. سیمپاکت[1] سیاست‌گذاران ۹ کشور اروپایی را گرد هم آورده و کارگاه‌هایی برای گفتگو با هدف یادگیری مشارکتی تشکیل داده است. در این کارگاه‌ها، سیاستگذاران در مورد تجارب خود صحبت کردند. در نهایت نتایج زیر حاصل شد:

تمرکز اصلیِ سیاست عمومی معمولا بر این موارد متمرکز است:

- **تامین بودجهٔ کوتاه مدت**: معمولا بودجه تحت تاثیر انتخابات و تغییر افراد قرار می‌گیرد و گروه‌هایی که تازه بر سر کار آمده‌اند می‌خواهند تاثیرگذاریِ آنیِ خود را نشان دهند؛

- **برون‌دادهای قابل کمی‌سازی**: معمولا سیاست‌گذاران به دنبال برون‌دادهایی هستند که تاثیرش به سادگی قابل اندازه‌گیری باشند؛

- **مدهای سیاسی**[2]: هر مدیری به جای تمرکز بر شواهد علمی تلاش می‌کند تا مدیریت خود را به نحوی از اسلاف خود متمایز و جدا کند؛

- **واکنش رسانه‌ها**: ترس از واکنش رسانه‌ها موجب می‌شود سیاست‌گذاران از ریسک پرهیز کنند.

نتیجه این است که:

- برنامه‌های کوتاه مدت برای گروه‌های نابرخوردارِ جامعه طراحی می‌شود که تاثیر انباشتی[3] اندکی داشته و موجب تغییر جدی در چشم‌اندازِ پیش رو نمی‌شود؛

[1] SIMPACT
[2] Political fashion
[3] cumulative

- نگاه کمّی به مسائل باعث نادیده گرفته شدن ضرورتِ تقویت توانمندی‌ها و ضرورت تغییر ساختارهای مدیریتی می‌شود. همچنین باعث می‌شود سازوکارهای موجود تغییر چندانی در راستای توسعهٔ پایدار نکنند؛ و در نتیجه سازمان‌های اجتماعی و مردم‌نهاد ضعیف باقی بمانند؛

- مدیران بخش عمومی به سراغ کنش‌های مخاطره‌آمیز نرفته و تلاش می‌کنند وضعیت موجود تداوم یابد؛

- روابط میان سیاست‌گذاران و سایر کنش‌گران مبادله‌ای[۱] است نه تحول‌آفرین[۲]: روابط مالی موجود باعث می‌شود توزیع قدرت نابرابر باشد و اصل اساسی سیاست‌گذاران برای برقراری رابطه این است که چه کسی حاضر است در قالب یک قراردادْ خواستهٔ آنان را اجابت کند؛

- از آن جایی که فرآیند تدارکات رقابتی است، پیمان‌کاران ترجیح می‌دهند از راه‌هایی تبعیت کنند که قبلا جواب داده است؛ در نتیجه نوآوری کم بوده و مداخله در مسائل محافظه‌کارانه است.

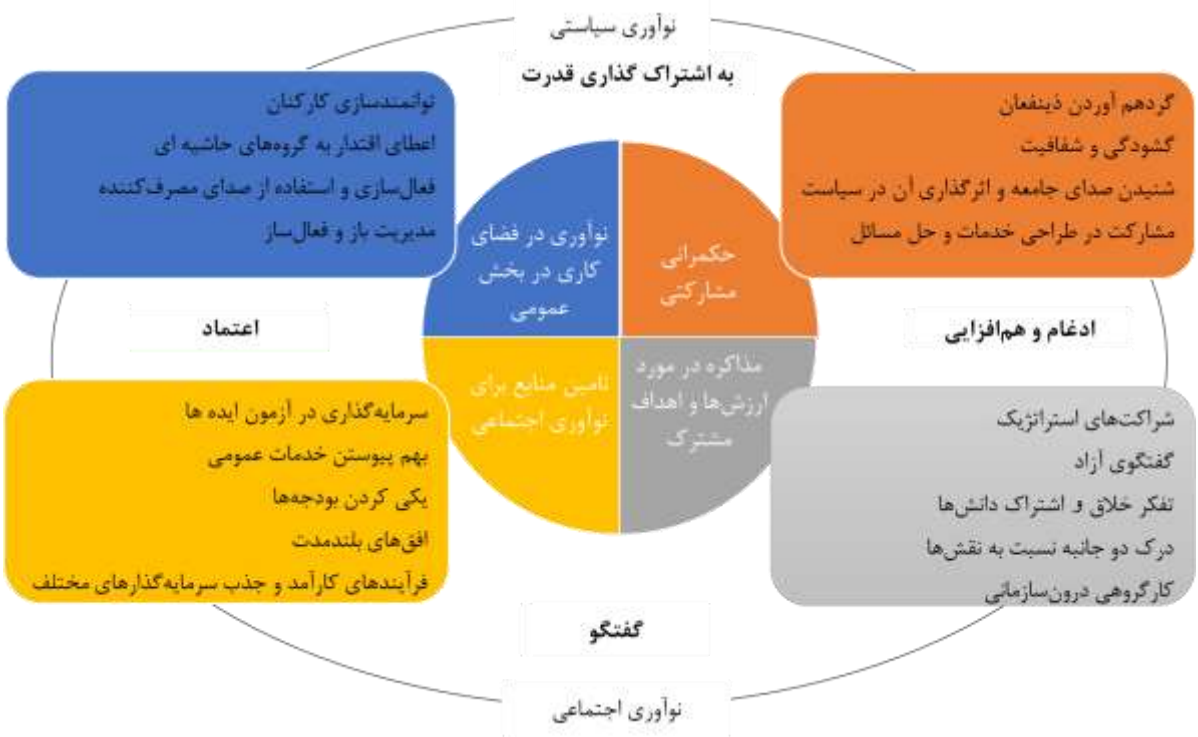
کارآیی و پایداریِ نوآوری‌های اجتماعی به توافقات نهادی، زمینهٔ اجتماعی سیاست و چارچوبِ تعریف شده برای روابط بستگی دارد. سازمان‌های سیاست‌گذاریِ عمومی نقش مهمی در ارزیابی و بهبود سیستم‌های حکمرانی، روابط ذی‌نفعان و سازوکارهای تامین منابع دارند و می‌توانند بر تاثیرگذاری نوآوریِ اجتماعی و پایداری آن تاثیر بگذارند.

تجربه سیمپکت با بررسی گزارشات سیاستی و خروجی مصاحبه‌ها و کارگاه‌های آموزشی، به استخراج اصولی بنیادی در نوآوری اجتماعی برای ایجاد انگیزه در سیاستگذاران نسبت به نوآوری اجتماعی، تامین منابع و پایدار ماندن آن منجر شد. اصول بنیانیِ نوآوری اجتماعی به قرار زیر است (شکل ۷):

۱. **ادغام**[۳]: ایجاد فضاهای سازمانی و فرآیندی برای بازاندیشیِ مشارکتی، یادگیری و طراحی سیاست به طوری که در مواجهه با چالش‌های اجتماعی و اقتصادی همهٔ ذی‌نفعان اصلی که هدف مشخصی دارند دربرگیرد.
۲. **گفتگو**: داشتن التزام و تعهد نسبت به اصلِ «بهترین استدلال برنده است» در تصمیم‌سازیِ استراتژیک[۴] و تصمیم‌سازیِ مبادله‌ای[۵] بدین صورت که همهٔ ذی‌نفعان بتوانند از خلال دیالوگْ تجارب، بینش‌های خلاقانه و دانش ضمنی و استراتژیکشان را به اشتراک بگذارند.
۳. **به اشتراک‌گذاری قدرت**: برای این منظور شکستن انحصار دولتی بر منابع مالی و منابع عمومی لازم است اما در صورتی که نسبت به چگونگیِ مصرفِ منابع پاسخگو باقی بماند.
۴. **اعتماد**: به رسمیت شناختن توانمندی‌ها و وظایف هر یک ذی‌نفعان با تکیه بر گشودگی و شفافیت.

[۱] Transactional: در این سیستم مدیریت ذی‌نفعان بر اساس پاداش و تنبیه اتفاق می‌افتاد. در این شیوه انگیزش‌ها کوتاه مدت خواهد بود
[۲] Transformational: در این شیوهٔ مدیریت تغییر آینده در دستورکار قرار دارد و به این منظور با سایر گروه‌ها ارتباط برقرار خواهد شد
[3] inclusion
[4] Strategic decision making
[5] Transactional decision making

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۷: اصول بنیادی نوآوری اجتماعی [8]

پایبندی به اصول بنیادی نوآوری اجتماعی، برخورداری از رویکردی سیستماتیک نسبت به آن و پیاده‌سازی آنها در عمل می‌تواند دستاوردهای ذیل را به دنبال داشته باشد:

۱. **نوآوری در فضای کاری بخش عمومی**: سازمان‌های بخش عمومی کارمندانی قدرتمند شده[1] و ریسک‌پذیر داشته باشند و از دانش و تجربهٔ خود برای درگیر کردنِ ذی‌نفعان در تفکر انتقادی، بررسی علل ریشه‌ای و پیدا کردن راه‌حل‌های خلاقانه استفاده کنند.

۲. **حکمرانی مشارکتی**: فعال‌سازیِ گروه‌های بی‌قدرت تا بتوانند صدای خود را به گوش سایرین برسانند و از دانش و تجربه‌شان برای طراحی مجدد خدمات استفاده شود.

۳. **مذاکره در مورد ارزش‌ها و اهداف مشترک**: همکاری میان سازمان‌های عمومی و سایر ذی‌نفعان بر مبنای گفتگوی آزاد و تمرکز استراتژیک شکل بگیرد و با فهم مشارکتی[2] و کارِ گروهی[3] درون سازمانی همراه شود.

۴. **تامین منابع برای نوآوری اجتماعی**: تخصیص منابع عمومی ارتباط تنگاتنگی با سه مورد قبل دارد. این مورد همچنین به پذیرش اصلِ «بهترین استدلال برنده است» بستگی دارد و حاصل برقراری گفتگو میان ذی‌نفعان است و شامل افق‌های بلند مدت برای تامین مالی و یادگیریِ دو حلقه‌ای[4] است.

[1] Empowered staff
[2] Shared understanding
[3] teamwork
[4] Double loop learning

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

در پیوست ۱، جعبه ابزاری اجرایی برای پیاده‌سازی نوآوری اجتماعی در سازمان مبتنی بر مدل اشاره شده در این بخش ذکر شده است که می‌تواند راهنمای عملیاتی و اجرایی خوبی برای شروع مسیر نوآوری اجتماعی باشد و معیارهایی نیز برای ارزیابی و پایش عملکردی ارائه می‌دهد.

به تبع ماهیت نوآوری اجتماعی که معطوف به حل چالش‌های اجتماعی است و ذاتاً بر عهده دولت‌ها و حکومت‌هاست، باز کردن فضای تصمیم و مشارکت و فعال‌سازی سایر ارکان جامعه مطابق با الگوهای حکمرانی خوب برای توزیع قدرت در جامعه و فراهم‌سازی بستر نوآوری اجتماعی بر عهده نهادهای حکومتی است. بدون حضور ، خواست و مشارکت فعال بخش دولتی، نوآوری اجتماعی راه به جایی نبرده و تنها در قالب چند حرکت جمعی سامان‌نیافته در حوزه‌هایی محدود -که مطابق با فرهنگ و بسترهای اجتماعی آن جامعه از اهمیت بالایی برخوردار است-، باقی خواهد ماند (شکل ۸) .

شکل ۸: وظایف بخش حاکمیتی در توسعه نوآوری اجتماعی

۲,۸ شقوق مختلف نوآوری اجتماعی

چالش‌های جهانی دنیای امروز با اقدامات سیاستی معمول قابل حل نیستند و شیوه‌های متعارف و رویکردهای سنتی سیاست‌گذاری در مواجهه با این چالش‌ها شکست خورده‌اند. مقابله با مسائلی مانند نابرابری، تغییرات آب و هوایی و مصرف انرژی نیاز به تفکر جدید، همکاری‌های جدید و اقدامات جدید دارد. جامعه شناسان و متخصصان علوم اجتماعی بر این باورند که برای ایجاد یک جامعه فراگیر و منسجم ، افراد و گروه‌های بیشتری باید در این فرایندها مشارکت کنند. از سوی دیگر ارزش‌ها، الگوها، هنجارهای رفتاری و مناسبات میان ذینفعان در حال تغییر هستند و با پیچیده‌تر شدن محیط‌های سازمانی و اجتماعی، در اغلب مسائل راهکارهای سنتی و معمول درون سازمانی راه به جایی نمی‌برد و برای حل اثربخش، کارا و پایدار مسئله نیازمند راهکارهایی فراسازمانی و مشارکت جای‌داران مختلف هستیم. راه‌هایی که پیش‌تر درنوردیده شده‌اند ما را به مقصد جدیدی نخواهند رساند و برای حل مسائل پیچیده عمومی که گاه می‌تواند

بحران‌آفرین نیز باشد نیازمند راهکارهایی عملی‌تر، مشارکتی‌تر و پایدارتریم. اینجاست که نوآوری اجتماعی بهترین دستاویز مدیران و سیاست‌گذار ان برای حل معضلات جامعه خواهد بود.

نهاد سیاست‌گذار باید نیروی محرکه نوآوری اجتماعی باشد، در حالی که اغلب اوقات عنصر تضعیف‌کننده نوآوری اجتماعی است زیرا دانش و مهارت کافی برای استفاده از این نوآوری اجتماعی و انتقال آن به مرحله پیشرفته‌تر را ندارد. نوآوری از دیرباز با اهداف اقتصادی (یا نظامی) در طراحی و اجرای سیاست‌های عمومی مورد استفاده بوده است. اما در حال حاضر سیاست‌گذار ان به طور فزاینده‌ای به دنبال سوق دادن نوآوری به سمت اهداف گستره اجتماعی هستند و اینکه با بهره‌مندی از فرایندها و ابزارهای نوآوری طیفی وسیع‌تر از افراد و سازمان‌ها را درگیر حل مسائل عمومی کنیم. سیاست‌های عمومی تعیین‌کننده میزان شکوفایی نوآوری اجتماعی در یک کشور یا حوزه معین است. اگر نوآوری اجتماعی را مسیری برای حل چالش‌های امروز بدانیم، ایجاد فضای حمایتی برای بروز و رونق آن، وظیفه‌ای مهم برای سیاست‌گذاران است.

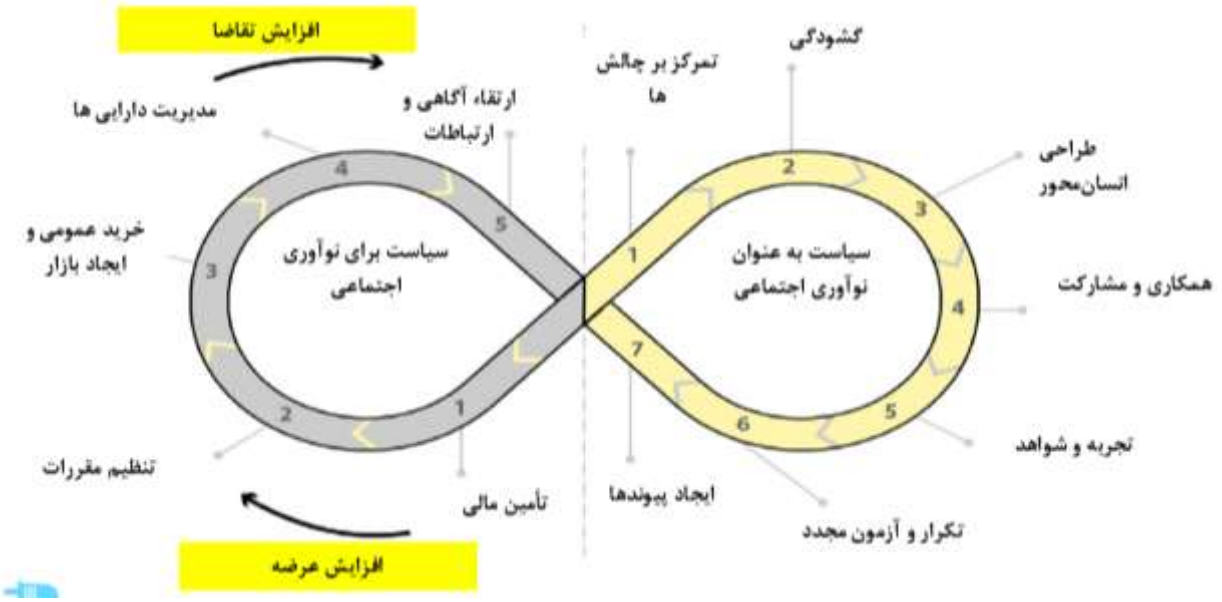
ماهیت مشکلات و چالش‌هایی که امروزه انسان با آن مواجه است، متفاوت از آن چیزی است که تا پیش از این وجود داشته است. وقتی ماهیت چالش‌ها و بحران‌ها تفاوت کرده، مواجهه و ترسیم راه‌حل‌های این مشکلات نیز نمی‌تواند مانند سابق باشد. مصداق‌های این ادعا را می‌توان در چند بخش خلاصه و تشریح کرد.

۱. ناکارآمدی سیاست‌های کلاسیک در مواجهه با مسائل پیچیده و چندبعدی حوزه انرژی و گرایش به رفع سریع، سطحی و موقت مسائل
۲. عدم تمایل به خطرپذیری و آزمون ایده‌های نو در میان تصمیم‌سازان حوزه انرژی
۳. نگاه کوتاه‌مدت و بخشی به مسائل که منجر به شکل‌گیری تصویری جزئی یا نادرست از مسائل می‌شود.
۴. نادیده‌انگاری و عدم لحاظ رفتارهای احتمالی جای‌داران کلیدی مسأله سیاستی
۵. عدم سازگاری سیاست‌ها با واقعیت‌های جامعه به دلیل ناآگاهی از دانش و بازخوردهای حیاتی شهروندان و جای‌داران موضوع
۶. عدم مشروعیت سیاست‌های اتخاذ شده به دلیل اعتماد اندک جامعه به نهادهای دمکراتیک سیاست‌گذار و عدم انعکاس نظرات و نیازهای ایشان در سیاست‌ها و تحمیل هزینه‌های بالای کنترلی و نظارتی برای نهادینه کردن سیاستی نامقبول در جامعه به نهاد سیاست‌گذار

از دو منظر می‌توان تعامل میان سیاست‌گذاری و نوآوری اجتماعی را مورد بررسی قرار داد (شکل ۹):

۱. سیاست‌گذاری برای نوآوری اجتماعی: سیاست‌گذاری برای ایجاد عرضه و تقاضا برای ایده‌های نوآورانه اجتماعی که معطوف به حل چالش‌های عمومی هستند
۲. سیاست به عنوان یک نوآوری اجتماعی: بهره‌مندی از اصول و ابزارهای نوآوری اجتماعی برای شکل‌گیری سیاست‌هایی اثربخش‌تر، مقبول‌تر و پایدارتر [2]

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۹: نگاهی فرایندی به شقوق مختلف نوآوری اجتماعی

۲,۸,۱ سیاست گذاری برای توسعه نوآوری اجتماعی

در بیشتر کشورها و مناطقی که تاکنون نوآوری اجتماعی را ترویج کرده اند، سیاست تا حدود زیادی معطوف به ایجاد یک محیط حمایتی برای اقتصاد اجتماعی، بنگاه‌های اجتماعی و / یا کارآفرینی اجتماعی است و بازتاب این مسئله در ابزارهای سیاستی مشهود است. به طور گسترده ، سیاست نوآوری اجتماعی تا به امروز بیشتر در قالب موارد ذیل مورد توجه قرار گرفته است:

۲,۸,۱,۱ سرمایه گذاری و تأمین مالی

سیاست گذاران در سطح دنیا طیف وسیعی از طرح‌ها را برای تأمین بودجه مناسب برای نوآوری‌های اجتماعی، از جمله دسترسی به کمک‌های بلاعوض (که به طور گسترده ای برای نوآوری‌های اولیه اجتماعی مهم تلقی می‌شود) و سرمایه گذاری ، به شکل‌های مختلف طراحی کرده اند:

- ارائه مستقیم کمک‌های بلاعوض یا طرح وام برای نوآوران اجتماعی یا سازمانهای نوآور اجتماعی. به عنوان مثال ، در پرتغال ، دولت شروع به بررسی روش هایی کرده است که از طریق آن می‌توان از صندوق‌های مختلف مالی طراحی شده در اتحادیه اروپا برای حمایت از نوآوری‌های اجتماعی در مراحل مختلف استفاده کرد ، از جمله کمک‌های بلاعوض ، بدهی و سرمایه‌های سهام.
- اقدامات برای تحریک رشد بازار سرمایه گذاری‌های اجتماعی. مانند تأسیس موسسه ای با عنوان Big Society Capital توسط انگلستان به عنوان یک سرمایه گذار اجتماعی "عمده فروشی" که بودجه ای را برای سایر واسطه‌های سرمایه گذاری فراهم و کمک‌های مالیاتی به نوآوران اجتماعی ارائه می‌کند.

- پیشنهاد و تجربه اشکال جدید ابزارهای تأمین مالی ، مانند اوراق قرضه تأثیر اجتماعی و سهام جامعه و سایر اشکال سرمایه گذاری جمعی.

۲,۸,۱,۲ توسعه مهارت‌ها و ظرفیت‌ها در میان مبتکران و مشاغل اجتماعی

در کنار تأمین اعتبار ، برخی از سیاست گذاران به دنبال ایجاد سیستم‌های گسترده تری برای حمایت از مبتکران اجتماعی بوده اند.

- پشتیبانی از واسطه‌ها ، مانند مراکز رشد و سازمان‌های شبکه‌ای
- ارتقاء و آموزش کارآفرینی اجتماعی (به عنوان مثال، برنامه آموزش Just Enterprise دولت اسکاتلند برای کارآفرینان اجتماعی یا مشارکت بین شورای بودجه آموزش عالی انگلیس و سازمان ملل ، که هدف آن حمایت دانشگاه‌های انگلیسی از کارآفرینی اجتماعی است.)
- تأمین بودجه برای ایجاد ظرفیت در مناطق جغرافیایی یا حوزه‌های موضوعی خاص که مدنظر دولت است.
- برنامه‌های تحقیقاتی در مورد نظریه و عمل نوآوری اجتماعی ، مانند چارچوب‌های اندازه گیری تأثیر

۲,۸,۱,۳ چارچوب‌های قانونی و حقوقی

سازمانهای نوآور اجتماعی معمولاً به خوبی با اشکال سنتی نهادی سازگار نیستند ، که می‌تواند مشکلاتی برای آنها ایجاد کند. به عنوان مثال ، همه شرکت‌های نوآور اجتماعی نمی‌توانند به بودجه‌های تخصیص داده شده برای رشد و توسعه کسب و کار در طرح افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا دسترسی داشته باشند. در جاهایی مانند استونی و ایرلند ، مبتکران اجتماعی ابراز کرده‌اند که برای فعالیت نیازمند چارچوب‌های قانونی جدید هستند و برخی از دولت‌های ملی قبلاً اقداماتی را برای این کار انجام داده اند. به عنوان مثال در فرانسه و انگلیس نهادهای دولتی ویژه‌ای تشکیل شده‌اند تا چارچوب‌های تجاری جدیدی را در مورد نوآوری‌های اجتماعی و ایده‌های خلاقانه که نیازمند همبستگی و مشارکت چندین نهاد دولتی و خصوصی هستند توسعه دهند.

مقررات می‌تواند نوآوری اجتماعی را تحریک یا مهار کند. به عنوان مثال در مورد اشکال جدید تأمین مالی (مانند سرمایه گذاری جمعی) و مدل‌های جدید تجاری که در ابتکارات اقتصادی مشارکتی در حال توسعه است. در چنین فضاهایی "مقررات‌گذاری هوشمندانه" می‌تواند فضای نوآوری را فراهم کند و در عین حال از مصرف‌کنندگان و شهروندان نیز محافظت کند.

۲,۸,۱,۴ استفاده از خرید و فروش عمومی برای ایجاد بازار نوآوری اجتماعی

نهادهای دولتی در نقش خود به عنوان کارگزار ، تأمین کننده مالی و ارائه دهنده خدمات عمومی ، توانایی کمک به نوآوران اجتماعی را دارند که راه حل‌ها را توسعه داده و آزمایش کنند ، آنها را به کار بیندازند و به مقیاس برسانند. با این حال ، نوآوران اجتماعی معمولاً دسترسی به بازارهای بخش دولتی را دشوار می‌دانند. نمونه هایی از سیاست‌ها برای حل این موارد عبارتند از:

- ضرورت برخورداری از ارزش‌های اجتماعی به عنوان بخشی از تصمیمات خرید دولتی در نظر گرفته شود. کمیسیون اروپا با صدور بخشنامه تدارکات عمومی به همین منظور در اینجا نقشی اساسی ایفا کرده است
- ابتکاراتی که دسترسی آسان شرکت‌های کوچک و متوسط را برای حضور در فرآیندهای خرید دولتی آسان‌تر می‌کند.
- تعهدات برای آوردن تأمین کنندگان اجتماعی به زنجیره‌های تأمین بخش دولتی ، مانند تعهد پارلمان انگلیس در "خرید اجتماعی"
- مدل‌های خرید مبتنی بر چالش ، مانند چالش باز بارسلونا

۲,۸,۱,۵ بالا بردن سطح آگاهی ، و اتصال و شبکه‌سازی

سیاست گذاران می‌توانند از طریق ابتکاراتی که فعالیت‌ها را ترسیم و اندازه گیری می‌کنند و سعی در سنجش تأثیر و سهم آنها دارند ، به بهبود مشروعیت و دید نوآوری اجتماعی کمک کنند. به عنوان مثال به سیاستگذاران ملی یا منطقه ای شواهد مناسبی برای اطلاع از اقدامات جدید سیاستی مبتنی بر نوآوری اجتماعی و سنجش دستاوردها و تبعات آنها ارائه دهد. طراحی مسابقات، رویدادها و جوایزی در حوزه نوآوری اجتماعی می‌تواند برای ترویج این آگاهی و تسری آن در جامعه بسیار مفید باشد.

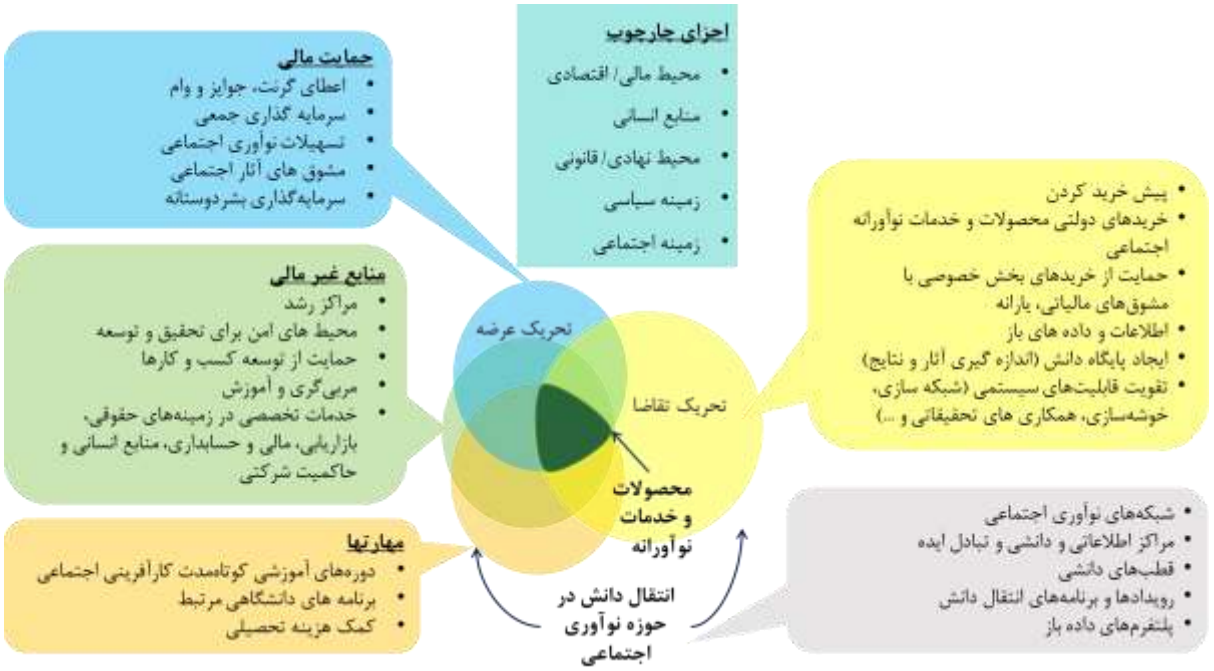
۲,۸,۱,۶ استفاده از دارایی‌های عمومی برای تقویت نوآوری اجتماعی

نوع جالب ، اما (تاکنون) کمتر مداخله شده در سیاست ، گشودن دسترسی به دارایی‌های عمومی برای تحریک نوآوری اجتماعی است. مانند:

- باز کردن مجموعه داده‌ها و بسترهای نرم افزاری عمومی برای نوآوران برای دامن زدن به نوآوری
- سیاست‌های تشویقی به اشتراک گذاری امکانات شهری در قالب پروژه‌های "شهرهای اشتراکی" ، از جمله اجازه دادن به ساکنان برای اجاره فضای پارکینگ مسکونی برای وسایل نقلیه اشتراکی، تعیین خطوط ویژه عبور برای خودروهای اشتراکی، ایجاد مشوق برای کشاورزی شهری در زمین‌های خالی یا بدون استفاده و تسهیل استفاده موقت از فضاهای تجاری خالی.

بنابراین شکل‌دهی و هدایت اکوسیستمی که در قالب آن نوآوری‌های اجتماعی اجازه ظهور و شکوفایی را داشته باشند بر عهده دولت‌ها است. در شکل ۱۰ به اجزای این زیست بوم و نقشی که دولت می‌تواند در توسعه نوآوری‌های اجتماعی داشته باشد، اشاره شده است.

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۱۰: نقش دولت در رشد و توسعه نوآوری اجتماعی در جامعه

۲،۸،۲ سیاست‌گذاری به عنوان یک نوآوری اجتماعی

سیاست گذاران در سطوح مختلف دولت از اصول نوآوری اجتماعی دستیابی به اهداف سیاستی مربوطه استقبال می‌کنند. گرچه گاهی اوقات این اقدامات را نوآوری اجتماعی نیز نمی‌دانند. نوآوری‌های سیاستی اغلب تلاشی برای دمکراتیزه کردن فرایند سیاست‌گذاری هستند. از بسیاری جهات می‌توان ظهور آنها را پاسخی به برخی از کاستی‌های فرایندهای سیاست متعارف دانست: به طور خاص ، سیستم‌های تصمیم‌گیری سنتی مبتنی بر این باورند که کارشناسان دولت می‌توانند به تنهایی بهترین راه حل‌ها را برای مشکلات شناسایی کنند. اما این نوع نگاه در سالیان اخیر تبعات و پیامدهای منفی به بار آورده است که ناکارآمدی آن را اثبات می‌کند (جدول ۳).

جدول ۳: چالش‌های رویکرد سنتی به سیاست‌گذاری

چگونگی شکل گیری و صورت بندی مسائل سیاستی	چالش‌های سیاستی ، به ویژه چالش هایی که هدف آنها پرداختن به چالش‌های پیچیده اجتماعی است ، اغلب دشوار و چند علتی است. کوتاه مدت گرایی، نگرش بخشی و واحدی و تغییر ماهیت چگونگی اولویت بندی و تعریف سیاست‌ها به این معنی است که سیاست گذاران اغلب فقط تصویری جزئی یا نادرست از چالش سیاست در دست دارند و راه‌های سیاستی به جای حل پایدار و سازگار چالش‌ها تنها بر رفع سریع نشانه‌های چالش تمرکز می‌کنند.
روند سیاستگذاری تا چه اندازه برای افراد خارج از دولت باز است؟	در رویکردهای سیاست متعارف ، این فرض وجود دارد که سیاست گذاران و تصمیم گیرندگان می‌توانند به تنهایی به راه حل‌های سیاست برسند. عدم باور و فراهم نکردن بسترها برای ورود شهروندان ، مبتکران اجتماعی و دیگران در فرآیندهای سیاستگذاری موجود می‌تواند به معنای از دست دادن بازخورد و دانشی حیاتی باشد
چگونه سیاست‌ها مشروعیت می‌یابند؟	رویکردهای سیاست متعارف می‌تواند منجر به اجرای سیاستهایی شود که منعکس کننده نظرات یا نیازهای شهروندان نباشد. شهروندانی که احساس می‌کنند آرا و صدای آنها در

	شکل گیری تصمیماتی که زندگی آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد بی ربط هستند ، اعتماد خود به نهادهای دموکراتیک را از دست می‌دهند
چگونه روند سیاستگذاری طراحی می‌شود؟	سیاستی که روی کاغذ خوب به نظر می‌رسد ممکن است در عمل قابل اجرا نباشد و سیاست گذاران معمولاً رفتارهای احتمالی کسانی را که سیاست زندگی آنها را به نحوی متأثر می‌کند، در نظر نمی گیرند. سیاست‌ها اغلب به روشی ثابت یا ایستا طراحی می‌شوند و بنابراین نمی توانند با واقعیت‌های در حال تغییر چالش‌های اجتماعی سازگار شوند.
فاصله بین تئوری سیاست و عمل	چرخه سیاست و روند سیاست‌گذاری اغلب بسیار ایده آل گرایانه است و از نظر دور می‌دارد که میزان موفقیت سیاست در عمل بستگی به میزان تأمین نظرات و منافع جایداران اصلی دارد و تصوری بسیار ساده‌انگارانه از سیاست ارائه می‌دهد.
چگونه تأثیرات سیاست اندازه گیری و ارزیابی می‌شود؟	تغییرات در کل روند سیاست گذاری صورت می‌گیرد: هدف ارزیابی یک هدف متحرک است. آنچه در عمل رخ می‌دهد به سختی قابل انتساب به یک مداخله سیاستی خاص خواهد بود و در نتیجه ارزیابی اثرات به سختی امکان پذیر است. بنابراین فرایندهای سیاست گذاری باید تأثیر تجمعی بسیاری از اقدامات مختلف را در یک زمینه خاص در نظر بگیرند.

برای حل چالش‌های فوق‌الذکر بسیاری از کشورهای پیشرفته مسیر حل چالش‌های عمومی و سیاستی از طریق نوآوری اجتماعی را در پیش گرفته‌اند که شامل موارد ذیل است:

۲,۸,۲,۱ یافتن راه حل‌های اجتماعی برای چالش‌های سیاستی

موفقیت نوآوری باز در ایجاد ارزش آفرینی برای شرکت‌ها توسط نهادهای عمومی نیز الگوبرداری شده است؛ با این باور که به اشتراک گذاری اطلاعات (به عنوان مثال داده‌های باز ، یا به اشتراک گذاشتن یادگیری در مورد روش‌های خوب بین سیاست گذاران) و دعوت از شهروندان برای ورود به فرایند سیاستگذاری ، به دانش و توانایی‌های توزیع شده‌ای منجر می‌شود که می‌تواند به یافتن راه حل برای مقابله با چالش‌های پیچیده سیاستی کمک کند. به عنوان مثال:

- ارائه چالشهای پیچیده سیاست به عنوان فرصت‌های نوآورانه باز به عنوان مثال تعیین جایزه و یا رویدادهایی برای حل مسائل عمومی صنایع یا حوزه‌های خاص اجتماعی
- دعوت از ورود " شهروند-کارشناسان " به فرایند تصمیم‌سازی از طریق پلتفرم‌های باز علوم شهروندی

۲,۸,۲,۲ رویکردهای مشارکتی پایین به بالا برای حضور طیف گسترده‌تری از کنشگران

رویکردهای پایین به بالا یا مشارکتی طیف وسیعی از بازیگران را در فرایند تصمیم گیری شامل می‌شود - مانند شهروندان ، جامعه مدنی و ارائه دهندگان خدمات . ادغام این رویکردها در روند سیاست می‌تواند از چند طریق از سیاست‌گذاران حمایت کند: با دستیابی به شهروندان ، مبتکران اجتماعی و دانش محلی و اطلاعات سایر کنشگران درباره نیازها و اولویت‌های آنها ، به سیاست گذاران کمک کند تا پاسخ هایی سازگارتر ارائه دهند. مشارکت شهروندان ، به ویژه «شهروندان منفعل» ، در موضوعات سیاست عمومی می‌تواند به درک بیشتر اهداف سیاست کمک کند و در نهایت به اعتماد بیشتر به سیستم سیاسی ؛ و کیفیت حکمرانی و تصمیم گیری منجر شود. به طور کلی رویکردهای مشارکتی ریسک سیاستهای بالا به پایین را کاهش داده وبه سیاست‌هایی سازگارتر و پایدارتر منجر خواهد شد. به عنوان مثال:

- با استفاده از روشهای اقدام پژوهی مشارکتی ، گفتگو پیرامون سوالات سیاسی بحث انگیز را تشویق کرده تا فضای تبادل نظرات شکل گیرد مانند هیئت منصفه یا مجمع‌های شهروندی

- دموکراتیک‌سازی اولویت‌های بودجه از طریق بودجه‌بندی مشارکتی
- فراهم‌سازی فضا برای قانون‌گذاری جمعی و بهره‌مندی از پلتفرم‌های منبع‌یابی جمعی بدین منظور
- استفاده از دادخواست‌های الکترونیکی برای افزایش اثربخشی دموکراسی دیجیتال

۲,۸,۲,۳ توسعه سیاست‌های شهروند محور

از روشهای ابتکاری متنوعی برای حمایت از سیاستگذاران جهت طراحی سیاست‌ها با مردم و نه فقط برای آنها استفاده شده است. با اتخاذ یک رویکرد انسانی تر به سیاست ، دید سیاست گذاران به چالش‌های سیاست عمومی با همدلی بیشتری همراه خواهد بود. ابزارهایی بدین منظور وجود دارند مانند: داستان‌سرایی (برای درک عمیق تجارب فردی از تأثیرات سیاست بر زندگی افراد و گروه ها)، پنل‌های شهروندی، کارگاه‌های خلق مشترک سیاستی که کمک می‌کنند سیاست‌گذار به درکی واقع بینانه‌تر از سیاست و تبعات آن برسد و با چشمانی بازتر تصمیم‌گیری کند.

۲,۸,۲,۴ پر کردن شکاف بین تدوین سیاست و اجرای سیاست

رویکردهای متعارف در سیاست گذاری فرایند را خطی فرض می‌کنند و بین تدوین سیاست و اجرای سیاست تمایز قائل می‌شوند. با این حال تحقیقات نشان داده است که این دو فرآیند ذاتاً با یکدیگر مرتبط هستند و نتایج سیاست حتی ممکن است در مرحله اجرا به طور قابل توجهی تغییر کند. اتخاذ رویکرد کاربر محور مبتنی بر علوم رفتاری که تأثیرات واقعی ایده‌های سیاست را قبل از گسترش آنها آزمایش می‌کند ، می‌تواند شکاف بین تدوین و اجرای سیاست را پر کند.

- استفاده از بینش رفتاری برای در نظر گرفتن رفتارهای شهروندان هنگام تدوین سیاست
- استفاده از روش‌های تجربی برای توسعه سیاست‌های اجتماعی
- استفاده از رویکردهای چابک برای توسعه سیاست ها

۲,۸,۲,۵ ایجاد انجمن‌های تغییر برای تبیین شفاف چالش‌های سیاستی

در روش‌های سنتی، سیاست‌ها به عنوان مداخلات گسسته برای مقابله با چالش‌های خاص ارائه می‌شوند، که پس از اجرا، اثرات آنها قابل اندازه گیری و ارزیابی هستند. اما در واقع سیاست‌ها مداخلاتی گسسته که می‌توانند به تنهایی به هدفی خاص دست یابند نیستند. تعدادی از ابتکارات نوآوری اجتماعی تحت مدیریت بخش دولتی ظهور کرده است که شامل انجام امور با حضور چند بازیگر و بین بخشی است. حضور طیفی وسیع‌تر از کنشگران در فرایند تصمیم سبب اثرات عمیق تر و سازگارتر خواهد شد.

- تلاش برای ایجاد یک جامعه عملی که بتواند نوآوری را در داخل و خارج از بخش عمومی در یک زمینه خاص ایجاد کند
- توسل به جامعه‌ای گسترده‌تر برای اقدام در مورد چالش‌های خاص
- جمع آوری راه‌حل‌های دیجیتالی دولت آنلاین و هدایت هکاتون‌ها با مشارکت دولت‌ها، جامعه مدنی، شهرها و بخش خصوصی

۲,۹ نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی

به گفته بان‌کی‌مون، دبیرکل سازمان ملل: "انرژی به مثابه نخ تسبیح طلایی است که مهره‌های توسعه پایدار را از قبیل رشد اقتصادی و صنعتی ، افزایش عدالت اجتماعی و توزیع امکانات و منابع و پایداری و سازگاری محیط زیستی سالم را بهم متصل می‌کند. توسعه پایدار بدون انرژی پایدار امکان پذیر نیست". طبق اعلام سازمان ملل ، دسترسی به انرژی برای توسعه کشورهای نوظهور و بهبود زندگی ۲ میلیارد نفری که امروز هنوز هم در فقر شدید انرژی به سر می‌برند ، به ویژه با توجه به اعلام دهه ۲۰۱۴-۲۰۲۴ به عنوان "دهه انرژی پایدار برای همه" به رهبری سازمان ملل، حیاتی است. این هدف برای بخش انرژی در دنیا بسیار بلندپروازانه است و طبق آمارهای بانک جهانی در سال ۲۰۱۹ در بخش انرژی، نیازهای اجتماعی گسترده‌ای در این راستا هنوز بدون پاسخ باقی مانده و بسیاری از تلاش‌ها برای دستیابی به انرژی عادلانه، جهانی و پایدار با مانع مواجه شده است. به گفته اچیم استینر[1]، معاون دبیرکل و مدیر اجرایی برنامه زیست‌محیطی سازمان ملل: "برای حمایت بیشتر از این روند و تسریع آن، ما باید اولویت‌های سرمایه‌گذاری را دوباره ارزیابی کنیم ، انگیزه‌ها را تغییر دهیم، ظرفیت‌سازی کنیم و ساختارهای حکمرانی را بهبود بخشیم" [9].

نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی امکان تعریف و توسعه راهکارها و مدل‌های جایگزینی را برای مشارکت جای‌دارانی بیشتر در فرایندها فراهم می‌کند که این جای‌داران مشتمل بر مصرف‌کنندگان نهایی و جوامع محلی هستند.

هدف از نوآوری اجتماعی غلبه بر کاستی‌های اقدامات دولت و بازار با تجمیع و هم افزایی ظرفیت‌های تعداد زیادی از بازیگران با کمک گرفتن از تجربیات و ظرفیت‌های محلی است. این امر امکان آموزش کنشگران محلی در توسعه راه‌حل‌های پایدار انرژی را فراهم می‌کند، همانطور که در تایلند در پروژه توسعه انرژی خورشیدی در روستاهای دورافتاده با حمایت بنیاد رکسل اتفاق افتاده است. در این پروژه نیروهای شرکت رکسل به آموزش تکنسین‌های محلی برای ساخت و راه‌اندازی صفحات خورشیدی ، کمک می‌کنند تا مهارت‌ها در جامعه بومی گسترش یابد [10]. نوآوری اجتماعی در کشورهای پیشرفته که نابرابری در دسترسی به انرژی همچنان ادامه دارد نیز کاربردهای عملی دارد. به عنوان مثال در اروپا، بنیاد انرکوپ در تلاش است تا با فراهم کردن دسترسی بهتر به امکانات انرژی‌های تجدیدپذیر ، به ۲۱ میلیون نفری که دچار فقر سوخت هستند، کمک کند.

به نظر می‌رسد تصمیم‌گیرندگان و بازیگران مختلف در بخش انرژی به طور فزاینده‌ای از این مسئله آگاه هستند. اخیراً ADEME ، (آژانس مدیریت محیط زیست و انرژی فرانسه) فراخوانی برای جمع‌آوری پیشنهادات طیف وسیعی از راه‌حل‌های نوآوری اجتماعی که می‌تواند به چالش انرژی پاسخ دهد، آغاز کرده است. تعداد فزاینده‌ای از پروژه‌ها در حوزه انرژی نیز وجود دارند که اجرای آنها مبتنی بر تعهدات مدنی و جمع آوری پول از طریق سرمایه‌گذاری جمعی در مقابل کانال‌های سنتی سرمایه‌گذاری هستند. این امر کمک می‌کند تا شهروندان عادی در توسعه راه‌حل‌های تجاری برای حل پایدار و مبتنی بر جامعه مسائل حوزه انرژی، بزرگ‌ترین سهم را بر عهده داشته باشند و روح نوآوری و ابتکار

[1] Achim Steiner

در بطن جامعه دمیده شود. از این طریق آنها احساس قدرت می‌کنند و در کنار آن قادر به مشارکت مالی در پروژه‌های انرژی جایگزین و پایدار هستند که متضمن دسترسی بهتر به انرژی برای آحاد جامعه است.

بهره وری انرژی و بهینه سازی مصرف انرژی نیز در این حوزه علاوه بر توسعه ظرفیت‌ها و توزیع عادلانه امکانات عاملی اساسی است. اما پیشرفت در این حوزه بسیار کندتر از آنچه در ابتدا انتظار می‌رفت بوده است. سرانجام اینکه ، بخش انرژی نیز با چالش تغییرات اقلیمی روبرو است. بخش انرژی با سهمی بیش از ۳۵ درصد انتشار گازهای گلخانه‌ای تولید شده توسط انسان، به منظور دستیابی به اهداف تعیین شده در تعهدات بین المللی در مورد گرم شدن کره زمین، به شدت به نوآوری اجتماعی احتیاج دارد [10].

فناوری‌های نوین در صنعت آب و انرژی، اغلب در مرحلهٔ پذیرش با مشکلاتی مواجه می‌شوند، مثلاً برخی کاربران بالقوه در تطبیق رفتارهای خود با این فناوری‌ها مشکل دارند. مشکل دیگر مربوط به بعد اجتماعی مقاومت در برابر نوآوری‌های انرژی است. به‌طور مثال ممکن است متصدیان صنعت، سازمان‌های دولتی و تأمین‌کنندگان انرژی سنتی یا جوامع محلی- این نوآوری‌ها را مخل یا حتی تهدیدآمیز قلمداد کنند و در پی فرصتی برای کاهش توسعه یا از بین بردن آنها باشند. مقابله با این مشکلات افزون بر راه‌حل‌های فنی نیازمند شیوه‌های جدید همکاری، تصمیم‌گیری و بسیج جامعه است. این امر به‌ویژه در مورد فناوری‌های حوزه انرژی که بکارگیری آنها وابسته به خواست مردمی است و معمولاً ماهیتی درهم‌گسیخته و پایین به بالا دارند، اعمال می‌شود [6]. افزون بر این، مشارکت هرگز در خلاء رخ نمی‌دهد، بنابراین وجود رویکردی پیچیده که در آن حضور مردم، ذی‌نفعان و اشکال مشارکت به صورت اجتماعی‌تری فراهم شود، ضروری است. در سال‌های اخیر نوآوری اجتماعی مدل‌های نوآورانه‌ای را برای افزایش مشارکت عمومی و همکاری میان‌بخشی در علم و فناوری فراهم کرده است [11]

در سال‌های اخیر نوآوری اجتماعی در موارد مربوط به انرژی کاربرد بسیاری داشته است. به‌طور مثال، تعاونی‌های انرژی که از شیوه‌های جدید تصمیم‌گیری و تأمین مالی استفاده می‌کنند، که در آن پیشرفت فناوری با روش‌های ابتکاری یکی کردن منافع مختلف از طریق تصمیم گیری مشارکتی پیش می‌رود. همچنین، نوآوری اجتماعی ممکن است با هدف تغییر در رفتارهای فردی و گروهی در حوزه انرژی و به خصوص مصرف باشد، به‌طور مثال در قالب سقلمه‌های سبز[1] : اصلاحات ظریف در زمینهٔ تصمیم‌گیری و سبک زندگی افراد به‌منظور حرکت آرام آنها به سمت گزینه‌های پایدارتر و سازگارتر با محیط زیست، که به تغییر انگیزه‌های مالی نیازی ندارد.

۲,۹,۱ سنخ‌شناسی نوآوری اجتماعی در گذار انرژی

شرکت SONNET (نوآوری اجتماعی در انتقال انرژی) با هدف ایجاد درکی غنی از تنوع ، فرایندها ، مشارکت‌ها ، موفقیت‌ها و پتانسیل‌های آینده نوآوری اجتماعی در بخش انرژی گزارشی منتشر کرده است که در قالب آن بیش از ۵۰۰ نمونه از نوآوری اجتماعی در انرژی[2] در بیش از ۱۸ کشور اروپایی بررسی شده و در ۱۸ سنخ مقوله‌بندی شده

[1] green ‘nudges
[2] Social innovation in energy

است. این مقوله‌بندی بر اساس نوع «روابط اجتماعی» (همکاری، مبادله، رقابت و نزاع) و همچنین سنخ‌های «فعالیت‌های انرژی» (انجام دادن، فکر کردن و مدیریت کردن) صورت گرفته است [12]. در شکل ۱۱ به جمع بندی از این سنخ شناسی در قالب ماتریسی از تقابل روابط و فعالیت‌های انرژی اشاره شده است. در ادامه به تشریح این مدل و نمونه هایی از هر خانه ماتریس اشاره می‌شود که برای توضیحات مبسوط می‌توان به سایت هر گزینه مراجعه داشت و برای جلوگیری از اطناب موضوع به تشریح بیشتر آنها در اینجا اشاره نشده است.

شکل ۱۱: سنخ شناسی نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی

منظور از نوع روابط اجتماعی موارد ذیل است:

- انجام دادن: منظور از انجام دادن پرکتیس‌هایی است که به تکنولوژی‌های انرژی و ترکیب‌بندیِ سیستم انرژی مربوط می‌شود؛ به طور مثال تولید، تامین و یا ذخیرهٔ انرژی و گرما، نصب تجهیزات انرژی و یا اقدام برای مقابله با دستورکارهای سیاسی.
- فکر کردن: شیوه‌های نوین فکر کردن شامل ارزش‌ها و ادراکاتی است که دغدغهٔ آن «آگاهی بخشی» در مورد انرژی، برگزاری کمپین برای مقابله با دستورکارهای سیاسی نامطلوب و یا انتقال دانش و مهارت‌های مختلف است.
- مدیریت کردن: منظور نحوهٔ حکمرانی و چگونگی ساختارهای سازمانی درون سیستم انرژی است. به طور مثال می‌توان به ایجاد گفتگو، تشویق ایده‌ها و راه‌حل‌های نو و تسهیل تغییر رفتار اشاره کرد.

سنخ‌شناسی بر اساس «**روابط اجتماعی**» به این صورت است:

- همکاری: منظور کار کردن با یکدیگر برای دستیابی به اهداف مشترک است. زمانی می‌توان انتظار همکاری و کار گروهی را داشت که: افراد با یک تهدید واحد مواجه باشند؛ کارگروهی در راستای منافع شخصی‌شان

باشد؛ زمانی که هویت جمعیشان را مهم قلمداد کنند؛ و یا این که تعلقشان به اجتماع از نظر آنان ارزشمند باشد.

- مبادله: منظور کنش متقابل داوطلبانه است که افراد در آن به دنبال کسب سود هستند. هنجارهای حاکم بر چنین روابطی بر اساس بده و بستان است؛ یعنی اگر چیزی می‌دهی توقع پاداش داری.
- رقابت: منظور کنش متقابلی است که در آن بر سر منابع محدودی رقابت صورت می‌گیرد و قواعد حاکم بر آن بر اساس ارزش‌های مشترک است.
- نزاع: بر خلاف رقابت، کنش متقابلی که در نزاع صورت می‌گیرد بر اساس ارزش‌های مشترک نیست.

در ادامه به تشریح هریک از خانه‌های ماتریس به تفکیک می‌پردازیم:

۱. تولید و مصرفِ محلی انرژی (انجام دادن/همکاری)

شرکای محلی ممکن است برای تولید برق پاک[1] برای جماعت محلی با یکدیگر همکاری کنند. آنها مشترکا و به صورت محلی برای تولید و تحویل برق در تأسیسات انرژی تجدیدپذیر، مانند پنل‌های فتوولتائیک یا توربین‌های بادی، سرمایه گذاری می‌کنند. چنین مشارکت‌هایی معمولاً توسط کنش‌گران بخش دولتی (به طور مثال شهرداری، مرجع منطقه‌ای، دولت ملی) و بخش غیرانتفاعی (به طور مثال NGOها ، اجتماعات و سازمان‌های انرژی) هدایت می‌شود.

مثال‌ها:

- Tegenstroom: انرژی تجدیدپذیر محلی با مالکیت عمومی-خصوصی در هلند.

- BürgerEnergieGenossenschaft Wolfhagen eG : انرژی تجدیدپذیر محلی با مالکیت اشتراکی جماعت در آلمان.

- Green City AG: برق تجدیدپذیر با مالکیت غیرانتفاعی

۲. تولید و مصرف انرژی به شیوه تعاونی (انجام دادن/تعاون)

جماعت‌های محلی می‌توانند برق یا گرمایش پاک را بر اساس مدل تعاونی[2] تولید کنند. امروزه با رشد سازمان‌هایی مواجه هستیم که بر اساس مدل تعاونی فعالیت می‌کنند و هدفشان تامین محلی انرژی‌های تجدیدپذیر است؛ مانند: انجمن‌های محلی که عملکردشان بر اساس منافع جماعت محلی است و یا تعاونی‌های انرژی محلی.

مثال‌ها:

- Sandford Hydro : مدیریت تعاونی انرژی جماعت در بریتانیا.

- NDSM energie: مدیریت تعاونی انرژی جماعت در کسب و کارها در هلند.

[1] Green electricity منظور برقی است که از انرژی‌های تجدیدپذیری نظیر خورشید و باد تهیه می‌شود و اثرات تخریب‌گر زیست محیطی بیشتری نسبت به سوخت‌هاس فسیلی دارد.

[2] Cooperative model

- soleil ۱۲۳: مدیریت تعاونی انرژی جماعت در فرانسه.

۳. ساخت ساختمانهای دوستدار محیط زیست در قالب تعاونی[1] (انجام دادن/تعاون)

شهرداری‌ها، جماعت‌های محلی و انجمن‌های ساخت مسکن برای ساخت مجتمع‌های مسکونی پربازده و کم مصرف و محله‌های بوم-کارآمد سرمایه‌گذاری می‌کنند. برخی از آنها از طریق تاسیسات انرژی پاک، مانند پنل‌های خورشیدی برق تولید می‌کنند. هدف چنین سرمایه‌گذاری‌هایی صرفه‌جویی در مصرف برق خانگی و نیز افزایش بازدهی انرژی در جماعت‌های محلی است. مدیریت این پروژه‌ها عمدتا برعهدهٔ سازمان‌های مسکن است.

مثال‌ها:

- Vereniging Aardehuis: مسکن بوم-کارآمد و صرف‌جویی در مصرف انرژی از طریق حکمرانی اجتماع‌سالار[2] در هلند.

- Nieuw Zuid: پروژهٔ توسعهٔ مسکن بوم‌کارآمد در بلژیک.

- Le village vertical de villeurbanne: مسکن بوم-کارآمد همکارانه در فرانسه.

۴. مبادلهٔ محلیِ پایاپای برق (انجام دادن/مبادله)

در این سنخ بر مبادلهٔ انرژی تاکید می‌شود. در برخی از محله‌ها و جماعت‌ها امکان مبادله برق به صورت محلی، یعنی بین خانوارها، با استفاده از ابزارهایی مانند بیت کوین و یا تکنولوژی‌های هوشمند وجود دارد. معمولا چنین پروژه‌هایی شرکای زیادی را در بر می‌گیرد که جماعت‌ها، پیمانکاران سیستم توزیع انرژی[3]، شهرداری و غیره را شامل می‌شود. از آن‌جا که توزیع محلی انرژی نهادمند[4] نشده است بسیاری از پروژه‌های مبادلاتی برق به صورت تجربی اجرا می‌شود و در حکم آزمایشگاه هستند.

مثال‌ها:

- Jouliette: مبادلهٔ برق محلی از طریق شبکهٔ برق محلی در هلند.

- West Sussex County Council BISEPS project: مبادلهٔ برق از طریق شبکهٔبرق محلی در بریتانیا در اشل آزمایشگاهی.

- Living Lab Walldorf: مبادلهٔ برق از طریق شبکهٔبرق محلی در آلمان در اشل آزمایشگاهی.

۵. خدمات و تکنولوژی‌های سودمحور (انجام دادن/رقابت)

[1] Eco-efficient
[2] sociocratic
[3] Distribution system operators
[4] institutionalized

شرکت‌ها و استارتاپ‌ها می‌توانند از طریق نوآوری اجتماعی گذار انرژی را تسهیل کنند. آنها با تمرکز بر تولید و عرضهٔ انرژی پاکْ خدمات جدید رقابتی و مدلهای تجاری سود-محور را پیشنهاد داده و مدیریت می‌کنند. خدماتی که می‌توانند برای هرچه کارآمدتر شدن انرژی ارائه دهند شامل نصب تاسیسات انرژی تجدیدپذیر، ارائه خدمات فناورانه، بهینه‌سازیِ مصرف انرژی با ارائه نرم افزار برای اتوماسیون و راه حل‌های هوشمند است.

مثال‌ها:

- EnergyFlex:قراردادهای سود-محور همراه با پیش‌پرداخت و منعطف برای انرژی تجدیدپذیر در هلند.

- Restore: مدیریت سود-محور خدمات شهری برای کاهش هزینه‌های انرژی در بلژیک.

- Change!Energy: برق تجدیدپذیر همراه با شفافیت و ضمانت منشا[1] انرژی در آلمان.

۶. اقدام بر علیه برخی مسیرهای انرژی (انجام دادن/نزاع)

گذار انرژی بدون تغییر در پرکتیس‌های رایج انرژی ممکن نیست. فعالیت فیزیکی، مانند تظاهرات علیه سوخت‌های فسیلی، انرژی هسته‌ای و یا سوزاندن زغال‌سنگ می‌تواند مستقیما بر تولید و عرضهٔ انرژی تاثیر بگذارد. جنبش‌های اجتماعی، گروه‌های غیررسمی و سازمان‌های مردمی فعال‌ترین کنش‌گران این سنخ هستند.

مثال‌ها:

- Obóz dla Klimatu: کنش بر علیه استثمار انسان و طبیعت، به خصوص در مخالفت با معادن زغال‌سنگ در لهستان.

- Coal Action Network: کمپین کنش مستقیم برای بسته شدن معادن در بریتانیا.

- Frack Off | Extreme Energy Action Network: کمپین کنش مستقیم برای توقف fracking.

۷. طرفداری از برخی مسیرهای انرژی (فکر کردن/همکاری)

یکی دیگر از سنخ‌های نوآوری اجتماعی برای گذار انرژی، برگزاری کمپین‌های مشارکتی، حمایت از پرکتیس‌های بدیل انرژی و لابی کردن برای یک دستور کار سیاسی[2]، به عنوان مثال، اعتراض به فقر سوختی[3] است. چنین فعالیت‌هایی معمولا توسط جماعت‌ها یا ائتلاف‌هایی صورت می‌گیرد که برای مصرف کارآمد انرژی و در مورد مسائل مربوط به اقلیت‌های قومیتی، جنسیت و مبارزه با فقر انرژی[4] است.

مثال‌ها:

[1] Origin guarantee
[2] Political agenda
[3] Fuel poverty: به معنی نداشتن پول برای پرداخت هزینه‌های گرمایش محل زندگی است.
[4] Energy poverty: به معنای محرومتی از انرژی به علت نداشتن پول کافی است.

-Community Energy Coalition: ائتلافی متشکل از مبتکران انرژی که در بریتانیا برای کسب حمایت دولتی لابی می‌کنند.

- Vrouwen in Energie Noord Nederland (VIEN): لابی شبکهٔ اجتماعی برای تنوع و شمول در انرژی[1] در هلند.

- Allianz Atomausstieg: کمپین در مخالفت با انرژی هسته‌ای.

۸. سواد انرژی (فکر کردن/مبادله)

چگونه در مورد بهره‌وری انرژی آگاهی‌رسانی می‌کنید؟ چگونه می‌توانیم در مورد منابع انرژی جایگزین به مردم آموزش دهیم؟ هدف این سنخ آموزش مباحث مربوط به انرژی پایدار است. چنین فعالیت‌هایی بدون چشم‌داشت مالی بوده و سود-محور نیست و اغلب به خاطر یک هدف اجتماعی، مانند گسترش دسترسی به انرژی و یا کاهش فقر انرژی است. چنین فعالیت‌هایی معمولا به صورت برگزاری کارگاه‌ها، برنامه‌های آموزشی، پلتفورم‌های آنلاین[2]و یا ارائهٔ جعبه ابزار[3] است. کنش‌گران مختلفی از جمله شهرداری‌ها یا شبکه‌ها ممکن است متولی آموزش انرژی به گروه‌های متفاوتی مانند دانش‌آموزان، شهروندان و گروه‌های اقلیت شوند.

مثال‌ها:

- Summerschool Energiearmoede: مدرسهٔ تابستانی به همت شهرداری در مورد فقر انرژی در هلند.

- malE۳: آموزش به کودکان در مورد مسائل مربوط به انرژی توسط یک شرکت خدمات شهری در آلمان.

- Workshop – Smart grids energy and big data analytics: کارگاه‌های رایگان در مورد شبکهٔ هوشمند و کلان داده[4] در لوکزامبورگ.

۹. مشاورهٔ غیرانتفاعی (فکر کردن/مبادله)

آیا می‌خواهید بدانید که چگونه می‌توان در مصرف خانگی انرژی صرفه‌جویی کرد؟ آیا تا کنون به نصب پنل‌های خورشیدی روی سقف خانه‌تان فکر کرده‌اید اما نمی‌دانستید باید از کجا شروع کنید؟ امروزه NGOها ، سازمان‌های جماعت-محور و شهرداری‌ها به صور روزافزون خدمات مشاوره‌ای رایگان ارائه می‌دهند. حمایت آنها معمولاً متوجه خانواده‌ها و جماعت‌هایی است که می‌خواهند دربارهٔ چگونگی صرفه‌جویی در مصرف انرژی اطلاعات کسب کنند.

مثال‌ها:

- Noé21: مشاورهٔ غیرانتفاعی توسط جامعهٔ مدنی در مورد گذار انرژی در سوئیس.

[1] Diversity and inclusion in energy
[2] online platforms
[3] toolkit
[4] Big data

- Community Energy Scotland: مشاورهٔ غیرانتفاعی برای اطلاع‌رسانی و حمایت از انرژی جماعتی[1] در بریتانیا.

- Centrales villageoises: انجمن مشاوره در مورد انرژی جماعتی در فرانسه.

۱۰. یادگیری پایاپای (فکر کردن/مبادله)

برای کسب دانش نسبت به انرژی پایدار نباید لزوما به سرغ متخصصان برویم؛ گاهی یادگیری پایاپای نیز می‌تواند بسیار موثر باشد. برای کسب دانش و تجربه می‌توان با افرادی آشنا شد که در زمینهٔ گذار انرژی فعالیت می‌کنند. راه‌های متعددی برای آشنا شدن بااین افراد وجود دارد، از جمله این راه‌ها شرکت در کارگاه‌ها، برنامه‌های آموزشی، همایش و یا استفاده از جعبه ابزار برای صحبت در مورد تاثیرات کربن بر محیط‌زیست، ملاقات با مربیان انرژی و یا بحث در مورد پلتفورم‌های مجازی است. در مباحثی که مطرح می‌شود معمولاً به ذخیره کردن انرژی، کاهش آلاینده‌ها و یا تولید انرژی‌های تجدیدپذیر پرداخته می‌شود. این نوع انتقال دانش می‌تواند توسط کنش‌گران مختلفی مانند شرکت‌ها، دولت، NGOها و یا جماعت‌ها انجام شود.

مثال‌ها:

- Conversations carbone: تسهیل گفتگو برای آموزش پایاپای در مورد کاهش آلاینده‌ها در سوئیس.

- Samen-Sneller-Duurzaam: شبکه‌ای برای آموزش پایاپای به منظور تسریع گذار انرژی در هلند.

- Forum Synergiewende: فضای آنلاین برای آموزش پایاپای برای تسریع گذار انرژی در آلمان.

۱۱. مشاورهٔ سودمحور (فکر کردن/ رقابت)

متخصصین نیز از کنش‌گرانی هستند که در نوآوری اجتماعی برای گذار انرژی مشارکت کرده و در مورد انرژی پایدار مشاوره می‌دهند. چنین خدماتی به ازای پول هستند و به صورت پشتیبانی حقوقی، مشاوره در مورد صرفه جویی در مصرف انرژی یا مشاوره در مورد شبکه هوشمند[2] ارائه می‌شوند و متولی آن شرکت‌های مشاوره‌ای انتفاعی و اتاق‌های فکر هستند.

مثال‌ها:

- Instytut Energetyki Odnawialnej (IEO) : نظر متخصصان اتاق فکر در مورد انرژی تجدیدپذیر در لهستان.

- Lux Nova Partners: نظر متخصصان در مورد مسائل قانونی مربوط به انرژی تجدیدپذیر در بریتانیا.

- energie experten: نظر متخصصانِ فعال در جامعهٔمدنی در مورد صرفه‌جویی در مصرف انرژی در آلمان.

۱۲. برگزاری کمپین در مخالفت با برخی مسیرهای انرژی (فکر کردن/نزاع)

[1] Community energy
[2] Smart grid

تنها راه اعتراض به پرکتیس‌های غالب انرژیْ کنش فیزیکی نیست. این سنخ دربرگیرندۀ نمونه‌هایی از مخالفت مسالمت‌آمیز، مبارزات علیه وضعیت کنونی انرژی و همچنین لابی‌گری برای حمایت از برنامه‌های سیاسی مشخص است. اقداماتی که در این سنخ قرار گرفته‌اند معمولاً حاصل همکاری چندین ذینفع از جمله انجمن‌ها ، NGOها و سازمان‌های مردمی هستند.

مثال‌ها:

-POAL (Plateforme opérationelle anti-linky) : پلتفورمی در مخالفت با سنجه‌های هوشمند که در فرانسه توسط جامعۀ مدنی هدایت می‌شود.

۱۳. تصمیمات مشارکتی دربارۀ انرژی (مدیریت کردن/تعاون)

برای ایجاد درکی مشترک نسبت به انرژی پاک به نوآوری اجتماعی نیاز است. یکی از مسائلی که شهروندان را به سیاست‌گذاری شهری علاقمند کرده و آنان را به مشارکت وا می‌دارد شیوه‌های جدید سازماندهی فضا است که برای تسهیل گفتگو و مشورت در مورد موضوعات گوناگونی از جمله صرفه جویی در انرژی، شبکۀ برق و سیاست‌گذاری برای آب و هوای شهری صورت می‌گیرد. این نوع اقدامات بیشتر توسط سازمان‌های مردمی و یا توسط کنش‌گران عمومی مانند شهرداری‌ها انجام می‌شود.

مثال‌ها:

- Warszawski Panel Klimatyczny: پنل نمایندگی شهروندان برای اندیشیدن در مورد سیاست‌های مربوط به آب و هوای شهری در لهستان.

- Bürgerdialog Stromnetz: گفتگویی میان شهروندان در مورد گسترش شبکۀ برق در آلمان.

- Convention citoyenne pour le climat: گردهمایی‌ای در فرانسه متشکل از شهروندانی که به طور تصادفی انتخاب شده‌اند تا در مورد کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای بحث کنند.

۱۴. آزمودن و رشد مشارکتی[1] (مدیریت کردن/تعاون)

در حالی که می‌توان از روش‌های گفتگوی مشارکتی[2] برای بحث و مناظره در مورد مسیرهای پیش‌رو استفاده کرد، رشد نهفتۀ مشارکتی از فضاهای مستعد برای توسعۀ ایده‌ها، پروژه‌ها، راه حل‌ها، فناوری‌ها ، برنامه‌ها، خدمات و موارد دیگر استفاده می‌کند. در این سنخ هدفً آزمودن راه‌حل‌های فنی و اجتماعی برای انرژی پایدار و تسریع نوآوری است. برای چنین اموری به همکاری چندین ذی‌نفع نیاز است.

مثال‌ها:

- Stadslab2050: آزمایشگاه طبیعی در بلژیک که به بررسی مسائل اجتماعی می‌پردازد.

[1]Participatory experimentation and incubation
[2] Participatory dialogue methods

- South Poland Cleantech Cluster: مجموعه‌ای از شرکت‌ها در لهستان که در زمینهٔ توسعهٔ منطقه‌ای برق پایدار فعالیت می‌کنند.

- The green village: آزمایشگاه طبیعی برای آزمودن و نمایش راه‌حل‌های فنی در هلند.

۱۵. ایجاد پلتفورم برای تراکنش‌های مستقیم انرژی (مدیریت کردن/مبادله)

برای تسهیل تراکنش‌های انرژی، مانند تبادل پایاپای برق یا زیست-گاز[1]، می‌توان از نرم افزار یا بازارهای آنلاین استفاده کرد، مانند پلتفورم‌هایی که تأمین‌کنندگان را به مشتریان وصل می‌کند. در چنین مواردی معمولا از تکنولوژی هوشمند و رمزارز[2] استفاده می‌شود.

مثال‌ها:

- Vandebron: بازار آنلاین برای برقراری ارتباط میان مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان انرژی تجدیدپذیر در هلند.

- Powerpeers: بازار آنلاین برای برقراری ارتباط میان مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان انرژی تجدیدپذیر در هلند.

- ILEK: بازار آنلاین برای برقراری ارتباط میان خانوارها و تولیدکنندگان زیست‌گاز در فرانسه.

۱۶. مکانیزم‌های مالی و سرمایه‌گذاری (مدیریت کردن/مبادله)

الگوهای مختلفی برای استفاده از سرمایهٔ عمومی و یا جماعتی برای حمایت از تولید انرژی تجدیدپذیر و افزایش بهره‌وریِ انرژی وجود دارد. از جمله این الگوها می‌توان به یارانهٔ ملی و کمک مالی شهرداری اشاره کرد.

مثال‌ها:

- Bristol community energy fund: کمک هزینهٔ شهرداری برای تولید انرژی در بریتانیا

- Mannheim begrünen: شرکت تحت حمایت شهرداری در آلمان برای سقف و نمای دوستدار انرژی

۱۷. جذاب‌سازی انرژی و ترغیب به آن (مدیریت کردن/رقابت)

رقابت می‌تواند به ما کمک کند تا پرکتیس‌های انرژیمان را تغییر دهیم، چه کسی نمی خواهد قهرمان صرفه جویی در انرژی شده و یا ساکن پربازده‌ترین ساختمان باشد؟ معمولا شهرداری‌ها و یا سازمان‌های غیرانتفاعی با ایجاد بازی، اپلیکیشن، مسابقات و یا اعطای جایزه وگواهی علمی[3] مردم را به رفتار پایدارتر[4] ترغیب و تشویق می‌کنند. گاهی اوقات تنها پاداش[5] برنده احساس غرور و احساس رضایت از این است که الگوی دیگران واقع شده است؛ در حالی که در مواقع دیگر ممکن است جوایز مالی باشند. بنابراین پاداش نباید فراموش شود!

[1] biogas
[2] bitcoin
[3] certificate
[44] sustainable
[5] reward

مثال‌ها:

- jeu de l’oie sur les énergies: بازی فکری برای تسهیل صرف‌جوییِ انرژی توام با تفریح در فرانسه.

- nergiestadt Label: عنوانی که در سوئیس به شهرداری‌هایی اعطا می‌شود که تلاش چشمگیری در سیاست انرژی پایدار از خود نشان دهند.

- Déclics: برنامه‌ای که رفتار صرفه‌جویانه را تشویق می‌کند.

۱۸. شبکه‌های مخالف برخی مسیرهای انرژی (مدیریت کردن/ نزاع)

حتی یک سازمان تنها هم که از یک مسیر بدیل انرژی حمایت می‌کند می‌تواند تاثیرگذار باشد، اما اغلب سازمان‌ها تشکیل ائتلاف و شبکه می‌دهند تا صدای خود را رساتر کنند. این نوع اقدامات جمعی معمولاً با شرکت چندین ذینفع انجام می‌شود و از روش‌هایی مانند مخالفت مسالمت‌آمیز ، لابی‌گری و کمپین‌هایی برای مخالفت با پرکتیس‌های متداول انرژی استفاده می‌کنند.

مثال‌ها:

- Zielona Transformacja Śląska: ائتلافی از انجمن‌ها برای تسهیلِ مخالفتِ مسالمت‌آمیز با استخراج نواری[1] ذغال سنگ در لهستان.

- Freie Landschaft Schweiz: پلتفورم آنلاین برای تسهیل گفتگوهای مردمی در مورد تاثیر توربین‌های بادی بر کیفیت مناظر در سوئیس

۲,۹,۲ مصادیق الگوی دووجهی نوآوری اجتماعی در حوزه آب و انرژی

ناکارآمدی سیاست‌های سنتی در حوزه انرژی را می‌توان در مواجهه با مشکلاتی همچون جذب مشارکت‌های مردمی برای تأمین سرمایه مورد نیاز در حوزه انرژی، تعرفه‌گذاری انرژی، مصرف انرژی و منابع زیرزمینی، توزیع عادلانه منابع انرژی، نقش این صنعت در ایجاد اشتغال و صادرات تجهیزات و انرژی و میزان مقبولیت بهره‌مندی از انرژی‌های تجدیدپذیر در جامعه مشاهده کرد. با توجه به ماهیت چندبعدی و فراسازمانی مسائل و چالش‌های روز حوزه انرژی، سیاست‌هایی که پشت درهای بسته شکل گیرند، محکوم به شکست هستند. مدیران و تصمیم‌سازان ما در حوزه انرژی به دلیل صرف ساعات طولانی در انجام فعالیت‌هایی تکراری بدون آنکه به دنبال کسب تجاربی جدید و انعطاف‌پذیری در اندیشه‌ها و شبکه‌سازی با ظرفیت‌های بالقوه درون و برون سازمانی باشند، پشت درهای بسته در حاشیه امن خود به دنبال تجربه دوباره راهکارهای کلیشه‌ای پیشین برای حل مشکلات علامتی و نه ریشه‌ای پیش آمده و اقدامات صرفاً واکنشی هستند که تنها مرهمی کوتاه مدت بر مسائل و چالش‌های این حوزه است. تنها نشستن هر سه بخش (عمومی،

[1] Open-cast mining

خصوصی و مدنی) بر سر یک میز و تعریف و اجرای پروژه‌های استراتژیک، خدمات خاص و فرآیندهای گسترده‌تر می‌تواند راهگشا باشد. در واقع نوآوری اجتماعی با تلفیق بخش‌های مختلف یک جامعه به تصمیماتی نهادینه، اثربخش و پایدار در فضایی بین این سه بخش مدد می‌رساند. نگاه نوآوری اجتماعی مستلزم بازتعریف زمین و قواعد بازی است. سیاست‌گذار ی با این نگاه، فرایندی یکطرفه و از بالا به پایین نیست و لازم است با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سه حوزه عمومی، خصوصی و مدنی، تمامی ذینفعان از ابتدای شکل‌گیری مسأله تا زمان ارزیابی و اصلاح فرایند در کنار سیاست‌گذار حضوری پررنگ و ملموس داشته باشند. هم‌افزایی و برآیند نیروها و ظرفیت‌های این سه حوزه همان مقصود نهایی نوآوری اجتماعی است که در نهایت منجر به ارتقاء ظرفیت جامعه برای اقدام و عمل می‌شود.

در حوزه انرژی، در ارتباط با مورد دوم، توجه به جنبه‌های اجتماعی و رفتاری سیستم‌های انرژی غالباً کمرنگ است و تنها به جنبه‌های فنی مسائل توجه می‌شود. از سوی دیگر ملاحظه می‌شود که فناوری‌های جدید اجتماعی در حوزه انرژی چندان مورد استقبال عموم قرار نگرفته‌اند و کاربران بالقوه در تطبیق رفتار خود برای استفاده بهینه از این فناوری‌ها با مشکلات متعددی مواجه هستند و جامعه‌پذیری، مشکلی است که عمدتاً نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید در این حوزه با آن مواجه هستند. علاوه بر این، نهادها و نقش‌آفرینان اثرگذار در این حوزه نیز اغلب مانع توسعه و انتشار این قبیل نوآوری‌های انرژی می‌شوند؛ به عنوان مثال متصدیان صنعت، ارگان‌های دولتی، تأمین‌کنندگان انرژی سنتی یا جوامع محلی، که این نوآوری‌ها را مخل منافع خود یا حتی تهدیدآمیز می‌دانند (به دلیل ماهیت تقسیم منافع و قدرت که در بطن این قبیل ایده‌ها نهفته است) و به دنبال فرصت برای کاهش سرعت رشد و توسعه آنها هستند. برای رفع این مشکلات ، تبیین و تجزیه و تحلیل موانع اجتماعی و رفتاری نوآوری‌های انرژی ضروری است. علاوه بر این، مهم است که تحت چه شرایطی نوآوری در ابعاد اجتماعی و رفتاری (به شکل انگیزه‌های رفتاری، ساختارهای اجتماعی نوین، شکل‌های سازمانی جدید، مدل‌های جدید تجاری، نوآوری‌های نهادی ، تنظیمات جدید حکمرانی یا سیاست‌های نوآورانه باشد) می‌تواند به رفع مشکلات پیش‌گفته کمک کند. دولت‌های سراسر جهان در جستجوی روش‌هایی برای حمایت از نوآوری اجتماعی هستند. عمدتاً ، این تلاش‌ها مربوط به ایجاد حمایت‌ها و شرایط لازم برای رونق بیشتر اقتصاد بازار بوده است. این اقدامات را می‌توان اقدامات "افقی" نامید ، که برای تشویق نوآوری اجتماعی در جامعه به طور کلی (با تمرکز ویژه بر اقتصاد اجتماعی، کارآفرینی اجتماعی و بنگاه‌های اجتماعی) طراحی شده است. نمونه‌های متعددی از تعامل مستقیم مقامات دولتی با مبتکران اجتماعی برای تأمین نیازهای شهروندان از راه‌های جدید وجود دارد ، به عنوان مثال با واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری، تأمین اعتبار یا مشارکت با بنگاه‌های اجتماعی برای ارائه خدمات عمومی.

در ادامه در قالب دو بخش تکنولوژی‌های اجتماع محور در حوزه انرژی و حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در حوزه انرژی به این دو وجه اشاره شده است:

۲,۹,۲,۱ تکنولوژی اجتماع‌محور[1]

انرژی اجتماع‌محور به طیف گسترده‌ای از اقدامات انرژی جمعی اشاره دارد که مشارکت شهروندان را در سیستم انرژی در نظر می‌گیرد. پروژه‌های تکنولوژی اجتماع‌محور در حوزه انرژی با درجات مختلفی از مشارکت جامعه در تصمیم‌گیری و تقسیم منافع مشخص می‌شوند . این نوع پروژه‌ها که حاصل فرایندهای به هم پیوسته تکنولوژیک و نوآوری اجتماعی هستند، نقشی مهم در توسعه پایدار انرژی دارند. در واقع، این پروژه‌های غیرمتمرکز و مبتنی بر انرژی‌های نو، از طریق تعامل کنشگران جامعه مدنی می‌توانند تولید و مصرف پایدار انرژی را ارتقا دهند [13]

انواع پروژه‌های انرژی اجتماع‌محور هنجارهای قوی اجتماعی را تقویت و از مشارکت شهروندان در سیستم انرژی حمایت می‌کنند. هدف اصلی انرژی اجتماع‌محور ایجاد نوآوری اجتماعی است. در واقع، فرصت‌های جدیدی برای شهروندان ایجاد شده است تا به جای «مصرف‌کنندگان» منفعل انرژی (به‌مثابه کالا)، در مدیریت انرژی (به‌مثابه منبع) شریک فعال شوند (هویت). مصرف‌کنندهٔ منفعل سنتی در حال تبدیل شدن به مشارکت‌کننده در زمینهٔ تولید انرژی، مالکیت تأسیسات انرژی و نظایر آن است.

تمهیدات مشارکت شهروندان و مالکیت اشتراکی اجتماع‌محور با تقویت مشارکت شهروندان در امور انرژی و بالا بردن میزان پذیرش فناوری‌های جدید حوزه انرژی از قبیل انرژیهای تجدیدپذیر نقش اجتماعی روزافزونی ایفا می‌کنند. در پروژه‌ها و اشکال مختلف انرژی اجتماع‌محور هدف افزایش منافع جامعه است نه کسب سود. انرژی اجتماع‌محور نوعی نوآوری اجتماعی است که می‌تواند مدل‌های عادلانه‌تر رشد اقتصادی انرژی را فراهم کند. افزون بر این، می‌تواند تصمیم‌گیری و کنترل دموکراتیک شهروندان بر انرژی را که به دست جوامع و مردم سپرده می‌شود، تقویت کند. البته انرژی اجتماع‌محور ممکن است به نابرابری‌های اجتماعی دامن بزند، به‌ویژه بین افرادی که توان سرمایه‌گذاری در این پروژه‌ها را دارند و افرادی که فاقد منابع مالی هستند. با این وجود، انرژی اجتماع‌محور گزینه‌های بیشتری را برای مشارکت مصرف‌کنندگان در بازارهای انرژی فراهم می‌کند [14]

انرژی اجتماع‌محور نشان‌دهندهٔ تمایل روزافزون برای یافتن راه‌های جایگزین برای سازماندهی و حکمرانی سیستم‌های انرژی است. همچنین، شکلی جدید از جنبش اجتماعی است که فرآیندهای انرژی را با مشارکت بیشتر و دموکراتیک‌تر امکان‌پذیر می‌کند. بخش انرژی تا به امروز با روابط عمیق بین متصدیان انرژی سنتی و دولت‌ها هدایت شده است. به این ترتیب، فضای اندکی برای مشارکت شهروندان (در تمام سطوح- خط‌مشی، تولید، توزیع و غیره) باقی می‌ماند. تحقیقات موجود نشان می‌دهد به منظورگذار به سمت فناوری‌های جدید حوزه انرژی، گروه‌های مختلف مردم باید در این فرایند درگیر شوند [15]

اجماع فزاینده‌ای وجود دارد که برای افزایش سرعت گذار به سمت پذیرش و مقبولیت فناوری‌های جدید در حوزه انرژی، مشارکت فعال شهروندان ضروری است. مشارکت این امکان را فراهم می‌کند تا جوامع مختلف، انتقال انرژی را به‌گونه‌ای شکل دهند که به بهترین وجه با نیازها، اهداف و آرزوهای شهروندان متناسب باشد. تفاوت بین چیزی است که به جامعه تحمیل می‌شود و چیزی که جامعه برای خود برمی‌گزینند. اطمینان از اینکه شهروندان در انتقال انرژی

[1] Technology communities

مشارکت دارند و جزو شرکت‌کنندگان فعال و رهبران گذار به فناوری‌های نو هستند، افزون بر اینکه از نظر عملی مهم است، مطابق با ارزش‌های اخلاقی است [15]

شهروندان به طرق مختلف می‌توانند در سیستم‌های انرژی مشارکت کنند. در گذشته، مشارکت شهروندان در سیستم‌های انرژی اغلب بر پایهٔ ایده‌های «قدیمی» استوار بود. بنابراین مشارکت بیشتر به معنای مشارکت شهروندان در مدل‌های مشارکتی بالا به پایین بود. این رویکردها مردم را مصرف‌کننده یا تهدیدی برای استقرار تکنولوژی قلمداد می‌کنند. در حالی‌که، شیوه‌های مختلفی برای مشارکت پایین به بالای شهروندان وجود دارد. فهم چگونگی، تشویق و تکثیر چنین فعالیت‌هایی باید مورد توجه اصلی مقامات محلی باشد. در ادامه چند پیشنهاد برای افزایش مشارکت پایین به بالای شهروندان، ارائه می‌شود [16]

- مقامات محلی باید به‌طور فعال پروژه‌های شهروند-راهبر موجود را بشناسند و شیوه‌هایی برای حمایت از این ابتکارات در حال اجرا بیابند. تلاش هماهنگ برای درگیر شدن با پروژه‌های موجود، بسیار حیاتی است. مقامات محلی می‌توانند از ابتکارات تحت هدایت شهروندان (که از قبل وجود دارند) حمایت و آن را تشویق کنند.
- خرید انرژی‌های تجدیدپذیر تولید شده از پروژه‌های انرژی مشارکتی-اجتماع‌محور
- کاربست رویکردی مشارکت‌محور به گذار انرژی با ارائهٔ منابع، راهنمایی‌ها و ارتباط یکپارچه‌تر بین جوامع و مقامات محلی.
- هنگامی که ظرفیت جامعه و مقامات محلی اندک است، در پروژه‌های مشترک[1] همکاری کنید. مقامات محلی می‌توانند مشاهده‌پذیری پروژه‌های شهروند-محور را با افزایش آگاهی در بین کارکنان خود و بخش‌های مختلف افزایش دهند. همچنین می‌توانند از ارتباطات خود با رسانه‌های محلی و ملی استفاده کنند تا ابتکاراتی را که در منطقهٔ آنان رخ می‌دهد، برجسته کنند. اعتباردهی به چنین پروژه‌هایی و شناسایی ابتکارات شهروند-راهبر (به عنوان کنشگر اصلی در گذار انرژی) می‌تواند این ابتکارات را تکثیر کند.
- تمرکز بر عدالت می‌تواند فلسفهٔ راهنمای اصلی برای گذار فناورانه باشد (با رعایت عدالت محلی و جهانی) و به گذاری فراگیر و عادلانه کمک کند.
- شهروند فعال و متعهد، نیازمند مقامات محلی فعال و درگیر است. بنابراین، همهٔ کارکنان و افراد صاحب اقتدار (مقامات) محلی باید دربارهٔ چالش‌هایی که گذار انرژی به همراه دارد، و همچنین نیاز به در پیش گرفتن رویکردی مشارکتی، سواد داشته باشند.
- مقامات محلی باید همکاری بین‌بخشی بیشتری داشته باشند، همچنین باید درک درستی از مسائل گذار انرژی داشته باشند که فراتر از مسئله‌ای «زیست‌محیطی» است.
- اشکال مختلف مشارکت (نظیر فعالیت شهروندی، اعتراض و کمپین‌هایی که نگرانی‌های شهروندان را منعکس می‌کند) برای پرورش روابط بین دولت‌های محلی و مردم، تقویت اعتماد بین دو طرف و تشویق رابطه‌ای مشورتی بین هر دو گروه، مهم است.

[1] joint-ventures

- مقامات محلی باید نزدیکتر باشند، سیاست درهای باز را در پیش بگیرند و به شهروندان اجازه دهند آسان‌تر با تحولات درگیر شوند. این امر را می‌توان از طریق جستجوی ابتکارات و جنبش‌های موجود و دخالت دادن شهروندان در تعیین خط‌مشی‌ها انجام داد.

۲,۹,۲,۲ حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران

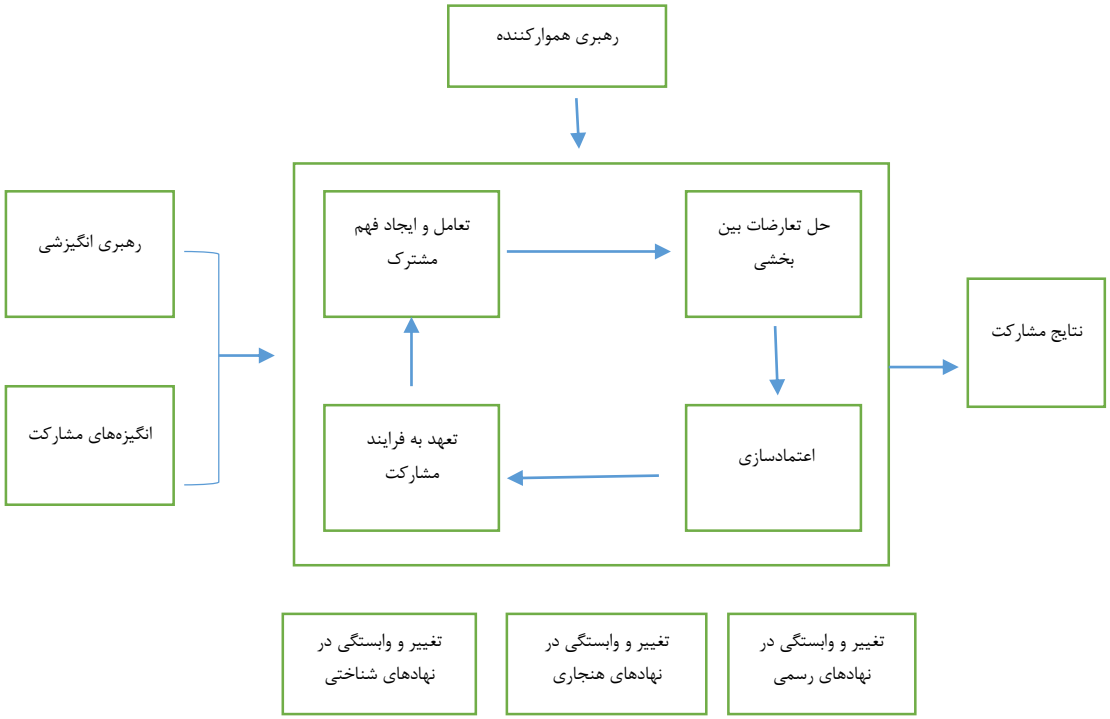
توسعه غیردولتی فناوری‌های نو درعرصه انرژی تنها مسیر موفق برای تحقق هدف است و با اتکاء صرف به منابع مالی، مدیریت و تصدی دولت این مهم شدنی نیست. الگوهای جدید حکمرانی مشارکتی و شکل گیری تعاملات جدید میان نقش‌آفرینان دولتی شامل وزارتخانه‌ها و ارگان‌های دولتی مختلف، سازمان‌های مردم نهاد، شرکت‌های خصوصی فناور و سرمایه گذاران عاملی کلیدی در این مسیر بشمار می‌رود.

در این فرایند ایجاد مجموعه‌ای از نهادهای قانونی، شناختی و هنجاری برای هماهنگ کردن تعاملات میان جایداران مختلف و ادراک مشترک از فعالیت‌های میان نقش‌آفرینان مختلف مورد نیاز است. طبق مطالعات انجام شده در کشورهای پیشرو در توسعه طرح‌های حوزه انرژی، توسعه پایدار انرژی اولاً به خاطر عدم قطعیت‌ها، مقبولیت و مشروعیت اجتماعی، حمایت سیاسی، ثانیاً عدم توافقات در مورد راهکارهای مطلوب، خط مشی‌ها، هزینه و منفعت‌ها و ثالثاً توزیع قدرت میان خط مشی‌گذاران و دیگر نقش‌آفرینان، پیچیده است . اقدامات این نقش آفرینان، همیشه عقلایی و بر اساس محاسبه هزینه و منفعت نبوده، بلکه بسیاری از اقدامات بر پایه باورها، شناخت‌ها و ارزش‌های نهادینه شده است. بنابراین در این فرایند، ایجاد نهادهایی قانونی، شناختی و هنجاری برای هماهنگی تعاملات و ادراک مشترک از فعالیت‌ها در میان نقش‌آفرینان مختلف مورد نیاز است. این نهادهای جدید که برای تسریع فرایند توسعه و به صورت تعاملی ایجاد می‌شوند تأثیر زیادی بر الگوهای مشارکت نقش آفرینان در سازمان‌های حکومتی و غیرحکومتی داشته، آنها را تغییر داده و یا منطبق بر سیاست‌های جدید می‌کنند.

حکمرانی مشارکتی، نوعی از حکمرانی است که نقش‌آفرینان از سازمان‌های حکومتی، دولتی و یا حوزه‌های خصوصی و اجتماعی در یک مسیر معین، سازنده و رو به جلو همکاری می‌کنند. مشارکت به معنای مشارکت میان حکومت ، کسب و کارها، نهادهای غیرانتفاعی، خیریه‌ها و مجامع عمومی است . این مدل، مشارکت بین بخشی به معنای تسهیم و ارتباط اطلاعات، منابع، فعالیت‌ها و توانمندی‌ها توسط سازمان‌ها و بخش‌های مختلف برای رسیدن به یک نتیجه مشترک است که هیچ کدام از این بخش‌ها یا سازمان‌ها به تنهایی توان دستیابی به این نتیجه را ندارند [17]

محمدی و دانائی‌فرد در پژوهشی ، مدلی را برای حکمرانی مشارکتی توسعهٔ انرژی تجدیدپذیر در ایران پیشنهاد داده‌اند (شکل ۱۲). الگوی مشارکت ارائه شده در این پژوهش، یک چارچوب فرایندی است که طی آن مشارکت بر پایهٔ سلسله‌ای از انگیزه‌های مشارکت آغاز می‌شود. در این الگو، تعامل و حل تعارضات، اعتماد، تعهد و مشارکت را تقویت می‌کند. رهبری مشارکتی نیز شرایطی را فراهم می‌کند که کنشگران مختلف را (با وجود تضارب حقوق و تفاوت سطوح قدرت) در کنار هم قرار دهد. از سوی دیگر، سازوکار نهادی نشان می‌دهد که چطور تغییر یا ثبات در نهادهای هنجاری، شناختی و رسمی، گسترش و پایدار ماندن یک سیستم فناوری جدید را تضمین می‌کند [17]

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۱۲: مدل بومی‌شدهٔ حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران

- **انگیزه‌های مشارکت**

تجربه‌های موفق مشارکت بیانگر این است که کنشگران بدون مشارکت با کنشگران دیگر نمی‌توانند به اهداف خود برسند. حتی اگر منافع آنان مخالف هم باشد. همچنین، سابقهٔ خصومت یا مشارکت، موجب افزایش مشارکت یا ممانعت از آن می‌شود. در یک تجربه داخلی، دولت هزینهٔ زیادی را برای توسعهٔ آبگرمکن خورشیدی صرف کرد، اما این پروژه به دلیل نبود متولی خصوصی شکست خورد.

وابستگی متقابل، پیش‌شرط اساسی اقدامات مشارکت‌آمیز است. به‌ویژه زمانی که افراد و سازمان‌ها به‌تنهایی توان دستیابی به خواسته‌های خود را ندارند. در ایران، نیاز به تأمین منابع مالی و افزایش بهره‌وری از انگیزه‌های دولت برای در پیش گرفتن الگوی حکمرانی مشارکتی در توسعهٔ تجدیدپذیرها بوده است. افزون بر این، خرید تضمینی و جذابیت تعرفه‌های برق تجدیدپذیر از انگیزه‌های مشارکت بخش خصوصی با دولت بوده است.

- **چرخهٔ مشارکت**

فرایند مشارکت، خطی نیست، بلکه چرخه‌ای است که طی آن رفتارها و نتایجی که در طول زمان کسب می‌شوند بر تعاملات و مشارکت‌های آینده اثر می‌گذارند و آن را تقویت یا تضعیف می‌کنند. هدایت، توانمندسازی، کنترل مسیر مشارکت، حذف موانع و دنبال کردن مسیرهای جدید برای تعریف یک مسئله از پیامدهای تعامل رو در رو است. در ایران، ساتبا با استفاده از تعاملات رو در رو برای ایجاد فهم مشترک کوشیده است. همچنین، بعد از سال ۱۳۹۴ شورای

راهبردی، با هدف هم‌فکری برای حل چالش‌ها و یافتن راهکارها ایجاد شده است. تعاملات چهره‌به‌چهره و ایجاد فهم مشترک به حل تعارضات بین‌بخشی می‌انجامد و چرخهٔ مشارکت را به حرکت در می‌آورد.

دولت ایران برای افزایش انگیزه و توجه سرمایه‌گذاران داخلی به توسعهٔ تجدیدپذیرها، از سیاست‌های تشویقی و راهکارهای اقتصادی نظیر اختصاص صندوق عوارض برق برای توسعهٔ تجدیدپذیرها و اعطای اعتبارنامه استفاده کرده است، اما اجرایی نشدن برخی از این سیاست‌ها موجب دلسردی سرمایه‌گذاران و توقف پروژه‌ها شده است. شرایط پایدار و ثبات در سیاست‌ها از ارکان اصلی اعتمادسازی است.

تعهد به فرایند مشارکت، به معنای حس مالکیتی است که کنشگران به فرایند دارند. توسعهٔ تجدیدپذیرها در ایران، مستلزم اعتقاد و عزم راسخ بسیاری از سازمان‌های دولتی است در حالی‌که در سال‌های گذشته این امر صرفاً بر عهدهٔ وزارت نیرو بوده است. برای برون رفت از این اوضاع باید این بخش در وزارت نیرو ارتقا یابد و وزارت نیرو بتواند همکاری سازمان‌های دیگر را جلب کند. تعهد به فرایند مشارکت با احساس مالکیت به معنای پیش‌دستی برای اقدام در پیشبرد پروژه‌های مشترک رابطهٔ مستقیم دارد.

- **رهبری ساختاری و رهبری انگیزشی**

زمانی که توزیع قدرت ناهموار یا انگیزه مشارکت ضعیف باشد، وجود یک رهبر قوی انگیزشی احتمال موفقیت حکمرانی مشارکتی را افزایش می‌دهد.

ایران در آغاز مسیر قرار دارد. در شرایط کنونی که انگیزه برای مشارکت ضعیف و توزیع قدرت نامتوازن است، وجود رهبر انگیزشی در کنار رهبر ساختاری برای پیشبرد مشارکت در ایران ضروری به نظر می‌رسد.

- **نهادها**

در ایران سه نهاد رسمی اجرایی در سیاست‌گذاری، وضع قوانین و آئین‌نامه‌ها در توسعهٔ تجدیدپذیرها نقش دارند: وزارت نفت، وزارت نیرو و سازمان برنامه و بودجه.

بدون تغییر در هنجارها و ادراک شناختی کنشگران توسعه درمورد مسائل و راهکارها، سیاست‌گذاری‌ها به درستی انجام نمی‌شود. بنابراین، همگام با سیاست‌گذاری، باید در هنجارها و ادراک کنشگرانی که مانع تغییر سیاست‌ها می‌شود، تغییر ایجاد کرد.. زمانی که کنشگران خصوصی و دولتی به ضرورت توسعهٔ تجدیدپذیرها پی ببرند، مشارکت آنان افزایش می‌یابد.

- **نهادها، قفل و وابستگی به مسیر قبلی**

ممکن است نهادها به مسیر پیشین خود وابسته شوند. این مسئله را قفل و وابستگی مسیر نام نهاده‌اند. بخشی‌نگری و تقسیم نشدن وظایف در سازمان‌های مختلف و وجود متولیان مختلف، توسعه و موازی‌کاری از نشانه‌های وابستگی نهادی به هنجارهای قبلی است. ادراک نادرست نقش‌ها و وظایف جدید درون سازمانی و تفکیک نشدن مسئولیت‌های بین سازمانی اقدام مؤثر برای پیشبرد مشارکت را دشوار می‌کند .

نهادهای شناختی به کنش‌های بازیگران جهت می‌دهند، به همین دلیل، به توسعه در مسیری خارج از تمرکز کاری خود کمتر اهمیت می‌دهند. به باور محمدی و دانایی‌فرد ذهنیت فسیلی کنشگران اصلی، مانع از توسعهٔ تجدیدپذیرها می‌شود. هنوز شناخت صحیحی از ضرورت توسعهٔ انرژی‌های پاک در ذهن این کنشگران شکل نگرفته است.

نظریهٔ سیستم‌های بزرگ اجتماعی بر وابستگی مسیر تأکید دارد. طبق این نظریه، پایداری یک سیستم جدید، پیامد تغییر همزمان ترجیحات مصرف‌کنندگان و تغییر رویکرد تأمین‌کنندگان و خط‌مشی‌گذاران است. محمدی و دانایی‌فرد معتقدند که یکی از موانع هنجاری توسعهٔ تجدیدپذیرها در ایران تشکیل نشدن هنجارهای مبنی بر صرفه‌جویی در مصرف سوخت در جامعه است. ذهنیت جامعه مبنی بر مصرف بی‌رویهٔ انرژی است، در حالی‌که، پایداری مشارکت در توسعهٔ انرژی‌های تجدیدپذیر مستلزم تغییر همزمان ترجیحات مصرف‌کنندگان انرژی و تغییر در رویکرد خط‌مشی‌ها در عرضهٔ انرژی تجدیدپذیر است .

در حکمرانی مشارکتی برای توسعهٔ پایدار فناوری، صرف استفاده از منطق اقتصادی و عقلانیت فناورانه کافی نیست، بکله در این فرایند حوزه‌های مختلف اجتماعی و نهادی مانند خط‌مشی، فرهنگی، چارچوب‌های نهادی و تجربیات و از سوی دیگر میزان تعامل و همکاری نقش‌آفرینان موجود در این حوزه‌ها بسیار تأثیرگذار است.

۲,۱۰ جمع بندی

در این فصل مروری داشتیم بر مفاهیم و تاریخچه نوآوری اجتماعی تا با آماده‌سازی ذهن مخاطب زمینه برای تبیین و تشریح موضوع در حوزه انرژی فراهم شود و بر اساس آن ضرورت شکل گیری مرکز نوآوری اجتماعی نیرو و ظرفیت‌های قابل بهره‌برداری از این مبحث با تکیه بر شقوق مختلف نوآوری اجتماعی احصاء شود.

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۳ بررسی تجارب برتر داخلی و خارجی

۳,۱ مقدمه

در این بخش با هدف آشنایی با مراکز نوآوری اجتماعی و آنچه در عمل در حیطه کاری چنین مراکزی می‌گنجد، به بررسی نمونه‌های موجود در ایران و جهان می‌پردازیم. در این مجال برآنیم برای آشنایی بیشتر با مراکز نوآوری اجتماعی، اهداف، عملکرد، برنامه‌ها، فرایندها و اقدامات عملیاتی مراکز موجود را بررسی کنیم.

مطالب این فصل در قالب سه بخش تنظیم شده است:

۱. مراکز نوآوری در ایران که علاوه بر مراکز نوآوری اجتماعی که تعداد آنها محدود بود به مراکزی که حیطه فعالیت آنها حوزه انرژی بود نیز اشاره شده است. در کنار آن تلاش شد اشاره ای کوتاه نیز به مرکز سیاست علمی کشور نیز داشته باشیم.
۲. مراکز نوآوری اجتماعی در جهان و در قالب دولتی: در این بخش تلاش شد به بررسی تجارب اتحادیه اروپا، کشور ترکیه، مالزی و کانادا در حوزه نوآوری اجتماعی پرداخته شود. این بخش از آن جهت بسیار حائز اهمیت است که تجارب مذکور در آن به صورت جزیره‌ای و تنها مبتنی بر ظرفیت‌های مردمی و جامعه مدنی شکل نگرفته است و گویای نقش پررنگ دولت در هدایت چنین برنامه هایی است.
۳. مراکز و نمونه‌های موفق از طرح‌های نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی در جهان: در این بخش به مراکزی اشاره شده است که به طور خاص به نوآوری‌های اجتماعی درحوزه انرژی پرداخته‌اند. در کنار آن، به چند نمونه از طرح‌های اجرا شده در حوزه انرژی هم اشاره می‌شود. اما با توجه به اینکه هدف کلی این پروژه فراهم سازی مقدمات تأسیس مرکز نوآوری اجتماعی نیرو است، و چنین طرح‌هایی اغلب در قالب ایده‌ها توسط نوپاها یا آحاد جامعه ورودی این مرکزخواهد بود به این بخش تنها در قالب چند طرح در حوزه‌های برق، آب و فاضلاب اشاره شده است.

۳,۲ تجارب نوآوری اجتماعی در ایران

در ایران مراکز نوآوری اجتماعی اغلب توسط دانشگاه‌های تراز اول کشور در حوزه علوم انسانی و اجتماعی و مبتنی بر ظرفیت‌های آنان تشکیل شده است. آنچه مشخص است این مراکز تاکنون دستاوردهای چشمگیری نداشته‌اند و هنوز در ابتدای مسیر هستند. البته با توجه به نو بودن موضوع این مساله دور از انتظار نیز نبوده است و امید است با توجه به ساماندهی صورت گرفته در این مراکز و انباشت تجارب در آینده نزدیک شاهد دستاوردهایی شایان توجه از آنها باشیم.البته شهرداری تهران با توجه به حوزه مأموریتی خود نیز مرکزی در این راستا شکل داده است که آن نیز در این بخش بررسی شده است.

گونه دیگری از مراکز نوآوری که در این بخش بررسی شده‌اند مراکز نوآوری حوزه انرژی بوده اند. این مراکز بیشتر بر مبنای اصول نوآوری باز به شکل دهی اکوسیستمی نظام‌مند در این حوزه پرداخته‌اند که در ادامه به تشریح آن پرداخته شده است.

۳,۲,۱ مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی دانشگاه امام صادق[۱]

مرکز نوآوری دانشگاه امام صادق علیه السلام پس از دو سال فعالیت غیررسمی تحت عنوان «مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی دانشگاه امام صادق علیه السلام» جهت طراحی، ایجاد زیرساخت‌ها و تعیین شیوه ورود به عرصه نوآوری، در نیمه اول سال ۹۸ با عنوان جدید «مرکز نوآوری دانشگاه امام صادق علیه السلام» معرفی شد تا فرایند نوآوری و ایده‌پردازی در حوزه علوم انسانی با رویکردی نوین با قوت و سازماندهی بیشتری شتاب پیدا کند .[18]

ازجمله اهداف کلان این مرکز، نوآوری حاکمیتی است. یعنی با شناسایی مسائل نظام حاکمیتی و از طریق خلق ایده‌های نوآورانه به حل مسائل و مشکلات خرد یا کلان نظام می‌پردازد.

همچنین با توجه به ظرفیت دانشگاه امام صادق علیه السلام در حوزه علوم انسانی در کشور با تمرکز با رشته‌های مرتبط با اداره کلان جامعه اسلامی از جمله علوم سیاسی، مدیریت، اقتصاد، فرهنگ و ارتباطات، حقوق و الهیات با رویکرد معارف اسلامی و اشراف این رشته‌ها بر شیوه‌های اداره کشور، چنانچه تمرکز خوبی بر این هدف صورت بپذیرد، دسترسی به مقصود، دشوار نخواهد بود.

در ادامه و بطور خلاصه، مهم‌ترین اهداف شکل‌گیری مرکز نوآوری را به همراه عملکردهای آن از ابتدا تا کنون بررسی می‌کنیم. اهم اهداف مرکز نوآوری دانشگاه امام صادق علیه‌السلام به شرح ذیل است:

۱ .فرهنگ سازی نوآوری

ایجاد دغدغه و تکاپو بین دانشجویان از طریق برگزاری رویدادها، دوره‌ها، انتشار محتوا در سایت و کانال مرکز نوآوری و برگزاری کارگاه‌های انتقال تجربه کارآفرینی. دراین برنامه‌ها سعی در ترغیب دانشجویان به ورود در عرصه ایده پردازی نوآورانه داریم.

۲ .حل مسائل حاکمیت

شناسایی مسائل حاکمیتی و تلاش برای رسیدن به یک راه حل از طریق برگزاری رویدادهای ایده پردازی (نظیر رویداد کندو) و همچنین تشکیل بانک ایده‌های برتر و اتصال آن‌ها با نهادها و مسئولان مرتبط.

۳ .شتابدهی ایده‌ها در حوزه علوم انسانی اسلامی

ارائه خدمات مادی و معنوی به تیم‌ها و ایده‌پردازان توانمند در تبدیل مباحث فکری و انتزاعی علوم انسانی به راه‌حل‌های عملی و کاربردی قابل استفاده در سطح جامعه با/بدون استفاده از فناوری‌های سخت، دوره پیش شتابدهی و شتابدهی

[۱] https://innovationisu.ir/

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

نظیر فضای کار اشتراکی، اینترنت پرسرعت، خدمات منتورینگ(مشاوره مربیان باسابقه) از حوزه تیم‌سازی تا ارائه و تولید محصول در این مرکز ارائه می‌گردد.

۴ .تربیت مربی در حوزه علوم انسانی اسلامی

تربیت مربیان «نوآوری در علوم انسانی» از طریق برگزاری کارگاه‌ها، پخش و تحلیل فیلم، مطالعه کتاب‌های مطرح در این زمینه می‌باشد که به جهت آشنایی با ادبیات نوآوری و علوم انسانی و سپس تلفیق این مطالب و تولید محتوای حوزه نوآوری علوم انسانی اسلامی صورت می‌پذیرد.

حوزه‌های سرمایه گذاری این مرکز در ارتباط با موارد ذیل است (شکل ۱۳):

شکل ۱۳: حوزه‌های موضوعی مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق (ع)

اهداف و ساختار سازمانی مرکز نوآوری

پس از تعیین چشم‌انداز و اهداف، گام بعدی طراحی ساختار سازمانی مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی برای رسیدن به اهداف است. پایه و اساس این مرکز، انسان دانا، خلاق و مؤمن است. افرادی با این ویژگی‌ها که ما آنان را «شهروند صادق» می‌نامیم گروه‌های نوآور مرکز را شکل می‌دهند. به‌این‌ترتیب، این مرکز متشکل از گروه‌های نوآور، پژوهشگران و صاحبان ایده‌های خلاق است که با هدایت اتاق فکر این مرکز و در همکاری با سایر مراکز تحقیقاتی و دستگاه‌های متقاضی، خدمات نوینی را در چارچوب توسعه خدمات دانش‌بنیان ارائه می‌دهد و به‌عنوان مجری برنامه‌های نوآورانه اجتماعی در هر دستگاه، تحت نظارت مدیریت ارشد آن دستگاه، فعالیت می‌کند.

برنامه‌های مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی

۱- شناسایی و توانمندسازی متخصصین، دانشجویان و اساتید خلاق و نوآور در زمینه‌های اجتماعی و فراهم نمودن زمینه تجاری‌سازی دستاورهای علمی ایشان؛

۲- تسهیل در تبدیل ایده‌ها به محصول؛

۳- حمایت از ایجاد هسته‌های اولیه نوآوری و کارآفرینی اجتماعی در دستگاه‌های مرتبط با اهداف مرکز؛

۴- پذیرش و ارزیابی ایده‌ها و طرح‌های اولیه در قالب بانک ایده‌ها؛

۵- برگزاری و حمایت از برگزاری رویدادها و مسابقات در حوزه نوآوری و کارآفرینی اجتماعی با هدف شناسایی ایده‌های برتر، حمایت از ایده‌پردازان و کارآفرینان اجتماعی خلاق و نوآور و نیز مستندسازی تجربیات آن‌ها؛

۶- مساعدت فکری و علمی اندیشه‌ورزان صاحب ایده‌های نوین اجتماعی در حوزه علوم انسانی اسلامی ؛

۷- فراهم ساختن زمینه تکوین ایده‌های نوین اجتماعی و تبدیل آن‌ها به مدل‌های اجرایی و جامع؛

۸- تقویت و پشتیبانی و شتاب‌دهی به «استارتاپ»ها و شرکت‌های نوپا در زمینه‌های مرتبط با اهداف مرکز؛

۹- تقویت و بارور کردن بنیه دانش کارآفرینی اجتماعی و توسعه و ترویج فرهنگ آن از طریق پژوهش، تعلیم و تربیت نوآوران و کارآفرینان اجتماعی توانمند در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی؛

۱۰- برگزاری کلاس‌ها، همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی و تخصصی با هدف افزایش مهارت‌های حرفه‌ای، مهارت‌های کارآفرینی اجتماعی عمومی و تخصصی در بین دانشگاهیان؛

۱۱- ترویج فرهنگ نوآوری و کارآفرینی اجتماعی از طریق برگزاری جلسات سخنرانی کارآفرینان موفق، اندیشمندان و سرمایه‌گذاران حوزه کسب‌وکارهای علوم انسانی اسلامی؛

۱۲- طرح «سفیر صادق» در حوزه نوآوری اجتماعی (معرفی طرح‌ها و دستاوردهای نوآورانه دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه امام صادق‌علیه السلام به سایر دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تصمیم‌ساز)؛

۱۳- طرح «راهنمای صادق» در حوزه کارآفرینی اجتماعی (معرفی دانشجویان همکار مرکز نوآوری و کارآفرینی اجتماعی به نهادهای مختلف به‌منظور آموزش، ترویج یا پیاده‌سازی دستاوردهای مرکز)؛

۱۴- برگزاری جلسات هم‌آموزی در موضوعات مختلف توسط خود دانشجویان برای افزایش توانایی‌های سخنوری و اعتماد به نفس و نیز افزایش سطح آگاهی جمعی در قالب طرح «مکتب صادق»؛

۱۵- شبکه‌سازی و ایجاد هم‌افزایی از طریق تسهیل ارتباطات ارگانیک در جامعه به منظور نوآوری اجتماعی و ارتقای بهره‌وری در تعاملات اجتماعی؛

۱۶- شناسایی صاحب‌نظران و اندیشه‌ورزان جوان در حوزه‌های نوین علوم انسانی اسلامی؛

۱۷- تشکیل شبکه اساتید راهبر و اندیشه‌ورزان حوزه‌های نوین علوم انسانی اسلامی؛

۱۸- ایجاد تعامل بین کارآفرینان اجتماعی، سرمایه‌گذاران، محققان، اعضای هیأت‌علمی و سیاست‌گذاران عمومی به منظور افزایش توانایی‌ها، ایجاد هم‌افزایی و خلق محیط مستعد برای رشد کارآفرینان اجتماعی؛

۱۹- ارائه مشاوره‌های حرفه‌ای و تخصصی در حوزه‌های مرتبط با فعالیت‌ها و اهداف مرکز؛

۲۰- ارائه مشاوره تدوین طرح کسب‌وکار (BP)؛

۲۱- تولید محتوای رسانه‌ای در قالب سامانه «پایش صادق» در راستای برنامه طراحی و تشکیل هسته‌های دانشجویی دانش‌بنیان به منظور پایش علمی و تحلیل عملکرد نهادهای حکمرانی ملی و محلی؛

۲۲- انجام بازدیدهای علمی دانشجویان و اعضاء باشگاه همکاران از صنایع، مراکز تصمیم‌گیری و دستگاه‌های مرتبط با حوزه‌های مطالعاتی و پروژه‌های مرکز؛

۲۳- برنامه بازدید اساتید از ادارات کل، نهادهای استانی، کارخانجات، واحدهای صنعتی و کشاورزی جهت آشنایی با فعالیت‌ها ، ظرفیت‌ها و مشکلات ایشان در راستای جهت‌دهی به پروژه‌ها و پایان‌نامه‌های دانشجویان و طرح‌های پژوهشی و انتشارات علمی دانشگاه بر اساس نیازهای اجتماعی و چالش‌های حکمرانی؛

۲۴- تدوین تاریخ ملی نوآوری و کارآفرینی اجتماعی با تأکید بر گردآوری تاریخ شفاهی در این حوزه؛

۲۵- شناسائی نقاط برجسته و کشف خلأهای موجود در اسناد سیاستی کلان کشور و نقشه‌های راه جامع با تمرکز بر حوزه تحولی علوم انسانی؛

۲۶- عرضه راه‌کارهای علمی و اجرایی توسعه اشتغال در تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های کلان کشور؛

خدمات ارائه شده در مرکز

خدمات ارائه شده در مرکز نوآوری اجتماعی دانشگاه امام صادق شامل موارد ذیل است (شکل ۱۴):

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۱۴: خدمات ارائه شده در مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق

افراد و گروه‌ها و حتی سازمانها و شرکتهای نوپا می‌توانند به صورتهای مختلف با این مرکز همکاری خود را آغاز کنند که پس از ثبت اولیه و بررسی و ارزیابی ایده و یا فرد/ شرکت، فرد به عضویت این مرکز درآمده و در قالب یکی از اجزاء زیست بوم فعالیت را شروع میکند (شکل ۱۵).

شکل ۱۵: مخاطبان هدف مرکز نوآوری اجتماعی امام صادق (ع)

۳،۲،۲ مرکز نوآوری اجتماعی سلام[1]

مرکز نوآوری اجتماعی سلام (سهامی خاص)، برای کاهش چالش‌های اجتماعی پا به عرصه ظهور گذاشته است. نوآوری اجتماعی، آرمان جمعی ما را با بهره‌وری و دانش فنی چگونگی انجام کار ترکیب می‌کند و باعث می‌شود ما به تغییر موثر در جامعه امیدوار شویم .[19]

با افزایش رکود و مشکل‌ساز شدن رشد اشتغال، حالا وقت آن شده که از هر ریال از منابع عمومی و خیریه‌ی در دسترس، در جهت بهترین نتیجه‌های اجتماعیِ ممکن بهره ببریم. ما به دلایل اقتصادی و اخلاقی، دیگر نمی‌توانیم شرایط اجتماعی را تحمل کنیم که در آن بسیاری از شهروندان نادیده گرفته می‌شوند و اغلب به دریافت کنندگان منفعل کمکهای دولتی تبدیل می‌شوند. امروزه پیشرفت‌های اجتماعی تحول‌آفرین، بیشتر توسط ساختارها و فرآیندهای موجود و قدیمی محدود شده‌اند تا این‌که توسط محدودیت‌های منابع و عدم اقبال عمومی محدود شوند. این مرکز بر تجربیاتی تمرکز دارد که ماحصل فعالیت‌های کارآفرینان اجتماعی، بشردوستان، رهبران کسب‌وکار، مسئولان منتخب و منصوب، دانشجویان و فعالانی است که در حوزه‌های خود، تغییراتی ایجاد می‌کنند. ما بر این تمرکز می‌کنیم که چگونه این کارآفرینان مدنی مانند تسریع کننده‌هایی عمل می‌کنند که با به چالش کشیدن پیش‌فرضها و مدلهای موجود، راههای بهتری را برای آیندهای بهتر ترسیم می‌کنند.

مرکز نوآوری اجتماعی سلام که اولین و تنها مرکز نوآوری اجتماعی ایران می‌باشد، توسط علی اصغر سعدآبادی بنیان گذاری شد، رویکرد این مرکز، کلید مقابله با چالش‌های اجتماعی است که به صورت نوآوری در فکر، فرهنگ، جامعه و خدمت به صورت ابداع کار، تامین امنیت و پشتیبانی و اجرای راه‌های جدید برای نیازهای اجتماعی و مشکلات، نمایانگر می‌شود.

ما به افرادی که نیاز به کمک دارند به شکل یک مشکل نگاه نمی‌کنیم که می‌بایست بر روی آن‌ها مدیریت صورت گیرد، بلکه به دید انسان‌هایی با نیروها و استعدادهای بالقوه‌ی کشف نشده می‌نگریم که خود بخشی از راه‌حل نهایی هستند. مسئولیت پرداختن به مشکلات اجتماعی می‌تواند هر کدام به یک گروه یا بخش محول شود. هدف ما تعامل با خلاقیت و منابع همه بخش‌ها و جستجو برای راه حل بهینه جمعی است. ما معتقدیم تلاش‌های متوسط امروز باارزش‌تر از قول‌های عمل‌نشده برای فردا هستند. مرکز نوآوری اجتماعی سلام برای کاهش چالش‌های اجتماعی، فعالیت‌هایی گسترده در حوزه‌های گوناگون را مورد مطالعه قرار داده است که از آن جمله دپارتمان‌های علوم‌اجتماعی، روانشناسی، کم‌توان‌های جسمی، کم‌توان‌های ذهنی، توریست، بازرگانی، بازاریابی، فرهنگی، بهداشتی، فنی، ساختمانی، کامپیوتر، کاریابی، حسابداری، نظافت، زبان انگلیسی، آشپزی، آرایشگری، سالمندان و بیمه را می‌توان نام برد.

کارکنان مرکز نوآوری اجتماعی سلام، گلچینی از نخبگان بین‌المللی هستند، این افراد ترجیح می‌دهند برای سمن‌ها یا سازمان‌های غیرانتفاعی اجتماعی یا زیست محیطی کار کنند و درآمد کمتری داشته باشند تا اینکه در ازای شغلی بدون هدف نوع‌دوستانه، درآمد بالایی داشته باشند و همچنین افرادی که آگاهانه پیشنهادهای شغلی شرکت‌هایی را رد می‌کنند که تعهد روشنی به موضوعات اخلاقی مرتبط با منافع عمومی (مانند محیط‌زیست، کودکان کار، معلولین ذهنی و جسمی، بانوان بی‌سرپرست و ...) ندارند.

[1] https://www.salamco.co/Home

ما عموم را به صحنه فرا می‌خوانیم و با دادن عرصه برای رساندن صدای خویش به گوش دیگران، بر سه گروه از شهروندان تمرکز می‌کنیم: آنهایی که به کمک نیاز دارند، آنهایی که می‌خواهند کمک کنند و آنهایی که به نحوه‌ی پاسخگویی جامعه‌شان به چالش‌ها علاقمندند.

خدمات مرکز سلام

این مرکز دپارتمان‌های متعددی دارد که شامل موارد ذیل است:

دپارتمان کاریابی، روانشناسی، سالمندان، بیمه، نظافت توسط بانوان خودسرپرست، فروش بی واسطه صنایع دستی، زیست محیطی.

که در قالب این دپارتمان‌ها و یا با همکاری جمعی چند دپارتمان طرحهایی در این مرکز اجرا می‌شوند. مانند: سلام بر آرزوها، از ایده تا عمل، سلام به طبیعت، طرح مبارزه با بی عفتی سازمانی مردان، تابستان در زمستان، محصولات امید، عاشق دختر بودنم هستم، مدیر ساختمان سلام و ...

۳،۲،۳ مرکز رشد و نوآوری اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی[1]

مرکز رشد واحدهای فناور علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی همانند دیگر مراکز رشد دانشگاهی، بر اساس سیاست‌های برنامه‌های سوم و چهارم توسعه دولت و به منظور ایجاد اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی، تجاری سازی دستاوردهای تحقیقاتی-کاربردی، توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط دانش بنیان، تسهیل انتقال دانش و فناوری از مراکز دانشگاهی به دیگر مراکز جامعه و صنعت و برطرف نمودن نیازهای جامعه، ایجاد و گسترش یافته است [20].

ساختمان مرکز رشد با پتانسیل پذیرش ۲۰ واحد فناور در تاریخ ۳۰ بهمن ماه ۱۳۹۵ به طور رسمی افتتاح شد و در تاریخ ۱۸ اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۶ آئین آغاز به کار مرکز با حضور دکتر سورنا ستاری معاون محترم علمی و فناوری نهاد ریاست جمهوری و دکتر حسین سلیمی رئیس محترم دانشگاه علامه طباطبائی برگزار گردید.

مأموریت اصلی ما در مرکز رشد واحدهای فناور و مرکز نوآوری علامه طباطبائی، ایجاد یک مرکز قابل اطمینان برای حمایت و هدایت کارآفرینان و دانش آموختگان دانشگاهی به منظور تجاری‌سازی ایده‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی جهت برآوردن نیازهای جامعه می‌باشد. این مرکز با توجه به امکانات ویژه علمی و پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی و نزدیکی به مراکز تجاری (میدان ونک) به عنوان یک نهاد حمایتی و تسهیل کننده، با ارائه خدمات مشاوره، اعطای تسهیلات پیش رشد و خدمات آموزشی به شرکت‌های نوپا، فرایند شکل‌گیری و رشد بنگاه‌های کوچک و متوسط دانش‌بنیان را تسهیل می‌کند و منجر به تولید دانش، ثروت و انتقال تکنولوژی در جامعه می‌شود.

[1] https://incubator.atu.ac.ir/

شرکت‌های پذیرش شده در مرکز رشد، پس از پیاده سازی ایده محوری و تجاری سازی، توسعه و تثبیت محصول در بازار، از مرکز رشد و نوآوری خارج شده و در سایر محیط‌های صنعتی و تجاری نظیر شهرک‌های صنعتی و شهرک‌ها، پارک ها، مراکز و مجتمع‌های فناوری به فعالیت خویش ادامه خواهند داد.

چشم انداز

ما با دنبال کردن مأموریت مرکز، چشم انداز زیر را محقق خواهیم ساخت:

در سال ۱۴۰۴ هجری شمسی، مرکز رشد و نوآوری دانشگاه علامه طباطبائی در توسعه مرزهای کسب و کارآفرینی، فرهنگ اشتغال زایی و ایجاد مرجعیت اطلاعاتی از کسب و کارها در حوزه علوم انسانی، پیشگام مراکز رشد علوم انسانی کشور است.

اهداف

از طریق تلاش برای دستیابی به اهداف زیر، ما به انجام مأموریت و تحقق چشم انداز خود متعهد خواهیم بود:

۱- بستر سازی به منظور ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب جهت جذب کارآفرینان و دانش آموختگان دانشگاهی در زمینه‌های نوآورانه به ویژه نوآوری فناورانه؛

۲- ایجاد زمینه کارآفرینی و حمایت از نوآوری و خلاقیت کارآفرینان و محققان جوان؛

۳- ایجاد زمینه‌های لازم برای تجاری سازی دستاوردهای تحقیقاتی؛

۴- کمک به رونق اقتصاد دانش بنیان؛

۵- توسعه شبکه همکاری بین بخش‌های تحقیقاتی و بازار؛

۶- افزایش حضور و مشارکت تخصصی شرکت‌های فناور داخلی در سطح بین المللی؛

۷- بسترسازی ایجاد رقابت و رشد شرکت‌های دانش بنیان؛

۸- تولید و توسعه محصولات و فرایندهای فناوری قابل عرضه به بازار.

معرفی مرکز نوآوری

مرکز نوآوری علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه شامل ۵ واحد مجزا از هم می‌باشد که در حال حاضر دو مجموعه در قالب شتاب‌دهنده و یک مجموعه در قاموس کافه‌ای برای برگزاری رویدادهای حوزه علوم انسانی و اجتماعی و گردهمایی افراد متخصص، دانشجویان، اساتید و علاقمندان این حیطه فعالیت خود را آغاز کرده اند.

شتاب‌دهنده‌های حاضر (پیش رشد) متعهد به جذب و پروش ایده و تجاری سازی آن بوده و در این زمینه محل استقرار فیزیکی، منابع لازم، رویدادها و کارگاه هایی جهت آشنایی و تسریع فرایند تجاری سازی به کارآفرینان و دانش آموختگان ارائه می‌دهد.

فرایند پذیرش تیم‌های مرحله‌ی پیش‌رشد مرکز نوآوری توسط شتاب‌دهنده‌ها به صورت مستقل در شتاب‌دهنده نوین‌تک (شروع فعالیت: شهریور ۹۶)، شتاب‌دهنده فینووا (شروع فعالیت: فروردین ۹۷) و کافه خرد (شروع فعالیت: اردیبهشت ۹۷) برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود.

نوین تک:

نوین تک یک شتابدهنده تخصصی کسب و کارهای نوپا در حوزه‌های فین تک، اینترنت اشیاء، بازی سازی و تجارت الکترونیک است، هدفش کمک به تحقق رویاهای افرادی است که با تمام توان خود حاضرند برای تحقق رویایشان تلاش کنند.

در هر سال تنها دو فراخوان ثبت نام برای ۲ چرخه شتابدهی که هر کدام فرایند ۲۶ هفته ای را در بر می‌گیرد، منتشر می‌شود و تیم‌های جذب شده در این فرایند تجربه هایی نظیر کارگاه‌ها، رویدادها، جلسات مشاوره، جلسات انتقال تجربیات، و رویداد ارایه به سرمایه گذاران، را بدست می‌آورند.در حال حاضر تمرکز شتابدهنده نوین تک در حوزه‌های تکنولوژی مالی، اینترنت اشیاء، تجارت الکترونیک و بازی سازی است.

برگزاری رویدادهای کارافرینانه، مربیگری تخصصی و همچنین همراهی گام به گام در مراحل پیش روی تیمهای راه یافته تا مرحله رشد و حضور در بازار به همراه سرمایه گذاری بذری و فضای کار اشتراکی تسهیلاتی است که نوین تک برای تیم‌های راه یافته به هر چرخه شتابدهی در نظر میگیرد.

فینووا

فینووا (Finnova)که مخفف Fintech Innovation Nova است، به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های شرکت تجارت الکترونیکی ارتباط فردا، فعالیت خود را از سال ۱۳۹۴ آغاز نمود و در حال حاضر یکی از بازیگران اصلی در اکوسیستم کارآفرینی و نوآوری کشور است. این مرکز خدمات خود را در بخش‌های شتابدهی، فضای کار اشتراکی، سرمایه‌گذاری، آکادمی و توسعه شبکه همکاری به استارتاپ‌ها ارایه می‌دهد.

فینووا مکانی است که استارتاپ‌ها، منتورها و مشاوران، شرکت‌های بزرگ و تخصصی، و سرمایه‌گذاران گرد هم می‌آیند تا با هم‌افزایی و مشارکت در این اکوسیستم، فضای مناسبی برای رشد و توسعه کسب و کار استارتاپ‌ها فراهم نمایند. فینووا با تمرکز بر سرمایه‌گذاری بر روی استارتاپ‌های حوزه فین‌تک (فناوری‌ها و نوآوری‌های مالی) در تلاش است تا حمایت همه‌جانبه‌ای از استارتاپ‌های مستعد و فعال این حوزه داشته باشد. همچنین فینووا با ایجاد فضای کار اشتراکی، تلاش دارد به ترویج فرهنگ کار گروهی بپردازد تا استارتاپ‌ها در کنار یکدیگر چالش‌های کار تیمی را در محیطی که

متناسب با نیازهای خاص این دوره از کسب و کارشان پیش‌بینی شده‌است، تجربه کنند. فینووا همواره آماده پذیرش تیم‌های خوش‌فکر و فعال است.

سی سو تک

شما برای راه اندازی کسب و کار خود در حوزه گردشگری برای پوشش هزینه‌ها از محل کار تا تدوین برنامه‌ها و استراتژی، نیازمند سرمایه هستید. همچنین با فرآیندهای اداری پیچیده ای دست و پنجه نرم می‌کنید که همه این‌ها ممکن است شما را از ادامه مسیر منصرف کند. از سوی دیگر افراد خلاق و دارای ایده در حوزه گردشگری به صورت طبیعی به تخصص آی تی مجهز نیستند.تمام این کاستی‌ها توسط «شتاب دهنده سی سو تک» برای شما جبران می‌شود.

۳,۲,۴ مرکز ملی نوآوری اجتماعی با مشارکت دانشگاه تربیت مدرس[1]

با امضای تفاهم‌نامه همکاری بین سازمان امور اجتماعی کشور و دانشگاه تربیت مدرس با موضوع اجرای برنامه «کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی»، «مرکز ملی نوآوری اجتماعی» آغاز به کار کرد. رکز ملی نوآوری اجتماعی با هدف ایجاد فضای نوآوری در حوزه اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی، شناسایی ایده‌های اجتماعی، ایجاد کسب و کارهای پایدار، کمک به فراهم کردن فرصت‌های جدید برای حل آسیب‌های اجتماعی، ایجاد فضای مناسب برای بیان معضلات و آسیب‌ها توسط مردم خواهد پرداخت.مرکز ملی نوآوری اجتماعی با هدف ایجاد فضای نوآوری در حوزه اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی، شناسایی ایده‌های اجتماعی، ایجاد کسب و کارهای پایدار، کمک به فراهم کردن فرصت‌های جدید برای حل آسیب‌های اجتماعی، ایجاد فضای مناسب برای بیان معضلات و آسیب‌ها توسط مردم خواهد پرداخت. اهداف این مرکز، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، ارتقای سرمایه اجتماعی و شناسایی ایده‌های اجتماعی در جامعه است . به حوزه‌های موضوعی این مرکز در شکل ۱۶ اشاره شده است .

شکل دهی رویداد نوآوری اجتماعی

خیلی اوقات پیش می‌آید که ایده ای برای حل یا کاهش آسیب‌های اجتماعی به ذهن ما میاید. ایده‌ای که ذهنمان را درگیر کرده، اکثر اوقات به آن فکر می‌کنیم، با دوستان و آشنایان خود پیرامون ایده‌مان گفتگو می‌کنیم و در نهایت به خوب بودن آن کاملا مطمئن می‌شویم. اما با مشکلاتی در راه پیاده‌سازی ایده مواجه هستیم: نمی‌دانیم چگونه ایده خود را اجرایی کنیم؟ مراحل اجرایی کردن چیست؟ سرمایه‌ی لازم برای اجرایی کردن کار را از کجا تامین کنیم؟ همکاران مناسب را چگونه بیابیم و... [21]

[1] https://noavari.org/#

در چنین شرایطی، می‌توانید روی کمک ما حساب کنید. در رویداد نوآوری اجتماعی ایده‌ی شما شنیده می‌شود، ایرادات احتمالی آن برطرف می‌شود و یک یا چند نفر از متخصصین حوزه‌ی تخصصی کسب‌وکار شما، به عنوان راهنما با شما همراهی خواهند کرد تا ایده‌تان اجرایی شود و در آخر به بهترین ایده‌ها جوایزی اهدا میگردد.

شکل ۱۶: حوزه‌های موضوعی مرکز ملی نوآوری اجتماعی

برنامه شتابدهی استارت‌آپ‌های اجتماعی

در شتابدهی اجتماعی میزبان استارت‌آپ‌ها و کسب‌وکارهای اجتماعی خواهیم بود. تیم‌هایی در برنامه شتابدهی وارد می‌شوند که ایده مورد نظر آن‌ها در راستای کاهش آسیب‌های اجتماعی و یا دارای تاثیرات اجتماعی لازم باشد.

در برنامه شتابدهی اجتماعی استارت‌آپ شما پذیرفته می‌شود، سرمایه‌ی لازم برای اجرایی کردن آن تامین می‌شود و یک یا چند نفر از متخصصین حوزه‌ی کسب‌وکار شما، به عنوان راهنما با شما همراهی خواهند کرد تا ایده‌تان اجرایی شود.

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۳،۲،۵ آما (مرکز نوآوری و فناوری آب، محیط‌زیست و انرژی۱)

معرفی

ایده و طرح مرکز نوآوری و فناوری آب، محیط زیست و انرژی در بهار سال ۱۳۹۷ توسط جمعی از صاحب نظران و خبرگان زیست‌بوم نوآوری کشور شکل گرفت و طی چندین جلسه هم اندیشی با اهداف پویاسازی، توانمندسازی و بکارگیری فارغ التحصیلان و نخبگان کشور و نیز توسعه کسب و کار و ارزش آفرینی در حوزه‌های آب، محیط‌زیست و انرژی شروع به کار کرد [21].

آما زنجیره‌ای از خدمات و فناوری‌های مختلف به صورت یکپارچه و جامع برای حل یک چالش و یا نیاز واقعی ارائه میدهد. در واقع در آن تنها فناوری ارائه نمی‌شود، بلکه هدف رفع نیاز است، ممکن است مجموعه‌ای از فناوری‌ها و خدمات مورد استفاده قرار گیرد و تیم‌های استارت‌آپی می‌بایست در کنار یکدیگر و به صورت هماهنگ با مدیریت و پشتیبانی مرکز آما به حل چالش و رفع نیاز بپردازند. حوزه‌های موضوعی فعالیت مرکز آما شامل تولید آب، تولید انرژی، آب و انرژی در صنعت، آب و انرژی در ساختمان، آب و انرژی در کشاورزی و مدیریت پسماند است.

اهداف

- ایجاد زمینه مناسب برای بروز خلاقیت و بستری برای رشد و پرورش ایده‌های نو بر مبنای دانش
- ایجاد ارتباط موثر مابین هسته های پژوهشی، مراکز تحقیقاتی، تیم‌های نوآور و کسب و کارهای نوپا
- حمایت و جهت‌دهی به طرح‌های نوآورانه پژوهشگران، محققان و کارآفرینان بر اساس بینش فناورانه
- کمک به شکل گیری مفاهیم، مدل‌های کسب‌وکار و توسعه محصول در حوزه‌های تخصصی مرتبط
- کمک به بلوغ، ادامه حیات و ارتباط کسب‌وکارهای نوپا، شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع کوچک با شرکت‌ها و صنایع بزرگ و تأمین سرمایه‌های مادی و معنوی
- ایجاد بستر مناسب برای تجاری‌سازی محصولات نوآورانه بر اساس نیازها و اولویت های ملی و فراملی

وظایف

- شناسایی نخبگان، پژوهشگران و محققان توانمند و تشکیل تیم‌های نوآورانه و حمایت از ایشان
- ترویج و تشویق تیم‌ها و هسته‌ها به ایجاد کسب‌وکارهای دانش بنیان و حمایت مادی و معنوی از آنها
- تامین آموزش‌های لازم و مربی‌گری برای تیم‌های نوآورانه و فناورانه
- تأمین نیازها، امکانات و فضای پویا و نیز مدیریت و رصد اتفاقات و پیشرفت‌های انجام‌شده
- شناسایی و ارتباط با شرکت‌ها و صنایع همکار و توسعه شبکه صنعتی
- پایش گسترده و ادامه‌دار پتانسیل‌ها، چالش‌ها و نیازهای حوزه انرژی، آب و محیط زیست

۱ https://amaitc.ir/

- ارائه خدمات مشاوره و تدوین استراتژی در حوزه نوآوری براساس بینش و هوشمندی فناورانه
- معرفی محصولات فناورانه به بازارهای تخصصی و قرارگیری در زنجیره تامین شرکت‌های همکار

حوزه‌های فعالیت آما

- ترویج، آموزش و توانمندسازی در قالب آکادمی آما
- توسعه و تجاری‌سازی محصول در قالب تیم‌های شتابدهی آما
- تسهیل‌گری پروژه‌های نوآورانه، تأمین سرمایه و رفع چالش‌های صنعتی در قالب کارگزار نوآوری آما

۳،۲،۶ مرکز نوآوری انرژیک (دانشگاه امیرکبیر)[۱]

معرفی

انرژیک مرکز نوآوری حوزه نفت و انرژی باشگاهی برای پرورش نوآوری در صنعت انرژی است که توسط شرکت پیشگامان توسعه کارمایه آپادانا «آپادانا ونچرز» و با سرمایه‌گذاری شرکت‌های گسترش انرژی پاسارگاد، انرژی دانا، و سرمایه‌گذاری صنعت نفت در ساختمان دانشکده مهندسی نفت دانشگاه صنعتی امیرکبیر راه‌اندازی شده است. فضاهای این مرکز به استقرار کارآفرینان، شرکت‌های نوآور و دانش‌بنیان، و همچنین نمایندگان شرکت‌های بزرگ حوزه انرژی کشور اختصاص یافته است. امکاناتی که این مرکز در اختیار کارآفرینان و صاحبان ایده می‌گذارد به شرح شکل ۱۷ است.

[۱] http://irenergic.ir/

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۱۷: امکانات و تسهیلات مرکز انرژیک

چشم انداز انرژیک

انرژیک در فصل مشترک صنعت، دانش، تجربه، سرمایه و خلاقیت، یک نقطه رجوع برای یافتن راه‌حل مسأله‌های صنعت انرژی به کمک کارآفرینان خلاق داخلی است.

مأموریت انرژیک

ما تلاش می‌کنیم تا با ایجاد یک محفل برای دور هم جمع شدن صاحبان ایده، تجربه، دانش و سرمایه بستر مناسبی را برای زایش و رشد و شکوفایی هسته‌های نوآفرین شکل بدهیم. ما می‌خواهیم با جهت دادن به توان بالقوه جامعه کارآفرینی نوآورانه کشور در تقاطع صنعت و دانشگاه، به حل چالش‌های صنعت انرژی کشور کمک کنیم. مأموریت ما تبدیل کردن «انرژیک» به کانونی است که در آن از طریق مراوده و هم‌افزایی تصمیم‌گیران، مدیران، کارآفرینان و مشاوران، مراحل ایده‌پردازی تا پیاده‌سازی راه‌حل‌ها آسان‌تر طی شود.

خدمات نوآوری باز

مخاطب این دسته از خدمات انرژیک، شرکت‌ها و هلدینگ‌های بزرگ حوزه انرژی هستند. انرژیک می‌تواند بازوی این شرکت‌ها در پیاده‌سازی پارادایم نوآوری باز باشد. در پارادایم نوآوری باز شرکت‌ها برای پیشبرد نوآوری و رفع نیازهای فناورانه خود علاوه بر استفاده از توان تحقیق و توسعه درونی از همکاری با بازیگران بیرونی نیز استقبال می‌کنند.

نوآوری باز گنجینه‌ای از ایده‌ها و راهکارهای تازه را به روی شرکت‌ها می‌گشاید و این امکان را ایجاد می‌کند تا با صرف زمان و هزینه کمتر به راه‌حل‌ها دست یابند.

خدماتی که انرژیک در این خصوص به شرکت‌ها ارایه می‌دهد شامل این موارد هستند (شکل ۱۸):

• همرسانی و حل مسأله: «انرژیک» با بهره‌گیری از شبکه ارتباطی گسترده خود در زیست‌بوم کارآفرینی نوآورانه به شرکت‌های بزرگ حوزه انرژی کمک می‌کند تا تیم‌ها و افراد توانمند را جهت حل مسائل فناورانه خود شناسایی کنند.

• مشاوره کارآفرینی و نوآوری سازمانی: شرکت‌های بزرگ حوزه انرژی می‌توانند با بهره‌گیری از مشاوره متخصصان حوزه نوآوری در «انرژیک» برای رشد و توسعه شرکت‌های خود اقدام کنند.

• دسترسی به گنجینه‌ای از استعدادها: مرکز نوآوری «انرژیک» فضای مناسبی جهت استقرار و تعامل دانشجویان و جوانان مستعد و متخصص در شاخه‌های مختلف حوزه انرژی خواهد بود.

• تسهیل ارتباط با جامعه دانشگاهی: قرارگیری مرکز «انرژیک» در دانشکده مهندسی نفت دانشگاه صنعتی امیرکبیر، امکان بهره‌مندی از توان فنی و علمی جامعه دانشگاهی را برای یک شرکت‌های بزرگ حوزه انرژی را فراهم می‌نماید.

• برگزاری رویدادهای Reverse Pitch: شرکت‌ها می‌توانند از طریق نشست‌های تخصصی Reverse Pitch برگزارشده در «انرژیک» مسائل و نیازهای فناورانه خود را با کارآفرینان خلاق و نوآور مطرح کنند و راه‌حل‌های مناسب و تیم متخصص را با کمترین هزینه جذب نمایند.

شکل ۱۸: شمای کلی از عناصر زیست بوم نوآوری باز انرژیک

۳،۲،۷ مرکز سیاست علمی کشور [۱]

معرفی مرکز نوآوری علوم و فناوری‌های سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی

مراکز تحقیقاتی یکی از مهم‌ترین نهادها در اکوسیستم شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های نوپا و دانش‌بنیان می‌باشند. حمایت از شکل‌گیری چرخه ایده تا ثروت یکی از اهداف این نهادها است. تجربیات بین المللی در این زمینه نشان‌دهنده

[۱] https://nrisp.ac.ir/

رویکرد حمایتی این نهادها از کارآفرینان و نوآوران از طریق ایجاد مراکز نوآوری، مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری می‌باشد. بدین جهت مراکز نوآوری با محوریت حمایت از کارآفرینان و افراد مستعد و خلاق از طریق ایجاد بسترهای حمایتی و توانمندساز، سعی در پرورش ایده‌های نو و کاربردی با رویکردی ثروت آفرین دارند.

مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور با توجه به جایگاه و ظرفیت‌های منحصر به فرد دانشی در حوزه سیاستگذاری، علوم مدیریتی و تجاری‌سازی و اهداف پیش‌بینی‌شده در اساسنامه آن، اقدام به ایجاد مرکز نوآوری علوم و فناوری‌های سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی نموده است. هدف از ایجاد مرکز نوآوری، حمایت از افراد مستعد و خلاق با چشم‌انداز توسعه نوآوری‌ها در علوم و فناوری‌های مرتبط با سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی علم، فناوری و نوآوری(همچون علوم و فناوری‌های مدیریت فناوری و نوآوری، سیاست گذاری، اقتصاد، جامعه شناسی، علم سنجی، آینده پژوهی و سایر علوم انسانی و بین رشته ای مرتبط)، توسعه کسب و کارهای دانش بنیان و خلاق، ارائه خدمات نوآورانه و تخصصی به نهادهای سیاست گذاری، دولتی و صنعتی و اقتصادی می-باشد.

به استناد بند «ب» ماده «۲۰» قانون برنامه پنجم توسعه، اعضای هیات امنای منطقه دو پژوهشی در سی و چهارمین نشست اعضاء در تاریخ ۹۵/۱۱/۹ با درخواست راه اندازی «مرکز نوآوری» مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور موافقت نمود. بر همین اساس مرکز نوآوری مدیریت و سیاست‌گذاری علم، فناوری و نوآوری در آبان ماه ۱۳۹۸ در مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور راه اندازی شد. حوزه فعالیت‌های مرکز نوآوری همان-گونه که از نام آن پیداست حوزه علوم اجتماعی، مدیریت و سیاست گذاری علم، فناوری و نوآوری مشتمل بر جامعه شناسی، اخلاق، سیاست گذاری و مدیریت علم، فناوری و نوآوری، ترویج علم، فناوری و نوآوری، اقتصاد، اخلاق، علم سنجی و به طور کلی علوم بین رشته‌ای و علوم اجتماعی در محدوده فعالیت‌های مرکز نوآوری است. وظایف کلیدی این مرکز به شرح زیر است (شکل ۱۹):

شکل ۱۹: وظایف کلیدی مرکز نوآوری سیاستگذاری، مدیریت و تجاری سازی سیاست علمی کشور

اهداف مرکز نوآوری

- کمک به تحقق اقتصاد مقاومتی و دانش‌بنیان

- ترویج و توسعه فرهنگ نوآوری در حوزه رشته‌های مرتبط با سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی علم، فناوری و نوآوری در کشور
- نقش آفرینی در تحقق کارآفرینی مبتنی بر نوآوری
- حمایت از تجاری‌سازی ایده -ها و دستاوردهای علمی و تحقیقاتی در میان دانشجویان و دانش آموختگان رشته -های مدیریتی
- شناسایی و توانمندسازی مبتکرین، متخصصین و اساتید و دانشجویان خلاق و نوآور و فراهم کردن شرایط تجاری سازی دستاوردهای ایشان
- پرورش نیروی انسانی و توسعه نهادهای فعال در تجاری‌سازی و توانمندسازی دستاوردهای علمی، تحقیقاتی و فناوری کشور
- تقویت ارتباط بین صنعت و دانشگاه در حوزه رشته‌های سیاست گذاری، مدیریت و سازی
- حمایت از فعالیت‌های سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی علم، فناوری و نوآوری در کشور
- کمک به ایجاد اشتغال پایدار مبتنی بر سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی علم، فناوری ونوآوری در میان دانش آموختگان
- ارتقای نقش نوآوران و کارآفرینان حوزه‌های سیاستگذاری، مدیریت و تجاری سازی در توسعه و اعتلای کشور از طریق ارائه خدمات دانش-بنیان به حوزه‌های مختلف
- حمایت از پرورش نیروی انسانی و توسعه نهادهای فعال در سیاست گذاری، مدیریت و تجاری سازی دستاوردهای علمی، پژوهشی و فناوری کشور

سیاست‌ها و اصول مرکز نوآوری

- برنامه‌ریزی، ساماندهی و هماهنگ نمودن افراد، تجهیزات و فضای فیزیکی دستیابی به اهداف نوآورانه مرکز
- ایجاد ارتباط و تعامل مستمر و حرفه ای با نهادهای فعال در عرصه تجاری سازی دستاوردهای علمی و فناوری همچون معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، شورای عالی عتف، پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مراکز ارتباط با صنعت، دانشگاه‌ها و سایر نهادهای مرتبط
- ایجاد ارتباط و شبکه سازی با نهادهای توانمندسازی و تجاری سازی، نهادهای حمایتی از تامین مالی و مدیریت فناوری و نوآوری جهت تکمیل زنجیره ایده تا ثروت و ایجاد کنسرسیوم مراکز نوآوری در علوم اجتماعی
- ایجاد ارتباط و توسعه بازار مجموعه‌های نوپا مدیریتی و توسعه کسب و کار از طریق همکاری با نهادهای اقتصادی و صنعتی و پی گیری توسعه بازار دانش بنیان در حوزه فعالیت

راهبردها

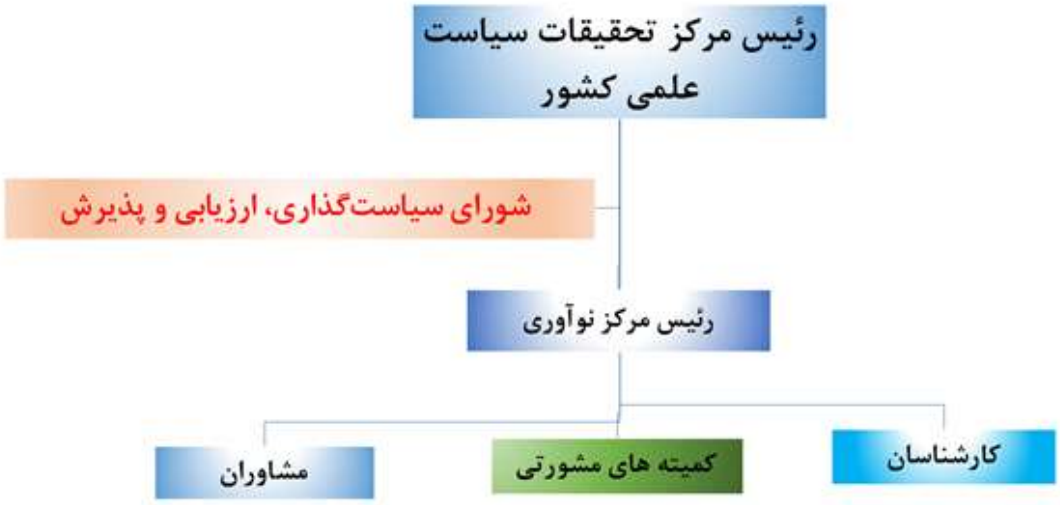
 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۱- طرح راهبردی رویداد نوآور: رویدادها بهترین فرصت برای آشنایی با ایده‌ها و تجارب افراد متخصص در حوزه‌های گوناگون است. همچنین فرصتی کم نظیر در شکل دهی تیم‌های کاری و معرفی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور به عنوان مرکز پژوهشی پیشرو و نوآور در علوم اجتماعی، مدیریت و سیاست گذاری علم، فناوری و نوآوری است.

۲- طرح راهبردی فضای کارآفرین: ایجاد یک فضای کاری نوآورانه اشتراکی که در آن افراد و تیم‌ها با نگرش‌های متفاوت، فرصت به اشتراک گذاری دانش، تجربه و همکاری را پیدا می‌کنند.

۳- طرح راهبردی اکوسیستم حامی: همکاری با بازیگران فعال در حوزه علوم انسانی و اجتماعی و تکمیل زنجیره ایده تا ثروت از اهداف این طرح راهبردی است

ساختار مدیریتی این مرکز به شرح زیر است (شکل ۲۰):

شکل ۲۰: ساختار مدیریتی مرکز نوآوری سیاست علمی کشور

۳،۲،۸ مرکز نوآوری شهر تهران[۱]

معرفی مرکز نوآوری شهر تهران

مدیریت فناوری و توسعه نوآوری دانشگاه صنعتی امیرکبیر با در نظر گرفتن نوع فعالیت‌های دانشکده‌ها و به‌منظور استفاده از پتانسیل دانشجویان فعال در آن اقدام به تدوین ساختار تشکیلاتی جامع مراکز نوآوری – تخصصی نموده است تا با استفاده از این پتانسیل بازوی اجرایی مناسبی برای پیشبرد اهداف این مدیریت در هر دانشکده ایجاد نماید. مراکز نوآوری–تخصصی در حوزه‌های مختلف دانش‌بنیان به‌منظور حمایت، تقویت و ترویج فرهنگ و اخلاق کارآفرینی در دانشگاه صنعتی امیرکبیر و هم‌چنین بهره‌گیری از توانمندی و خلاقیت دانشجویان در تحقق روحیه نوآوری و کارآفرینی در فضای پرنشاط علمی دانشجویی به فعالیت می‌پردازند. هدف کلی این مرکز حل چالشهای مدیریت شهری از طریق نوآوری است. که برای تحقق این هدف، اهداف اختصاصی ذیل را دنبال می‌کند:

۱. فراهم آوردن زمینه‌های آشنایی با مرکز نوآوری و فناوری شهر تهران و ایجاد محیطی پویا و با انگیزه جهت تفکر کارآفرینانه
۲. شناسایی توانمندیها و شایستگی‌ها و تدوین اجرای برنامه‌های مناسب برای فعالیت نوآورانه و کارآفرینی آنان
۳. حمایت از تیم‌های استارت آپی، اساتید نوآور و کارآفرین در جهت راه اندازی کسب و کار و جذب سرمایه گذار

رسالت

۱. تشویق مدیران و کارکنان شهرداری تهران به حمایت از شرکت‌های دانش بنیان
۲. حمایت از فرصت‌های کارآفرینانه در ایران از طریق ایجاد فضای تعامل با شرکت‌های نوپا در مرکز رشد، تأمین بودجه، آموزش، مربیگری، و اتصال به اکوسیستم نوآوری‌های فناوری منطقه‌ای و بین‌المللی؛
۳. تشویق و ترغیب صاحبان ایده در راستای توسعه محصولات نوآورانه از طریق ارائه خدمات مادی و معنوی و هموارسازی همکاری با بدنه شهرداری تهران
۴. ایجاد محیطی نوآورانه با جذب و حمایت از کارآفرینان ، شرکت‌های دانش بنیان و صاحبان ایده با تمرکز بر توسعه محصولات و خدمات علمی- فناوری و تجاری‌سازی تحقیقات علمی

چشم انداز

[۱] https://rpc.tehran.ir/Default.aspx?alias=rpc.tehran.ir/citc&tabid=1378

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

توسعه کسب و کارهای دانش بنیان از طریق تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی آنها به منظور تبدیل شدن به قطب کارآفرینی نوآورانه شهری در سطح ملی، همراه با نقش آفرینی در سطح بین‌المللی

حوزه فعالیت مرکز

- راه‌اندازی سیستم مناسب برای شناسایی ایده‌های تخصصی
- ایجاد ارتباط مناسب صاحبان ایده با سایر بخش‌ها و سیستم‌های مرتبط با تجاری‌سازی
- توسعه فناوری‌های نوین در حوزه تخصصی
- افزایش سهم دانشکده‌ها/پردیس‌ها در پرورش ایده‌ها و تبدیل آن‌ها به فناوری و محصولات فناورانه
- نهادینه ساختن فعالیت‌های فوق‌برنامه علمی، پژوهشی و کارآفرینی دانشجویان
- جذب دانشجویان نخبه و ممتاز و بهره گیری از مشارکت آنان در ارتقاء فضای کارآفرینی دانشگاه
- بهره‌گیری از توان علمی دانشجویان در جهت پیوندهای دانشگاه با بخش‌های مختلف صنعتی و بازار کار کشور

- ایجاد بستر مناسب برای بروز خلاقیت در جهت پاسخ به نیازهای بازار و صنعت
- ایجاد بستری برای انتقال فناوری از دانشگاه به صنعت
- ایجاد زمینه مناسب برای تجلی استعدادها و برانگیختن خلاقیت و شکوفایی کارآفرینی دانشجویان
- افزایش سطح مشارکت و رقابت دانشجویان در فعالیت‌های کار گروهی
- تقویت ارتباط کاری دانشجویان با اساتید
- ایجاد فضای مناسب جهت دریافت نظرات و نیازهای بازار و تحلیل آن و در نهایت به دست آوردن راه‌حل‌ها

۳,۳ تجارب نوآوری اجتماعی جهانی (در سطح ملی)

تجاربی که در این بخش بدان اشاره می‌شود اقدامات ساختاری و نهادی است که توسط دولت‌ها و یا به پشتوانه حمایت مستقیم آنها در سطح ملی در نقاط مختلف جهان اجرا شده است. در این بخش به تجارب اتحادیه اروپا، مالزی، ترکیه، کانادا، سنگاپور و تجاربی پراکنده در سایر نقاط جهان اشاره می‌شود. همانطور که مشهود است سیاست‌های دولت به عنوان هماهنگ‌کننده‌ی واحدها و اجزای زیست بوم نوآوری و بسترسازی نوآوری حائز اهمیت فراوان است.

۳,۳,۱ اتحادیه اروپا

در اتحادیه اروپا در راستای تحقق اهداف افق ۲۰۲۰ از سال ۲۰۱۷ به عنوان شتاب‌دهنده‌ای در دستیابی به اهداف انجمن نوآوری اجتماعی اروپا به عنوان تنها راهکار پاسخ به چالش‌های پیچیده و چندوجهی پیش روی سیاست‌گذاران تأسیس شد. در قالب پروژه انجمن نوآوری اجتماعی (SIC) سیاست‌گذاران، نوآوران اجتماعی، شهروندان، محققان، شرکتها و دیگران با یکدیگر همکاری می‌کنند تا با ایجاد و سازماندهی شبکه‌های نوآوری اجتماعی به شکل‌گیری ایده‌های جدید و شنیده شدن صداهای جدید کمک کنند و بتوانند به طور مؤثرتری در حل مشکلات پیچیده اجتماعی و ایجاد آینده‌ای مطلوب نقش داشته باشند [2].

انجمن نوآوری اجتماعی اروپا در حال توسعه یک برنامه عملی پشتیبانی از سیاست گذاران برای استفاده بهتر از اصول و رویکردهای نوآوری اجتماعی برای حل چالش‌های سیاست عمومی با بهره مندی از توان مبتکران اجتماعی و سایر جای‌داران در زمینه‌های مختلف هستیم. کار آنها شامل موارد ذیل است:

- جمع آوری و به اشتراک گذاری نمونه هایی موفق و الهام‌بخش از ابتکارهای سیاسی
- ساخت بانک اطلاعاتی مشتمل بر انواع روش‌ها و ابزارهای نوآوری اجتماعی برای سیاست‌گذاران
- میزبانی سلسله کارگاه‌های عملی در حوزه سیاست گذاری
- ایجاد راهنماهای عملی، ابزارها و محتوای چندرسانه‌ای با هدف حمایت از سیاست‌گذاران برای بکارگیری روش‌های نوآورانه و اجتماعی در حل چالش‌های سیاستی

فعالیت‌های این انجمن در دو بخش قابل بررسی است:

۱. سیاست گذاری برای ترویج نوآوری اجتماعی

در سال ۲۰۱۰ دفتر مشاوران سیاست‌های اتحادیه اروپا (BEPA[1]) از نوآوری اجتماعی به عنوان راهی برای پرورش رشد هوشمند ، پایدار و فراگیر حمایت کرد. از آن زمان ، انجمن نوآوری اجتماعی اروپا به عنوان یکی از مترقی ترین حامیان نوآوری اجتماعی ظهور کرده است و تعدادی آزمایش و سیاست با هدف توسعه این روند شکل گرفته است.
اخیراً یک بررسی در سیاست‌های عمومی اتحادیه اروپا نشان داد که نوآوری اجتماعی به طور برجسته ای در چندین چارچوب اصلی ، از جمله اروپا ۲۰۲۰ (به ویژه در فراهم سازی بسترهای نرم افزاری اتحادیه اروپا علیه فقر و محرومیت اجتماعی) و برخی از طرح‌های برجسته آن (به خصوص در زمینه سرمایه گذار اجتماعی و تجارت اجتماعی) نقش پررنگی داشته است. در این راستا ، انجمن نوآوری اجتماعی اروپا از طیف وسیعی از ابزارهای سیاست برای حمایت

[1] Bureau of European Policy Advisors

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

مستقیم از نوآوری اجتماعی و تشویق کشورهای عضو برای توسعه روشهای نوآرانه اجتماعی استفاده کرده است که به نمونه هایی از آن در جدول ۴ اشاره شده است.

جدول ۴: نمونه هایی از ابزارهای سیاست EC برای ارتقا. نوآوری اجتماعی

ابزار سیاستی	مثال ها
صندوق‌های ساختاری و سرمایه گذاری	برنامه صندوق توسعه منطقه ای اروپا[1] در سالهای ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ (به ویژه صندوق هایی مانند INTERREG IVC و URBACT) و صندوق اجتماعی اروپا که در عمل برای تأمین بودجه پروژه‌های نوآوری اجتماعی (به ویژه با هدف آزمایش ، ارزیابی و مقیاس گذاری راه حل‌های نوآورانه برای رفع نیازهای اجتماعی)استفاده شده است.
قوانین و شروط سرمایه گذاری	برنامه شتاب دهنده تأثیرات اجتماعی ، ابتکاری از صندوق سرمایه گذاری اروپا و اولین مشارکت دولتی و خصوصی اتحادیه اروپا است که از بنگاه‌های اجتماعی حمایت می‌کند. بر اساس برنامه اشتغال و نوآوری اجتماعی (EaSI) ، برنامه اقتصاد خرد و کارآفرینی اجتماعی از سال ۲۰۱۰ به حدود ۲۰،۰۰۰ کارآفرین وام و تضمین داده است.
بودجه تحقیق و نوآوری	بودجه تعداد بسیاری از تحقیقات در حوزه چالش‌های اجتماعی با بودجه برنامه افق ۲۰۲۰ اروپا تأمین شده است. رویکرد چالش محور برنامه مشارکت نوآورانه اروپا[2] پرچم دار این عرصه بوده و به ساده سازی و هماهنگی بهتر فرایندهای تحقیق و نوآوری منجر شده است. پایداری و بهره‌وری کشاورزی، اب؛ شهرها و اجتماعات هوشمند و حفاظت از منابع طبیعی حوزه‌های فعالیت این نهاد بوده است.
چارچوب‌های قانونی و نظارتی	ابتکارات مربوط به تجارت اجتماعی اصلاحاتی را در مقررات مربوط به صندوق‌های سرمایه گذاری خطرپذیر اروپا و صندوق‌های کارآفرینی اجتماعی اروپا پیشنهاد کرده است که هدف آنها بهبود دسترسی شرکت‌های اجتماعی به سرمایه‌های بخش خصوصی است. برنامه REFIT (برنامه تناسب قانون گذاری و تسهیل عملکرد) برای ساده سازی قوانین اتحادیه اروپا و اطمینان از اینکه آنها مزایای مورد نظر خود را برای شهروندان ، مشاغل و جامعه فراهم می‌کنند ، به حذف تشریفات زائد و کاهش هزینه‌های سرمایه گذاری برای کسب و کارهای اجتماعی پرداخته است اتحادیه اروپا وضعیت حقوقی جدیدی را برای تعاونی‌ها ، مشاغل و بنیادهای نوآور اجتماعی که در کشورهای عضو اتحادیه اروپا کار می‌کنند ، اجرا یا بررسی کرده است.
برگزاری مسابقات نوآوری	RegioStars متولی برگزاری مسابقات نوآوری اجتماعی تحت نظر انجمن نوآوری اجتماعی اروپا است و پروژه‌های نوآورانه اجتماعی را تشخیص و پاداش می‌دهند. مسابقه نوآوری اجتماعی اروپا یک رقابت بزرگ نوآوری باز است و متقاضیان را از سراسر اروپا دعوت می‌کند ایده هایی را ارائه دهند که می‌تواند در حل چالش‌های بزرگ کمک کند.
تأمین بودجه ظرفیت سازی و شبکه سازی	این ابتکارات شامل پلتفرم‌های نوآوری اجتماعی در اروپا و ایجاد مراکز رشد اجتماعی ، پشتیبانی از شبکه‌های نوآوری اجتماعی دیجیتال از طریق CAPSSI و شبکه‌های توسعه شهری از طریق URBACT است.
نوآوری بخش دولتی	کمیسیون اروپایی برای کمک به تقویت یادگیری نظری و عملی در مورد رویکردهای نوآورانه بودجه ای را برای رصد نوآوری‌های بخش عمومی در OECD با هدف افزایش اشتراک ایده‌ها و

[1] European Regional Development Fund Programme

[2] European Innovation Partnerships

	ایجاد مشترک راه حل‌های نوآورانه ؛ و ایجاد ظرفیت ابتکاری کارمندان عمومی تأمین کرده است. در همین راستا عملکرد نوآوری بخش دولتی در اروپا بر اساس معیارهایی مشخص برای شناسایی نقاط اصطکاک و پیشنهاد اقدامات برای بهبود سالانه مورد سنجش قرار می‌گیرد. برای فعال سازی نوآوری باز در عمل ، این گروه آزمایشگاه‌های زندگی را تاسیس کرده است.
دستورالعمل‌های سیاستی	بخشنامه خرید عمومی ۲۰۱۴ ، مقامات دولتی در اتحادیه اروپا را قادر می‌سازد تا برای ارزش‌های اجتماعی در تصمیمات خرید خود امتیازاتی در نظر بگیرند. در سال ۲۰۰۳ ، بخشنامه استفاده مجدد از اطلاعات بخش عمومی (PSI) بسیاری از کشورها را به سمت اجرای سیاست‌های داده‌های آزاد سوق داد. این دستورالعمل از آن زمان مورد تجدید نظر قرار گرفت تا شفافیت بیشتری داشته باشد.

۲. بهبود فرایند سیاست گذاری با بکارگیری نوآوری اجتماعی

رویکرد کمیسیون برای ارتقا نوآوری در بخش عمومی بیشتر متمرکز بر استفاده سیاست‌گذاران اتحادیه اروپا برای استفاده و بهره برداری از نوآوری است ، نه تلاش برای استفاده از روش‌های نوآورانه اجتماعی در کار خود. کمیسیون تاکنون نوآوری بخش عمومی را در سطح ملی ، منطقه ای و سطح شهر اولویت بندی کرده است. نمونه هایی از ابتکارات وجود دارد که از اصول نوآوری اجتماعی استفاده می‌کند.

- **گشودگی**: اتحادیه اروپا با استفاده از منابع عمومی، از طریق پلتفرم Futurium ، شهروندان را به مشارکت در ایده‌های مربوط به سیاست پژوهی دعوت می‌کند ، و مسابقه‌ها و جوایز نوآوری اجتماعی در سراسر اروپا طراحی و پیاده سازی شده تا شهروندان را به ارائه راه حل‌ها - از جمله محصولات ، خدمات یا پروژه‌ها - دعوت کند.
- **ظرفیت سازی و توسعه مهارت‌ها**: آزمایشگاه سیاست گذاری اتحادیه اروپا[1] برای توسعه سیاست‌های نوآورانه ، با استفاده از روش‌های بینش رفتاری ، تفکر طراحی و آینده نگری ، در سراسر ادارات کل دولتی کار می‌کند.
- **اتصال و مقیاس گذاری** : Joinup یک پلتفرم مشارکتی است که توسط کمیسیون اروپا ایجاد شده و توسط اتحادیه اروپا از طریق برنامه راهکارهای همکاری برای ادارات عمومی اروپا (ISA) تأمین می‌شود. این سرویس خدمات مختلفی را ارائه می‌دهد که هدف آنها کمک به متخصصان دولت الکترونیکی از طریق یادگیری از همتایان یا سایرین و پشتیبانی از آنها برای یافتن ، انتخاب ، استفاده مجدد ، توسعه و اجرای راه حل‌های همکاری است.

[1] EU Policy Lab

۳،۳،۱،۱ پروژه‌های انرژی اجتماع‌محور در اروپا

در حال حاضر، طیف گسترده‌ای از پروژه‌های انرژی پایدار اجتماع‌محور در سراسر جهان در حال اجرا است. کشورهای اروپایی در این روند نوظهور پیشتاز شده‌اند . تا چندی پیش، انرژی اجتماع‌محور فاقد جایگاه مشخصی در قوانین اتحادیه اروپا و ملی بود و انواع مختلفی از ترتیبات قانونی را در پیش می‌گرفت. بسته انرژی پاک کمیسیون اروپا با شناختن حق شهروندان و جوامع برای تعامل مستقیم در بخش انرژی، زمینهٔ جدیدی را برای مصرف‌کنندگان ایجاد کرد. به این ترتیب، به‌طور رسمی چارچوب‌های قانونی برای برخی از دسته‌های انرژی اجتماع‌محور تعیین شد [13].

پروژه‌های مختلف انرژی اجتماع‌محور اهداف اقتصادی غیر تجاری را با اهداف محلی و اجتماعی ترکیب می‌کنند و در سراسر اروپا در اشکال مختلف فعالیت می‌کند، نظیر توربین‌های بادی، مزارع خورشیدی با مالکیت مشارکتی (که سود را به سرمایه‌گذاران محلی باز می‌گرداند) و «دهکده‌های زیست‌محیطی» که خودکفایی، اتلاف صفر و بهره‌وری انرژی را به همراه داشته‌اند. وجه مشترکی که این پروژه‌های متنوع را به هم متصل می‌کند این است که همه، به نوعی یا اشکال دیگر، بر مشارکت شهروندان پیرامون مسئله مشترک انرژی تأکید می‌کنند.

فعالیت پروژه‌های انرژی اجتماع‌محور ممکن است در قالب مدل‌های سنتی یا مدل‌های جدید تجاری باشد. معمولاً ابتکارات کوچک‌مقیاس شهروندی در فعالیت‌های تولید نقش دارند. با این حال، تعداد فزاینده‌ای از موارد انرژی اجتماع‌محور نقش‌های جدید ارائه‌دهندگان انرژی و خدمات انرژی (بهره‌وری یا صرفه‌جویی در انرژی (نظیر نوسازی ساختمان‌ها، ممیزی انرژی، نظارت بر مصرف‌کننده) را بر عهده گرفته‌اند.

طبق مطالعات موردی مرکز تحقیقات مشترک[1](JRC)، در سراسر اروپا اشکال مختلفی از پروژه‌های انرژی اجتماع‌محور وجود دارد که گسترده‌ترین آن تولید انرژی است. مثلاً می‌توان به ساختمان‌های مدارس یا سقف‌های مزارع مجهز به صفحهٔ خورشیدی یا توربین‌های بادی اشاره کرد که ساکنان یک روستا نصب کرده‌اند. علاوه بر این، تأسیسات کوچک زیست‌توده، پمپ‌های گرمایی، شبکه‌های حرارتی خورشیدی و گرمایش منطقه‌ای از فناوری‌های محبوب برای برخی از گروه‌های جامعه است. هرچند این نوع سرمایه‌گذاری‌های اندک است، شهروندان و اجتماعات قابلیت زیادی برای سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر دارند. تعداد فزاینده‌ای از پروژه‌ها نیز به بهره‌وری و خدمات انرژی مربوط است که سود را به جامعه محلی باز می‌گرداند.

۳،۳،۱،۲ انواع ساختارهای قانونی انرژی اجتماع‌محور

به‌طور کلی، مدل‌های سازمانی و اشکال قانونی انرژی اجتماع-محور بسیار ناهمگن است. متداول‌ترین نوع آن تعاونی‌های انرژی[2] است که از زمان معرفی طرح‌های پشتیبانی از انرژی‌های تجدیدپذیر تأسیس شده‌اند. شرکت‌های با مسئولیت محدود، اعتبارات توسعه و بنیادها انواع دیگری از ساختارها را نشان می‌دهد که امکان مشارکت و مالکیت شهروندان در تجدیدپذیرها را فراهم می‌کند. جدول ۵ نمونه‌هایی از ساختارهای قانونی انرژی اجتماع-محور را در کشورهایی

[1] the Joint Research Centre
[2] Energy cooperatives

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

اروپایی نشان می‌دهد. این جدول، برگرفته از مطالعات موردی مربوط به ۹ کشور بلژیک، دانمارک، آلمان، فرانسه، لهستان، اسپانیا، سوئد، هلند و انگلستان متمرکز است [13].

جدول ۵: نمونه‌هایی از ساختارهای قانونی انرژی اجتماع-محور

ساختار قانونی	توصیف
تعاونی انرژی	این شکل از انرژی اجتماع‌محور بسیار شایع و به‌سرعت در حال رشد است. این نوع مالکیت در درجهٔ اول به نفع اعضای آن است. در کشورهایی که انرژی اجتماع‌محور و تجدیدپذیر به‌نسبت پیشرفته است، محبوبیت زیادی دارد.
شرکت تضامنی با مسئولیت محدود[۱]	این ساختار، از طریق مشارکت در انرژی اجتماع‌محور، امکان تقسیم مسئولیت و سودآوری را برای افراد فراهم می‌کند. این مدل، معمولاً بر ارزش سهم هر شریک مبتنی است، یعنی هر عضو، یک رأی ندارد.
اتحادیه و بنیاد محلی[۲]	هدف اینها به‌جای منفعت‌رسانی به اعضا، تولید ارزش اجتماعی و توسعه محلی است. سود برای کل جامعهٔ محلی استفاده می‌شود، حتی هنگامی که شهروندان توانایی سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها را نداشته باشند (برای شرکت‌های کالاهای عمومی).
تعاونی/اتحادیه مسکن[۳]	انجمن‌های غیرانتفاعی که در خانه‌های اجتماعی مزایایی را به مستأجران ارائه می‌دهند، اگرچه ممکن است این [مستأجران] به‌طور مستقیم در تصمیم‌گیری مشارکت نداشته باشند. این ساختارها برای رفع فقر انرژی ایده‌آل است.
شرکت غیرانتفاعی مشتری-مالک[۴]	ساختارهای قانونی مورد استفاده درجوامعی که با مدیریت شبکه‌های توری مستقل[۵] سروکار دارند. ایده‌آل برای شبکه‌های گرمایش محلی در کشورهایی مانند دانمارک.
مشارکت عمومی- خصوصی[۶]	مقامات محلی می‌توانند برای اطمینان از تأمین انرژی و مزایای دیگر برای جامعهٔ محلی، با گروه‌های شهروندی و مشاغل توافق کنند.
شرکت خدمات عمومی[۷]	شرکت‌های خدمات عمومی توسط شهرداری‌ها اداره می‌شوند، که از طرف مالیات‌دهندگان و شهروندان در خدمات شهری سرمایه‌گذاری و آن را مدیریت می‌کنند. این ساختار کمتر رواج دارد، اما به‌ویژه برای مناطق روستایی یا دورافتاده مناسب است.

[1] Limited partnerships
[۲] Community trusts and foundations
[3] Housing associations
[4] Non-profit customer-owned enterpriss
[5] independent grid networks
[6] Public-private partnerships
[7] Public utility company

در تعاونی، توزیع سود محدود است و مازاد آن برای حمایت از اعضا یا اجتماع محلی سرمایه‌گذاری می‌شود. اساسنامه، که مبتنی بر هدف اصلی است، تخصیص درآمد حاصل از پروژه‌های تعاونی را مشخص می‌کند. در مواردی درآمد از طریق سودهای محدود بین اعضا توزیع می‌شود. ابتکارات دیگر ممکن است مزایای انرژی را به‌شکل کاهش قیمت انرژی فراهم کنند. شرکت‌های تعاونی برپایهٔ حکمرانی دموکراتیک است- یعنی تصمیماتی که بر اساس اصل «یک عضو - یک رأی» گرفته می‌شوند.

شکل قانونی دیگر برای مشارکت شهروندان «شرکت تضامنی با مسئولیت محدود[1]» است. با یک شرکت با مسئولیت محدود به عنوان یک شریک عمومی است. این مدل برای پروژه‌های بزرگتر با حجم سرمایه‌گذاری بالا مناسب است. این مورد به‌ویژه برای پارک‌های بادی متعلق به شهروندان در آلمان محبوب شد. اسپراک‌بول[2] نمونه‌ای از این ساختار است که نوعی مزرعهٔ بادی اجتماع-محور است که گروهی از روستاییان آن را راه‌انداز کردند. در این مدل، رأی‌گیری متناسب با میزان سرمایه‌ای است که هر عضو سرمایه‌گذاری کرده است.

در اسکاتلند، اتحادیه‌های توسعه الگویی ترجیحی برای پروژه‌های انرژی اجتماع، محور است. معمولاً گروه اجتماع، مالک کامل تأسیسات تجدیدپذیر است و بودجه را از طریق کمک‌های بلاعوض و وام جمع می‌کند و درآمد حاصل از تجدیدپذیرها را به پروژه‌های اجتماع،محور یا تجدیدپذیر اختصاص می‌دهد. جزیرهٔ ایگ[3]، مثالی از اسکاتلند در این گزارش است، یک سیستم خارج از شبکه که برق کل جزیره را تأمین می‌کند. شرکت با مسئولیت محدود ایگ الکتریک (که مالکیت، اداره و نگهداری آن متعلق به اجتماع است) سیستم خودکفا[4] را مدیریت می‌کند.

در هلند، هیچ مدل قانونی خاصی برای مالکیت جمعی مصرف‌کننده وجود ندارد. شرکت تعاونی با مسئولیت نامحدود، پروژه‌ای مشارکتی نمونه‌هایی از موارد این کشور هستند. نمونهٔ دیگر دورزام آملند[5] است که مشارکتی بین شهرداری آملند، شرکت‌ها، مؤسسه‌های تحقیقاتی، و تعاونی‌های انرژی محلی است. پارک خورشیدی جزیره آملند نیز به شکل مشارکتی ساخته شده است.

در لهستان، سند منابع انرژی تجدیدپذیر[6]، اصطلاح «خوشه‌های انرژی[7]» را توافق‌نامه‌های قانون مدنی با طرف‌های مختلف نظیر اشخاص حقیقی، اشخاص حقوقی، واحدهای علمی، مؤسسات تحقیقاتی و واحدهای دولت محلی تعریف کرده است. این توافقنامه مربوط به توازن تقاضا و تولید، توزیع یا تجارت انرژی از طریق تجدیدپذیرها یا سایر منابع در داخل شبکهٔ توزیع با ولتاژ کمتر از ۱۱۰ کیلوولت است. خوشه نوعی توافق‌نامه قانون مدنی است، به این معنی که شخصیت حقوقی ندارد و فعالیت تجاری نخواهد داشت. با این وجود، به ارزش‌های محلی، پایداری منطقه و تعامل

[1] Limited partnerships
[2] Sprakebüll
[3] Eigg
[4] The stand-alone system
[5] Duurzaam Ameland
[6] Renewable Energy Sources Act
[7] energy clusters

ساکنان محلی و شهرداری‌ها اهمیت می‌دهد. خوشه ممکن است به شکل انرژی اجتماع‌محور محلی یا شبکهٔ خرد باشد که توازن تقاضا و عرضه را در سطح محلی، همراه با کنشگران خصوصی و عمومی فراهم می‌کند.

شرکتهای غیرانتفاعی متعلق به مشتری اشکال قانونی برای مالکیت اجتماع‌محور هستند که در دانمارک یافت می‌شوند. مارستال فرنوارم[1] نمونه‌ای از کارخانهٔ گرمایش منطقه‌ای خورشیدی در جزیرهٔ آرو[2] است که یک شرکت تعاونی مسئولیت محدود[3] ای.ام.بی.ای[4] است. ساکنان مارستال از دههٔ ۱۹۶۰ تأمین مالی و مالکیت این شرکت را بر عهده دارند [13].

۳،۳،۲ مالزی

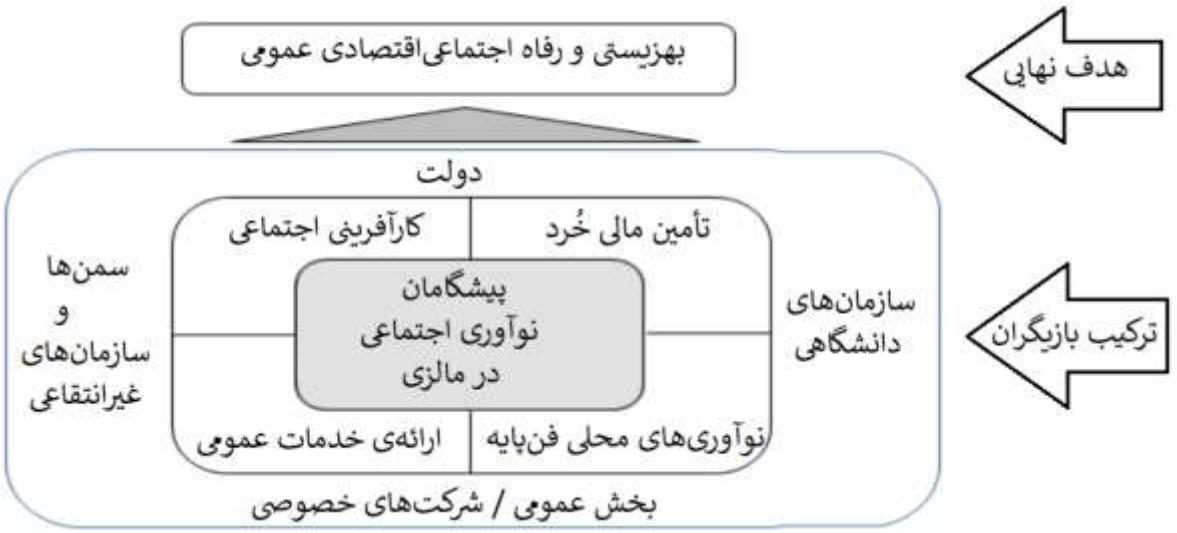
وزارت انرژی، علم، تکنولوژی، محیط و تغییرات شیمیایی (MESTECC) کشور مالزی در پورتال اصلی خود از سال ۲۰۱۷، بخشی مربوط به نوآوری اجتماعی دارد. برنامه نوآوری اجتماعی مالزی[5] (MySI) بخشی از ابتکار عمل وزارت نیرو برای جمع آوری درآمدها، استفاده از فناوری موجود برای رفع نیازهای اجتماعی و بهبود زندگی جوامع روستایی است. هدف این سازمان کمک به اجرای پروژه‌های کاربردی فناوری R&D مبتکرانه و محلی برای افزایش رفاه جامعه و گروه هدف است. مالزی اولین کشور دنیا بود که به اهمیت پیوند میان دولت و نهادهای نوآوری اجتماعی مدنی و خصوصی پی برده و در نهادهای تصمیم‌گیر خود به طور رسمی بخشی را به نوآوری اجتماعی اختصاص داده است. نحوه عمل بدین صورت است که اگر شرکت‌های بخش خصوصی برای حل چالش‌های عمومی جامعه تلاشی کرده و به نتیجه مورد نظر رسیده باشند، دولت وجوه صرف شده به علاوه پاداشی متناسب به آنها بازمی‌گرداند [23].

با توجه به اولویت داشتن کمک به اقشار آسیب‌پذیر کشور و توسعه توانمندی‌ها و قابلیت‌های نسل جوان در راهبردهای کلان مالزی، دولت مالزی آزمایشگاه نوآوری اجتماعی را برای آزمون ایده‌های خام در شرایط شبیه‌سازی شده واقعی در اختیار گروه‌ها و نهادهای متقاضی فعال در این حوزه‌ها گذاشته و با پشتیبانی علمی و زیرساختی از آنها به توسعه و بهبود ایده‌ها کمک می‌کند. در کنار آن دولت مالزی پلتفرم‌های متعددی برای جلب مشارکتهای مردمی و گروه‌های مدنی در حل چالش‌های عمومی و دریافت بازخوردها و ایده‌های آنها برای بهبود خروجی سیاستهای خود طراحی و آن را مبنای اصلی تصمیم‌سازی‌های دولتی قرار داده است.

بازیگران نوآوری اجتماعی در مالزی و اکوسیستم ارتباطی آنان و هدف اکوسیستم را نصیر و سوباری (۲۰۱۷) به شکل ۲۱ خلاصه کرده‌اند:

[1] Marstal Fjernvarme
[2] Ærø
[3] cooperative limited company
[4] A.m.b.A

1 Malaysia Social Innovation Fund

شکل ۲۱: خلاصه ای از اکوسیستم نوآوری اجتماعی مالزی

از نگاه نصیر و سوباری در مالزی ، نوآوری اجتماعی پدیدآورنده‌ی راه‌حلی برای آن چالش‌های اجتماعی بوده است که رویکرد سیاست متعارف دولت یا بازار قادر به حل آن‌ها نبوده‌اند. در این نگاه، نوآوری اجتماعی به عنوان راه حل جدیدی تعریف شده است که همزمان نیازهای اجتماعی را به طور مؤثرتری نسبت به راه حل‌های موجود برآورده کرده است و توانایی‌ها و روابط جدید و بهبود یافته را هدایت کرده است. همچنین این امکان را داده است که دارایی‌ها و منابع به روشی بهتر بهبود یابند.

بنا به نظر آنان در جمع‌بندی، نوآوری اجتماعی تأثیر مثبتی در جامعه دارد زیرا توانایی عمل را افزایش می‌دهد. با وجود این واقعیت که این یک زمینه در حال ظهور در مالزی است و اصطلاح "نوآوری اجتماعی" به تازگی در سیاست‌گذاری و سیاست‌های عمومی بازتاب بسیار یافته است، ابتکارهای بسیاری توسط جامعه‌ی مدنی، وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف دولتی و همچنین نهادهای طرف ثالث، انجام شده است.

اما رویکرد عملیاتی نوآوری اجتماعی در رفع نیازهای جامعه. و به اجرا درآوردن ابتکارات نوآورانه‌ی اجتماعی در مالزی بوده است که موجب ارتقا رفاه اقتصادی اقتصادی جامعه ، به ویژه گروه‌های کم درآمد و حاشیه‌ساز شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که چهار شکل اصلی ابتکارات در نوآوری اجتماعی برای رفاه اقتصادی - اقتصادی در مالزی وجود دارد:

i) تأمین مالی خرد

ii) کارآفرینی اجتماعی

III) ارائه خدمات عمومی

IV) نوآوری مردمی (نوآوری‌های محلی مبتنی بر علم و فناوری).

چندین طرح نوآوری اجتماعی در مالزی در اعتلای رفاه اقتصادی اقتصادی اجتماعی مردم پیشرفت قابل توجهی پدید آورده‌اند. برای اطمینان از تأثیر بیشتر این نوآوری‌ها، باید توجه بیشتری به منظور فراهم آوردن محیطی کافی و جامع با اقدامات جانبی عرضه و تقاضا فراهم شود، زیرا وجود شفافیت و هماهنگی، به دست این بازیگران به شکلی خودکار روی نمی‌دهد. در واقع وجه حکمرانی در این میان، شامل دو کارکرد ایجاد هماهنگی و شفاف‌سازی و ایجاد تضمین‌های مالی است. البته چارچوب نوآوری اجتماعی در مالزی نیاز به انجام تحقیقات بیشتر در مورد نوآوری جامعه‌پایه در حمایت از سیاست ملی نوآوی (علم، فناوری و نوآوری) وجود دارد زیرا کمبود گزارش‌های دولتی و مطالعاتی به شدت احساس می‌شود که برای تجزیه و تحلیل تأثیر اقتصادی-اجتماعی ابتکارات انجام شده باشند. بنابراین، افزون بر دو بخش ایجاد هماهنگی و نیز ایجاد شفافیت و تضمین در بخش مالی ، بخش سوم که مستندسازی تجارب است نیز توسط همان بخش هماهنگ‌کننده که در حکمرانی قرار دارد، انجام می‌شود.

بنابراین نه‌تنها باید به رشد اکوسیستم نوآوری و ایجاد واحدهای مختلف آن و تقویت بخش‌های ضعیف کمک شود، برای ایجاد نوآوری بخشی لازم است که سیستم نوآوری ملی نیز فعال باشد و جایگاه هر بخش در نوآوری ملی مشخص شده باشد. نمی‌توان در سازمان‌های عمومی، انتظار داشت به‌خودی خود نوآوری جاری گردد و بخش‌های مختلف هماهنگ باشند و تجارب خود را نیز مستند کنند چرا که سیستم مانند بازار بر اساس سود مادی تنظیم نمی‌شود که بازیگران مختلف بر اساس عرضه و تقاضا پاداش خود را دریافت کنند. همچنین، بسیاری از تأمین‌های مالی به شکل جمع‌سپارانه به هماهنگی‌های دولتی نیاز دارند.

۳،۳،۳ ترکیه

در برنامه‌های استراتژیک کشور ترکیه (۲۰۱۵-۲۰۱۹) که توسط وزارت انرژی و منابع طبیعی تهیه شده[1] ، آمده است که ساختار این برنامه‌ها در کشور ترکیه مشارکتی، خلاقانه، چند وجهی، بر اساس داده‌های قابل اعتماد و دقیق، با اهداف قابل قبول اما چالش‌برانگیز و با هدف برقراری هم‌افزایی و تعادل بین انرژی و منابع طبیعی است. ترکیه در این سال‌ها با اتکا به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی در حوزه‌ی انرژی، با همکاری جوامع مدنی و شهرداری‌ها و سازمان‌های نظارتی به استانداردسازی مصرف انرژی در ساختمان‌ها و ابنیه تجاری پرداخت و در حوزه مصرف انرژی خانگی نیز طرح‌ها و خدماتی نوآورانه به اجرا درآورده است.

[1] Strategic Plan 2015-2019, The Ministry of Energy and Natural Resources, www.enerji.gov.tr

۳،۳،۳،۱ شرح نوآوری اجتماعی ترکیه

تامین مالی نوآوری اجتماعی یکی از موضوعات اصلی است که توسط جای‌داران اصلی مورد بحث قرار می‌گیرد و مؤلفه‌ی مهمی برای پایداری نوآوری اجتماعی است. رسیدن به منابع پایدار اجتماعی بسیار دشوار است و راه حل آن، ایجاد اعتماد در جامعه‌ی هدف است که به سادگی و در زمان کوتاه قابل دسترسی نیست مگر آن که از پیش موجود باشد. در ترکیه به همین علت، ظرفیت مالی کافی و ذهنیت رقابت برای حمایت از نوآوری اجتماعی محقق نشده است. اگر دارایی‌های مالی دنیای تجارت بتواند بیشتر به پروژه‌ها و برنامه‌های اجتماعی نوآورانه اختصاص یابند و به بخشی از اکوسیستم نوآوری اجتماعی تبدیل شوند، تغییر قابل توجهی اتفاق می‌افتد. فراهم آوردن منابع از جامعه‌ی مدنی بسیار حیاتی است و روش‌های آن معمولا خلاقانه و محلی است و مانند نوآوری فناورانه قابلیت مدل‌سازی ندارد.

علاوه بر موضوع تأمین مالی، نقش بخش دولتی در نوآوری اجتماعی محوری است. در حال حاضر، نهادهای موجود ابزاری برای پوشش دادن جنبه‌های متعدد موضوعات نوآوری اجتماعی را ندارند و سازمان‌های مختلف نمی‌توانند ابعاد مختلف هر موضوع را پوشش دهند چرا که با اهداف اداری آن‌ها سازگار نیست و ایجاد ارتباط بین جای‌داران دولتی در موضوع نیز خلاقیت و کوشش مداوم می‌طلبد. راه حل این است که به معدود موارد موفق بپردازیم گرچه به صورت جزیی و بخشی موفقیت داشته‌اند.

یکی از مهمترین مباحث مربوط به مشارکت بخش دولتی، نیاز به چارچوبی نظارتی است که نوآوری اجتماعی را امکان پذیر و پشتیبانی کند. با این حال، این یک فرایند پیچیده و بحث‌برانگیز است و برای ایجاد آن بازه‌ی زمانی طولانی و شکل گرفتن همکاری چند بخشی نیاز است. در ترکیه انجمن‌های تخصصی فنی و اجتماعی در جامعه‌ی مدنی، دولت ، دانشگاه و دیگر عناصر اکوسیستم کارآفرینی اجتماعی مطابق چشم انداز قانونی برای جلب همکاری مورد توجه هستند. در سطح وزارتخانه، ذی‌نفع اصلی که وظیفه‌ی تشکیل مبنای قانونی حمایت از اکوسیستم نوآوری اجتماعی را دارد هنوز مشخص نشده است. با این حال، در روند آماده‌سازی برنامه‌ی یازدهم توسعه‌ی ترکیه، موضوع نوآوری اجتماعی، گردآوری نیروهای جامعه مدنی، کارآفرینان و بازیگران دولت تحت نظر کمیسیون‌های مختلفی که در مورد اشخاص حقوقی مانند تعاونی‌های اجتماعی کار می‌کنند، عهده‌دار پیگیری این موضوع شده‌اند. در بخش دولتی، وزارت گمرک و کسب‌وکار، وزارت امور اتحادیه‌ی اروپا ، وزارت توسعه ، وزارت خانواده و سیاست‌های اجتماعی، وزارت علوم، صنعت و فناوری و نهادهای دولتی مربوط به موضوع درگیر مفاد برنامه‌ی یازدهم در مورد نوآوری اجتماعی هستند.

با وجود این، تحقیقات موجود با مصاحبه‌های عمیق نشان داده است که فرایندهای طولانی بوروکراتیک همراه با روابط ضعیف همکاری بین بخش‌های مختلف دولت در ترکیه، مانع تعریف چارچوب نظارتی برای نوآوری اجتماعی است. نهادهای فعلی به نیازهای جدید مدل‌های کسب‌وکار در بخش‌های دولتی، خصوصی و جامعه‌ی مدنی پاسخ نمی‌دهند. تعدادی از سازمان‌ها ، شرکت‌ها و افراد وجود دارند که می‌خواهند از کسب‌وکار معمول خود در ترکیه فراتر یروند اما چارچوب نظارتی فعلی نامناسب است. همچنین ایجاد سمن‌ها، ابتکارات محله‌ای، سازمان‌های داوطلبانه، تعاونی‌های اجتماعی و بنگاه‌های اجتماعی لازم است و تعداد موارد موجود هدف نوآوری اجتماعی را محقق نمی‌کند. بحث در مورد

ایجاد چارچوب نظارتی و شخصیت‌های حقوقی کارآفرینی اجتماعی به طور همگرا است اما در ترکیه حتی قانونی برای شرکت‌های اجتماعی وجود ندارد.

بدون پذیرفتن اصول اساسی برای حضور شرکت سهامی خاص، پیامدهای حضور آنان در اکوسیستم نوآوری اجتماعی نامطلوب خواهد بود. ارزیابی تأثیرات اجتماعی، مقررات اجتماعی و زیست‌محیطی، حقوق کارمندان و میزان دستمزد در شرکت باید برای حضور کارآفرینان اجتماعی مشخص باشد وگرنه دلیلی برای مشارکت در نوآوری اجتماعی وجود نخواهد داشت.

موضوع سوم افزون بر بودجه و نظارت، بحث ذهنیت است. ایجاد تأثیر اجتماعی و تغییر ذهنیت بین بخشی و تغییر فرهنگی برای پذیرش نوآوری اجتماعی مهم است. تا چه حد می‌توان جوانان را جذب کرد و ذهن آنان را درگیر نوآوری‌های اجتماعی نمود؟ طبق مصاحبه‌ها، نبود مهارت و شبکه‌های اجتماعی مرتبط در اکوسیستم جامعه مدنی مشکل اساسی است. از منظر کارآفرینی، توسعه‌ی ظرفیت مشارکت برای کارآفرینان اجتماعی نیز امری حیاتی است. راه حل اصلی ارائه شده برای این نیاز ایجاد مراکز رشد (انکوباتورها) است که در ترکیه کم‌تعداد هستند. همین تعداد کم، تخصص موضوعی را کاهش داده است و سبب شده است به‌ویژه در استانبول که این مراکز مجتمع شده‌اند، شکلی چندمنظوره بیابند تا انواع نوآوری‌های اجتماعی را پشتیبانی کنند. به دلیل فرهنگ کسب‌وکار قوی و توجه مردم به سود مادی دادوستدها، تغییر فرهنگ و ذهنیت برای پذیرش نوآوری اجتماعی در ترکیه از اهمیت بالایی برخوردار است. معمولا برداشت از زیست‌بوم نوآوری اجتماعی به اشتباه همان زیست‌بوم نوپاها است چون فعالان بازار به ویژه بخش دیجیتال فقط همان را می‌شناسند. با این حال، احزاب ترکیه و بخش عمومی تعهد دارند که از مفاهیم مرتبط با نوآوری اجتماعی هر چه بیشتر استفاده کنند و همایش‌ها و آموزش‌هایی متناوب داشته باشند تا این مفاهیم جا بیفتد.

مزیت‌ها و نقاط قوت ترکیه در بحث نوآوری اجتماعی کم است. دانشگاه‌ها، از جمله مزیت‌های ترکیه هستند که بازیگر اصلی زیست‌بوم نوآوری اجتماعی در نظر گرفته شده‌اند. در حالی که نقش سنتی دانشگاه‌ها با ابزارها و متدولوژی‌های متداول تحقیق و آموزش است، آن‌ها امکانات و بودجه‌های ویژه‌ای دارند که می‌تواند به تحقیقات مبتنی بر اقدامات اساسی مانند آموزش اختصاص دهند که از ضروریات بسترسازی نوآوری اجتماعی است. همچنین، دانشگاه به جای جدایی از جامعه، باید تعامل خود را با محیط پیرامون افزایش دهند و به مرکز راه حل‌های اجتماعی تبدیل شوند.

۳،۳،۳،۲ عناصر رشد اکوسیستم نوآوری اجتماعی ترکیه

نبود همکاری و اعتماد، چالش اصلی است که در تحقیقات به مشخص شده است. حتی در دادوستدهای معمول ترکیه هم مشکل نبود همکاری و بی‌اعتمادی هست. ایجاد اعتماد با تقویت ارتباط بین سازمان‌های دولتی، غیردولتی و نهادهای عمومی باید پدید آید. این عنصر مثلا کوشش شده است با کارگاه مشترک ایجاد شش راه‌یاب[1] استانبول

[1] SIX Wayfinder

محقق شود. در این کارگاه، راه‌های مختلف ایجاد ارتباط و اعتماد بین گروه‌های مختلف آموزش داده می‌شود و تمرین می‌شود.

آموزش گفت‌وگو خیلی مهم است و مشخص شده که مردم گفت‌وگو را نه آموخته‌اند و نه آنان که آموخته‌اند به کار می‌گیرند. در واقع کارگاه‌هایی عملی برای یادگیری عملیاتی گفت‌وگو ضروری است. فنون استدلال و مغلطه و احترام به طرف مقابل و فهم دیگری و مانند این‌ها، سبب می‌شود مشکلات پیش‌پاافتاده از مشارکت عمومی و ارتباط سازمانی جلوگیری کند. همچنین، به شکلی عرفی نوعی از انزوای سازمانی وجود دارد. ساختارهای جداگانه در دانشگاه مانند فن‌پارک‌ها معمولاً مطالعات خود را با بقیه به اشتراک نمی‌گذارند که نتیجه‌ی آن آگاهی زیست‌بومی پایین است. در حالی که ابتکاراتی وجود دارد که می‌تواند به عنوان بسترها و ریشه‌های ایجاد بنگاه‌های اجتماعی بررسی و ارائه شود، کمبود دانش ارتباطی و ذهنیت نادرست مانع این مهم شده است. مطابق مصاحبه‌های عمیق انجام‌شده، گروه‌های مختلف به جای همکاری و کمک به بهبود دیگران، روش‌های انتقاد به یکدیگر را آموخته‌اند و به جای این که دیگران را همکار خود ببینند، رقیب خود می‌بینند. این فضا مخرب نوآوری و به‌ویژه نوآوری اجتماعی است.

مشکل دوم پس از نبود گفت‌وگو، نبود حمایت ملموس است. زیست‌بوم نوآوری اجتماعی ترکیه بر مسابقات یا جوایزی مبتنی است که در آن‌ها بودجه‌ی رشد اولیه‌ی رشد ایده توسط فرد یا شرکت متولی نوآوری تقبل می‌شود. پس از آن اگر مثلا دانشجویی که متعهد به کار خود شده است از امکانات یا شبکه‌های ایمنی که عمدتاً شخصی است برخوردار نباشد، ممکن است به راحتی امکاناتش را از دست بدهد.

درآمد ثابت برای دوره‌ی زمانی آغازین تا زمان تحکیم بنگاه اقتصادی مهم است و در نوآوری اجتماعی هم دست‌اندرکاران باید بتوانند چنین حمایتی داشته باشند یعنی هر نوآوری اجتماعی نوعی تقبل بودجه و کارآفرینی اجتماعی می‌خواهد اما میانجی‌های ابزارهای توسعه‌ی ظرفیت از جمله مدیریت منابع انسانی، پایداری و آموزش‌های ارتباطی وجود ندارند. در بین خطوط و نه عین مصاحبه‌های جای‌داران زیست‌بوم نوآوری ترکیه می‌توان ناآگاهی از مشکلات دیگران و توجه صرف به نیازها و مشکلات خود را درک کرد. بنابراین پیش از شروع هر نوع برنامه، پروژه یا سیاست، جای‌داران اصلی اکوسیستم باید صدای دیگران را بشنوند تا آگاهانه مشارکت کنند. نهادهای عمومی، شرکت ها، دانشگاه و دیگران سازوکارهای حمایتی دارند اما این حمایت باید مورد گفت‌وگو قرار گیرد تا متوجه هدف باشد.

مشکل سوم مشخص نبودن پشتیبان اصلی برنامه‌ی نوآوری است. لازم نیست نهادی عمومی یا حقوقی عهده‌دار موضوع شود اما به هر حال سازمانی دولتی یا غیردولتی، شرکتی با مسؤولیت اجتماعی کافی یا غیرانتفاعی و یا حالتی ترکیبی و کنسرسیومی مهم است. در کنار تعیین وضعیت حقوقی، اصول عملیاتی، ارزش‌ها و عملکردهای زیست‌بوم، لازم است پشتیبان اصلی نوآوری اجتماعی، از راه مشاوره، آموزش ارتباط و همکاری، ایجاد ارتباط و تسهیل تأمین مالی، کار را آسان کند

مشکل چهارم، رایج نبودن اصطلاحات زیست‌بوم نوآوری اجتماعی است. در مصاحبه برای آشکارسازی مشکلات نوآوری اجتماعی، به طور متناوب این مشکل وجود دارد که افراد آن را هم‌معنای کارآفرینی اجتماعی، فضای اجتماعی کار

نوپاها و مانند این‌ها بگیرند. بنابراین پیشنهاد چنین است که گفتگو بین جای‌داران مختلف نخست باید برای رسیدن به واژگان و نقاط مفهومی مرجع و مشترک باشد. نیاز به زبان مشترک با نیاز به یک زمینه‌ی مشترک برای کار همراه است. بر اساس مشاهدات تحقیقی، افراد در زیست‌بوم نوآوری ترکیه از هر دو زبان ترکی و انگلیسی استفاده می‌کنند که اغلب به گفتگوهای نامفهوم و بدفهمی از سخن یکدگیر منجر شده است. افزون بر این، نوعی تخصصی‌سازی بیهوده در واژگان وجود دارد که به جای تفاهم، انگیزه‌ی فخرفروشانه دارد و هم‌فهمی را ناممکن می‌سازد. پیشنهاد می‌شود نظر به اجتماعی بودن روش و هدف این نوع نوآوری، تا جای ممکن از اصطلاح‌سازی پیشگیری شود و مسایل زیست‌بوم به ساده‌ترین صورت بیان شوند.

۳،۳،۳،۳ راه‌حل‌های اساسی نوآوری اجتماعی ترکیه برای آینده

نخست باید توجه نمود که چالش‌ها و راه‌حل‌های نوآوری تا حد زیادی محلی هستند و ویژگی‌های موضوعی خاص و حتی جغرافیایی را باید در نظر گرفت. از طرف دیگر، به موقع بودن ورود عوامل مهم است زیرا روندهای جهانی و ملی در مرزهای لحن بحث‌ها از موضوعات مد روز که به احتمال زیاد تأمین مالی می‌شوند تا جهت‌گیری استراتژیک شرکت‌ها گسترده است. گرچه پیروی از روندهای جهانی در نوآوری اجتماعی همچون نیازی عمومی پیروی می‌شوند و شور و نشاط بیشتری در مورد ارزش‌های اجتماعی را به دنبال دارند، معمولا ممکن است باعث بی‌توجهی به نیازهای اساسی و بنیادی به صورت ملی و محلی شوند.

از توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در جوانان همچون فرصتی مهم و همچنین چالشی مهم در ترکیه نام برده شده است. ایجاد ظرفیت در جوانان یعنی دسترسی به آموزش، فراهم کردن و بهبود فرصت‌های همکانی برای نوآوری اجتماعی که مشارکتی جدی را همچون نیروی محرکه پدید می‌آورد. اختصاص منابع به فرصت‌ها برای جوانان و امکان دادن به آنها برای به اشتراک گذاشتن ایده‌های‌شان بسیار تأکید شده است. تغییر ذهنیت بیش از هر چیز با ایجاد ارزش‌های مشارکت در ذهن جوانان و اهمیت دادن به ایده‌های آنان شکل می‌گیرد. نمونه‌های بالغ و مورد تأیید باید برای تشویق همگان به ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان ، ترویج شوند و در رسانه‌ها بیشتر و بیشتر دیده شوند.

افرون بر کشف و تعیین مصادیق نوآوری اجتماعی و توانمندسازی جوانان برای ایجاد و پیشبرد این نوآوری‌ها، بسترسازی اعتماد هم مهم است. اعتماد، عامل اصلی مرگ و زندگی و قلب تپنده‌ی ایجاد نوآوری اجتماعی و حتی ایجاد توانمندی فردی برای آن است. راه‌حل چهارم، ایجاد شفافیت و پاسخگویی در همه‌ی موارد به‌ویژه عملکردهای اقتصادی و دادوستدها است که باید مورد توجه قرار گیرد و رشد جامعه‌ی مدنی و بهبود بازی بازیگران را در پی آورد. این‌ها ارزش‌های اصلی نوآوری اجتماعی هستند. در نوآوری اجتماعی هدف تنها حل چالش‌های اجتماعی فوری نیست بلکه هدف اصلی، ارتقا ظرفیت جامعه برای پویای و فعالیت در آینده است.

۳،۳،۴ مرکز نوآوری اجتماعی کانادا (CSI)[۱]

منظور از نوآوری اجتماعی در CSI عبارت است از ایجاد، توسعه، پذیرش و ادغام مفاهیم، سیستم‌ها، سازمان‌ها و شیوه‌های نو و بازآفرین‌شده که مردم و محیط زیست را در اولویت قرار می‌دهد. نوآوری‌های اجتماعی در چشم‌انداز کلی، علل اصلی مشکلات اجتماعی و محیط‌زیستی برطرف می‌کنند و سیستم‌های مقاومت در برابر تغییر را شکست می‌دهند تا جهانی بهتر برای همه پدید آید. نوآوران اجتماعی با تحریک و گاهی بازطراحی رادیکال بازارها، سیاست‌ها و فرهنگ‌ها عامل دگرگونی می‌شوند. به بیان ساده ، نوآوری اجتماعی در مورد راه‌حل‌های جدید برای جهانی بهتر است که همه جا و در هر زمینه‌ای قابل کاربرد است.

۳،۳،۴،۱ مأموریت و هدف CSI

CSI به مردم در ایجاد، توسعه، اتخاذ و تلفیق مفاهیم و شیوه‌های جدید و بازآفرینی‌شده که افراد جامعه و محیط زیست زمین را در اولویت قرار دهند، الهام می‌دهد و کارهای آنان را پشتیبانی و تسهیل می‌کند. CSI جهانی را تصور می‌کند که سیستم‌های آن اعم از اقتصاد، دولت، فرهنگ و نهادهای اجتماعی در خدمت ایجاد جامعه‌ای سالم ، عادلانه ، مقاوم و بازآفرین و پر از معنا، برابری و خوشبختی باشند.

۳،۳،۴،۲ ارزش‌های CSI

CSI این باور را القا می‌کند که اجرای راه حل‌ها –هرچند دشوار به نظر رسد- ممکن است. ما از همه‌ی افراد، از همه بخش‌ها و زمینه‌ها دعوت می‌کنیم که بخشی از راه حل باشند زیرا می‌دانیم ایجاد دنیای بهتر به ما بستگی دارد. ما بر این باوریم که وقتی مردم تصمیم می‌گیرند تغییر ایجاد کنند، تغییر اتفاق می‌افتد. ما عقب نمی نشینیم و منتظر می‌مانیم شرایط بهتر شود. ما در حال شکل دادن به جهان هستیم.

گاهی مردم ما را به عنوان مرکز رشد و شتاب‌دهنده ، گاهی اوقات یک فضای همکار و مرکز اجتماع ، گاهی آزمایشگاه و مبتکر می‌دانند. همه‌ی آنها خوب هستند. مرکز نوآوری اجتماعی از یک بستر پشتیبانی می‌کند و جامعه‌ای از مبتکران اجتماعی را که در حال ساخت جهانی هستند که مردم و محیط زیست زمین را در درجه اول قرار می‌دهد، در حال رشد است.

۳،۳،۴،۳ سیاست‌های CSI

ما به یک چشم انداز مشترک مقید هستیم: اولویت قرار دادن مردم و سیاره. هر کاری که می‌کنیم ، هر تصمیم، تبادل، سیستم ، محصول و پیشنهادی باید ما را به تأثیر نزدیک کند. ما مصمم هستیم که دنیا را بهتر کنیم. در این راه سیاست‌هایی داریم:

[۱] Canada’s Social Innovation Community, https://socialinnovation.org/

واقعی نگه دار

وانمود نمی‌کنیم چیزی هستیم که نیستیم. اصالت و شفافیت ما را در حقیقت جا می‌اندازد. ممکن است از آنچه می‌بینید خوشتان نیاید ، اما حداقل می‌دانید دقیقاً چه کسی هستیم. ما ارزش‌ها و چشم‌انداز خود را به این کار اختصاص می‌دهیم.

فرهنگ‌های سالم بسازید

هسته اصلی تجربه انسانی ، احساس تعلق است. ما در پیگیری، فراگیری ، تنوع و گشودگی مصمم خواهیم بود. اگر اجازه دهید ما اغلب لبخند خواهیم زد و حتی گاهی اوقات شما را در آغوش خواهیم گرفت. ما واقعاً همدیگر را دوست داریم. همه ما در ایجاد مشترک جامعه شگفت انگیز خود نقشی داریم.

از تهدیدها نهراسید

ما یک گروه پویا از کارآفرینان راه انداز هستیم که از هرج و مرج استفاده می‌کنیم و تهدیدها را به فرصت تبدیل می‌کنیم. ما فراموش نخواهیم کرد که باهوش بودن ، زیرکی و فروتنی ما را به همان چیزی تبدیل می‌کند که هستیم. ما مبتکر هستیم.

تغییرات اجتماعی ایجاد کنید و از انجام آن لذت ببرید

ما جدی هستیم که خودمان را خیلی جدی نگیریم. شادی ، لذت و بازی به ما یادآوری می‌کند که روند و محصول هر دو مهم هستند. تغییر جهان کار سختی است. همچنین ممکن است با انجام آن لذت ببرید.

ذهن مردم را متحول کنید

ما هر روز تعالی ، تجربه و تخصص را تجسم می‌کنیم. ما تکالیف خود را می‌دانیم ، کار خود را انجام می‌دهیم و کار را به پایان می‌رسانیم. کوچک اما عالی! با هم یا مرگ! ما به هم افزایی اتصال ، پتانسیل انفجاری مشارکت و قدرت تحول گرایانه اعتقاد داریم. هیچ کس نمی تواند همه کارها را انجام دهد. ما باید با هم کار کنیم همکاری در DNA ما است. این فقط خوب نیست - بلکه ضروری است.

خوش‌بین و مصر باشید

CSI مکانی برای راه حل است. ما خوش بینی را پیش فرض می‌گیریم. ما همیشه کارهای خود ، سیستم‌ها و دنیای خود را طراحی می‌کنیم تا به پاسخ مثبت برسیم. وقتی به موضوعی پاسخ منفی می‌دهیم که به مأموریت‌های ما ربطی نداشته باشد؛ در غیر این صورت راهی برای آن خواهیم یافت.

همه چیز به ما بستگی دارد

ما بر این باوریم که وقتی مردم تصمیم می‌گیرند تغییر ایجاد کنند ، تغییر اتفاق می‌افتد. ما عقب نمی نشینیم و برای بهتر شدن اوضاع در سیاره زمین در تلاش هستیم: جهانی را که در آن زندگی می‌کنیم شکل می‌دهیم. ما آماده هدایت با شما هستیم!

پارادایم اقتصادی را تغییر بده!

در سراسر کره زمین ، سیستم‌های اجتماعی ، زیست محیطی و اقتصادی در تلاش برای رسیدن به یک نقطه مهم برای سلامت کره زمین و همه کسانی هستند که در آن ساکنند. ما با بحران آب و هوا، بحران اقتصادی و بحران رو به رشد بهداشت روان مواجه هستیم. زیر بنای همه اینها یک سیستم اقتصادی است که ناپایدار ، استثماری و به طور فزاینده ای نابرابر است. در نهایت ما یک بحران تخیل داریم. زمان تغییر پارادایم است. زمان آن رسیده است که به طور بنیادی سیستم اقتصادی خود را دوباره طراحی کنیم تا برای همه روح‌بخش ، عادلانه و مرفه باشد. وقت آن است که یک سیستم اقتصادی بسازیم که مردم و سیاره را در اولویت خود قرار دهد. ما در این مسیر تنها نیستیم. این کار برای دهه‌ها در حال ظهور است ، نمونه‌های الهام بخشی از سراسر جهان راه را به ما نشان می‌دهد. اقتصاد بعدی مردم مدار ، پایدار ، دایره ای ، عادلانه ، مشارکتی و عادلانه است. اقتصاد بعدی برای عزت انسان همکاری ، آگاهی و مراقبت از آحاد جامعه ارزش قائل است . اقتصاد بعدی در حال تعریف مجدد موفقیت است .

۳,۳,۴,۴ فضای کار CSI

مرکز نوآوری اجتماعی کانادا در سطح بین المللی به عنوان پیشگام ایجاد فضاهای همکاری مشترک برای نوآوری اجتماعی در کانادا و جهان شناخته شده است. ما بسته‌های قابل انعطافی برای استفاده در دفاتر به شکلی کاملاً مجهز با تمام امتیازات ارائه می‌دهیم.

خود مرکز نوآوری یک ساختمان ۵ طبقه با آجر و تیرچه است که با زیبایی بازسازی شده است. ما با به دست آوردن ۲ میلیون دلار از محل فروش اوراق مشارکت در سال ۲۰۱۰ این ساختمان را که آغاز آن به دهه ۱۹۲۰ برمی گردد ، خریداری و نوسازی کردیم. هر یک از طبقات همکار حال و هوای منحصر به فرد خود را دارد. طبقه اول یک مکان اجتماعی با فضایی برای برگزاری رویدادها و فضای اجتماعی فراوان برای گپ و گفت‌های دوستانه و پیوند میان افراد است. طبقات دوم و سوم ترکیبی پرتحرک از دفاتر شخصی ، میزهای شخصی و میزهای مشترک است که میزبان تنوعی باورنکردنی از اعضا در یک محیط مشترک، زیبا و باز است. طبقات چهار و پنج دارای دفاتر خصوصی بزرگتر و فضاهایی برای مراکز رشد مضمونی برای بهبود شهر ما و زنده کردن پروژه‌های جدید است. برنامه‌های CSI، معطوف به رشد سرمایه گذاری و انجمن سازی است

رشد سرمایه‌گذاری‌های اولیه در شتاب‌دهنده‌های خود گرفته تا راه اندازی شرکت‌های جدید مبتنی بر ایده‌های نوآورانه اجتماعی محور جدید، ما دانش، مهارت، ارتباطات و منابع لازم را برای سرعت بخشیدن به موفقیت و تقویت تأثیراتشان به افراد و گروه‌ها ارائه می‌دهیم.

ما اهمیت ایجاد روابط پایدار و شبکه‌های قوی را می‌دانیم. رویدادها و اقدامات ابتکاری ما فرصت‌های مداوم را برای اعضای CSI فراهم می‌کند تا گرد هم بیایند ، به اشتراک گذارند، همکاری کنند و تغییرات را به صورت آنلاین و آفلاین ایجاد کنند.

۳,۳,۴,۵ اقدامات CSI

در زیر اقدامات مرکز نوآوری اجتماعی کانادا از آغاز تاکنون لیست شده است:

- **کارآفرینی اجتماعی ۱۰۱**

تاریخ برنامه: ۴ فوریه ۲۰۲۱ تا ۱ آوریل ۲۰۲۱

برنامه کارآفرینی اجتماعی ۱۰۱ کلیه جنبه‌های کارآفرینی اجتماعی را شامل می‌شود، از اطمینان از شناسایی مشکل درست ، آزمون راه حل‌ها ، تبدیل راه حل به یک مدل تجاری پایدار و اندازه گیری تأثیر آن.

- **هر روز هر کس**

تاریخ برنامه: ۱۵ ژانویه ۲۰۲۱ تا ۳۱ مارس ۲۰۲۱

یک پروژه جدید اجتماعی در پارک رجنت است که قرار است در قالب آن ساکنین منطقه به طور داوطلبانه شرکت کرده و با هدایت منتورهایی در زمینه‌های مختلف در قالب گفتگوهای روزانه علاوه بر تحکیم روابط اجتماعی میان همسایگان ایده هایی برای زندگی بهتر، مطرح شده و با بهره‌مندی از ظرفیت همان افراد و با حمایت شهرداری و سمن‌ها محقق می‌شود. در قالب این برنامه هر روز یکی از افراد به معرفی خود و بیان دغدغه‌هایش پرداخته و سایرین فعالانه راهکارهایی پیشنهاد می‌دهند و تلاش می‌ود تا بهترین راهکارها عملیاتی شوند. این برنامه پایلوتی برای طرحی همگانی در کل کانادا خواهد بود.

- **برنامه آمادگی پیش از شروع WOSEN**

تاریخ برنامه: ۲۸ آوریل ۲۰۲۱ تا ۳۰ ژوئن ۲۰۲۱

شروع ثبت درخواست: ۴ آوریل ۲۰۲۱

این برنامه به طور خاص معطوف به طرح‌هایی است که در حوزه زنان و افراد دوجنسیتی فعالیت دارند و به ارزیابی میزان امکان‌پذیری و آثار اجتماعی طرح پیش از شروع آن در محیطی ازمایشگاهی می‌پردازد. آیا شما علاقه مند به کشف قابلیت‌های طرح خود به عنوان یک کارآفرین اجتماعی هستید؟ آیا ایده اولیه‌ای دارید که از میزان تأثیرات مثبت اجتماعی یا زیست محیطی آن آگاه نیستید؟ به برنامه Start برای زنان و کارآفرینان غیر جنسیتی بپیوندید تا امکانات تأثیر اجتماعی خود را کشف کنید.

- **فناوری زمین**

تاریخ برنامه: ۱۱ ژانویه ۲۰۲۱ تا ۳۱ ژوئیه ۲۰۲۱

Earth Tech یک شتاب دهنده شش ماهه برای کسانی است که روی راه حل‌های آب و هوایی یا فناوری آب کار می‌کنند و بر جوامع و اکوسیستم‌های کانادا تأثیر مثبت می‌گذارد.

- **تأمین مالی خرید مسکن**

موسسه CSI با شرکت‌های سرمایه گذار در حوزه مسکن و شرکت‌های سازنده مسکن در آزمایشگاه نوآوری اجتماعی همکاری کرده است و مطالعاتی در حوزه ساخت مسکن مقرون به صرفه در کانادا را پیگیری می‌کند. هدف این طرح آن است که هر کانادایی از خانه‌ای مرفه که توانایی پرداخت آن را داشته باشد، برخوردار باشد. نیازهای آنها را تا سال ۲۰۳۰ تأمین می‌کند.

- **آزمایشگاه بی خانمانی و بهداشت**

شهرداری تورنتو و CSI با هم همکاری می‌کنند تا مجموعه ای از جلسات بین افراد بی خانمان و کارآفرینان اجتماعی را تسهیل کنند تا مسیرهایی برای جذب فعالانه مجدد این افراد در جامعه فراهم شود.

- **مشاغل اجتماعی از دست رفته**

CSI به عنوان بخشی از شبکه تصدی اجتماعی زنان انتاریو (WOSEN) برنامه‌های آموزشی را برای زنان و کارآفرینان غیر باینری جنسیتی که به دلایل تبعیض آمیز مشاغل خود را از دست داده اند، ارائه می‌دهد. آیا آماده اید که کسب و کار هدف اجتماعی خود را به سطح بعدی برسانید؟ Grow یک شتاب دهنده سه ماهه است که برای حمایت از بنگاه‌های اجتماعی با مرحله اعتبار سنجی توسط زنان طراحی شده است. در این مسیر این مرکز، مربیان خصوصی نیز به هریک از داوطلبان تخصیص می‌دهد. ایجاد یک مدل سازگار با انعطاف پذیری بالا، پایداری اجتماعی در جامعه را سبب می‌شود . ما در اینجا نه تنها از تجارت شما حمایت می‌کنیم ، بلکه در اینجا کسانی هستند که از خود شما حمایت می‌کنند! مربیان خصوصی CSI برای کمک به زنان و کارآفرینان غیر باینری جنسیتی کمک‌هایی ارائه می‌دهد تا تأثیر پایدار ایجاد کنند.

- **رقابت کم کربن: مشاغل اقلیمی**

هدف کمک به کسب و کارهای کوچک و متوسط در رقابت با کربن پایین است. ما یک مسابقه را در بستر Climate CoLab موسسه فناوری ماساچوست آغاز کردیم تا طیف گسترده ای از راه حل‌های ممکن را برای کمک به SMEها در انتاریو در کاهش انتشار مستقیم و غیرمستقیم گازهای گلخانه ای در حالی که به رشد آنها کمک می‌کند ، درخواست کنیم.

- **برنامه عوامل تغییر سالانه**
- سال ۲۰۱۷-۲۰۱۸: راه حل‌های آب و هوایی) شتاب دهندهٔ راه حل‌های آب و هوایی از شرکت هایی که روی راه حل‌های تغییرات آب و هوایی کار می‌کنند و توانایی مصرف کنندگان و مشاغل را در انتخاب کم کربن افزایش می‌دهد ، حمایت می‌کند و در نتیجه میزان انتشار گازهای گلخانه ای به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد. CSI همچنین بورسیه‌های یک ساله برای کارآفرینان راه اندازی کرد که منجر به راه اندازی مرحله کارآیی cleantech در کاهش انتشار گازهای گلخانه ای در انتاریو شد.
- سال ۲۰۱۶: سلامت جامعه) از کارآفرینان و عاملان تغییر در حوزه عوامل سیستمی و اجتماعی سلامت حمایت کرد و از راه حل‌های ابتکاری ارائه شده توسط آنها در مورد چالش‌های بهداشتی جامعه در انتاریو استفاده شد.
- سال ۲۰۱۵: شهرسازان) شهرهای بزرگ محصول شهروندان درگیر و فعال است. برنامه ۲۰۱۵ Agents of Change: City Builders ایجاد شده است تا به این رویاپردازان ، دست اندرکاران و مبتکران کمک کند تا شهرهایی پایدارترو سازگارتر با نیازهای تمامی آحاد جامعه طراحی و پیاده سازی شود.
- سال ۲۰۱۳: جوانی) فضا و پشتیبانی را برای جوانان ۱۹-۳۰ ساله با یک سرمایه گذاری اجتماعی امیدوار کننده فراهم کرد تا به آنها کمک کند ایده‌های خود را به آثار واقعی تبدیل کنند و آنها را برای سرمایه گذاری در مراحل اولیه آماده کنند.

۳،۳،۵ پارک نوآوری اجتماعی سنگاپور[1]

پارک نوآوری اجتماعی سنگاپور[2] یا SIP سازمانی غیرانتفاعی و بی‌طرف است که در سال ۲۰۰۶ با شعار آموزش، توانمندسازی و بهسازی فعالیت خود را آغاز کرد. هدف این سازمان ایجاد تغییرات مثبت در سطح ملی و بین‌المللی است و بینش آن ایجاد راه‌حل‌هایی پایدار و متفکرانه است که جامعیت بالایی داشته و منجر به مشارکت افراد زیادی شود. شعار این پارک آموزش مردم، بخش عمومی و بخش خصوصی در مورد مهارت‌ها و ابزاهای لازم برای نوآوری اجتماعی؛ توانمندسازی مطرودان اجتماعی، افراد نابرخوردار و کارآفرینان اجتماعی برای بهبود وضع اقتصادیشان؛ و توسعهٔ پلتفورم‌هایی برای تبادل ایده‌ها و ایجاد شبکه‌های انسانی به منظور آگاهی بخشی به هر کسی است که مشتاق کارآفرینی اجتماعی است. این سازمان بر توانمندسازی افراد و گروه‌ها تاکید می‌کند به طوری که قادر شوند مشکلاتشان را خودشان حل کنند [24].

[1] https://www.socialinnovationpark.org/

[2] Social innovation park

SIP یک انکوباتور[1] است، یعنی مرحلهٔ رشد یک طرح کارآفرینی اجتماعی و نوآوری اجتماعی را برعهده دارد. در ادامه چند نمونه از پروژه‌های این پارک را مرور می‌کنیم.

کارآفرینی اجتماعی و اکو-پارک توسعه[2] (SEED): یک مرکز نوآوری اجتماعی است که در سطح آسیا فعالیت می‌کند. هدف این مرکز ارائهٔ راه‌حل‌های نوآورانه برای حل چالش‌های اجتماعی است. یکی از کارهای این مرکز ارائهٔ مدل کسب و کار اجتماعی است؛ به طور مثال نوآوری اجتماعی در زمینهٔ کشاورزی پایدار یکی از برنامه‌های این مرکز بوده است. عنوان این طرح«مزارع زنده»[3] است و در آن به علاوه بر کشاورزی اشتراکی و تعاونی به مباحث مربوط به کشاورزی پایدار نیز توجه شده است.

فروم نوآوری اجتماعی جهانی(Global social innovators forum (GSIF: مرکز بین‌المللی تبادل نظر[4] نوآوران اجتماعی یکی از طرح‌های SIP است که در سال ۲۰۰۶ انجام شده است. این فروم در واقع پلتفورمی است که در آن کارآفرینان اجتماعی و رهبران بخش خصوصی و عمومی می‌توانند تجربه‌ها و ایده‌های نوآورانه‌شان را به اشتراک بگذارند تا دیگران نیز بتوانند از آن استفاده کنند.

مرکز استعداد paTH[5]: این مرکز به کمک SIP طراحی شده است و به کسب و کار اجتماعی می‌پردازد. در این مرکز گروه‌هایی که به طور معمول در حاشیه قرار گرفته و طرد شده بودند می‌توانند آموزش دریافت کرده و با شبکه‌ها و پلتفورم‌های فروش محصول آشنا شوند. به این طریق مطرودان موفق به ایجاد کسب و کاری پایدار با تکیه به مهارت‌هایشان می‌شوند.

انتشار دستورالعمل‌های شروع کسب و کار و آموزش‌های مجازی: یکی دیگر از کارهای پارک کارآفرینی اجتماعی آموزش افراد و گروه‌ها از طریق منتشر کردن جعبه ابزار [6]و دستورالعمل است تا خوانندگان بتوانند بر اساس این مطالب به راه اندازی کسب و کار اجتماعی در سنگاپور بپردازند. علاوه بر این با برگزاری جلسات هم‌آفرینی و سخنرانی‌های انگیزشی نیز به آموزش می‌پردازند.

۳،۳،۶ سایر نقاط جهان

[1] incubator
[2] Social entrepreneurship and eco-park development (seed)
[3] Farms with soul
[4] forum
[5] Pop and Talent Hub
[6] tooljit

دولتها در کشورهای مختلف مانند استرالیا ، شیلی ، کره جنوبی و ایالات متحده آمریکا واحدهای اختصاصی را با هدف استفاده از فرایندهای نوآوری اجتماعی برای دستیابی به اهداف سیاست ایجاد کرده اند[۱]. دلایل علاقه سیاست گذاران متفاوت است. نوآوری اجتماعی اغلب راهی است برای:

- مقابله با چالش‌های مزمن اجتماعی
- ایجاد شغل ، به ویژه برای افراد محروم
- بهبود رشد اقتصادی فراگیر
- بهبود خدمات عمومی و پاسخگوتر ، ارزان تر و یا کارآمدتر شدن آنها
- مشروعیت بیشتر نهادهای عمومی
- تقویت انعطاف پذیری و تاب‌آوری جوامع از طریق اعطای ابزارهای لازم به مردم برای حل مشکلات خود
- تغییر و بهبود روابط بین دولت و شهروندان

۳,۴ مراکز و طرح‌های نوآوری اجتماعی در حوزه انرژی

در حوزه انرژی به طور خاص مراکز و طرح هایی در سراسر دنیا با بکارگیری ابتاکرات نوآورانه اجتماعی ایجاد شده است که در ادامه به شرح مختصری از چند مورد شاخص آن پرداخته می‌شود.

۳,۴,۱ مرکز نوآوری اجتماعی سونت (در حوزه گذار انرژی)[۲]

هدف "*پروژهٔ نوآوری اجتماعی در گذار انرژی*" که با عنوان پروژهٔ Sonnet شناخته می‌شود این است که گروه‌های مختلف را گرد هم جمع کند تا به این مسئلهٔ مشخص بپردازند که نوآوری اجتماعی چگونه می‌تواند به ایجاد یک سیستم انرژیِ پایدارتر در اروپا کمک کند. در واقع مسئلهٔ اصلی برای Sonnet این جا است که تاکنون نوآوری اجتماعی چگونه به پاک‌تر شدن منابع انرژی، مصرف و نیز تولید انرژی کمک کرده است؟ این پروژه متشکل از ۶ موسسهٔ تحقیقاتی در ۶ شهر مختلف است که از تکنیک‌های مختلف پژوهشی مانند مطالعهٔ موردی، پیمایش از شهروندان و ... بهره می‌گیرند تا به این پرسش پاسخ دهند که بهترین راه برای تسریع گذار از مصرف سوخت‌های فسیلی به یک سیستم انرژی پایدارتر چیست. در این پروژه پژوهشگران آکادمیک، متخصصان مربوطه و مقامات دولتیِ محلی با همکاری یکدیگر به ایجاد دانش و پیدا کردن جستجوی راه‌حل می‌پردازند. حوزهٔ فعالیت این مرکز در سطوح مختلف منطقه‌ای، ملی و اتحادیهٔ اروپا بوده و مورد حمایت چشم‌انداز پژوهش و توسعهٔ ۲۰۲۰ اتحادیهٔ اروپا[۳] است [22].

Sonnet یک پروژهٔ میان رشته‌ای است که با استفاده از روش‌های کمی و کیفیْ دانشِ گروه‌هایی که در شهرها به فعالیت‌های ملموس و عینی می‌پردازند؛ مانند جامعهٔ مدنی، مقامات محلی دولتی و سیاست‌گذاران را با دانش آکادمیک

[۱] نمونه هایی از واحدهای اختصاصی سیاست نوآوری اجتماعی شامل مرکز نوآوری اجتماعی استرالیا (TACSI) و دفتر نوآوری اجتماعی و مشارکت مدنی ایالات متحده (US Office of Social Innovation and Civic Participation) است.

[۲] https://sonnet-energy.eu/

[3] European Union’s Horizon 2020 Research and innovation programme

موجود در حوزه‌هایی از قبیل گذار انرژی، مطالعات انرژی و مطالعات حوزهٔ نوآوری اجتماعی را تلفیق می‌کند. از جمله دستاوردهای این پروژه این است که علاوه بر روش‌های مرسوم پژوهشیْ از رویکردهای تلفیقی‌تری مانند کارگاه‌های پژوهشی[1] و آزمایشگاه‌های شهری[2] برای پرداختن به چالش‌های پیچیده‌تر استفاده می‌کند. هر آزمایشگاه شهری با مشارکت محققان آکادمیک به اجرای طرح‌های پیلوت می‌پردازد و هدف آن انجام نوآوری‌های اجتماعی کاربردی در حوزهٔ انرژی است.

طرح‌های پیلوت Sonnet موارد گوناگونی را در بر می‌گیرد. به طور مثال آزمایشگاه شهریِ بازل[3] اپلیکیشنی با نام enerjoy طراحی کرده است که شهروندان با استفاده از آن می‌توانند مصرف گار کربن دی اکسید خود را کنترل کنند. اهمیت این اپلیکیشن از این جهت است که راهی بدیع ایجاد می‌کند که آگاهی زیست محیطی افراد نسبت به پیامدهای انتخاب‌هایی که در مورد خوراک و حمل و نقلشان صورت می‌دهند آگاه می‌کند. هدف این اپلیکیشن این است که به افراد کمک کند میزان تاثیرگذاریشان را اندازه بگیرند و بتوانند نتیجهٔ مستقیم تغییرات رفتاری خود را بفهمند.

یکی دیگر از کنش‌های آزمایشگاه‌های شهری برگزاری رویدادهای[4] مختلف است. به طور مثال آزمایشگاه شهری مانهایم با مشارکت شهرداری مانهایم و موسسهٔ فرانهوفر[5] میتینگی مجازی برگزار کردند. بیش از ۵۰ نفر در این میتینگ شرکت کردند که شامل نمایندگان موسسات محلی و شهروندان ذی‌نفع می‌شد. هدف از این جلسه هم فکری در مورد راه‌هایی بود که شهر مانهایم به تولید محلی و پایدار انرژی نزدیکتر شود؛ همچنین این که جامعه نیز در این مسائل دخیل شود.

به طور کلی Sonnet برای بهتر کردن بینش خود نسبت به نقش نوآوری اجتماعی در گذار انرژی به پژوهش در این حوزه‌ها می‌پردازد:

- نگاشت[6] ۵۰۰ طرح اولیه برای نوآوری اجتماعی
- ۳۰ مطالعهٔ موردیِ عمیق در مورد نوآوری اجتماعی در ۶ کشور
- پیمایش از شهروندان در مورد میزان پذیرش و ادراکشان نسبت به گذار انرژی در اروپا
- مرور ادبیات
- کارگاه‌های پژوهشی

همچنین پژوهش‌های sonnet گسترهٔ متنوعی دارند و از پژوهش‌های عمیق در محیط‌های محلی و کوچکْ که در آن سایز نمونه بسیار کوچک است و از روش‌های کیفی و مصاحبه‌های عمیق استفاده می‌شود تا پیمایش‌های گسترده با جامعه آماری و حجم نمونهٔ بزرگ را در بر می‌گیرد.

[1] Research workshop
[2] City labs
[3] Basel
[4] event
[5] Fraunhofer Institute for systems and innovation research (ISI)
[6] mapping

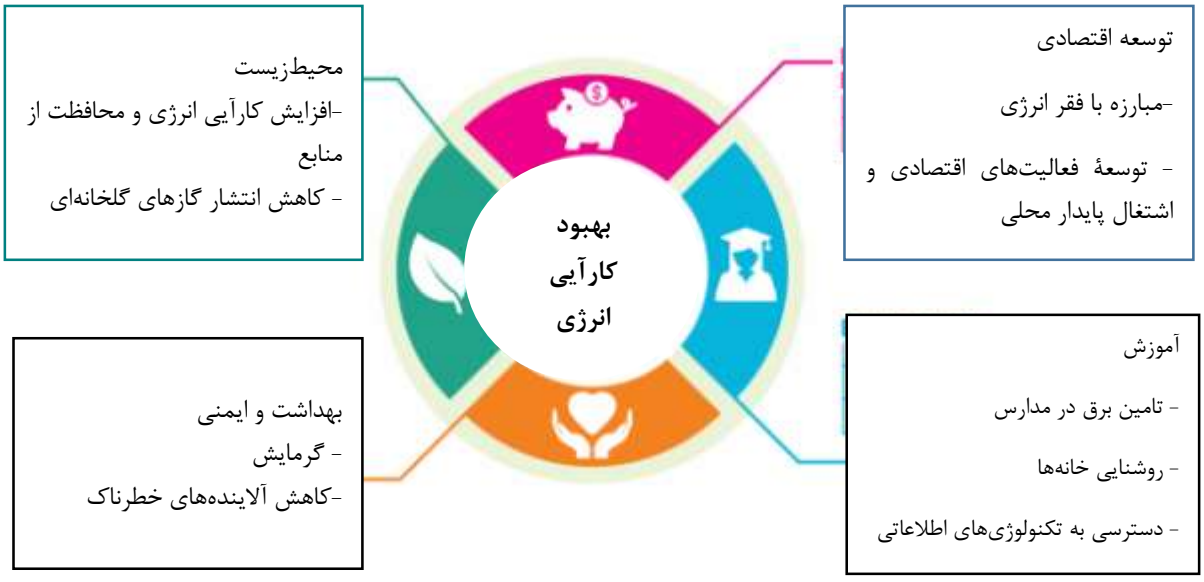
DOI: 10.30503/nripress.2020.152

جدول ۶: خلاصه ای از انواع پژوهش‌های انجام شده در سونت

نوع پژوهش	سایز نمونه	عمق پژوهش
آزمایشگاه‌های شهری مانهایم/ انتورپ/بریستول/گرنوبل/ورشو/بازل	۶	هم‌آفرینی[1]
مطالعهٔ موردی مانهایم/انترپ/بریستول/گرنوبل/ورشو/بازل	۳۰	بررسی موردهای کنونی و گذشته و ارزیابی آن‌ها
نگاشت آلمان/بلژیک/هلند/لوکزامبورگ/بریتانیا/فرانسه/ لهستان/ سوئیس	۵۰۰	نگاشت طرح اولیه و ایجاد سنخ‌شناسی
پیمایش	۶۰۰۰	پتانسیل آینده

۳،۴،۲ بنیاد رکسل (نوآوری اجتماعی در دسترسی به انرژی و کارآیی انرژی) [2]

بنیاد رکسل[3] در سال ۲۰۱۳ با هدف مبارزه با فقر انرژی و برای افزایش کارآیی در حوزهٔ انرژی ایجاد شد و ماموریت خود را حمایت از هرگونه نوآوری در زمینهٔ بهره‌وری انرژی قرار داد. در راستای این هدف رکسل در تلاش است بر حوزه‌های متنوع مربوط به انرژی، از قبیل اقتصاد، آموزش، محیط‌زیست، بهداشت و ایمنی، تاثیری مثبت بر جای بگذارد. حوزه‌های اثرگذاریِ اکسل در شکل زیر قابل مشاهده است [26]:

شکل ۲۲: حوزه‌های فعالیت بنیاد رکسل

[1] co-creation

[2] https://www.rexelfoundation.com/en/social-innovation-in-energy-access-and-energy-efficiency

[3] Rexel foundation

رکسل در راستای اهداف خود سه نوع برنامه را پی می‌گیرد:

- **اجرای پروژه در سطح اجتماعات محلی:** در سطح اجتماعات محلی هدف موسسهٔ رکسل این است که با اجرای پروژه‌های حمایتی و تامین هزینه‌های لازم دسترسی گروه‌های نابرخوردار به برق را ارتقا دهد. علاوه بر دسترسی به انرژی مباحث مربوط به آموزش انرژی، تغییر رفتار انرژی و لوازم خانگی کم مصرف را نیز در سطح جماعت‌ها دنبال می‌کنند.

- **پروژه‌های نوآوری اجتماعی**: ابداع راه‌حل‌ها و مدل‌های نوآورانهٔ انرژی با به کارگیریِ پلتفورم‌هایی که کارآفرینان اجتماعی را به یکدیگر مرتبط می‌کند صورت می‌گیرد. این پلتفورم‌ها می‌توانند از طریق اسپانسرینگ و یا در اختیار قرار دادن تجهیزات از هر پروژه‌ای حمایت مالی مقتضی را به عمل آورند.

-**مطالعه‌های آکادمیک و پژوهش**: این موسسه با تکیه بر برگزاری کارگاه‌ها، کنفرانس‌ها و انجام پژوهش در راستای توسعهٔ دانش و افزایش آگاهی نسبت به عملکرد انرژی گام بر می‌دارد. یکی دیگر از کارهایی که این موسسه انجام می‌دهد تشویق و ترویج نوآوری و طراحی راه‌حل‌های جدید بر مبنای پژوهش‌هایی است که در حوزهٔ کارآیی انرژی انجام می‌گیرد.

موسسهٔ رکسل تحت حمایت بنیاد فرانسه (Fondation de France[1]) است. این حمایت باعث می‌شود که علاوه بر تخصص در زمینهٔ مسائل اجتماعی از انواع و اقسام حمایت‌های مالی و همچنین مشاوره‌های قانونی و بودجه‌ای برخوردار باشد. مدیریت رکسل بر عهدهٔ یک هیئت رئیسه است که مسئولیت‌های آن به قرار زیر است:

- تصمیم‌گیری در مورد استراتژی موسسه

- رای گیری در مورد بودجه، تایید وام‌ها و حساب‌ها و تعیین روندهای قانونی

- ارزیابی و انتخاب از میان پروژه‌هایی که در موسسه نام نویسی کرده‌اند و سپس تخصیص بودجه به آن‌ها. همچنین ارزیابی سالانهٔ شرکای موسسه بر اساس معیارهای از پیش مشخص.

هر سازمانی که مایل به برقراری ارتباط با رکسل باشد علاوه بر دریافت حمایت مالی می‌تواند به یکی از چند شکل زیر با موسسه همکاری نماید:

- می‌توانند در کشور خود سفیر رکسل بوده و از آن حمایت کنند؛

- می‌توانند اسپانسر مهارت-محور موسسه شود و بدین طریق تخصص و دانش خود را در اختیار موسسات و کسب و کارهای اجتماعی‌ای قرار دهند که مورد حمایت موسسه قرار دارند؛

- می‌توانند در برنامه‌های موسسه که با هدف آگاهی بخشی ترتیب داده می‌شوند و یا گردهمایی‌هایی که برای جذب کمک مالی برپا می‌شوند شرکت کنند.

[1] یک آژانس اداری مستقل است که توسط دولت فرانسه در تلاش برای تحریک و تقویت رشد خیرخواهی خصوصی و بنیادهای خصوصی در فرانسه تأسیس شده است

در سال ۲۰۱۶ ، ۶ پروژه که توسط موسسات همکار رکسل پیشنهاد شده بود اجرا شد. یکی از این پروژه‌ها تجهیز موسسهٔ «زمین کودکان»[۱] با پنل‌های خورشیدی در ماداگاسگار بود. علاوه بر این نمونه در سال ۲۰۱۷ پروژهٔ یک موسسهٔ فرانسوی مورد حمایت قرار گرفت که هدف آن بازسازی یک آسیاب بادی و تبدیل آن به یک مرکز برق‌آبی[۲] بود که انرژی تجدیدپذیر تولید کند.

موسسهٔ رکسل بر این باور است که برای رسیدن به اهدافش باید با جماعت‌های محلی که در زمینهٔ افزایش بهره‌وری انرژی در سطح محلی فعال هستند همکاری کند و معتقد به رویکرد همکارانه است. در راستای همکاری ، موسسهٔ رکسل با سازمان‌های غیرانتفاعی مشارکت می‌کند و با استفاده از تخصص جای‌داران حوزهٔ انرژی پروژه‌های خود را پیش می‌برد. بنابراین می‌توان گفت موسسهٔ رکسل برای شناسایی و پاسخگویی به چالش‌های اجتماعی نقش نوعی کاتالیست را بر عهده دارد.

همکاری تنگاتنگ با کارآفرینان اجتماعی یکی دیگر از کارهایی است که رکسل از سال ۲۰۱۳ به آن پرداخته است. این ارتباط از طریق Ashoka، اولین شبکهٔ بین‌المللی کارآفرینان اجتماعی، صورت گرفته است. علاوه بر این، رکسل به مدت ۶ ماه به کارآفرینان اجتماعیِ منتخب آموزش تخصصیِ رایگان ارائه کرد تا بتوانند مدل کسب و کار خود را طراحی کنند. این تجربه باعث شد رکسل پلتفورمی برای کارآفرینی اجتماعی نیز طراحی کند.

۳،۴،۳ موسسه ایزابل[۳]

هدف پروژهٔ Isabel ایجاد و توسعهٔ انرژی جماعتی[۴] در اروپا است و آن را با ایجاد سیستم انرژی مبتنی بر زیست‌گاز تلفیق می‌کند. این پروژه برای گذار از زنجیره تامین‌های متداول و سنتی به مالکیت جماعتی[۵] چارچوب‌های لازم را طراحی می‌کند و تلاش می‌کند در همهٔ زمینه‌ها راه جماعت‌ها را هموار کند و در این راه از اصول نوآوری اجتماعی بهره می‌گیرد. Isabel همزمان در سه ناحیه از اروپا، یعنی بریتانیا (یورکشایر و هامبر) ، آلمان (بادن) و یونان، کار خود را آغاز کرد. هر کدام از این نواحی در سطح متفاوتی از توسعه و بلوغ قرار داشتند و در مجموع سنتزی از شواهد تجربی در اختیار پروژه قرار گرفت.

اهداف Isabel:

- تلفیق مفاهیم انرژی جماعتی و نوآوری اجتماعی و سازگار کردن آن با الزامات سیستم‌های انرژی‌ای که بر مبنای زیست-گار عمل می‌کنند.

[1] Terre des enfants
[2] hydroelectric
[۳] https://isabel-project.eu/Isabel

[4] Energy community
[5] Community ownership

- با توجه به شناختی که زمینهٔ موجود در آلمان، بریتانیا و یونان دارند و نیز با توجه به شناختی که از درک جای‌داران محلی دارند استفاده از زیست-گاز را به عنوان «خیرعمومی»[1] بازتعریف کنند. در واقع Isabel انرژی تولید شده از زیست‌گاز را نه یک کالای اقتصادی بلکه یک کالای اجتماعی می‌داند.
- حمایت از جماعت‌های محلی برای تولید و مصرف زیست‌گاز و توانمندسازی کنش‌گران محلی برای حکمرانی محلی بر سیستم انرژی بر اساس نوآوری اجتماعی و رویکرهای مشارکت-محور

برای فهم بهتر اهداف پروژه به موارد زیر باید توجه کرد:

جماعت محلی[2]: تمرکز Isabel بر تولید و مصرف محلی زیست-گاز در مقیاس کوچک است و بر این فرض است که بهترین راه برای مدیریت زنجیره تامین زیست-گاز این است که تمامی جای‌داران، از جمله شهروندان، در فرآیند حکمرانی و تصمیم‌سازی نقش ایفا کنند.

زیست-گاز پایدار[3]: زیست-گازی که تولید می‌شود حاصل تجزیهٔ بی‌هوازی پساب ارگانیک است و کاملا پایدار می‌باشد. از جمله مزایای این روش این است که: برای تولید انرژی در مقیاس کوچک مفید بوده و قابل تلفیق با سایر اشکال انرژی تجدیدپذیر است.

توانمندسازی[4]: هدف Isabel توانمندسازی جماعت‌ها است و از طرق زیر تلاش می‌کند بینش محلی آن‌ها را تقویت کند:

۱. مشورت تخصصی و اطلاع‌رسانی در مورد تمامی جنبه‌های تولید جماعت-محور انرژی و تجزیهٔ بی‌هوازی زیست-گاز؛

۲. ایجاد پلتفورم دیجیتال برای همکاری و در اختیار قرار دادن ابزار تخصصی برای طراحی و توسعه؛

۳. برگزاری کمپین برای آگاهی‌بخشی و حضور در فضای مجازی برای جذب هر چه بیشتر جای‌داران؛

۴. فراهم کردن زمینهٔ ارتباط با سیاست‌گذاران و مقامات ذی‌ربط؛

۵. ایجاد پلتفورمی برای تشریک دانش و منابع برای ترویج این ایده در سایر قسمت‌های اروپا.

فعالیت‌ها

به طور کلی فعالیت‌های Isabel سه فاز دارند: شناخت[5]، حمایت[6] و توانمندسازی[7] که در ادامه به توضیح هر کدام خواهیم پرداخت.

[1] Public good
[2] Local community
[3] Sustainable biogas
[4] empowerment
[5] understanding
[6] supporting

[7] empowerment

شناخت: در این فاز ۳ سطح مصاحبهٔ عمیق انجام می‌شود. در اولین سطح به سراغ جای‌داران در سطح اتحادیهٔ اروپا می‌روند و با کسان یمصاجبه می‌کنند که در زمینهٔ انرژی جماعتی تجدیدپذیر فعالیت داشته‌اند و تلاش می‌کنند عوامل موثر بر موفقیت و شناخت از نظر آنان را شناسایی کنند. این عوامل می‌توانند شامل سیاست‌ها، مقررات و نیز موانع عملیاتی باشد. در دومین سطح با جای‌داران اصلی در سه ناحیهٔ مورد توجه پروژه یعنی آلمان، یونان و بریتانیا مصاحبه صورت می‌گیرد. این مصاحبه‌ها با هدف آشکار شدن موانع و ایرادات اصلی و نیز آگاهی از میزان حمایت جای‌داران از پروژه انجام می‌شود. در نهایت در آخرین سطح مصاحبه‌ها به سراغ جای‌دارانی می‌روند که پتانسیل بالقوه حمایت از پروژه را دارند و تلاش می‌کنند دغدغه‌های آنان و نگرششان نسبت به مزایای زیست‌گاز را بفهمند. در فاز شناخت علاوه بر مصاحبه برگزاری کارگاه برای تبادل نظر و بحث آزاد نیز صورت می‌گیرد.

حمایت: در مراحل اولیهٔ پروژه جلسات و گردهمایی‌هایی به منظور تبادل نظر و ایجاد توافق میان جای‌داران برپا می‌شود. این جلسات ابزار کارآمدی برای عملی کردن انرژی جماعتی و تلفیق آن با نوآوری اجتماعی هستند. در این جلسات کنش‌گران اصلی‌ای که قرار است در ادامه کارها را برعهده گیرند مشخص می‌شوند.

علاوه بر جلسات حضوری از نرم‌افزارهای تلفن همراه و ابزار جمع‌سپاری[1] نیز استفاده می‌شود. مزیت این کار این است که اطلاعات به صورت شفاف در اختیار همگان قرار می‌گیرد و اجرای پروژه نیز با تشریک اطلاعات تسهیل می‌شود. هم در نرم‌افزار و هم در ابزارهای جمع‌سپاری عموم مردم می‌توانند نظرات خود را ابراز نمایند.

توانمندسازی: در این فاز Isabel توصیه‌ها، درس‌هایی در مورد بهترین عملکرد و نیز راهنمای عملی برای توسعهٔ زیست‌گاز را در اختیار عموم قرار می‌دهد. در این مرحله در مورد سیاست‌گذاری و عملکرد مناسب توصیه‌هایی ارائه می‌شود به طوری که سایرین نیز بتوانند از تجربهٔ موجود بهره برده و آن را در نواحی دیگر اجرا کنند. علاوه بر انتشار متنی تجربه‌ها کارگاه‌هایی نیز در سطح بین‌المللی برای انتقال تجربه برگزار می‌شود.

۳،۴،۴ نوآوری اجتماعی برای تأمین آب سالم در آفریقا

AfriAlliance یک پروژه پنج ساله (۲۰۱۶-۲۰۲۱) است که توسط برنامه تحقیق و نوآوری Horizon 2020 اتحادیه اروپا تأمین می‌شود. این پروژه با حمایت از اشتراک دانش و انتقال فناوری ، همکاری میان ذینفعان آفریقایی و اروپایی را در زمینه‌های نوآوری در حوزه آب و محیط زیست ، تحقیقات ، سیاست‌ها و توسعه ظرفیت‌ها تسهیل می‌کند. ۱۶ شریک اروپایی و آفریقایی در این پروژه به جای ایجاد شبکه‌های جدید ، شبکه‌های موجود را تلفیق می‌کنند. هدف نهایی تقویت آمادگی آفریقا برای مقابله با چالش‌های آینده تغییرات آب و هوایی و کمبود قریب‌الوقوع منابع آب آشامیدنی سالم است.

همکاری آفریقا و اتحادیه اروپا با شناسایی راه حل‌های غیر فناوری برای نیازها و چالش‌های محلی آغاز شد. در این راستا محدودیت‌های محلی شناسایی شد و مشاوره‌های راهبردی توسط خبرگان این حوزه در سازمان ملل ارائه شد. اشتراک دانش از طریق یک سری رویدادها و از طریق یک بستر ابتکاری آنلاین تسهیل می‌شود. "گروه‌های اقدام"

[1] crowdsourcing tools

مبتنی بر تقاضا ، همتایان آفریقایی و اروپایی را با دانش و تخصص مرتبط گردهم می‌آورد تا به طور مشترک در جهت راه حل کار کنند.

به منظور تأمین تقاضای روزافزون برای آب ، جوامع در آفریقا و سراسر جهان به منابع آبی غیر سنتی مانند فاضلاب تصفیه شده یا آب زهکشی کشاورزی روی آورده اند. در حالی که تقاضا برای استفاده‌های شهری (خانگی ، صنعتی) و کشاورزی در حال افزایش است ، منابع سنتی آب اغلب با تهدید روبرو هستند و در معرض تهدید آلودگی قرار دارند. برای تعادل میان عرضه و تقاضای آب منابع سنتی مانند آبهای زیرزمینی طبیعی و آبهای سطحی یا سدهای مصنوعی کفایت نمی‌کند و باید ظرفیت عرضه منابع آب را با فاضلاب تصفیه شده ، آب زهکشی کشاورزی ، آب دریا شیرین کن یا آب زیرزمینی شور افزایش داد. این گزینه‌ها اغلب به زیرساخت‌های گسترده و پیچیده ای نیاز دارند.

در کنار آن برداشت غیرمتمرکز آب باران ، برداشت آب از طوفانها یا سیلاب‌های فصلی یا فاضلاب خانگی نیازمند زیرساختهای پیچیده فنی نیست. اگرچه فاضلاب یک خطر بالقوه بهداشت عمومی است ، اما به طور فزاینده ای نیز به عنوان یک منبع بالقوه جایگزین در سالهای اخیر مطرح شده است. نوآوری‌های اخیر فن آوری را می‌توان در تصفیه خانه‌های مقیاس بزرگ یا در مقیاس غیرمتمرکز اعمال کرد. این مساله به ویژه برای شهرهای فاقد سیستم فاضلاب یا دارای سیستم ضعیف فاضلاب امیدوار کننده است.

هدف کلی این پروژه، بهره مندی از فرصت‌های نوآوری با اتکاء به ظرفیت دانشمندان ، سازمان‌های غیردولتی ، مدیران و SMEها برای ایجاد موفقیت هایی در کوتاه مدت و توانمندسازی و آمادگی ذینفعان آفریقایی برای چالش‌های تغییرات آب و هوایی است. این پروژه در ۵ حوزه فعالیت داشت:

- نوآوری در استفاده مجدد از آب و پتانسیل منابع آب جدید
- راندمان استفاده از آب.
- دانش محلی و سازگاری با تغییرات اقلیمی.
- رویکردهای مبتنی بر اکوسیستم و خدمات اکوسیستم.
- مدیریت یکپارچه منابع آب در مقیاس حوضه رودخانه

نوآوری اجتماعی به فرآیندها و نتایجی متمرکز است که به اهداف اجتماعی ، نیازهای جمعی برآورده نشده یا بازدهی اجتماعی – و نه تنها صرفه اقتصادی - اشاره دارد. این مسئله به ویژه در زمینه چالش‌های پیچیده و پایدار زیست محیطی برجسته است چراکه این مسائل بدون در نظر گرفتن جنبه‌های صرف اقتصادی که در راهکارها و نوآوری‌های فنی مدنظر است، باید حل شوند. نوآوری اجتماعی از ترکیبات جدید (یا ترکیبی از محصولات موجود و جدید) ، فرآیندها و خدمات و بهره مندی از ظرفیت‌های پراکنده و محلی تشکیل شده است. نوآوری اجتماعی برای تحقق اهداف این طرح بسیار اهمیت داشته و چهار بعد ذیل را ترکیب می‌کند: فناوری ، حاکمیت ، توسعه ظرفیت و نقشه راه تجارت که ادامه به تشریح آن پرداخته می‌شود. ، این چهار بعد از فرآیند نوآوری اجتماعی مرزهای سازمانی ، بخشی و بروکراتیک را درنوردیده و الگویی جدید از مشارکت و یادگیری را القا می‌کند و موفقیت نوآوری اجتماعی به مسئولیت پذیری ذینفعان مختلف و در تمام سطوح دولتی بستگی دارد.

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۲۳ :ابعاد فرایند نوآوری اجتماعی در پروژه AfriAlliance

راه‌حل‌های فناوری

تکنولوژی‌های نوآورانهٔ طبیعی[1] امکان بازیابی منابع موجود را فراهم می‌کنند. امروزه تکنولوژی‌هایی چون بیوراکتورهای غشایی به صورت نامتمرکز مورد استفاده قرار می‌گیرند و آب مورد نیاز برای باغبانی، سیفون و کشاورزی را فراهم می‌کنند.

آب بارانی که در سقف جمع می‌شود می‌تواند یک منبع جایگزینِ طبیعی و محلی باشد و مانع انتقال آب از مسافت‌های دور شود. چنین ایده‌ای، در صورتی که گندزدایی به صورت کامل صورت گیرد، یکی از بهترین راه‌ها برای تامین غیرمتمرکز آب است.

صرف‌جویی در مصرف آبِ خانگی: احداث توالت خشک، چه به صورت سنتی و چه نوآورنه، در صورتی که مصرف‌کنندگان از این ایده استقبال کنند و بهداشت تضمین شود، راه خوبی برای صرفه‌جویی در مصرف آب است.

مصرف آب برای پاکیزگی: جدا کردن آب خاکستری (شست وشو) و آب سیاه (توالت) باعث می‌شود تصفیهٔ آب و استفادهٔ دوباره از آن کارآمدتر باشد. آب خاکستری حاوی پاتوژن کمتری است به همین دلیل برای استفادهٔ دوباره به تصفیهٔ کمتری نیاز دارد. مقدار آب سیاه بسیار کم است و می‌تواند به زیست-گاز[2] تبدیل شود.

[1] Innovative nature-based technologies
[2] biogas

سیستم شبنم-قطره[1]: یکی از راه‌های تصفیهٔ آب خاکستری است که از طریق روش‌های زیستی و با استفاده از گیاهان صورت می‌پذیرد و برای تامین آب جهت سیفون و باغبانی به کار می‌رود. یکی از نمونه‌های تولید زیست-گاز و کودِ استرووایت برگرفته از سیستم غیرمتمرکز DEWATS[2] است. همچنین در دانشگاهی در غنا[3] سیستمی مشابه زیست-گاز مورد نیازِ آشپزخانهٔ مرکزی را تامین می‌کند.

به کارگیریِ تکنولوژی‌های ساده‌تر: به طور مثال تولید فیلترهای زیستی که می‌توان از آن‌ها در فضاهای شهری استفاده کرد. جریان داشتن آب در زیر سطحْ مانع از رشد حشرات خواهد شد. از آبی که توسط فیلتر تصفیه شده است نیز می‌توان برای سیفون استفاده کرد.

توسعه ظرفیت

توسعهٔ ظرفیت وظیفهٔ افراد، سازمان‌ها و جوامع است و دریافت کمک از سایرین می‌تواند نقش مهمی ایفا کند. مهم‌ترین جنبه‌هایی که در مورد توسعهٔ ظرفیت و اجرای پروژه‌های تصفیهٔ آب و استفاده از منابع آب نامرسوم وجود دارد:

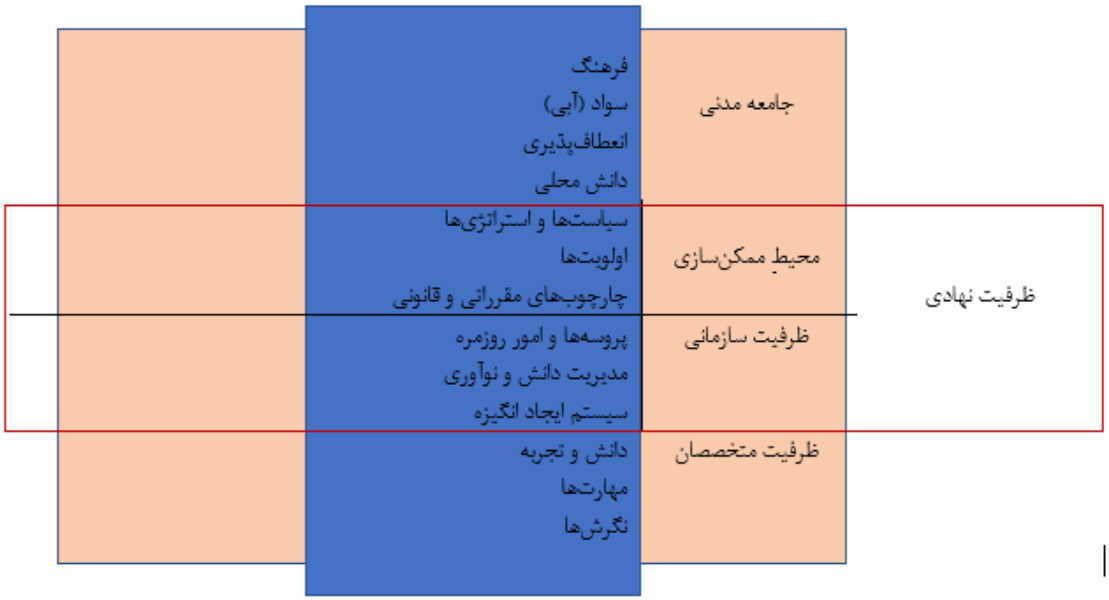
- وزارت آب باید در سطح ملی پتانسیل‌های موجود برای تامین آب به شیوه‌های جدید را در نظر گرفته و سیاست‌هایی برای عرضه‌کنندگان آب و مقامات آب منطقه‌ای تعیین کند. داشتن اطلاعات قابل اعتماد برای محاسبهٔ تراز آب ضروری است. ابزار انعطاف‌پذیر آفریقا[4] می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند بر اساس وضعیت آب و هوایی کشور خود به تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی بپردازند. برای این که چنین فرآیندی به طور گسترده و جامعی انجام شود لازم است ذی‌نفعان مختلف در نظر گرفته شوند، بخش‌های متاثر شناسایی شوند، تحلیل ریسک صورت گیرد و اهداف مناسبی لحاظ شوند.

- لازم است که مقامات زیست‌محیطی و بهداشت عمومی اطمینان حاصل کنند که منابع آبی موجود مناسب هستند. و ظرفیت کنترل کیفیت آب و مدیریت ریسک با رویکرد مدیریت ریسک[5] که توسط سازمان جهانی بهداشت[6] پیشنهاد شده است، وجود داشته باشد.

- برای سازمان‌های اجرایی، مانند تامین‌کنندگان آب و شهرداری‌ها، داشتن ظرفیت برای اجرای پروژه‌هایی پایدار ضروری است. به طور مشخص جنبه‌های زیست‌محیطی، اقتصادی، مالی و اجتماعی باید مورد توجه قرار گرفته و به مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌سازی بها داده شود.

[1] Dewdrop system
[2] Decentralized wastewater treatment system
[3] Valley View University
[4] The resilient Africa Tool
[5] Risk management approach
[6] World health organization

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل ۲۴: بهره مندی از ظرفیت کنشگران مختلف در پروژه AfriAlliance

در بسیاری از کشورها طراحی و اجرای پروژه‌های تصفیهٔ آب غیراستاندارد و ناکارامد است در صورتی که کشاورزان و سازمان‌های مربوط به آنان مشتریان بالقوه‌ای هستند و از آن‌جایی که تصفیهٔ مناسب آب به نفعشان است ممکن است به تولیدکنندگان آب فشار بیاورند که استانداردهای عملیات را بالاتر ببرند. پرداختن به چنین منافعی نیازمند رویکردی تلفیقی است که مسائلی فراتر از ملاحظات فنیِ صرف را در نظر بگیرد.

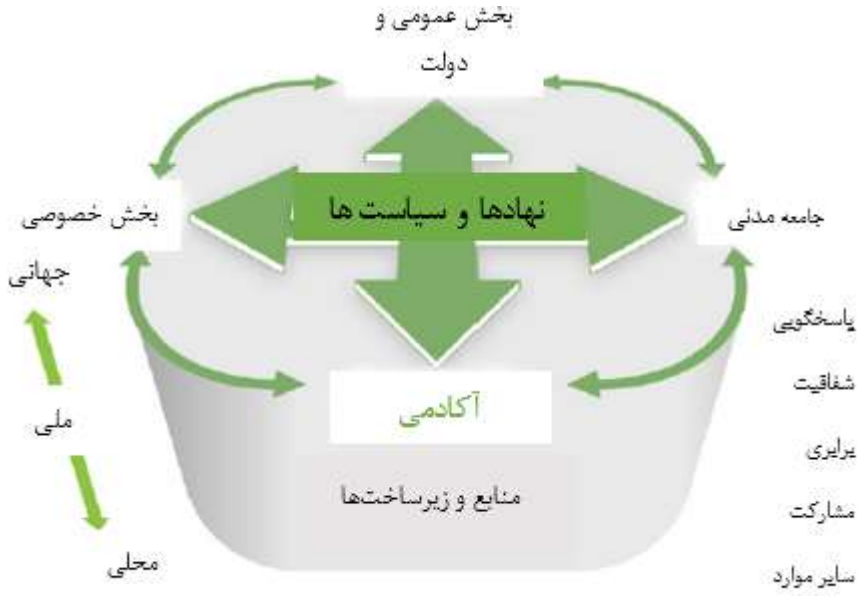
ساختارهای حکمرانی

حکمرانی یعنی فرآیندها و نهادهایی که از طریق آن تصمیم‌سازی اتفاق می‌افتد.

- برای حکمرانی مطلوب در مورد سیستم‌های غیرمتعارف آب، مانند سیستم‌های تصفیهٔ آب غیرمتمرکز، بهتر است ابتدا تکنولوژی مناسب انتخاب شده سپس طراحی و اجرای آن با مشارکت ذی‌نفعان صورت گیرد.

- ساختارهای حکمرانی ممکن است کمبود آب را در سطح ملی، منطقه‌ای و یا حتی در سطح یک زمین کشاورزی مورد توجه قرار دهند. وزارت آب هر کشوری می‌تواند تصمیم بگیرد که سهم تولید آب سنتی را کاهش دهد. طرح‌هایی چون شیرین کردن آب دریا تنها در مقیاس ملی ممکن می‌شوند و به سرمایه‌گذاریِ بزرگ احتیاج دارند. تصفیهٔ آب در شهرهای بزرگ نیازمند زیرساخت‌های عظیم و منابع کافی است. همچنین استفادهٔ مجدد از آب تصفیه شده ممکن است در سطح یک محله، یک روستا و یا یک خانوار انجام شود.

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

شکل **۲۵**: ***ساختار حکمرانی چندسطحی در پروژه*** AfriAlliance

مدیریت ریسک در بهداشت یکی از مهم‌ترین وظایف مدیریتی است. استفاده از دستورالعمل برنامه‌ریزیِ بهداشت[1] سازمان بهداشت جهانی می‌تواند برای سیاست‌گذار ان و قانون‌گذاران مفید باشد.

پروژه‌هایی که به تصفیهٔ آب بها می‌دهند همزمان به حفاظت از محیط‌زیست و تجدید منابع طبیعی می‌پردازند. حفاظت پایدار از محیط‌زیست تنها در صورتی ممکن است که این اصل سیاست‌گذار ی، که کسی که آلوده می‌کند باید هزینهٔ تصفیه را بپردازد[2]، به طور جدی اعمال شود. بازیابی منابع ممکن است برخی از هزینه‌های تصفیه را توجیه کند؛ با این حال علی رقم تمامی نوآوری‌ها تا کنون، قیمت فاضلاب همچنان منفی بوده و تصفیه هزینه‌بر است.

زیرساختِ غیرمتمرکز امکان ورود به بازار را برای شرکت‌های کوچک‌تر فراهم می‌کند. زیرساخت‌های عظیم معمولا توسط کنسرسیوم‌های خارجی ساخته می‌شوند که باعث می‌شود سود چندانی نصیب اقتصاد محلی نشود. توصیه می‌شود در سطح کشوری از سیستم‌های غیرمتمرکز و کوچک استفاده شود.

نقشه راه کسب و کار

نوآوری اجتماعی برای برقراری ارتباط میان عرضه و تقاضا بر اساس ابزار عمل می‌کند، نه مکانیزم‌های بازار.

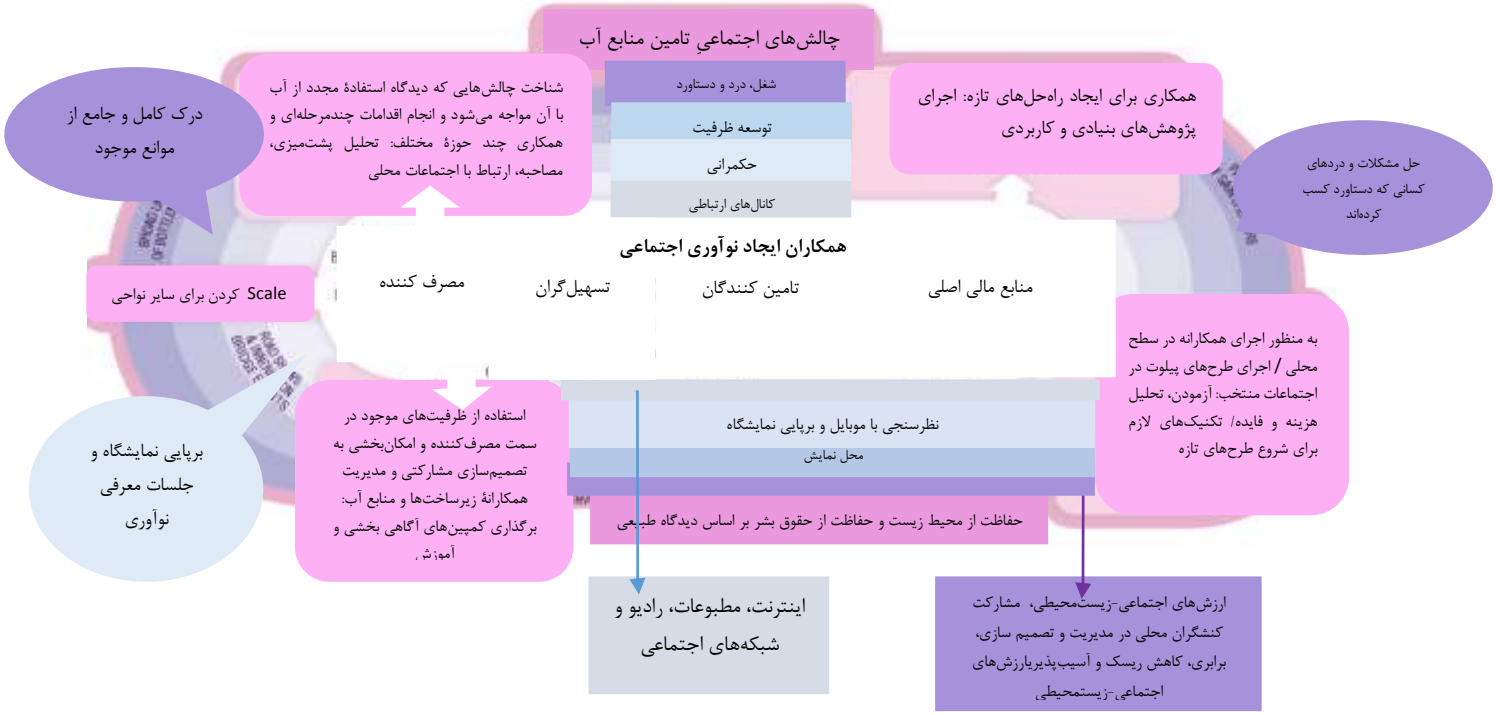
- در مراحل مختلف فرآیند نوآوری اجتماعیْ ذی‌نفعانِ سمت عرضه و ذی‌نفعانِ سمت تقاضا باید با یکدیگر تعامل داشته باشند. تعامل باعث می‌شود زمینهٔ مشترکی برای تولید دانش مورد نیاز ایجاد شده و فرصتی برای شناسایی نیاز، طراحی، اجرا و استفاده فراهم شود.

[1] Sanitation Safety Manual

[2] این یک اصل در سیاست‌گذاری زیست‌محیطی است و بدین معنا است که هزینه‌های تصفیه بر عهدهٔ کسی باشد که آلودگی را ایجاد می‌کند.

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

- در شکل ۲۶ فرصت‌های شغلی مهمی که در مراحل مختلف وجود دارد و فعالیت‌های اصلی و ارزش‌های اجتماعی-زیست محیطی آن‌ها مطرح شده است.

شکل ۲۶: نقشه راه کسب و کار بر اساس ارزش‌های اجتماعی- زیست محیطی

همکاران ایجاد نوآوری اجتماعی

منابع مالی اصلی: بودجهٔ تحقیقات، تدارکات سبز (دوستدار طبیعت) مالیات، جذب اسپانسر، مدل‌های کسب درآمد و سرمایه‌گذاری (ACCF[1]، بانک توسعه جهانی، جمع‌آوری پول از مردم[2]، مالیات انتشار کربن و سرمایه‌گذاری خصوصی

تامین کنندگان: سازمان‌های توسعهٔ بین‌المللی مانند صندوق توسعه سازمان ملل، UNEP و SADC همچنین مراکز دانش[3] ملی و بین‌المللی مانند SIWI، IWMI، WRI، IHE

تسهیل‌گران: سازمان‌های توسع بین‌المللی و سازمان‌های جامعه مدنی مانند سازمان ملل، WWF، ICUN همچنین موسسات ملی، مراکز دانش و رهبران اجتماع

مصرف‌کنندگان (در سطح محلی): مدیران آب، کسب و کارها، کشاورزان، اجتماعات و شهروندان

در جدول ۷ به خلاصه ای از آنچه در این حوزه اتفاق افتاده است اشاره شده است (جدول ۷):

[1] African Climate Change Fund
[2] Crowd funding
[3] Knowledge centers

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

جدول ۷: خلاصه‌ای از پروژه AfriAlliance

مسئله	شرح مسئله	راهکار نوآوری اجتماعی	شیوه اجرا
مدیریت کمبود منابع آب		تکنولوژی‌های نوآورانهٔ طبیعی[1] امکان بازیابی منابع موجود را فراهم می‌کنند. امروزه تکنولوژی‌هایی چون بیوراکتورهای غشایی به صورت نامتمرکز مورد استفاده قرار می‌گیرند و آب مورد نیاز برای باغبانی، سیفون و کشاورزی را فراهم می‌کنند.	
تامین آب غیرمتمرکز		آب بارانی که در سقف جمع می‌شود می‌تواند یک منبع جایگزینِ طبیعی و محلی باشد و مانع انتقال آب از مسافت‌های دور شود. چنین ایده‌ای، در صورتی که گندزدایی به صورت کامل صورت گیرد، یکی از بهترین راه‌ها برای تامین غیرمتمرکز آب است.	برای حکمرانی مطلوب در مورد سیستم‌های غیرمتعارف آب، مانند سیستم‌های تصفیهٔ آب غیرمتمرکز، بهتر است ابتدا تکنولوژی مناسب انتخاب شده سپس طراحی و اجرای آن با مشارکت ذی‌نفعان صورت گیرد.
صرف‌جویی در مصرف آبِ خانگی		احداث توالت خشک، چه به صورت سنتی و چه نوآورنه (در صورتی که مصرف‌کنندگان از این ایده استقبال کنند و بهداشت تضمین شود).	
افزایش کارایی و کاهش هزینهٔ تصفیه	در بسیاری از کشورها طراحی و اجرای پروژه‌های تصفیهٔ آب غیراستاندارد و ناکارامد است در صورتی که کشاورزان و سازمان‌های مربوط به آنان مشتریان بالقوه‌ای هستند و از آن‌جایی که تصفیهٔ مناسب آب به نفعشان است ممکن است به تولیدکنندگان آب فشار بیاورند	جدا کردن آب خاکستری (شست وشو) و آب سیاه (توالت) باعث می‌شود تصفیهٔ آب و استفادهٔ دوباره از آن کارآمدتر باشد. آب خاکستری حاوی پاتوژن کمتری است به همین دلیل برای استفادهٔ دوباره به تصفیهٔ کمتری نیاز دارد. مقدار آب سیاه بسیار کم است و می‌تواند به زیست-گاز[2] تبدیل شود.	پروژه‌هایی که به تصفیهٔ آب بها می‌دهند همزمان به حفاظت از محیط‌زیست و تجدید منابع طبیعی می‌پردازند. حفاظت پایدار از محیط‌زیست تنها در صورتی ممکن است که این اصل سیاست‌گذار ی، که کسی که آلوده می‌کند باید هزینهٔ تصفیه را بپردازد ، به طور جدی اعمال شود. بازیابی منابع ممکن است برخی از هزینه‌های تصفیه را توجیه کند؛ با این

[1] Innovative nature-based technologies
[2] biogas

مسئله	شرح مسئله	راهکار نوآوری اجتماعی	شیوه اجرا
	که استانداردهای عملیات را بالاتر ببرند		حال علی رقم تمامی نوآوری‌ها تا کنون، قیمت فاضلاب همچنان منفی بوده و تصفیه هزینه‌بر است.
ساختن زیرساخت		در مراحل مختلف فرآیند نوآوری اجتماعیْ ذی‌نفعانِ سمت عرضه و ذی‌نفعانِ سمت تقاضا باید با یکدیگر تعامل داشته باشند. تعامل باعث می‌شود زمینهٔ مشترکی برای تولید دانش مورد نیاز ایجاد شده و فرصتی برای شناسایی نیاز، طراحی، اجرا و استفاده فراهم شود	زیرساختِ غیرمتمرکز امکان ورود به بازار را برای شرکت‌های کوچک‌تر فراهم می‌کند. زیرساخت‌های عظیم معمولا توسط کنسرسیوم‌های خارجی ساخته می‌شوند که باعث می‌شود سود چندانی نصیب اقتصاد محلی نشود. توصیه می‌شود در سطح کشوری از سیستم‌های غیرمتمرکز و کوچک استفاده شود.
			نوآوری اجتماعی برای برقراری ارتباط میان عرضه و تقاضا بر اساس ابزار عمل می‌کند، نه مکانیزم‌های بازار

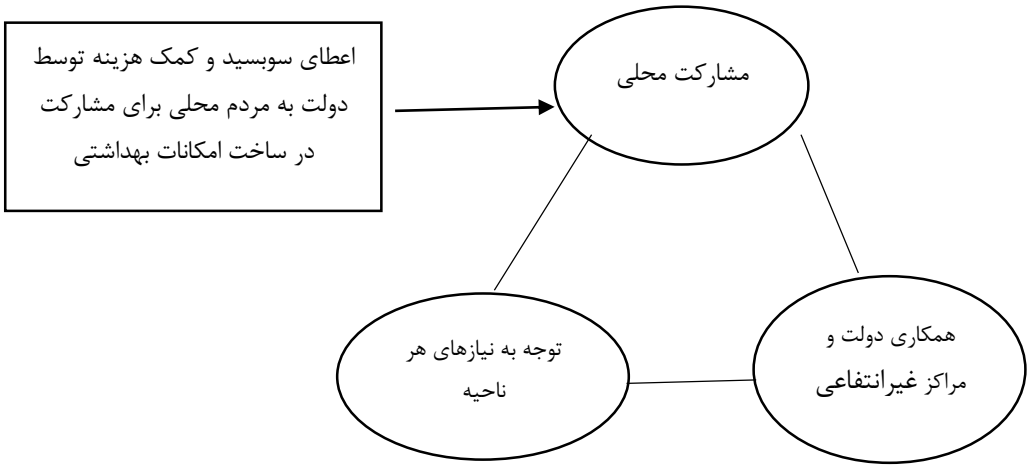
۳,۴,۵ نوآوری اجتماعی در بهداشت: حل مسئلهٔ فاضلاب در هند

تا سال ۲۰۰۲ در هند به نقل از رسانه‌ها نیمی از منازل تلفن و زیرساخت ارتباطی و مخابراتی دارند اما سرویس بهداشتی ندارند. نخست وزیر هند در سال ۲۰۱۵ مطرح کرده بود که با ساخت توالت برای ۴۸٪ از منازل در کشور دفع در ملا عام را تا سال ۲۰۱۹ریشه کن خواهد کرد. این هدف مستلزم ارتقای زیرساخت‌ها (ساخت ۱۲۰میلیون توالت) و نیز تغییر عادات دیرپای مردم است. در واقع برای حل چنین مسائلی به ترکیبی از منابع مالی، مواد خام و سرمایه انسانی نیاز است[1]. برآوردهای اولیه دولت برای تحقق این هدف بزرگ، هزینه ای معادل ۲۹ میلیارد دلار بود.

شبکه توسعه آقاخان به عنوان یک سازمان مردم نهاد در این امر وارد شد. به نظر موسس این سازمان، تنها راه موفقیت این طرح مشارکت مردم در هر سه ضلع این مثلث و توسعه رویکردهای اجتماع‌محور است. سازمان آقاخان، چندین شرکت زیرمجموعه در حوزه‌های خدمات سلامت، برنامه‌های حمایت شهروندی و زیست بوم‌های طبیعی هند دارد که از ظرفیت تمامی این شرکتها در پیشبرد این طرح استفاده شد.

[1] Aga Khan Development Network (AKDN)

برای حل چنین مسائلی به همکاری مراکز غیرانتفاعی با دولت نیاز است. همچنین رویکرد به حل مسائل باید اجتماع محور و محلی باشد و با نیازهای هر ناحیه مطابقت داشته باشد بنابراین جلب مشارکت شهروندان محلی اهمیت دارد. ساخت زیر ساخت به تنهایی کافی نیست. تنها در صورتی که اجتماعات خودشان در برنامه‌ریزی، ساخت و نگهداری از امکانات بهداشتی همکاری کنند توسعه ممکن می‌شود. برای تسهیل و تشویق اجتماعات محلی به مشارکت دولت باید با همکاری موسسات غیرانتفاعیْ برای ساخت امکانات بهداشتی سوبسید و کمک هزینه در نظر گیرد. بررسی زمان و نحوهٔ اعطای این سوبسید نیز از اهمیت برخوردار است. به طور مثال در یکی از تجارب گذشته در هند چون پرداخت سوبسید بعد از اتمام ساخت توالت بوده استِ فقرا و مطرودان اجتماعی عملا نمی‌توانستند از سوبسید استفاده کنند.

شکل ۲۷: نحوه حل مساله با بهره مندی از ظرفیتهای مختلف

با این که ساخت توالت مسئلهٔ بسیاری مهم و ضروری‌ای است اما مشکل بزرگ‌تر و عمدتا مغفول مدیریت فاضلاب است. در حال حاضر ۹۳ درصد فاضلاب هند بدون تصفیه وارد رودخانه‌ها می‌شود و فاضلاب آلایندهٔ اصلی منابع آبی در هند است و موجب بیماری، آلودگیِ کشاورزی و تخریب محیط زیست می‌شود. از نظر اجتماعی نیز تهی‌دستان شهری عمدتا در جوار کانال‌های فاضلاب زندگی می‌کنند.

سیستم تصفیه در شهرهای بزرگ هند مرکزی هستند اما گران بودن ساخت و بهره‌برداری، نیاز به انرژیِ مستمر و بدون قطعی، نیاز به نیروهای متخصص برای تعمیرات و هزینه‌های بالای مراقبت و نگهداری باعث می‌شود در عمل کمتر از نیمی از سیستم به درستی کار کند. همچنین شهرهای کوچک بودجهٔ لازم برای ساخت را ندارند.

نکتهٔ امیدبخش این است که تعدادی سازمان در حال ساخت سیستم‌های فاضلاب ارزان‌تر و کارآمدتر هستند. یکی از این سازمان‌های غیرانتفاعی کنسرسیوم سیستم تصفیه فاضلاب غیرمتمرکز یا CDD[1] است که از با همکاری با مرکز پژوهش و توسعهٔ برمن[2] از سال ۲۰۰۲ به تولید تجهیزات فنی برای مدیریت غیرمتمرکز فاضلاب در مکان‌هایی می‌پردازد

[1] Consortium of Decentralized Wastewater Treatment System Dissemination Society
[2] Bremen Overseas Research and Development Association

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

که برق به صورت مستمر و پایدار فراهم نبوده و نیروی کار ماهر برای تعمیر تجهیزات در دسترس نیست؛ و بنابراین تجهیزات هیچ‌گاه تعمیر نشده و رها می‌شوند.

هدف این سازمان توسعهٔ سیستم‌های کوچک‌تر، کم‌هزینه‌تر و نزدیک به محل تولید یا (DEWATS)[1] بوده است تا استفادهٔ مجدد از آب تصفیه شده برای مصارف تمیزکاری منازل و یا آبیاری گیاهان کارآمدتر شود و به جای نیروی برق و مواد شیمیایی از باکتری‌ها، گیاهان و نیروی جاذبه استفاده شود. توسعه و بکارگیری سیستم جدید تا ۸۰ هزینه‌های راه اندازی و نگهداری سیستم‌های فعلی را کاهش داد. در کنار آن در مناطقی که با مشکل کم‌آبی مواجه بودند میزان استفاده از آب شرب را تا ۵۰٪ کاهش داد.

این سازمان برای هماهنگ شدن با نیازها و بودجهٔ مشتریان مختلف سعی کرده دست به ابداعاتی بزند؛ مثلا در همکاری با سایر موسسات تحقیقاتی و شرکتهای دانش بنیان با ایجاد سیستم گردابی[2] نیاز به زمین را تا ۹۰ درصد کاهش دهد. همچنین بسیاری از سیستم‌های غیرمتمرکز را می‌توان در زیر زمین احداث کرد و از سطح آن برای فضای باغچه و پارک استفاده کرد. این سازمان سیستم ساده و کم‌هزینهٔ خود را در شهرها و روستاهای کوچک پیاده می‌کند و مانع ورود آلاینده‌ها به رودخانه‌ها می‌شود. هچنین پسماند خود را به عنوان کود به کشاورزان می‌فروشد و به این طریق پسماند را هم وارد چرخهٔ اقتصادی می‌کند.

برای نمونه در سال ۲۰۱۵ با تاسیس سیستم تصفیه پساب در یک شهر با جمعیت ۳۱۰۰۰ در نزدیکی بنگلور از ورود بیش از نیم میلیون لیتر فاضلاب انسانی به رودخانه‌ها و برکه‌های منطقه جلوگیری کرد. البته این امار در مقابل ۳۷ میلیارد لیتر فاضلابی که روزانه وارد رودخانه‌ها، نهرها و برکه‌های هند می‌شود بسیار ناچیز است.

در ادامه به خلاصه ای از این پروژه اشاره شده است (جدول ۸):

جدول ۸: خلاصه پروژه نوآوری اجتماعی در حل مسئله فاضلاب هند

مسئله	شرح مسئله	راهکار نوآوری اجتماعی	شیوه اجرا
ریشه‌کن کردن دفع در ملا عام (نیمی از خانه‌ها فاقد سرویس بهداشتی هستند)	ارتقاء زیرساخت‌ها در کنار تغییر عادات جامعه نیازمند همکاری سمن‌ها با دولت به دلیل رویکرد اجتماع محور و محلی برای تطابق با نیازهای هر ناحیه و جلب مشارکت عمومی	بکارگیری ظرفیت سازمان‌های مردم نهاد و جلب مشارکت اجتماعات محلی و مردم در ساخت سرویس‌های بهداشتی تا با مشارکت در طرح‌های توسعه نسبت به آن احساس مسئولیت کنند.	اعطای سوبسید به اجتماعات محلی برای ساخت امکانات بهداشتی مشارکت یک سازمان مردم نهاد چندمنظوره با تمامی ظرفیت‌های زیرممومعه برای پیشبرد طرح
تصفیه پساب	ورود ۹۳٪ فاضلاب تصفیه نشده به رودخانه ها، عامل اصلی بیماری	طراحی سیستم غیرمتمرکز ارزان‌تر، ساده‌تر و کارآمدتر برای	استفاده از ظرفیت یک کنسرسیوم غیرانتفاعی برای در همکاری با یک

[1] Decentralized Wastewater Treatment Systems
[2] Vortex system

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

مسئله	شرح مسئله	راهکار نوآوری اجتماعی	شیوه اجرا
	(مرگ سالانه ۴۵۰۰۰۰ کودک) و آلودگی کشاورزی و زاغه نشینی در کنار آن هزینه بر بودن ساخت و بهره برداری و نگهداری مستمر سیستم‌های متمرکز تصفیه نیاز دائمی به برق، تجهیزات مصرفی و نیروی کار ماهر فعال بودن کمتر از نیمی از ظرفیت ساخته شده	تصفیه پساب بدون نیاز به برق در شهرها و روستاهای کوچک	مرکز پژوهشی برای طراحی سیستم بهتر کاهش مصرف آب شرب و استفاده مجدد از آب تصفیه شده فروش پسماند به عنوان کود و استفاده اقتصادی از آن

۳,۵ جمع بندی

بررسی تجارب نوآوری اجتماعی در ایران و جهان گویای آن است که کشورهای در حال توسعه به خوبی می‌توانند با تکیه بر ظرفیت‌های این مبحث حرکت خود در مسیر توسعه را شتابان‌تر کرده و به نوعی با توزیع قدرت و بهره مندی از پتانسیل‌های اجتماعی و جامعه مدنی و بخش خصوصی بر مبنای اصول حکمرانی خوب به تسهیل حل چالش‌های عمومی که اغلب مزمن شده و دهه‌ها جوامع را درگیر خود کرده است و با تکیه صرف به قابلیت‌های بخش دولتی قابل حل نیستند، بپردازند.

بر اساس تجارب ذکر شده، در حوزه آب و انرژی نیز با توجه به گستردگی آثار اجتماعی مسائل بر زندگی عامه جامعه و پراکندگی و منحصربفرد بودن آن در جوامع محلی به خوبی می‌توان از ظرفیت‌های نوآوری اجتماعی بهره مند شد.

۴ تبیین چشم‌انداز، مأموریت و اهداف مرکز نوآوری اجتماعی نیرو

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

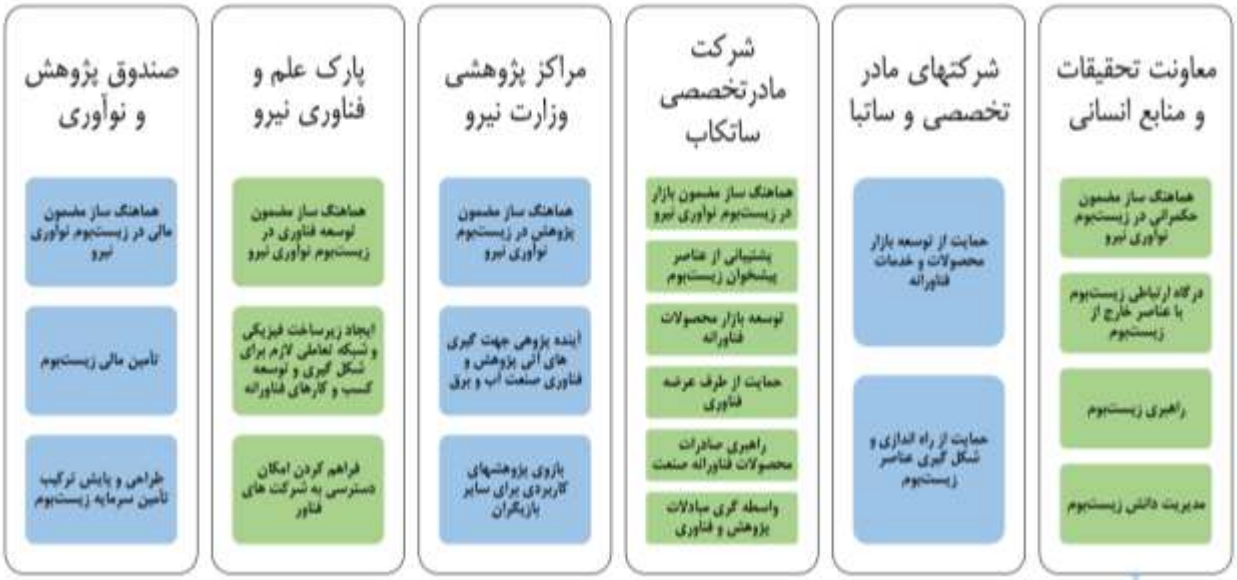
 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۴,۱ مقدمه

باید توجه داشت که مطالعه در حوزه نوآوری اجتماعی نباید محدود به بررسی و ترجمه اندیشه‌ها و الگوهای وارداتی باشد. ماهیت نوآوری اجتماعی از جنس نرم، وابسته به محیط و متأثر از ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هدف است. بنابراین امکان تجویز و استفاده از الگوها و مدل‌های مطرح در سایر کشورها و جوامع و موسسات برای ما وجود ندارد. به طور قطع به دلیل اثر پررنگ زمینه ارزشی و هنجاری بر الگوهای نوآوری اجتماعی، الگوهای اصیل بومی، تمایز بسیاری با موارد مشابه خارجی داشته و کارآمدتر و اثربخش‌تر هستند. با هدف بومی‌سازی مفهوم نوآوری اجتماعی به تناسب ارزش‌ها و هنجارهای جامعه ایرانی و همین‌طور انتظارات و چالش‌های خاص صنعت آب و انرژی کشور لازم است به طور خاص به اهداف ذیل توجه ویژه شود:

- ایجاد سازوکار خودکار، رسمی و نهادینه برای توسعه نوآوری اجتماعی در صنعت آب و انرژی
- شبکه‌شدن جای‌داران و بسترسازی تقویت تعاملات و شکل‌گیری و توسعه‌ی ایده‌های جدید
- ارائه‌ی خدمات زیرساختی و بسترسازی جهت هنجارسازی و نهادینه‌سازی ایده‌های نوآورانه

مرکز نوآوری اجتماعی، بخشی است از زیست‌بوم نوآوری نیرو که نقش بازیگران در آن به شکل زیر است (شکل ۲۸):

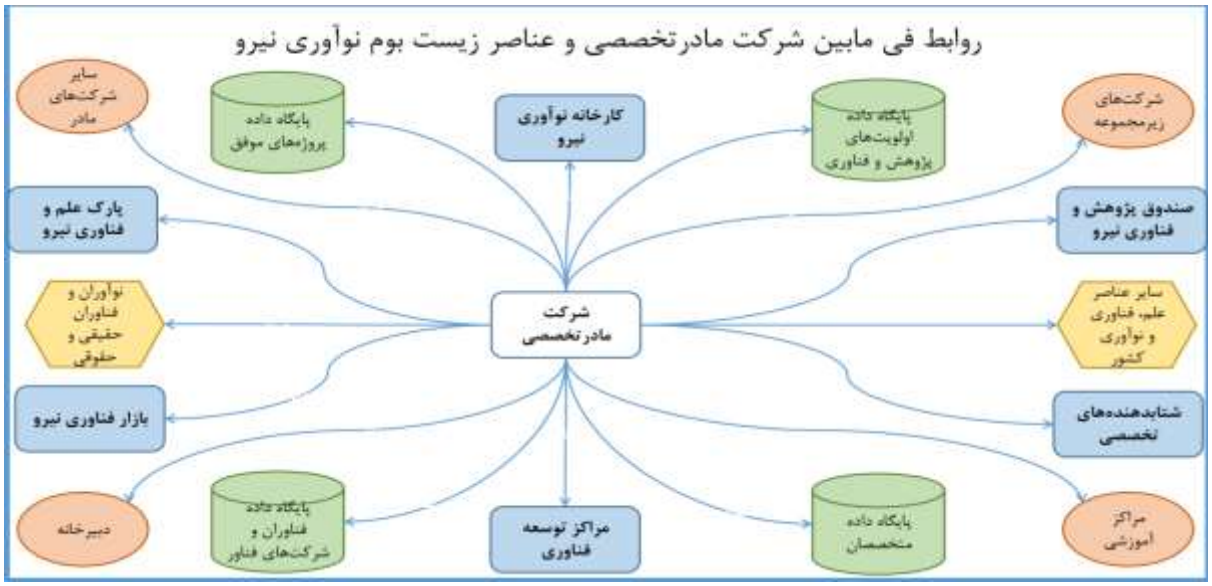

شکل ۲۸: نقش بازیگران زیست بوم نوآوری نیرو

اما نوآوری اجتماعی لزوما به مسایل شرکت‌های مادرتخصصی و حتی کلیت وزارت نیرو مربوط نیست بلکه معطوف به مسایل اجتماعی نیرو باید طرح‌ریزی شود. بنابراین ارتباطات درونی و حتی اجزای آن ممکن است تا حدی گسترده‌تر از باقی عناصر زیست‌بوم نوآوری باشد اما به هر حال به عنوان بخشی از این زیست‌بوم دیده می‌شود. بسیاری از مسایل بخش نیرو حتی مسایل فنی ریشه‌های اجتماعی دارند. همچنین، بسیاری از مسایل اجتماعی نیرو سال‌هاست که حل

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

نشده مانده‌اند و توجه چندانی به آن‌ها نمی‌شود و از همه مهم‌تر، برخی از این مسایل به درستی شناخته نشده‌اند و تنها در شکل نوآوری‌های اجتماعی و ارتباطاتی که در این زیست‌بوم شکل می‌گیرد شناخته می‌شوند. روابط اجزای آن با شرکت‌های مادرتخصصی به شکل زیر طرح‌ریزی شده است (شکل ۲۹):

شکل ۲۹: روابط میان اجزای زیست بوم[1]

بر این اساس چنین ضرورتی به عنوان بخشی ویژه از زیست‌بوم نوآوری نیرو مطرح شد. بنا به اهمیت چشمگیری که برای این بخش می‌توان متصور شد، توجهی ویژه نیز لازم است. با مستقر نمودن این مرکز می‌توان تضمین سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسبی برای کارایی این سامانه فراهم نمود و نیز استفاده از ایده‌های طرح شده در این سامانه را در پژوهش‌های آینده بیشتر دید. شکل سامانه با توجه به ماهیت نوآوری‌های اجتماعی و نیاز به پراکندگی جغرافیایی بالا و بهره مندی از ظرفیت‌های پراکنده، مجازی است و حفظ فرصت دسترسی همه‌ی جای‌داران باید تضمین شود. آشکار است که طبق اسناد سیاستی وزارت نیرو، جای‌داران بخش نیرو یکایک ملت ایران هستند و این وضعیت، حساسیت این سامانه را بیشتر هم می‌کند. گرچه مشارکت در این زیست‌بوم ممکن است به تدریج صورت گیرد اما معماری آن باید پیشاپیش پذیرای حضور همه‌ی جای‌داران باشد و شفایفت لازم را داشته باشد.

[1] منبع: گزارش زیست‌بوم نوآوری نیرو، دفتر تحقیقات، آموزش و نوآوری معاونت تحقیقات و منابع انسانی، هفته‌پژوهش ۱۳۹۹

همچنین، مطابق با دیگر مراکز مشابه در جهان، لازم است چشم‌انداز، مأموریت، ارزش‌ها، وظایف و خروجی‌های مورد انتظار مرکز مشخص شود که با دیدبانی و بهبود مستمر این موارد در مواقع لازم، به سیاست‌گذاری گفت‌وگویی و پیش‌رونده برای حل مسایل اجتماعی نیرو با مشارکت همه‌ی جای‌داران نزدیک‌تر شویم. مسلم است، استفاده از فرصت‌ها و چاره‌اندیشی برای تهدیدهای آینده با تجمیع ایده‌های متناسب و مرتبط ساختن آن‌ها با اجزای مرکز، به شکلی خودکار و بدون بروکراسی معمول، هدف بلندمدتی است که دور از دسترس نخواهد بود.

۴,۲ چشم‌انداز مرکز

مرکز نوآوری اجتماعی نیرو در افق ۱۴۰۴، سامانه‌ای مجازی و آشنا است برای جای‌داران حوزه‌ی نیرو در ایران و موثق و برگزیده در ذهن آنان که ایده‌ها، مسایل، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود یا آینده‌ی این حوزه را در آن طرح می‌کنند تا با مشارکت همه‌ی جای‌داران به شکلی نوآورانه حل شوند. در این مرکز، بایگانی مسایل، جای‌داران کلیدی هر مسأله، راه‌حل‌ها و سیاست‌های مرتبط با آن وجود دارد چرا که مسایل به مراکز رشد، سرمایه‌گذاران عمومی و شتاب‌دهندگان یا توسعه‌دهندگان مرتبط می‌شوند و به‌طور کلی، اطلاعات فنی، سیاستی و مالی و مهم‌ترین ایده‌های توسعه‌ای و نقد وبررسی مسایل بخش نیرو را به شکلی شفاف می‌توان در این سامانه یافت.

توضیح مختصر اجزای چشم‌انداز :

- مرکز نوآوری، مرکز ثبت و بایگانی مسایل و ارتباط دادن خودکار
- سامانه‌ی مجازی و بایگانی دیجیتال در پژوهشگاه نیرو مستقر است.
- این مرکز پذیرای همه‌ی ایده‌ها اعم از نقدها، نظرها و راه‌حل‌های افراد درون و بیرون سازمان است.
- اطلاعات مربوط به هر مسأله به شکلی شافاف تحت قانون دسترسی آزاد اطلاعات منتشر می‌شوند.
- نقش این مرکز بایگانی و تسهیل خودکار ارتباط مؤثر میان جای‌داران کلیدی مسایل است.

۴,۳ مأموریت مرکز

مأموریت مرکز نوآوری اجتماعی نیرو، به اشتراک‌گذاری مسأله‌ها، ایده‌ها و فرصت‌ها در حوزه‌ی نیروی ایران در سطح ملی و اجتماعی و نه‌تنها سازمانی است با هدف ارزیابی و انتخاب راه‌حل‌ها و توسعه‌ی ایده‌ها.

اجزای مأموریت به شرح زیر توضیح داده می‌شوند:

- منظور از نیرو، حوزه‌های آب و برق است که در ایران تحت حکمرانی وزارت نیرو هستند.
- منظور از اشتراک‌گذاری، دریافت و اطلاع‌رسانی هم در فضای مجازی است
- منظور از مسأله‌ها، همه‌ی مسایلی است که از درون و بیرون وزارت نیرو ارجاع می‌شوند. در مورد ایده‌ها و فرصت‌ها هم به همین صورت است.
- ارزیابی و انتخاب راه‌حل‌ها به کمک جای‌داران کلیدی عضو در این سامانه انجام می‌شود.
- توسعه‌ی ایده‌ها به معنای عملیاتی‌سازی آن‌ها در صورت امکان و یا چکش‌کاری و گسترش و تجزیه یا ترکیب آن‌ها است به منظور پیشگیری از تهدیدها، رفع مشکلات و استفاده از فرصت‌ها. این کار در فرآیندی مشارکتی و خودکار انجام می‌پذیرد.
- کار این مرکز، ایجاد هماهنگی و بسترسازی خودکار امور است نه دخالت اجرایی در حل مسایل.
- این مرکز پاره‌ای از اکوسیستم نوآوری وزارت نیرو برای دریافت مسایل و نوآوری اجتماعی است.

در راستای تحقق این مأموریت به کمک سایر جای‌داران اهداف ذیل دنبال می‌شود:

- فراهم کردن زمینه تکوین ایده‌های نوین اجتماعی و تبدیل آنها به مدل‌های اجرایی و جامع
- فراهم کردن زمینه پیاده‌سازی مدل‌های تدوین شده و اجرایی شدن خدمات نوآورانه اجتماعی با شناسایی و جلب مشارکت کنشگران کلیدی موضوع
- هم‌افزایی میان نهادهای مختلف و استفاده بهینه از ظرفیت‌های دولتی، جامعه مدنی و بخش خصوصی جهت کاهش هزینه‌ها و بهبود اثربخشی در پوشش مسائل اجتماعی
- آگاهی بخشی و ایجاد رغبت در جای‌داران کلیدی تصمیم‌ساز دولتی برای تفویض قدرت و آمادگی برای حکمرانی مشارکتی

۴,۴ ارزش‌های بنیادین مرکز

ارزش‌های مرکز عبارت هستند از:

- اجتماعی دیدن نوآوری
- نوآوری اجتماعی
- باز بودن نوآوری
- نگاه اکوسیستمی
- شفافیت اطلاعات
- دسترسی آزاد به اطلاعات
- داشتن نگاهی علمی چند بعدی و چندرشته‌ای و بین‌رشته‌ای به مسایل
- دورنگری و مطالعات آینده‌ی مسایل حوزه‌ی نیرو

مرکز نوآوری اجتماعی نیرو به شکل برخط به شناسایی جای‌داران حوزه‌ی نیرو در ایران برای هر مسأله می‌پردازد، از آنان مسایل حوزه‌ی نیرو را می‌پرسد، سازوکاری برای گردآوری و بایگانی مسایل دارد و برای حل آن‌ها به شکلی نوآورانه، شرایط و امکانات لازم را در حد امکانات و حمایت‌های وزارت نیرو فراهم می‌نماید.

۴,۵ وظایف مرکز

۴,۵,۱ ضرورت راه‌اندازی مرکز نوآوری اجتماعی نیرو

- حمایت از شکل‌گیری ایده‌های نوآورانه در زمینه آب و انرژی و بسترسازی برای اجرای آنها به خصوص در حوزه‌های تغییر رفتار مصرف، فقر انرژی و بهبود دسترسی گروه‌های نابرخودار و کم‌برخوردار به منابع انرژی پایدار و سازگار
- حمایت و توسعه ایده‌ها/ محصولات/ خدمات نوآورانه برای توانمندسازی کنشگران محلی و تسهیل حکمرانی محلی بر منابع انرژی با رویکردهای مشارکت محور
- شبکه‌سازی میان نوآوران و ایده‌پردازان علوم مختلف در حوزه آب و انرژی در بسترهای پلتفرمی برای ایجاد هم‌افزایی و حداکثرسازی بهره‌مندی از توانمندی‌ها
- خلاقیت در تحریک تقاضا برای ایده ها/ محصولات/ خدمات نوآورانه معطوف به حل مسائل اجتماعی در جامعه و در بدنه حاکمیت با افزایش آگاهی‌های عمومی، مدل‌های سرمایه‌گذاری جمعی و کاهش هزینه‌های بهره‌مندی از ایده‌های کارآفرینانه و تسهیل قوانین و مقررات حاکم جهت افزایش استفاده از این ایده‌ها در نهادهای دولتی و شبه دولتی
- کمک به حل پایدار و سازگار مسائل پیچیده و چندبعدی عمومی در حوزه آب و انرژی به جای گرایش معمول به رفع سریع، سطحی و موقت علامتی مسائل ریشه‌دار

- طراحی سیاست‌هایی خلاقانه و مبتنی بر ظرفیت‌های توزیع شده در جامعه با توجه به رفتارهای احتمالی جای‌داران کلیدی مسائل سیاستی و تلاش برای سازگاری سیاست‌ها با واقعیت‌های جامعه و آگاهی از دانش و بازخوردهای حیاتی شهروندان و جای‌داران موضوع
- کنار گذاشتن نگاه بخشی و درون نهادی به مسائل که منجر به شکل گیری تصویری جزئی یا نادرست از مسئله اجتماعی می‌شود.
- مشروعیت بخشی به سیاست‌های اتخاذ شده و بهبود اعتماد میان جامعه و نهادهای درگیر در صنعت آب و انرژی با انعکاس نظرات و نیازهای ایشان در تدوین سیاست‌ها

۴،۵،۲ خروجی‌های مورد انتظار از مرکز نوآوری اجتماعی نیرو

- پشتیبانی از سیاست‌گذاران برای استفاده بهتر از اصول و رویکردهای نوآوری اجتماعی برای حل چالش‌های سیاست عمومی با بهره‌مندی از توان مبتکران اجتماعی و سایر جای‌داران در زمینه‌های مختلف برای دستیابی به سیاست‌هایی کارآمدتر، به‌صرفه‌تر و پایدارتر
- هنجارسازی و نهادینه‌سازی بکارگیری و ترویج محصولات و خدمات نوآورانه اجتماعی در حوزه انرژی
- ایجاد بانک ایده‌ها و پذیرش و ارزیابی ایده‌ها و طرح‌های اولیه در حوزه مسائل اجتماعی صنعت آب و انرژی
- حمایت از ایجاد هسته‌های اولیه نوآوری در دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با اهداف مرکز
- شناسایی، توانمندسازی و شبکه‌سازی متخصصان حقیقی و حقوقی خلاق و نوآور در عرصه‌های اجتماعی صنعت آب و انرژی
- مشارکت در برگزاری و حمایت از رویدادها و مسابقات حوزه نوآوری اجتماعی صنعت آب و انرژی
- پل ارتباطی تعامل آحاد جامعه با سیاستگذاران و تنظیم و یکپارچه‌سازی ایده‌های اولیه در قالب گزارشات سیاستی با کیفیت، مختصر و قابل پیاده سازی به مراجع تصمیم‌گیر
- پشتیبانی و بسترسازی برای خلق مدل‌های کسب‌وکار مناسب برای ایده‌های نوآورانه اجتماعی

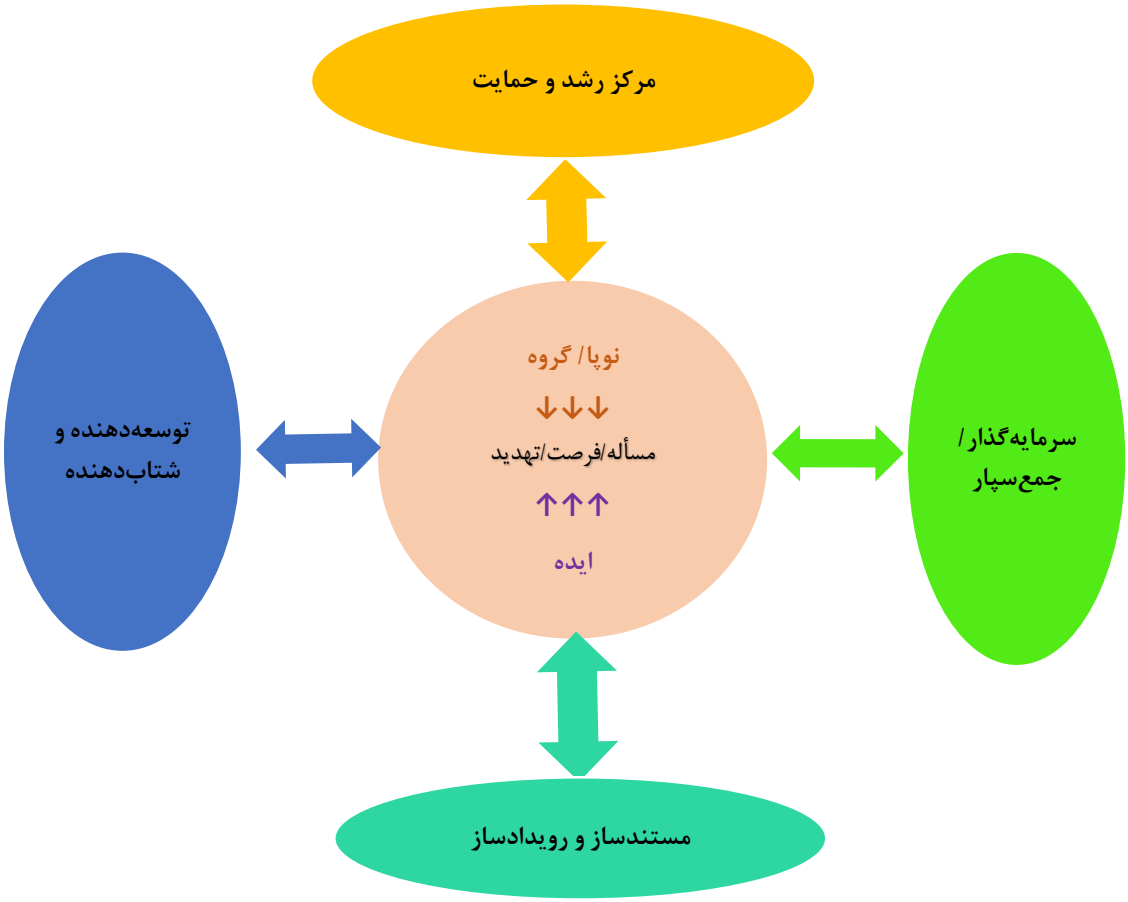
۴،۵،۳ نتایج مورد انتظار و دستاوردهای جانبی :

- طراحی و پیاده‌سازی مرکز مجازی نوآوری اجتماعی نیرو
- شناسایی ظرفیت‌های بالقوه مبحث نوآوری اجتماعی در حوزه آب و انرژی و بسترسازی برای بهره‌مندی از آن
- شبکه سازی برای حضور جای‌داران مختلف و شکل گیری تعاملات مستمر و بهینه برای حل چالش‌های مزمن اجتماعی حوزه آب و انرژی
- طراحی برنامه‌های شتاب‌دهی و رشد با شناسایی هسته‌ها و تیم‌هایی معطوف به مسائل اولویت‌دار حوزه آب و انرژی

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۴,۶ ساختار مرکز

ساختار مرکز با هسته‌ای مرکزی شامل مسأله، ایده و نوپا یا گروه (یا سازمان) که حل مسأله را به عهده می‌گیرد ساخته می‌شود که این بلوک به چهار بخش دیگر به شکل خودکار متصل می‌گردد: مرکز رشد و حمایت، سرمایه‌گذار عمومی، توسعه‌دهنده و شتاب‌دهنده، مستندساز (شکل ۳۰).

شکل ۳۰: روابط میان اجزاء مرکز نوآوری اجتماعی نیرو

۴,۶,۱ هسته‌ی مرکز: ایده/مسأله/نوپا

هسته‌ی مرکزی نخستین بخشی است که پر و پویا می‌شود تا بخش‌های دیگر گرد آن فعالیت را آغاز کنند. این بخش عبارت است از مسأله یا ایده‌ای که هر فرد، گروه یا سازمان جای‌دار در این سامانه عنوان می‌کند. همزمان، نوپاها، گروه‌ها یا سازمان‌هایی که در سامانه هستند، برای حل مسأله اعلام آمادگی می‌کنند و اعلام نیاز می‌کنند که چه نیازمندی‌های مالی، امکاناتی و غیره برای حل مسأله می‌خواهند. این مراحل نه به صورت اداری و دستی بلکه به صورت خودکار انجام خواهد شد.

بنابراین آغاز هر حلقه‌ی کاری در این سیستم ممکن است با طرح ایده یا مسأله باشد. یعنی سامانه محلی برای ورود ایده یا مسأله ایجاد می‌کند. اگر ایده مشخص شد که مثلا از فرصتی اجتماعی می‌گوید که کشور (وزارت نیرو یا هر بخش مرتبط دیگر) در حال حاضر از آن بهره نمی‌برد یا تهدیدی اجتماعی که کشور به آن آگاه نیست، باید مسأله‌ای وجود داشته باشد که این بی‌توجهی و بهره نگرفتن را پدید آورده است. یا صاحب ایده یا دیگر جای‌داران، می‌کوشند مسأله را صورت‌بندی کنند و بخش مسأله‌ی مرتبط با این ایده مشخص شود به گونه‌ای که برای مجموع بازدیدکنندگان این حلقه‌ی کاری (نه فقط طرح‌کننده‌ی ایده) پذیرفتنی باشد. بنابراین سیستمی برای رأی‌گیری در این بخش باید وجود داشته باشد.

برای مسایل نیز همین امکان باید برقرار باشد یعنی هر مسأله‌ی اجتماعی که عنوان می‌شود (مثلا سازمانی از بخش نیروی کشور به آن برخورده است و آن را عنوان می‌کند) باید با ایده‌های مرتبط پیوند بخورد و ایده‌هایی برای راه‌حل‌هایی جایگزین مشخص شود. هسته‌ی مرکزی هر حلقه‌ی کاری با یک فرد، گروه، سازمان، کنسرسیوم یا نوپایی که مدعی حل مسأله است تکمیل می‌شود. یعنی در هسته، ما مسأله، ایده‌های حل مسأله و مدعی یا مدعیان حل مسأله را داریم. شاخص‌های نشانگر حل مسأله هم باید به صورت شفاف مشخص شود. تشکیل این هسته‌ها، گام نخست و در واقع مرحله‌ی نوزادی مرکز نوآوری اجتماعی است.

پس از این است که دیگر اجزای مرکز با آن هسته‌ها پیوند می‌خورند و حلقه‌های کاری جدی به صورت خودکار شکل می‌گیرد. هر کدام از این هسته‌ها (ایده، مسأله، نوپا/گروه) قابلیت اتصال به مرکز رشد، سرمایه‌گذار، توسعه‌دهنده/شتاب‌دهنده و مستندساز تجربه را دارد. این ارتباطات برای همه‌ی عناصر حلقه‌ی کاری مشخص است و ارتباطات میان این اجزا و تاریخ‌های ثبت هر بخش از کار به دقت در بایگانی سامانه موجود خواهد بود. نوع ارتباط آسان این بخش‌ها و انواع گزینه‌هایی که برای ورود به حل مسأله، ایجاد تگ و کامنت و غیره دارند، با شتاب پیشرفت این سامانه به سوی بلوغ ارتباط دارد. یعنی هر چه جذب جای‌داران در این سامانه و نوع ارتباط آن‌ها با یکدیگر و با اجزای سامانه ساده‌تر باشد، کار شتابان‌تر پیش خواهد رفت. در ادامه، نقش هر کدام از بخش‌های دیگر را نیز خواهیم دید.

۴,۶,۲ مرکز رشد

مرکز رشد در واقع عبارت است از باکسی که رگولاتور، اندیشکده، اتاق مشاوران، تسهیل‌گران مالی یا در اختیار قراردهندگان امکانات حل مسأله یا توسعه‌ی ایده، اعم از مراکز رشد دانشگاهی، دولتی یا مربوط به خود وزارت نیرو، بریجرها و پشتیبان‌ها در آن ثبت‌نام می‌شوند و با ورود هر مسأله، در صورت وجود توانایی و امکانات متناسب برای حل آن، خود را تحت عنوان مرکز رشد آن نوپا، گروه، سمن، نهاد یا کنسرسیومی که حل مسأله یا توسعه‌ی ایده را به عهده گرفته است معرفی می‌کنند.

مرکز رشد از بودجه‌ی عمومی تغذیه می‌شود و در نتیجه بدون هزینه یا با هزینه‌ای ناچیز باعث رشد آن نوپا، گروه، سازمان یا هر مجموعه‌ای می‌شود که مدعی حل مسأله است. با این حال ممکن است برای استمرار کار خود، قراردادی داشته باشد که در صورت سودآور شدن راه حل مسأله یا هر نوع بهره بردن از این راه حل، درصدی هم به مرکز رشد برسد. با این که انگیزه‌ی اغلب مراکز رشد اجتماعی، نه مادی بلکه اجتماعی است، باید دانست که به هر حال نوعی از رانت در این فضا ممکن است توزیع شود یعنی بودجه‌ی عمومی برای رشد گروه‌هایی محدود هزینه شود. برای حل این مشکل باید همه‌ی امور، تا جای ممکن شفاف و به شکلی عمومی گزارش شود. خدمات مرکز رشد به نوپا یا گروه حل مسأله عبارت است از:

- خدمات عمومی و دفتری: تلفن، نمابر، اینترنت، اتاق مذاکره و کنفرانس، دفتر کار مجازی، منشی و کارهای دفتری، منشی مجازی، رایانه، دبیرخانه، نظافت و...
- خدمات اداری و اجرایی: وام‌ها و تسهیلات دولتی، شبکه، کمک‌های مالیاتی، اجاره‌بها و...
- خدمات تجهیزاتی و تسهیلاتی: فضای اداری، پارکینگ، تجهیزات اداری و دفتری، منابع آزمایشگاهی، تجهیزات کارگاهی و...
- خدمات فنی و تخصصی: مشاوره مالی و بازاریابی، مشاوره حقوقی و مدیریتی، دوره‌های آموزشی، دسترسی به منابع مالی و...

برای افراد، گروه‌ها و نوپاهای مدعی حل مسأله در مرکز رشد اجتماعی هم همین موارد مانند مراکز رشد معمول لازم است. البته بسیاری از راه‌حل‌ها ممکن است به این سادگی نباشد و به مشارکت گسترده‌ی مردم نیاز داشته باشند. در چنین شرایطی معمولا به جای پرداخت هزینه‌ی زیاد، کافی است به نهادهای مرتبط برای جذب مردم توجه شود.

۴،۶،۳ سرمایه‌گذار

سرمایه‌گذار یا جمع‌سپار همان نهاد مالی، فرد یا گروهی است که تأمین مالی نوپا، سازمان یا گروه حل‌کننده مسأله یا توسعه‌دهنده‌ی ایده را به عهده می‌گیرد. در نوآوری‌های عمومی اینجا سرمایه‌گذار خطرپذیر وارد می‌شود اما در مسایل اجتماعی، ستادها، صندوق‌ها، کنسرسیوم‌ها و جمع‌هایی که سرمایه‌گذاری به آن‌ها سپرده می‌شود یا جمع‌سپاری می‌گردد را داریم.

سرمایه‌گذار باید بتواند با اطمینان سرمایه‌ی خود را در هر مسأله‌ی مورد نظر به کار گیرد. بنابراین نیاز است صندوق یا هر نهاد دیگری برای بیمه‌ی سرمایه‌ها یا تضمین آن‌ها در شرایط مختلف وجود داشته باشد. البته چنین کاری، از ریسک‌های بسیار بالا به شمار می‌آید و نمی‌توان ریسک آن را به صفر رساند اما می‌توان آن را کاست و حتی توزیع کرد. ممکن است شرکت سرمایه‌گذار به جای سرمایه‌گذاری مستقیم، امکانات لازم را فراهم کند یا کراود سورسینگ کند. همچنین ممکن است از بازار بورس تأمین سرمایه شود یا از طریق فنون جمع‌سپاری سرمایه یا کراود فاندینگ عمل گردد.

سرمایه‌گذار در کار نوآوری، سرمایه‌گذار خطر پذیر است و نسبت به سرمایه‌گذاران فعال در دیگر طبقه‌های دارایی مانند بورس سهام، صندوق‌های با درآمد ثابت، املاک و مستغلات و... ریسک بسیار بیش‌تری را متحمل می‌شود. به عبارت بهتر سرمایه گذار خطر پذیر بسته به مرحله توسعه استارتاپ در معرض ریسک‌های متفاوتی از قبیل تشکیل تیم، نمونه اولیه محصول، تناسب محصول با بازار هدف، درآمدزایی، مقیاس پذیری، گسترش کسب و کار و... قرار خواهد گرفت.

طبق داده‌های تاریخی صنعت سرمایه گذاری خطر پذیر، بازده اکثر سرمایه‌گذاری‌ها بسیار کم و یا صفر است. در این میان تعدادی کم از سرمایه‌گذاری‌ها بازدهی چندین برابر اصل سرمایه (۳ تا ۱۰ برابر) و تعداد انگشت شماری بازده‌ای افسانه‌ای دارند. این تعداد انگشت شمار نه تنها زیان مربوط به سرمایه‌گذاری‌های ناموفق را جبران بلکه بخش قابل توجهی از بازده کل را تشکیل می‌دهند. این مربوط به حالت معمول نوآوری است. حال در نوآوری اجتماعی اغلب موارد اصلا سود آشکاری ندارند و سود آن به بهبود زندگی مردم، محیط زیست، کاهش مصرف انرژی و مانند این‌ها می‌رسد. بنابراین نمی‌توان آن‌ه اره درستی اندازه گرفت.

در نوآوری اجتماعی، باید روی مسؤولیت دولت‌ها، مسؤولیت اجتماعی شرکت‌ها، افراد خیر و دیگر موارد حساب کرد. همچنین باید مشخص باشد که چگونه منابع لازم برای حل مشکلات در این سامانه هزینه‌می‌شود و راه‌های جذب سرمایه به صورت مستمر برای این مرکز باید فراهم باشد.

۴،۶،۴ توسعه‌دهنده/شتاب‌دهنده

برای هر مسأله یا ایده، امکان‌سنجی نوآوری محلی، تسهیل مالی، بریجرها، فن‌بازارها، اکسپوها و نمایشگاه‌ها و کارآفرینان اجتماعی ممکن است وارد شوند تا مسأله یا ایده را تحلیل و قابل حل کنند. این عوامل هم در باکس توسعه‌دهنده /شتاب‌دهنده ثبت‌نام کرده‌اند و مسایل و ایده‌ها را می‌بینند و برای حل آماده می‌کنند و توسعه می‌دهند.

تفاوت شتاب‌دهنده با مرکز رشد در دو مورد است:

۱. شریک شدن در سود آینده

۲. تعیین زمان مشخص برای پیاده کردن نوآوری

در نوآوری اجتماعی، بسیاری از موارد به شتاب‌دهندگان الکترونیک نیاز دارند که هزینه‌ی گزافی برای شرکت شتاب‌دهنده ندارد. همچنین بسیاری از شتاب‌دهنده‌ها هزینه‌ی عمومی دریافت می‌کنند و عملا مانند مراکز رشد فقط مقدمات نوآوری را فراهم می‌کنند. به هر حال، ارتباط شتاب‌دهنده‌ها با دیگر مراکز هم باید به شکل روشنی در سامانه وجود داشته باشد.

همچنین، بسیار از عوامل تسهیل‌کننده یا برقرارکننده‌ی ارتباط میان اجزای مختلف مرکز نوآوری وجود دارند که می‌توان به آن‌ها رجوع نمود. شتاب‌دهنده، مرکزی است که امکان رشد سریع و صحیح شرکت‌های استارتآپی را مهیا می‌سازد. از آنجایی که تعداد قابل توجهی از صاحبان ایده‌ها و نوآوری‌ها از توانایی و قدرت مالی کافی و یا دانش و شبکه بازاریابی کافی برای توسعه کسب و کار خود برخوردار نیستند، شتاب‌دهنده مجموعه‌ای کامل از خدمات مورد نیاز برای رشد یک کسب و کار نوپا را نظیر منابع مالی، انواع مشاوره، فناوری‌ها و تجهیزات مختلف و همچنین فضایی را جهت استقرار شرکت نوپا در یک بازه زمانی تقریبا کوتاه در اختیار استارت‌آپ‌های نوپا قرار می‌دهد.

در حقیقت اصلی‌ترین رسالت شتاب‌دهنده، تقویت یک استارت آپ (شرکت نوپا) و تبدیل کردن آن به شرکتی است که بعد از خروج از حمایت شتاب دهنده بتواند به تنهایی در بازار رقابت نموده و رشد کند. در ایران هم از چند سال پیش با رشد نقش شرکت‌های دانش بنیان در ساختار کسب و کار کشور، و همچنین توجه بسیاری از نهادها و تصمیم گیران به کسب و کارهای نوپا، تقریبا تمامی سازمان‌های خصوصی و دولتی فعالیتی را در زمینه کسب و کارهای نوپا و دانش بنیان آغاز کرده اند.

باز هم باید تأکید نمود که ارتباط یان اجزا نه تنها با هسته‌ی کاری (ایده، مسأله، نوپا) باید بت یکدیگر نیز مشخص باشد.

۴،۶،۵ مستندساز و رویدادساز: پژوهشگاه نیرو

این مرکز مجازی باید نگهداری و به‌روزآوری شود، اسناد آن بایگانی (نرم‌افزاری) شوند و برای گزارش‌گیری و گزارش‌دهی نیروی انسانی داشته باشد. همچنین، لازم است در مراکز مختلف پژوهشی و بخش‌های گوناگون نیرو در کشور معرفی شود و رویدادهایی برای جذب صاحبان مسأله، ایده، توسعه‌دهندگان، مراکز رشد، سرمایه‌گذاران و دیگران انجام شود. این کار به عهده‌ی پژوهشگاه نیرو است.

اهمیت کار بایگانی در این تجربه بسیار زیاد است چرا که در درازمدت هم به تضمین کارکرد درست سامانه خواهد انجامید و هم سبب اشاعه و ترویج بیشتر نتایج به دست آمده در سامانه خواهد شد. از آنجا که پژوهشگاه نهاد رسمی بهره‌گیری از این تجربه‌ها و تسری آن به امور تحقیقاتی است، بررسی مدام پیشرفت کار در این سامانه به نفوذ ایده‌ها و حل مسأله‌ها در بخش نیرو خواهد انجامید. همچنین، مشکلات نرم‌افزاری و ایجاد ارتباطات خودکار در سامانه بهتر پیگیری و رفع خواهد شد.

موضوع دیگر، رساندن این سامانه به شهرت است یعنی برای این که سامانه نزد جای‌داران شناخته شود، لازم است همه‌ی دست‌اندرکاران در شناساندن آن به جامعه بکوشند. به طور کلی، زیست‌بوم نوآوری باید گسترده‌تر شود و در مورد قسمت اجتماعی آن، لازم است این گستردگی فراگیر و در سراسر کشور باشد. بر این اساس لازم است همه به آن دسترسی داشته باشند .برای این دسترسی، نخست همه باید این سامانه را بشناسند و بدانند چنین زیست‌بومی وجود دارد و می‌توان در آن حضور داشت. پژوهشگاه به دلیل ارتباطات گسترده‌ای که دارد می‌تواند این اشاعه را به عهده بگیرید و در ارتباط با واحدهای علمی دانشگاه‌های کشور، این کار را گسترده‌تر سازد.

۴,۷ جمع بندی

در این فصل با مروری بر محدوده کارکردی مرکز نوآوری اجتماعی نیرو به تبیین چشم‌انداز، مأموریت و وظایف مرکز پرداخته شد و در ادامه ساختاری برای پیشبرد اهداف مرکز مشتمل بر اجزای زیست بوم و نوع تعاملات میان این اجزا ترسیم شد.

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۵ جمع بندی گزارش

در راستای پر کردن خلاءهای ساختاری، نهادی و ارتباطی در زیست‌بوم نوآوری نیرو، طرح راه‌اندازی مرکز نوآوری اجتماعی نیرو مطرح شد. اهداف این مرکز عبارتند از:

- توسعه بکارگیری رویکردهای مبتنی بر علوم اجتماعی در توسعه محصولات و خدمات نوآورانه در صنعت آب و انرژی
- استفاده از نوآوری به عنوان ابزاری برای مواجهه و رفع چالش‌های مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در صنعت آب و انرژی
- ایفای نقش به عنوان بستر شکل‌گیری هسته‌ها و تیم‌های نوآور در حوزه‌های مربوط به علوم اجتماعی
- جهت دهی به فعالیت‌های جوامع محلی در راستای حل چالش‌ها و مسائل صنعت آب و انرژی

برای تحقق این هدف با در نظر گرفتن حاکمیت دیدگاه زیست‌بوم (جهت انطباق با سند بالادستی زیست بوم نوآوری نیرو) و با استفاده از رویکردهای علوم اجتماعی به عنوان وسیله و هدف و تأکید بر دسترسی آزاد به داده‌ها و فعال‌سازی جامعه مدنی و بخش خصوصی به عنوان بازوهای کمکی حکمرانی خوب، ضرورت راه‌اندازی و پتانسیل‌های مرکز نوآوری اجتماعی نیرو شناسایی شد و پس از بررسی نمونه‌های داخلی و خارجی، مدل مفهومی مرکز در قالب چشم‌انداز، مأموریت، ارزش‌های بنیادین و وظایف و ساختار تعاملات و اجزای آن شناسایی شد.

امید است این گزارش به تصمیم‌سازان این موضوع دید مناسبی داده و راهگشای تسهیل راه‌اندازی این مرکز در آینده نزدیک باشد.

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۶ پیوست ها

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

۶,۱ پیوست ۱: جعبه ابزار پیاده سازی و پایش نوآوری اجتماعی

۱. نوآوری در محیط کار در بخش عمومی منظور از «نوآوری در محیط کار» ایجاد محیطی است که در آن کارمندان بخش عمومی با سطوح مختلف بتوانند از تمام دانش، مهارت‌ها، تجربه و خلاقیت خود استفاده کنند تا نه تنها وظایفشان را بهتر انجام دهند بلکه باعث بهبود سازمان و خدماتی که ارائه می‌دهد شوند.	
نیرو محرکه	این ایده که خدمات عمومی بدون این که تغییری در ساختار و فرهنگ سازمان ایجاد کند مبتنی بر همکاری و مصرف‌کننده-محور شود هنوز هم با دشواری‌هایی مواجه است؛ هر چند که در عمل به مقبولیت گسترده‌ای دست پیدا کرده است. یک سازمان عمومی برای این که بتواند شریک خوبی برای ذی‌نفعان خارج از سازمان باشد لازم است اطمینان حاصل کند که فرهنگ درونی‌اش و نحوهٔ انجام امور و فرآیندها در آن با این هدف مطابقت داشته باشد. کارمندان بخش عمومی در کارشان دانشی از «نحوهٔ انجام امور» و این که «چه چیزی باید بهبود یابد» به دست می‌آورند و آن‌هایی که در ارتباط مستقیم با مراجعین سازمان هستند ممکن است دربارهٔ موانعی که بر سر راه اجرای بی‌نقص کارها وجود دارد با مشتریان خود صحبت کنند و به همین دلیل در صورتی که به آنان قدرت اعطا شود می‌توانند گزینهٔ مناسبی برای توسعه و نوآوری همکارانه باشند. شواهد بسیاری وجود دارد که نشان می‌دهد نوآوری در محل‌کار بازدهی را بهبود می‌بخشد، راندمان را بالا می‌برد و تاثیر مثبتی بر سلامت کارمندان دارد.
موانع	نوآوری در محل کار ساختارهای سلسله مراتبی را به چالش می‌کشد -که معمولا در سازمان‌های عمومی غالب است- و مرزبندی‌های حرفه‌ای و دپارتمانی را تضعیف می‌کند. به این طریق ساختارهایی که در آن مشاغل و منافع شخصی کارکنان ارشد در آن شکل گرفته است تضعیف می‌شود. این امر محصول زمینه است و به آزمون و خطا و آموزش مشارکتی[1] نیاز دارد.
منابع اصلی	کمیسیون اروپا[2] برنامهٔ EUWIN[3] را پایه‌ریزی کرد و در آن نوآوری در محیط کار را هدفی استراتژیک در سیاست‌گذاری معرفی کرد. در وبسایت این مجموعه کتاب‌ها، مطالعات موردی، ابزار و مقالات مفیدی وجود دارد[4]. همچنین ببینید[5]
۱,۱ به اشتراک گذاری قدرت - توانمندسازی کارکنان کارمندان زمانی می‌توانند برای پیدا کردن راه‌حل‌های نوآورانه با یکدیگر همکاری کنند که به قدرت تصمیم‌گیری و داوریشان اعتماد شود.	
مشاغلی که به خوبی طراحی شده‌اند و چالش‌های سازنده‌ای ایجاد می‌کنند؛ فرصت‌های روزمره برای حل مسئله؛ و تنوع و همکاری به کارمندان بخش دولتی کمک می‌کند عملکرد خوبی داشته باشند زیرا این امکان را دارند که بر اساس تجربه‌شان و احاطه‌ای که نسبت به ابعاد موضوع دارند مستقلا و در لحظه تصمیم بگیرند که "چه کاری مناسب است". آنها از تأخیرهای ناشی از مراجعه غیر ضروری به مدیران ارشد و یا کتابچه‌های راهنما اجتناب می‌کنند و به جای آن سعی می‌کنند زمانی را به یادگیری و تأمل در مورد این که چه چیزی باید تغییر کند و چه کاری باید انجام شود اختصاص دهند.	

[1] Shared learning
[2] European commission
[3] The European Workplace Innovation Network
[4] (http://uk.ukwon.eu/euwin-resources-new)
[5] (www.freshthinkinglabs.com)

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

ارزیابی عملکرد کنونی ۱: کاملا مخالف ۱۰: کاملا موافق	۱. نمرهٔ اغلب کارمندان در ماه گذشته از ۱ تا ۱۰:
	کارمندان راه‌حل‌هایی برای بهبود کار خودشان پیدا کرده‌اند
	در پیدا کردن راه‌هایی برای بهبود خدمات و کالاها مشارکت داشته اند.
	سوپروایزرها و مدیران را به سمت ایده‌های جدیدی سوق داده‌اند.
	نوآوری و بهبود شرایط جزئی از برنامه‌های هرروزهٔ کارمندان است، نه رویدادی خاص و نادر
۲،۱ به اشتراک گذاری قدرت- دادن اقتدار به کارمندان ساختارهای سلسله‌مراتبی میان تصمیم‌سازی و اقدامات روزمره فاصله ایجاد می‌کنند و موجب لختی و سکون می‌شود. در مقابل تیم‌های خودمدیریتی[1] مسئول‌تر و نوآورتر هستند.	
	نحوهٔ انجام مسئولیت‌های کارمندان را نمی توان به صورت مجزا بررسی کرد. توانایی به اشتراک گذاشتن مسائل و راه‌حل‌ها با همکاران، توانایی یادگیری مشترک[2] و بازاندیشی در مسائل، برخورداری از حمایت در زمان وقوع چالش‌ها و جشن گرفتن موفقیت‌ها از عواملی مهمی هستند که بر عملکرد تاثیر می‌گذارند. مهم‌ترین خصیصهٔ نوآوری در محیط‌کار کار گروهی[3] است. تحقیقات گسترده نشان می‌دهند که تیم‌های خودگردان[4] که اختیار برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بازبینی و بهبود کارشان را دارند مولدتر هستند، به مشتریان بهتر خدمات ارائه می‌دهند و می‌توانند منشا نوآوری باشند. تیم‌های خودگردان محیط بهتری برای کار فراهم می‌کنند و سلامت و مشارکت نیروی کار را نیز ارتقا می‌بخشند.
نمره‌دهی به عملکرد	۳. اغلب کارمندان در گروه‌هایی عضویت دارند که به صورت گروهی در مورد چگونگی انجام امور تصمیم می‌گیرند.
	۴. اعضای گروه دربارهٔ راه‌های مختلف برای نیل به هدف با یکدیگر بحث می‌کنند.
۳،۱ به اشتراک گذاری قدرت - ساختار سازمانی باید بر اساس گردش کار باشد، نه تمایز کارکردی شهروندان نابرخوردار برای بهبود مسکن فرسوده و ارتقای سلامت، آموزش و اشتغال به رویکردی نظام‌یافته و همکارانه احتیاج دارند.	
سنجه	بهتر است طراحی گروه‌ها و ساختارهای سازمانی به جای این که بر اساس یک کارکرد مشخص صورت گیرد بر اساس گردش کار[5] باشد. این امر باعث می‌شود که کارمندان نقش خود را بهتر ایفا کنند و خدمات بهتر ارائه شوند. تیم‌های چندکارکردی سیال‌تر هستند و می‌توانند در حوزه‌های مختلف و مرتبط سیاست‌گذاری فعالیت کنند. بودجهٔ در این حالت به صورت یکپارچه تعیین می‌شود و ساختارهای سازمانی نفوذپذیر خواهند شد.
نمره‌دهی به عملکرد نمره از ۱ تا ۱۰	۵. تقسیم‌بندی‌های درون سازمانی و تفکیک بخش‌های مختلف مانع بهبود خدمات و کالاها نمی‌شود.
	۶. ساختارهای سازمانی نمایان‌گر گردش کار است نه تمایزهای کارکردی

[1] Self-managed
[2] Shared learning
[3] Team work
[4] Self-managed teams
[5] Workflow: مجموعه‌ای از فعالیت‌های تکراری است که باید برای تکمیل یک کار انجام شود.

۴،۱ به اشتراک گذاری قدرت - رفتار کارآفرینانه[1] تلاش برای این که کارمندان بخش عمومی هنگام اجرای وظایف روزمره‌شان مهارت‌ها، دانش، تجربه و خلاقیت خود را به کار بگیرند.	
سنجه	برای نوآوری به نوآوران نیاز است. نوآوران کسانی هستند که قدرت و توانایی پرسیدن سوالات سخت را دارند، مسائل را از زاویهٔ مختلفی نگاه می‌کنند و تجارب و دیدگاه‌های خود را به اشتراک می‌گذارند. رفتار کارآفرینانهٔ کارمندان بخش عمومی می‌تواند منجر به نوآوری اجتماعی شود. آنان بهتر است هر چه بیشتر شبیه کارآفرینان اجتماعی شوند؛ یعنی در فضای میان ساختارهای موجود به عمل دست زنند و برای ایجاد راه‌حل‌های خلاقانه مشارکت کنند.
نمره‌دهی به عملکرد	۷. مشارکت کارمندان در پیشرفت و نوآوری اصلی‌ترین ارزش سازمان است.
	۸. هر کارمندی که ایده‌ای برای پیشرفت یا نوآوری داشته باشد برای محقق کردن آن مورد حمایت قرار می‌گیرد.
۵،۱ به اشتراک گذاری قدرت -شنبدن صدای کارمندان تصمیمات استراتژیک در سازمان‌های دولتی زمانی به نحوی کارآمد اجرا می‌شوند که از دانش عملی کارمندانی که مستقیما با مسائل در ارتباط‌اند استفاده شود.	
سنجه	دلایل بسیاری وجود دارد که نشان می‌دهد که رده‌های بالای مدیریتی باید دانش و نظرات کارمندان در همهٔ سطوح سازمانی را مورد توجه قرار دهند. در این صورت تصمیم‌سازی بهتر صورت خواهد گرفت. شروط لازم برای شنیده شدن صدای کارمندان گشودگی، شفافیت و وجود ساختارهایی برای ارتباط دوطرفه است.
نمره‌دهی به عملکرد	۹. کارمندانی که مستقیما با مسائل دست و پنجه نرم می‌کنند در تصمیم‌سازی مشارکت می‌کنند.
	۱۰. فضایی برای مشارکت کارمندان وجود دارد که در آن در مورد مسائل سازمان آزادانه بحث شود.
۶،۱ به اشتراک گذاری قدرت -رهبری گشوده و امکان بخش رهبران موثر بخش دولتی به دیگران قدرت می‌بخشند، برای گفتگو ارزش قائل‌اند، از نوآوری در محیط کار استقبال می‌کنند واقع‌گرایانه فکر می‌کنند.	
سنجه	رهبران برای این که برون‌دادهای موفقی داشته باشند باید دیگران را تقویت کنند. رهبران فعال‌ساز از تمرکز بیش از حد بر نتیجه اجتناب می‌کنند و به جای این که در زمان بروز مشکلات دیگران را مقصر بدانند ترجیح می‌دهند یاد بگیرند.
نمره‌دهی به عملکرد	۱۱. مدیران رده بالا از دخالت در امور خرد اجتناب می‌کنند و تصمیم‌گیری را به مدیران میانی می‌سپارند.
۱،۲ حکمرانی مشارکتی[2]- دخیل کردن ذی‌نفعان	
سنجه	دخیل شدن ذی‌نفعان تنها در صورتی ممکن است که موانع مشخص و موانع پنهانِ مشارکت آنان شناسایی شوند و به گروه‌های نابرخوردار امکان ابراز نظراتشان داده شود.
	۱۲. سیاست‌گذاران موانع موجود بر سر راه مشارکت را می‌شناسند و برای رفع آن تلاش می‌کنند.

[1] Entrepreneurial behavior: منظور رفتاری است که تمایل دارد در وضعیت موجود تغییر ایجاد کند

[2] Participative governance

نمره‌دهی به عملکرد	۱۳. از روش‌ها و رویکردهای متنوعی استفاده می‌شود و همهٔ گروها نمایندگی می‌شوند.
۲,۲ حکمرانی مشارکتی- گشودگی و شفافیت در صورتی که ذی نفعان اطلاعات کافی در مورد گزینه‌های سیاستی و منابع موجود داشته باشند قدرت پیدا می‌کنند. این امر باعث اعتمادسازی شده و پایهٔ محکمی برای همکاری خواهد بود.	
سنجه	دخیل کردن ذی‌نفعان مستلزم این است که مقامات بخش عمومی اطلاعات و اسناد را در اختیار سایرین قرار دهند و جایی برای تاثیرپذیری از منابع خارجی نیز باز کنند.
نمره‌دهی به عملکرد	۱۴. ذی‌نفعان به اطلاعات موردنیاز دسترسی دارند.
	۱۵. فرآیند تصمیم‌سازی و مسائلی که بر آن تاثیر می‌گذارند شفاف است.
۳,۲ حکمرانی مشارکتی- توانمندسازی مصرف‌کننده و استفاده از نظرات آن‌ها	
سنجه	مصرف‌کنندگان می‌توانند تبدیل به شهروندانی فعال شده و در ایجاد راه‌حل‌هایی نوآورانه برای حل مسائل اقتصادی و اجتماعی همکاری کنند.
نمره‌دهی به عملکرد	۱۶. ما برای مشارکت فعالانه و مستقل NGOها [1] و سازمان‌های جماعت-محور[2] تلاش می‌کنیم.
	۱۷. ما به صورت خودجوش تجمیع دانش و منابع خصوصی و عمومی را تسهیل می‌کنیم تا میان ذی‌نفعان همکاری ایجاد شود.
۴,۲ حکمرانی مشارکتی- مشارکت در طراحی خدمات طراحی خدمات و تحویل آن به مشتری زمانی بهبود می‌یابد که شهروندان فعال و کارمندان خط مقدم [3] دانش و تجربه‌شان را به تمامی به کار گیرند.	
سنجه	مصرف‌کنندگان و کارمندانِ خط مقدمِ بخش عمومی می‌توانند با هم کار کنند و دانش و تجربه‌شان را به اشتراک بگذارند تا خدماتی که ارائه می‌شود و محیط کار به شکلی بهبود یابد که برون‌دادها (برای بخش دولتی و سایر ذی‌نفعان) برد-برد باشد.
نمره‌دهی به عملکرد	۱۸. مشارکت یکی از اصول راهنمای طراحی و برنامه‌ریزی خدمات است.
	۱۹. ما عامدانه روابط فعال و قدرتمندی میان شهروندان و کارمندان خط مقدم ایجاد می‌کنیم تا به نوآوری و پیشرفت ترغیب شوند.
۵,۲ حکمرانی مشارکتی- اندازه‌گیریِ برون‌دادهای پنهان[4] یکپارچگی[5]، همزیستی[6]، انسجام، دانش مشترک[7] و پایداری[8] در طراحی سیاست باید ارزش قلمداد شوند و پیامدهای پنهان ارزیابی شود.	
سنجه	امور اجتماعی به سادگی کمیت‌پذیر نیستند. اصلی‌ترین سنجه‌ها برای ارزیابی مداخلهٔ سیاست عمومی در راستای نوآوری اجتماعی یکپارچگی، همزیستی، انسجام و پایداری است.

[1] Non-governmental organizations
[2] Community organizations
[3] Frontline staff: منظور کارمندانی است که بدون واسطه با مشتریان سر و کار دارند.
[4] Intangible outcomes
[5] solidarity
[6] community
[7] Shared knowledge
[8] sustainability

DOI: 10.30503/nripress.2020.152

نمره‌دهی به عملکرد	۲۰. زمانی که اهداف سیاست تعیین می‌گردد برون‌دادهای پنهان به خوبی نمایان می‌شوند.
	۲۱. ما از روش‌های مرسوم برای محاسبهٔ برون‌دادهای پنهان به نحو احسن استفاده می‌کنیم.
۶,۲ حکمرانی مشارکتی- تمرکز بر علل ریشه‌ای باید از علائم ظاهری[1] فراتر رفته و با همکاری ذی‌نفعان به بررسی انتقادی عوامل ساختاری‌ای که شالودهٔ فقدان قدرت و نابرخورداری را تشکیل می‌دهند پرداخته شود.	
سنجه	حکمرانی مشارکتی به ابزار و منابعی نیازمند است که به شرکت‌کنندگان اجازه می‌دهد بر علل ریشه‌ای و راه‌حل‌های ساختاری تمرکز کنند. ویژگی‌های یک رویکرد پایدار برای تغییر سیاست این است که: بر اساس شناخت مشترک است، ابزارهای اقتصادی و سیاسی لازم برای تغییرات ساختاری را دارد، و متعهد است که ظرفیت لازم برای رسیدن به هدف را ایجاد کند.
نمره‌دهی به عملکرد	۲۲. بر راه‌حل‌های ساختاری و بلند مدت تاکید می‌کنیم، نه بر درمان‌های کوتاه مدت.
	۲۳. تحلیل علل ریشه‌ای بخش مهمی از همکاری ما با ذی‌نفعان را تشکیل می‌دهد.
۳. مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک شراکت بخش عمومی با سایر ذی‌نفعان بر اساس ارزش‌ها و اهدافی که در گفتگویی گشوده تعریف شده‌اند.	
نیرو محرکه	نوآوری اجتماعی زمانی ممکن می‌شود که سیاست‌گذاران به جای این که صرفا در راستای برون‌دادهای کوتاه مدت تلاش کنند، به دنبال ایجاد روابطی مبتنی بر اعتماد متقابل و بلند مدت با NGOها، گروه‌های مصرف‌کننده و سایر ذی‌نفعان باشند. منظور از روابط مبتنی بر اعتماد چیزی بیش از کنترات‌ها و تراکنش‌های کوتاه مدتی است که سازمان‌ها برای برون‌سپاری خدماتشان به آن متوسل می‌شوند. در روابط مبتنی بر اعتماد شرکا این فرصت را در اختیار دارند که برای رسیدن به دستاوردهای آیندهٔ بینشی مشترک میان خودشان ایجاد کنند و متقابلا به یکدیگر وابسته[2] باشند. همچنین این چنین روابطی در تمام سطوح سازمانی مطلوب خواهد بود، نه فقط در گروه‌های مهم و اصلی.
موانع	هیچ شکی نیست که ایجاد چنین روابطی ممکن است برای سیاست‌گذاران مشکلات بسیاری، از قبیل کمبود زمان، منابع و یا توانایی‌ها[3]، ایجاد کند. علاوه بر این، ایجاد چنین روابطی تمرکز قدرت و ساختار سلسله مراتب سازمانی را نیز به چالش می‌کشد.
منابع اصلی	**کسب و کار اجتماعی بریتانیا** (۲۰۱۲)[4]: راهنمای کسب و کار اجتماعی برای *طرح مردم در دولت محلی*[5] http://www.socialenterprise.org.uk/uploads/files/2012/05/local_authority_guide_online.pdf
۱,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- شراکت استراتژیک ایجاد ساختارهای مشارکتی بلندمدت متشکل از سیاست‌گذاران و سایر ذی‌نفعان بر اساس به اشتراک‌گذاری قدرت و تمایل به ایجاد تغییر.	
سنجه	ساختارهای درون-سازمانی و آرایش همکارانه برای تقسیم وظایف باید به گونه‌ای شکل بگیرند که بیشینه سینرژی[6] ممکن میان کنش‌گران رخ دهد و زمینهٔ لازم برای تسهیل هم‌افزایی تلاش‌های کارمندان فراهم شود به طوری که سازمان به سوی تغییرات بلندمدت و مشارکتی حرکت کند.

[1] sypmtom
[2] interdependence
[3] competency
[4] Social Enterprise UK (2012)
[5] People in Local Government
[6] synergy

نمره‌دهی به عملکرد	۲۴. توافقات مشارکت ما با ذی‌نفعان در هر یک از زمینه‌های مختلف سیاست‌گذاری به صورت رسمی و بلند مدت است.
	۲۵. روابط ما با سایر ذی‌نفعان صرفا تراکنشی نیست و همراه با دورنمای تغییر است.
۲,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- فضای گفتگوی آزاد ایجاد فضاهای دموکراتیک و باز به صورت آنلاین و چهره به چهره تا در آن اهداف و مقاصد از دل گفتگوی کنش‌گران اصلی و شهروندان فعال مشخص شود.	
سنجه	فضاهای باز و همگانی برای گفتگو می‌توانند جایگزین انحصارگرایی سازمان‌های دولتی شوند. عملکرد چنین گفتگوهایی به این صورت است که استدلال بهتر پیروز می‌شود و مهم نیست چه کس آن را مطرح کرده است.
نمره‌دهی به عملکرد	۲۶. تصمیم‌ها از طریق گفتگوی باز با ذی‌نفعان مرتبط ساخته می‌شود.
	۲۷. تلاش می‌کنیم به جای این که نظرات خود را تحمیل کنیم از طریق گفتگو با ذی‌نفعان به اجماع برسیم.
۳,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- تفکر خلاق[1] باید به سیاست‌گذاران، ذی‌نفعان و کنش‌گران اصلی قدرت داده شود تا بتوانند راه‌حل‌های نوآورانه پیشنهاد دهند.	
سنجه	مجموعه‌ای از روش‌ها و فنون لازم است تا ذی‌نفعان مختلف به تفکر انتقادی، نگرش‌های جدید و راه‌حل‌های اکتشافی تشویق شوند. برای این که این امر میسر شود به فضاهای مادی که منجر به خلاقیت شود و به برگزاری کنفرانس و انجام کارهایی که خلاقیت را برانگیزاند نیاز است.
نمره‌دهی به عملکرد	۲۸. در سازمان ما برای تفکر انتقادی و تفکر خلاق فضا و زمان در نظر گرفته شده و حضور ذی‌نفعان مختلف ارزشی اساسی محسوب می‌شود.
	۲۹. برای تشویق تفکر خلاق از رویکردهای ابتکاری استفاده می‌کنیم.
۴,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- به اشتراک گذاریِ دانش[2] همکاری میان سیاست‌گذاران و سایر ذی‌نفعان باعث می‌شود که هر کدام نگرش و درک خاص خود را برای طراحی برنامه‌ها و مداخله موثر به کار بگیرد.	
سنجه	۳۰. سازمان ما مشتاق به تبادل دانش و تجربه با سایر ذی‌نفعان است.
	۳۱. ما مکانیزم‌های مشخصی برای یادگیری داریم به گونه‌ای که دانش افراد بیرون از سازمان را در اختیار افراد داخل سازمان قرار می‌دهیم.
۵,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- درک دوسویه از نقش‌ها سیاست‌گذاران و سایر کنش‌گران باید درکی مشترک داشته باشند و هر کدام نقاط قوت منحصر به فرد و ظرفیت خود را برای مداخلهٔ موثر به کار بگیرند.	
سنجه	در صورتی که در جامعه منابع قدرت و تخصص متنوعی وجود داشته باشد و مشارکت‌کنندگان پتانسیل‌ها و نقش‌های واقعی هم را به بشناسند می‌توانند مشترکا بر مسائل سیاستی موجود تاثیر بگذارند. برای شناخت ذی‌نفعان لازم است نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای آن‌ها شناخته شود. بدین منظور مکانیزم‌هایی مانند پژوهش گروهی[3]، برگزاری سمینار تخصصی و ایجاد فضای گفتگو و تهاتر شغلی[4] مناسب است.

[1] Creative thinking
[2] Knowledge sharing
[3] COLLABORATIVE RESEARCH
[4] Job swap

نمره‌دهی به عملکرد	۳۲. ما نسبت به این که هر ذی‌نفع و هر کنش‌گر برای رسیدن به اهداف مشترک چه خدمتی می‌تواند ارائه دهد آگاهیم.
	۳۳. ما برای شناخت موقعیت هر ذی‌نفعِ یک حوزهٔ سیاستی وقت و منابع کافی صرف می‌کنیم.
۶,۳ مذاکره در مورد اهداف و ارزش‌های مشترک- کار گروهی میان-سازمانی[1]	
مشاکرت و همکاری موثر میان سازمان‌ها در هر سطحی مطلوب است. این امر شامل تیم‌هایی نیز می‌شود که فراتر از مرزهای موجود میان سازمان‌ها عمل می‌کنند و می‌توانند خدمات مناسبی به مصرف‌کننده ارائه دهند.	
سنجه	وقتی از همکاری میان-سازمانی صحبت می‌کنیم منظور چیزی فراتر از توافقات رسمی میان مدیران ارشد است. در سازمان‌های همکار کارمندان سطوح مختلف باید مهارت‌ها و وظایفشان را با یکدیگر به اشتراک بگذارند و برای اجتناب از بی‌اعتمادی و ارتقای روحیهٔ همکارانه سعی نمایند خدمات مختلفی که ارائه می‌دهند را تا حد ممکن تلفیق و یکپارچه نمایند.
نمره‌دهی به عملکرد	۳۴. برای ایجاد روابط موثرِ میان-سازمانی تلاش می‌کنیم.
	۳۵. همکاری ما با سایر ذی‌نفعان تضمین‌کنندهٔ ارائهٔ خدمات مطلوب به مصرف‌کنندگان/مشتریان است.
۴. نوآوری اجتماعی در تامین منابع[2]	
به معنی حصول اطمینان از این که تخصیص منابع[3] در راستای نوآوری اجتماعیِ پایدار و موثر است.	
نیرو محرکه	چارچوب‌ها و اهداف استراتژیک سیاست باید فراتر از سیاست‌گذاری کارکردی عمل کنند و بر تغییر سیستمی تاکید کنند. این امر که مستلزم این است که تعیین بودجه بر اساس «خدمات عمومی یکپاچه» باشد. به جای این که الویت‌های بودجه‌بندی بر اساس بودجهٔ مورد نیاز هر دپارتمان مجزا تعیین شود، اهداف و مداخلات سیاستی باید چندجانبه‌گرا بوده و در طی گفتگویی باز میان هم ذی‌نفعان داخلی و هم ذی‌نفعان خارجی تعیین شود. .
موانع	این دیدگاه پرکتیس‌های بوروکراتیک نهادینه شده را به چالش می‌کشد و برای پیاده‌سازی آن لازم است در تدارکات، مناقصه‌ها و چارچوب‌های قانون‌گذاریْ رفورمی سیستماتیک رخ دهد.
منابع مهم	مطالعه‌های موردی موجود از قبیل مدل The Frame Lake Model، و The VRI Programme and Scottish National Performance Framework
۱,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- سرمایه‌گذاری در آزمایش گرایی[4]	
سنجه	سیاست گذاران باید متوجه اهمیت ایجاد محیطی شوند که در آن کنش‌گران مختلف بتوانند نوآوری اجتماعی را پیاده‌سازی کرده و مورد آزمون قرار دهند؛ حتی در صورتی که با رویکردهای موجود در تضاد باشند. چنین کاری نیازمند ارزیابی پیش از شروع و نیز ارزیابی در پایان است تا اطمینان حاصل شود که scale up کردنِ طرح اولیه موفقیت آمیز بوده است. باید این را در نظر داشت که وقوع شکست نه تنها قابل پیش‌بینی بلکه قابل قبول نیز هست و منجر به یادگیری مشترک می‌شود.
نمره‌دهی به عملکرد	۳۶. بخش عمومی نوآوری و آزمایش‌گری را تشویق می‌کند.
	۳۷. فرآیندهای سیستماتیک برای یادگیری مشترک از آزمایش وجود دارد.
۲,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- خدمات اجتماعی یکپارچه[5]	

[1] Interorganizational teamwork: به معنی همکاری و کار گروهی میان چند سازمان مختلف است.

[2] Resourcing social innovation

[3] Resource allocation

[4] Investing in experimentation

[5] Join up public services

 DOI: 10.30503/nripress.2020.152

سنجه	بخش‌های تک-کارکردیِ مجزایی که درون سازمان‌های ایالتی وجود دارند باعث می‌شوند که خدمات ارائه شده و استراتژی‌ها پاره پاره باشند. لغو بخش‌های تک-کارکردی و تعیین اهداف چند-کارکردی[1] باعث می‌شود طراحی سیاست به سمت برون‌دادهای استراتژیک‌تر و پیوندهای قوی‌تر با ذی‌نفعان خارج از سازمان برود.
نمره‌دهی به عملکرد	۳۸. در سازمان ما تداخلی میان یکپارچه‌سازی خدمات و تقسیم‌بندی وظایف وجود ندارد.
	۳۹. سیاست‌ها بر اساس اهداف چندبعدی و چندکارکردی تعیین می‌شوند.
۳,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- تلفیق بودجه[2]	
سنجه	در این حالت تخصیص بودجه باید بر اساس «خدمات عمومی یکپارچه» باشد. هر دپارتمان و بخش اداری ممکن است الویت‌های خاصی برای استفاده از منابع مالی داشته باشد اما لازم است جای خود را به اهداف و مداخلاتی بدهد که از طریق گفتگوی آزاد با ذینفعان داخلی و خارجی تعیین شده باشد.
نمره‌دهی به عملکرد	۴۰. اولویت‌هایی که در مورد خرج کردن منابع مالی وجود دارد از طریق گفتگوی باز با ذی‌نفعان درونی و بیرونی انجام می‌شود.
	۴۱. اولویت‌های چندکارکردی شرکت‌ها در تخصیص بودجه رعایت می‌شود.
۴,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- افق‌های بلندمدت مطلوب است زاویه دید و مداخلات به جای تراکنشی[3] بودن بر اساس رویکردهای گشوده نسبت به تغییر[4] باشند.	
سنجه	تامین مالی و تدارکات کوتاه مدت به دنبال اهداف کم و قابل کمی‌سازی هستند، اما تامین مالی بلند مدت محدودیت‌های تامین مالی کوتاه مدت را ندارد. مسیرهایی که به همکاری شرکا برای ایجاد تغییرات بلند مدت نظر دارد بر اساس تحلیل ریشه‌های مسائل و برای تغییرات عمیق ساختاری طراحی شده‌اند و تخصیص منابع را نیز تحت تاثیر قرار خواهند داد.
نمره‌دهی به عملکرد	۴۲. برنامه‌ریزی مالی ما به جای برنامه‌های ۳-۱ ساله، بیشتر بر اساس تغییرات ساختاری بلندمدت است.
	۴۳. تخصیص بودجه بر اساس همکاری‌های بلندمدت با چندین شریک است.
۵,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- فرآیندهای پربازده	
سنجه	تدارکات و قراردادهای رقابتی باید جای خود را به نوعی از تامین مالی بدهند که در آن تخصیص منابع بر اساس برون‌دادهایی تعیین شود که از گفتگوی میان ذی‌نفعان متعدد و گسترده حاصل می‌شود و هر کدام باید باعث پیشرفت دیگری شود.
نمره‌دهی به عملکرد	۴۴. شرکت‌های تامین‌کننده‌ای که با آن‌ها برای تدارکات[5] همکاری می‌کنیم بر اساس نقاط قوت و توانمندی انتخاب می‌شوند نه بر مبنای رقابت بر سر کمترین قیمت.
	۴۵. تامین‌کننده‌های ما همکاران ما هستند و ما به دنبال ایجاد روابط استراتژیک بلندمدت با آن‌ها هستیم به طوری که به تاثیرات مشترکِ بلندمدت منجر شود.
۶,۴ نوآوری اجتماعی در تامین منابع- جذب سرمایه‌گذاری بدیل به کارگیری منابع پنهان از طریق ایجاد ظرفیت	

۷ فهرست منابع

[1] Cross functional
[2] Integrating budget
[3] transactional
[4] transformational
[5] procurement

سنجه	بهتر است سازمان‌های عمومی برای ارتقای ظرفیت داخلی سازمان‌های مردم نهاد و یا سازمان‌های همکارْ تامین مالیشان را بر عهده بگیرند. اینکار باعث می‌شود منابع تازه‌ای برای سرمایه‌گذاریِ اجتماعی[1] پیدا شود و در نتیجه باعث ارتقای پایداری و بهبود چشم‌انداز بلندمدتِ معطوف به تغییر می‌شود.
نمره‌دهی به عملکرد	۴۶. یکی از اولویت‌های ما در تامین مالی حمایت از حکمرانی و ظرفیت داخلیِ NGOها و سایر سازمان‌های مردم‌نهاد است.
	۴۷. ما سازمان‌های همکارمان را راهنمایی می‌کنیم تا برای آینده ظرفیت ایجاد کنند.

[۱] م. ا. شیلینگ, مدیریت استراتژیک نوآوری تکنولوژیک, تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی, ۱۳۸۷.

[۲] S. Reynolds, Gabriel Madeliene و C. Heales, " SOCIAL INNOVATION POLICY IN EUROPE: WHERE NEXT?", Social Innovation Community , London, 2016.

[۳] ع. مبینی دهکردی و م. کشتکار هرانکی, "نوآوری اجتماعی: کنکاشی بر مفهوم سازی مبتنی بر تحلیل محتوای تعاریف," *نشریه علمی-پژوهشی مدیریت نوآوری*, جلد ۴, شماره ۲, 1394, pp. 115-134.

[۴] UN News, "(۲۰۲۴ – Launch of the United Nations Decade of Sustainable Energy for All (2014", Centre, 2014.

[۵] ع. ا. سعدآبادی, ع. ا. پورعزت, م. قانعی راد, ن. مختارزاده و م. الیاسی, "چرخه حیات نوآوری اجتماعی," *فصلنامه مدیریت توسعه نوآوری*, جلد ۴, شماره ۲, 1395, pp. 69-95.

[۶] P. Kotler, R .Ned و N. Lee, Social Marketing, Improving the Quality of Life, California: SAGE Publications, 2002 .

[۷] Young Foundation", Social Innovation Overview: A deliverable of the project TEPSIE ", European Commission, Brussels: European Commission, DG Research., 2012.

[۸] J. Terstriep, E. Martellucci و M. Akgüç", Social Innovation Policy Toolbox ",Simpact Foundation, 2019.

[۹] UN News Center, ",UN Launches Decade-long Sustainable Energy for All Initiative", J. Thackara, 2014.

[۱۰] "Social innovation in energy access and energy efficiency. [درون خطی]. Available:," ۳ ۲۰۲۱. https://www.rexelfoundation.com/en/social-innovation-in-energy-access-and-energy-efficiency.

[1] Social investment

[۱۱] Understanding transition- periphery dynamics: renewable energy in the " ,Smith .A و J. Murphy Highlands and Islands of Scotland",*Environment and Plannin* ", شماره ۴۵, 2013 ,709-691 .pp.

[۱۲] J. Wittmayer و M. Fraije" ,Report on preliminary typology of social innovation in the energy sector ",European Union's Horizon 2020 research and innovation programme, London, 2020.

[۱۳] T. Felin و T. R .Zenger" ,Closed or open innovation? Problem solving and the governance choice ",*Research Policy* ,۵ شماره ,۴۳ جلد ,pp. 914-925, 2014 .

[۱۴] R. Murray و G. Mulgan" ,The Open Book of Social Innovation ",the Young Foundation & NESTA, 2010.

[۱۵] S. Haf و R. Robison" ,How Local Authorities can encourage citizen participation in energy transitions ",UK Energy Research Centre, London, 2020.

[۱۶] B. Sovacool" ,How long will it take? Conceptualizing the temporal dynamics of energy transitions ",*Energy Research and Social Science* ,pp. 202-215, 2016 .

[۱۷] ن. محمدی و ح. دانایی فرد, "الگوی حکمرانی مشارکتی توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران: رویکرد نهادی," *پژوهش‌های سیاستگذاری و برنامه ریزی انرژی*, جلد ۵, شماره ۱۶, 1398 ,95-67 .pp.

[۱۸] "مرکز نوآوری دانشگاه امام صادق," ۲۷ ۲ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://innovationisu.ir/ .

[۱۹] "مرکز نوآوری اجتماعی سلام," ۸ ۱۲ ۲۰۲۰. [درون خطی]. Available: https://www.salamco.co/Home .

[۲۰] "مرکز رشد واحدهای فناور علوم انسانی و اجتماعی," ۰۸ ۱۰ ۲۰۲۰. [درون خطی]. Available: https://incubator.atu.ac.ir/.

[۲۱] "سامانه نوآوری اجتماعی," ۱۴ ۰۲ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://noavari.org/#.

[۲۲] "مرکز نوآوری و فناوری آب، محیط زیست و انرژی (آما)," ۲۲ ۰۱ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://amaitc.ir/.

[۲۳] N. Nasir و M. Subari, "A Review of Social Innovation Initiatives in Malaysia",*JOSTIP* ", جلد ۳, شماره ۱, 2017 ,16-9 .pp.

[۲۴] "Social Innovation Park," ۱۸ ۰۱ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://www.socialinnovationpark.org/ .

[۲۵] "Social innovation in energy transition (Sonnet)," ۱۴ ۰۲ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://sonnet-energy.eu/.

[۲۶] "Social innovation in energy access and energy sufficiency," ۱۸ ۲ ۲۰۲۱. [درون خطی]. Available: https://www.rexelfoundation.com/en/social-innovation-in-energy-access-and-energy-efficiency.

[۲۷] Expert RA, "GUIDE TO CREATING AND DEVELOPING INNOVATION CENTERS," SK, Oxford, 2012.

[۲۸] نانو مچ, "نانو مچ," ۲۷ مرداد ۱۳۹۵. [درون خطی]. Available: http://nanomatch.ir/article/%D9%85%D8%B1%DA%A9%D8%B2-%D9%86%D9%88%D8%A2%D9%88%D8%B1%DB%8C-%DA%86%DB%8C%D8%B3%D8%AA%D8%9F/.

[۲۹] م. وفایی, "استارتاپ چیست؟," ۱۰ ۶ ۱۳۹۷. [درون خطی]. Available: https://ecomotive.ir/1397/06/10/what-is-startup/.

[۳۰] مرکز نوآوری لیزر ایران, "شتاب‌دهنده چیست؟," ۱۳۹۹. [درون خطی]. Available: https://www.icli.ir/شتاب-دهنده-چیست؟/.

[۳۱] ز. افسری, "سرمایه‌گذاری خطرپذیر چیست؟," ۱۳۹۷. [درون خطی]. Available: https://charkhacademy.com/3232.

[۳۲] نوین فناوران, "توضیح تفاوت شتابدهنده، مرکز رشد و سرمایه‌گذار," ۱۳۹۹. [درون خطی]. Available: http://novinfanavaran.com/blog/توضیح-تفاوت-شتابدهنده-مرکز-رشد-و-سرم/.